

# เอกสารประกอบการสอน

## วิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค

จิราภรณ์ บุญยั้ง

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ปี2561

## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

### หัวข้อเนื้อหา

1. ความต้องการด้านทรัพยากรของมนุษย์
2. ความหมายของเศรษฐศาสตร์
3. ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์
4. ประวัติความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์
5. แขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์
6. ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์
7. วิธีการสร้างทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์
8. รูปแบบการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์
9. วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์
10. ตัวแปรในทางเศรษฐศาสตร์
11. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเศรษฐศาสตร์

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายของเศรษฐศาสตร์
2. มีความรู้ความเข้าใจทฤษฎีและเครื่องมือเศรษฐศาสตร์
3. บอกประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้
4. บอกความแตกต่างระหว่างเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาความรู้ทั่วไปทางเศรษฐศาสตร์ ความหมายของเศรษฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์จุลภาค
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม

## 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### วิธีการวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม



## บทที่ 1

### ความรู้ทั่วไปทางเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งของหมวดสังคมศาสตร์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนกัน ในสังคม โดยจะศึกษาว่ามนุษย์ควรจะเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างไรจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่ไม่จำกัด ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ในสังคม วิชาเศรษฐศาสตร์เกิดขึ้นได้เป็นเพราะผลทางปัญญาของมนุษย์ที่พยายามปรับปรุงความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น โดยมีสาเหตุพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุด และประการที่สองทรัพยากรมีจำนวนจำกัดทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการตอบสนองความต้องการที่ไม่จำกัดได้เพียงพอ ดังนั้นก่อนที่จะศึกษารายละเอียดของวิชานี้ ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด แต่ทรัพยากรที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และการผลิตมีไม่เพียงพอกับความต้องการ เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษา ในขั้นต่อไป (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2555, หน้า1)

#### 1.1 ความต้องการด้านทรัพยากรของมนุษย์

ความต้องการด้านทรัพยากรของมนุษย์ (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2555, หน้า1) กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ มีลักษณะดังนี้

##### 1.1.1 ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด

ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด หมายถึงความปรารถนาที่จะให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการที่สามารถบำบัดความต้องการและก่อให้เกิดความพอใจเมื่อได้รับการตอบสนอง ไม่ว่าจะสินค้าหรือบริการนั้นจะเป็นสิ่งจำเป็นหรือฟุ่มเฟือยก็ตาม ซึ่งลักษณะความต้องการของมนุษย์มีอยู่ 2 ประการ คือ

1.1.1.1 ความต้องการของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นั่นคือความต้องการมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา อายุ รสนิยม และสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของมนุษย์

1.1.1.2 ความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่สิ้นสุด หมายความว่า เมื่อมนุษย์ได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งมาตอบสนองความต้องการแล้ว ก็จะทำให้เกิดความต้องการในสิ่งอื่น ๆ ขึ้นมาได้เรื่อย ๆ ไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งความไม่สิ้นสุดของความต้องการในที่นี้หมายถึง ความต้องการของมนุษย์ที่มีต่อสินค้าโดยส่วนรวมและในระยะเวลาที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ โดยความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุด

### 1.1.2 ทรัพยากรเศรษฐกิจมีจำกัด

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า2) และได้กล่าวว่า ทรัพยากรเศรษฐกิจมีจำกัด หมายถึง สิ่งที่มีจำนวนจำกัดในขณะใดขณะหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการของมนุษย์ ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อผลิตสินค้าและบริการ เรียกว่า สินค้าทุน (capital goods) รวมทั้งทรัพยากรทั้งหมด ที่นำมาผลิตสินค้าและบริการนี้ เรียกว่า ปัจจัยการผลิต (factor of production) สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท

1.1.2.1 ที่ดิน (land) ในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งถูกนำมาไปใช้ในกรรมวิธีการผลิตสินค้าและบริการ เช่น ที่ดิน แร่ธาตุ ป่าไม้ บ่อน้ำมัน ฯลฯ

1.1.2.2 แรงงาน (labor) หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่มี ซึ่งประกอบด้วยร่างกายและความสามารถทางสมองของมนุษย์ ซึ่งจะนำมาใช้ในการผลิต เช่น แรงงานขุดดิน ช่างฝีมือ นักเศรษฐศาสตร์

1.1.2.3 ทุน (capital) สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ได้แก่ โรงงาน เครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ

1.1.2.4 ผู้ประกอบการ (entrepreneur) ผู้ทำหน้าที่รวบรวมปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อผลิตสินค้าและบริการ โดยผู้ประกอบการมีหน้าที่ ตัดสินว่าจะผลิตสินค้าและบริการอะไรจะใช้วิธีผลิตสินค้าและเทคโนโลยีแบบใด ทั้งยังเป็นผู้แบกรับความเสี่ยง ทั้งด้านกำไร ขาดทุน หรืออาจล้มละลาย

## 1.2 ความหมายของเศรษฐศาสตร์

คำว่า เศรษฐศาสตร์ หรือ “Economics” เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก “Oikonomikos” หมายถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการจัดการครอบครัว ได้มีนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านให้คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ไว้มากมายแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น

พอล เอ แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) ให้คำนิยามว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาถึงวิธีการที่มนุษย์และสังคมตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อนำมาผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีการใช้เงินหรือไม่ก็ตาม และแจกจ่ายสินค้าและบริการนั้นไปยังบุคคลต่าง ๆ ในสังคมเพื่อการบริโภคในปัจจุบันและอนาคต (Samuelson & Nordhaus, 1985, p.4, อ้างใน (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2555, หน้า4))

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2545, หน้า 2) กล่าวว่า “เศรษฐศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกหนทางในการใช้ทรัพยากรการผลิตอันมีอยู่จำกัด สำหรับการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

จากคำนิยามดังกล่าว จะเห็นว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในการวางหลักเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อผลิตสินค้าและบริการแล้วจำหน่ายแจกจ่ายไปสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ให้เกิดความพอใจหรือเกิดประโยชน์สูงสุด

เนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ จึงประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การผลิต (production) การจำหน่ายแจกจ่าย (distribution) การบริโภค (consumption) และบริการอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั่นเอง ผู้ที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเราเรียกว่า หน่วยเศรษฐกิจ (economic units) ซึ่งหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริโภค หน่วยธุรกิจหรือผู้ผลิต เจ้าของปัจจัยการผลิต และรัฐบาล

### 1.3 ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2547, หน้า1-2) กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่เน้นการวิเคราะห์ทางเลือกต่างๆ และการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาความต้องการให้บรรลุตามความต้องการของปัจเจกบุคคลและสังคม

ความต้องการดังกล่าวนี้มีทั้งที่เป็นของบุคคลกลุ่มย่อยๆและที่เป็นของภาพรวม ตัวอย่างเช่น ความต้องการพื้นฐานด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อีกทั้งความสะดวกสบายอื่น ๆ ที่คนเราจำเป็นต้องมี ในกรณีที่เป็นความต้องการของส่วนรวม เช่น กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การป้องกันประเทศ และการสาธารณสุข ซึ่งถือว่าเป็นความต้องการพื้นฐานของสังคม

ความต้องการในสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะจำกัดได้ด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่นำมาใช้ แต่เนื่องจากทรัพยากรมักจะมีอยู่จำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องตัดสินใจเลือกความต้องการที่จะจำกัด ตลอดจนการใช้ทรัพยากรเพื่อการนั้นอย่างเหมาะสม

ดังนั้นเศรษฐศาสตร์จึงเรียกได้ว่าเป็นวิชาการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะมุ่งทำความเข้าใจในปฏิริยาตอบสนองที่ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังกรณีเรื่องการประกอบอาชีพของมนุษย์นับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งแต่ละคนสามารถที่จะเลือกอาชีพการงานของตนเองได้ แม้การงานนั้นจะมีข้อจำกัด ด้านความรู้ความสามารถก็ตาม ตลอดจน ก็มีสิทธิที่จะทุ่มเทลงไปในการงานนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด เช่นเดียวกันคนเราก็มีสิทธิที่จะกำหนดว่าจะมีรายได้สักเท่าใด เพื่อให้เป็นข้อจำกัดที่แน่นอน และจากนั้นก็กำหนดว่า จะใช้จ่ายเพื่อซื้อหาสิ่งใดบ้าง อีกทั้งยังสามารถตัดสินใจได้เองว่าจะใช้เวลาที่ว่างอย่างไร ส่วนการตัดสินใจเลือกในสิ่งอื่น ๆ นั้น รัฐบาลเป็นผู้ดูแล ในฐานะที่เป็นผู้แทนของสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคม

### 1.4 ประวัติความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์

อดัม สมิธ (1776, p.1723-1790,อ้างในสุจิตรา กุลประสิทธิ์,2555, หน้า1) กล่าวว่า

แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ได้แทรกปะปนอยู่กับปรัชญาของนักปราชญ์กรีกโบราณและหลักจริยธรรมทางศาสนา แต่ยังมีได้เป็นกฎเกณฑ์ที่แยกออกมาอย่างเด่นชัดจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 การค้าทางยุโรปเจริญขึ้น ได้เกิดแนวคิดลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ซึ่งเป็นแนวคิด นโยบายการค้าระหว่างประเทศที่ว่าความมั่งคั่งของประเทศวัดจากการมีโลหะเงินและทองคำ โดยรัฐจะเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจทุกชั้นตอน และพยายามส่งสินค้าออกไปขายให้มากกว่าการสั่งสินค้าเข้า (export > import) โดยอาศัยการหาตลาดใหม่และโดยการแสวงหาอาณานิคม แต่แนวคิดนี้ได้เสื่อมความนิยมลงเนื่องจากการมีโลหะเงิน และทองคำจำนวนมาก ทำให้มูลค่าของเงินลดลง ก่อให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อ สินค้าส่งออกมีราคาสูงขึ้นซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการค้า ประกอบกับการแข่งขันเพื่อชิงความเป็นใหญ่ทางทะเลและการแก่งแย่งผลประโยชน์ทางการค้าอย่างรุนแรงระหว่างอังกฤษกับสเปน ฮอลันดากับฝรั่งเศส จนในที่สุดนำไปสู่สงคราม

วิชาเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่เริ่มขึ้นเมื่อ อัดัม สมิธ (Adam Smith, pp. 1723 – 1790) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ ได้ตีพิมพ์หนังสือ “An Inquiry into Nature and Causes of the Wealth of Nations” ปี ค.ศ. 1776 ซึ่งนับเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลก ซึ่งรวบรวมแนวคิดและหลักการต่างๆ ทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อกิจกรรมของมนุษย์ โดยมีเนื้อหาสนับสนุนให้เอกชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเสรี ให้เสรีภาพแก่เอกชนในการผลิตและบริโภค เศรษฐกิจจะเจริญรุ่งเรืองได้ถ้าปล่อยให้เศรษฐกิจดำเนินไปด้วยตัวของมันเอง โดยรัฐบาลไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รัฐบาลมีหน้าที่เพียงการรักษาความยุติธรรม และความสงบเรียบร้อยและป้องกันภัยจากภายนอกเท่านั้น โดยจะมีมือที่มองไม่เห็น (invisible hand) เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติ ซึ่งแนวความคิดนี้ ในสมัยต่อมาเรียกว่า ลัทธิเสรีนิยม (Laissez Faire) รวมทั้งยังชี้ให้เห็นว่าการแบ่งงานกันทำ (Divines of labor) จะทำให้แรงงานมีความชำนาญเฉพาะอย่าง (specialization) ซึ่งจะทำให้ได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยใช้ปัจจัยการผลิตเท่าเดิม จึงถือว่าสร้างความมั่งคั่งให้เกิดขึ้นได้

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ในปี ค.ศ. 1960 ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ทั่วโลก (The Great Depression) ส่งผลให้เกิดการล้มละลายของบุคคลและธุรกิจต่างๆ ธุรกิจการค้าได้รับผลกระทบอย่างหนัก เศรษฐกิจไม่สามารถปรับตัวเองได้โดยอัตโนมัติจากมือที่มองไม่เห็น (invisible hand) ในปี ค.ศ. 1936 จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Manynard Keynes) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้เขียนตำราเศรษฐศาสตร์ชื่อ “ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจ้างงาน อัตราดอกเบี้ย และเงินตรา” (The General Theory of Employment, Interest and Money) ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์มหภาคเล่มแรกของโลก โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญเพื่ออธิบายว่า การว่างงานโดยทั่ว ๆ ไปเกิดขึ้นได้อย่างไร และรัฐบาลสามารถใช้นโยบายการเงินและการคลังเข้าแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและปัญหาการว่างงานได้อย่างไร และเสนอทฤษฎีว่าด้วยการมีงานทำ (Theory of Employment)



โดยได้เสนอว่า การตกต่ำทางเศรษฐกิจและการว่างงานสูงในขณะนั้นไม่มีแนวโน้ม ที่จะมีการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพได้เองโดยมือที่มองไม่เห็น ทั้งนี้เพราะว่ากลไกราคาไม่ทำงาน และค่าจ้างไม่ยืดหยุ่น (wage rigidity) สาเหตุของปัญหามาจากการที่อุปสงค์รวมมีไม่เพียงพอ จึงเสนอให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยใช้นโยบายการคลังเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างอำนาจซื้อเพิ่มให้สินค้าขายได้มากขึ้น ทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น ภาคเอกชน เริ่มเชื่อมั่น มีการลงทุนเพิ่ม เศรษฐกิจก็ฟื้นตัวได้ ซึ่งแนวคิดนี้ถือว่าเป็นพื้นฐานของการศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics)

สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2454 วิชาเศรษฐศาสตร์ถูกนำมาเผยแพร่โดยพระยาสุริยานุวัตร โดยเขียนหนังสือชื่อว่า ทรัพย์ศาสตร์ ถือเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของไทย แต่รัฐบาลสมัยนั้นขอให้มีให้เผยแพร่ไป จนกระทั่งหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ และให้ชื่อใหม่ว่า เศรษฐศาสตร์วิทยาภาคต้นเล่ม 1 ซึ่งแบ่งเป็น 2 ภาค ภาคหนึ่งว่าด้วยทรัพย์ ภาคสองว่าด้วยการแบ่งปันทรัพย์ซึ่งศึกษาถึง ค่าเช่าที่ดิน ค่าแรงงาน กำไร และการร่วมทุนร่วมแรง ผลประโยชน์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ได้เขียนเรื่อง “ตลาดเงินตรา” ขึ้น แต่ก็ยังไม่มี การสอนวิชาเศรษฐศาสตร์โดยตรง จนได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2477 จึงได้มีการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างจริงจัง การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้หยุดชะงักไป ระยะเวลาหนึ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากนั้นได้มีการแยกหลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมืองออกเป็นคณะต่าง ๆ จึงมีการตั้งคณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันได้มีการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในหลายมหาวิทยาลัย

## 1.5 แขนงของวิชาเศรษฐศาสตร์

นราทิพย์ ชุตินวงศ์ (2548, หน้า15) กล่าวว่า สำหรับการศึกษาเศรษฐศาสตร์และ เศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ ปัจจุบันมีการแบ่งแยกออกเป็น 2 แขนง คือ

### 1.5.1 เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro economics)

เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro economics) คือ การศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในส่วนบุคคล หรือหน่วยเล็ก ๆ ในระบบเศรษฐกิจ เช่น การตัดสินใจของครัวเรือนและหน่วยผลิตในการจัดสรร ทรัพยากร พฤติกรรมของผู้บริโภค อุปสงค์ พฤติกรรมของผู้บริโภคในตลาดแต่ละประเภท พฤติกรรม ของผู้ผลิต อุปทานสินค้าของผู้ผลิต การกำหนดราคาสินค้าแต่ละชนิด การกำหนดราคาสินค้าในตลาด ประเภทต่าง ๆ และการกำหนดราคาของปัจจัยการผลิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกลไกราคา และ การใช้ระบบราคาในตลาดแบบต่างๆ บางครั้งจึงเรียกว่า ทฤษฎีราคา (Price Theory)

### 1.5.2 เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro economics)

เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro economics) คือ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจส่วนรวมทั้ง ระบบเศรษฐกิจ เช่น การศึกษาผลผลิตรวมของประเทศ ทฤษฎีการกำหนดรายได้ ประชาชาติ การจ้างงาน

ภาวะการเงินและการคลังของประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาค จึงเป็นการศึกษาพฤติกรรมส่วนรวมที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมและจะเป็นแนวทางการใช้นโยบายเศรษฐกิจเพื่อช่วยให้รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาคจึงค่อนข้างซับซ้อนกว่าเศรษฐศาสตร์จุลภาคเพราะเป็นเรื่องส่วนรวมและมีปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง

เพื่อให้การศึกษาวិชาเศรษฐศาสตร์เกิดประโยชน์หรือใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเข้าใจการทำงานของระบบเศรษฐกิจได้อย่างครบถ้วนจึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาคควบคู่กันไปทั้ง 2 แขนงนี้จึงมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลในประเทศย่อมสะท้อนถึงภาวะเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การนัดหยุดงานของคนงานในบริษัทแห่งหนึ่ง อาจส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ หรือการวางแผนงบประมาณของประเทศ ย่อมส่งผลกระทบต่อระดับการอยู่ดีกินดีของประชาชน เป็นต้น

## 1.6 ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า22) กล่าวถึงการดำรงชีวิตประจำวันมนุษย์เรามีเรื่องที่จะต้องคิดก่อนที่จะตัดสินใจทำเสมอว่าจะคุ้มหรือไม่ จะให้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้เพราะทุกคนมีทรัพยากรจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการที่ไม่สิ้นสุด เช่น มีรายได้จำกัด และมีเวลาจำกัดเพียงวันละ 24 ชั่วโมง เป็นต้น เราต้องพยายามจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงเห็นได้ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการดังนี้

1.6.1 ในฐานะผู้บริโภค จะช่วยให้ผู้บริโภคสามารถวางแผนการใช้จ่ายของครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวได้รับความพอใจสูงสุด กล่าวคือ จะช่วยให้ผู้บริโภครู้จักประหยัดโดยการตัดสินใจเลือกบริโภคสิ่งที่ให้ความพอใจสูงสุดจากรายได้ของเขามีจำกัด

1.6.2 ในฐานะผู้ผลิต จะช่วยให้ผู้ผลิตรู้จักตัดสินใจเลือกการผลิตที่จะทำให้เสียต้นทุนต่ำสุดและได้รับกำไรมากที่สุด

1.6.3 ในฐานะบุคคลทั่วไป จะช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรซึ่งรวมทั้งแรงงานไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดก็ตาม ถ้ามีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อยู่บ้างก็จะทำให้สามารถเข้าใจปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ถูกต้องและสมเหตุสมผล นอกจากนี้ถ้าบุคคลทั่วไปเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก็จะทำให้เข้าใจบทบาทของรัฐบาลในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ และให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นให้

เบาบางลงได้ เช่น หากเกิดปัญหาเงินเฟ้อ ก็ไม่ควรแข่งกันซื้อสินค้าเพื่อกักตุนเพราะจะยิ่งทำให้เงินเฟ้อรุนแรงยิ่งขึ้น แต่ควรชะลอการซื้อสินค้าและบริการ เป็นต้น

1.6.4 ในฐานะผู้บริหารประเทศหรือรัฐบาล จะช่วยให้เข้าใจปัญหาทางเศรษฐกิจ และสามารถอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นให้ประชาชนเข้าใจได้ และสามารถคาดคะเนปัญหาเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ทำให้สามารถหาแนวทางแก้ไขหรือหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ จะทำให้สามารถควบคุมปรากฏการณ์ต่างๆ ให้เป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ให้เลวลงกว่าเดิมได้

## 1.7 วิธีการสร้างทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ (Theoretical Methodology)

ทฤษฎี (Theory) หมายถึง คำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ในการสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ (1) วิธีการอนุมาน (Deductive Method) และ (2) วิธีการอนุมาน (Inductive Method) (นราทิพย์ ชุตินวงศ์, 2548, หน้า20)

### 1.7.1 วิธีการอนุมาน (Deductive Method)

การสร้างทฤษฎีโดยวิธีการอนุมานเป็นการสร้างทฤษฎี โดย “วิธีการหาผลจากเหตุ” หรืออธิบายจากหลักมาหาข้อเท็จจริง “ซึ่งเป็นการสร้างทฤษฎีโดยอาศัยข้อสมมติและการใช้เหตุผลและทดสอบกับข้อเท็จจริง โดยเริ่มต้นด้วยการตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) หรือ ข้อสมมติ (Assumption) ขึ้นมาก่อน หลังจากนั้นก็นำมาหาข้อสรุปด้วยเหตุผลและโดยวิธีการตรรกวิทยา (logical analysis) และทดสอบความถูกต้องกับปรากฏการณ์หรือข้อมูลที่เป็นจริงที่ได้จากการรวบรวมว่าเป็นไปได้ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่เมื่อสมมติฐานต่างๆ ผ่านการทดสอบซ้ำแล้วซ้ำอีกมีความเชื่อมั่นในความเที่ยงตรงและสามารถใช้อธิบายได้ถูกต้องแม่นยำ สมมติฐานดังกล่าวก็จะกลายเป็นทฤษฎี (Theory)

โดยสรุปการสร้างทฤษฎีโดยวิธีอนุมานสามารถทำได้ดังนี้

1.7.1.1 ตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) หรือข้อสมมติ (Assumption) ซึ่งใช้เป็นข้อกำหนดก่อนการเริ่มการวิเคราะห์ และหลังจากนั้นวิเคราะห์ไปตามสมมติฐานนั้น ๆ ทฤษฎีที่สร้างจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆหรือนำไปพยากรณ์เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจได้ดีแค่ไหนจะขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่กำหนดขึ้นว่ามีความสอดคล้องกับปัญหามากน้อยแค่ไหน และมีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงมากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างเช่นการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับอุปสงค์ซึ่งต้องการจะอธิบายถึงความสัมพันธ์ของราคาสินค้ากับปริมาณซื้อสินค้าของผู้บริโภคก็ต้องพิจารณาว่าในการตัดสินใจซื้อสินค้าว่าจะมากหรือน้อยมีปัจจัยอื่นใดอีกที่มีผลต่อการความต้องการซื้อสินค้าของผู้บริโภค เช่น รายได้ของผู้บริโภค ราคาสินค้าชนิดอื่น ๆ รสนิยมของผู้บริโภค ฯลฯ เป็นต้น ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องตั้งข้อสมมติ (Assumption)

ให้ปัจจัยอื่น ที่กำหนดอุปสงค์ของสินค้านั้นให้คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง (ceteris paribus หรือ all other things being equal) หรือการพิจารณาในเรื่องของการกำหนดรายได้ประชาชาติก็อาจตั้งสมมติฐานในการพิจารณาก่อนว่าระบบเศรษฐกิจที่จะพิจารณานั้นมีลักษณะอย่างไร เช่น เป็นระบบปิด (Closed economy) หรือเป็นระบบเปิด (Open economy) เป็นต้น

1.7.1.2 วิเคราะห์โดยกระบวนการของเหตุผล (Logical analysis) เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรและอธิบายลักษณะความสัมพันธ์นั้น ๆ โดยใช้เหตุผลทางตรรกศาสตร์เพื่อให้ได้ข้อสรุป เพื่อวางเป็นหลักหรือทฤษฎี

จากตัวอย่างเดิมที่ศึกษาความสัมพันธ์ของราคาและปริมาณซื้อ เมื่อตั้งข้อสมมติให้ปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดปริมาณซื้อ เช่น รายได้ ราคาสินค้าชนิดอื่น ๆ รสนิยม ฯลฯ ให้คงที่แล้ว ก็ทำให้ได้ข้อสรุปว่า “ถ้าราคาสินค้าสูงขึ้น ผู้บริโภคจะซื้อสินค้านั้นน้อยลง หรือถ้าราคาสินค้าลดลง ผู้บริโภคจะซื้อสินค้านั้นน้อยลง หรือถ้าราคาสินค้าลดลง ผู้บริโภคจะซื้อสินค้านั้นเพิ่มขึ้น เมื่อกำหนด ให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่เป็นต้น

1.7.1.3 การทดสอบและหาข้อสรุป (Testing and conclusion) นำข้อสรุปที่ได้มาทดสอบข้อเท็จจริง เมื่อผลการทดสอบออกมาสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงก็เป็นข้อสรุปที่สามารถตั้งเป็นทฤษฎีหรือกฎได้แต่หากผลที่ได้ไม่สอดคล้องหรือไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ก็ต้องกลับไปเริ่มต้นกันใหม่ โดยสำรวจความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาทุก ๆ จุดนั้นว่าเกิดข้อผิดพลาดตรงไหน อาจเกิดจากการเก็บข้อมูลผิดพลาดหรือมีความผิดพลาดในการใช้เหตุผล ทำให้ข้อสรุปไม่ถูกต้อง แต่เมื่อพิจารณาทุก ๆ จุดแล้วข้อเท็จจริงก็ยังไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ที่ตั้งขึ้นสมมติฐานนั้นก็จะต้องตกไปไม่สามารถยอมรับเป็นทฤษฎีได้

ดังนั้นจากข้อสรุปความสัมพันธ์ของราคาและปริมาณซื้อข้างต้นเมื่อนำมาทดสอบกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง แล้วได้ข้อสรุปที่เป็นจริง ก็จะทำให้ข้อสรุปที่ได้ออกมา สามารถตั้งเป็นทฤษฎีและกฎได้ ดังเช่นที่ได้กฎของอุปสงค์ (Law of Demand) ว่า “เมื่อปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปสงค์คงที่ ความสัมพันธ์ของราคาชนิดหนึ่งกับปริมาณซื้อของสินค้านั้นจะเป็นไปได้ในทิศทางตรงกันข้าม”

### 1.7.2 วิธีการอุปมาน (Inductive Method)

วิธีการสร้างทฤษฎีโดยวิธีการอุปมานนี้เป็นการสร้างทฤษฎีโดย “วิธีการหาเหตุจากผล” หรือเป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แล้วนำมาสร้างเป็นข้อสรุปเมื่อทำการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลแล้วจึงตั้งเป็นกฎหรือทฤษฎีขึ้นมา ตัวอย่างเช่น กฎของ Gresham (Gresham's Law) ที่เกี่ยวกับ “กฎเงินเลวไล่เงินดีออกไปจากกระบวนการหมุนเวียน” ก็สร้างขึ้นโดยวิธีการนี้ การสร้างทฤษฎีวิธีนี้อาจเกิดจากการทำวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาใดโดยเฉพาะ แล้วนำมาหาข้อสรุปเพื่อวางหลักทั่วไปโดยใช้เครื่องมือทางสถิติเข้าช่วย

โดยสรุปการสร้างทฤษฎีโดยวิธีการอุปมานี้จะมีการรวบรวมข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ แล้วนำมาสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป แล้วจึงมาสร้างเป็นกฎหรือทฤษฎี ซึ่งสรุปขั้นตอนการทำได้ดังนี้

1.7.2.1 รวบรวมข้อมูลทางสถิติและข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

1.7.2.2 หาข้อสรุปเพื่อสร้างเป็นกฎหรือทฤษฎีเป็นการวัดความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ อาจเป็นรูปสมการทางคณิตศาสตร์ก็ได้

1.7.2.3 ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีเช่นเดียวกันกับวิธีการอุปมานเมื่อผลการทดสอบออกมาสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริง ก็เป็นข้อสรุปที่สามารถตั้งเป็นกฎหรือทฤษฎีได้

## 1.8 รูปแบบการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์

วิรุณศิริ ใจมา (2553, หน้า12) กล่าวถึง การศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจมี 2 แบบคือ

### 1.8.1 เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์หรือเศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง (Economic Analysis or Positive Economics)

เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจตามความเป็นจริง หรือเศรษฐกิจในสภาพที่เป็นอยู่ว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น เกิดขึ้นได้อย่างไร โดยพิจารณาเพียงว่า อะไร เป็นอะไร หรืออีกนัยหนึ่งเศรษฐศาสตร์ที่เป็นจริง จะเป็นการศึกษาในลักษณะของการเรียนรู้ว่าเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างไร โดยไม่คำนึงถ้าเป้าหมายทางสังคมว่าเรื่องทำการศึกษาวิเคราะห์นั้นเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม โดยส่วนรวมหรือไม่ตัวอย่างเช่นการศึกษาว่าถ้าหากรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรโดยการใช้นโยบายประกันราคาขั้นต่ำใครจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ใครจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์ และจะเกิดผลกระทบอะไรบ้าง

### 1.8.2 เศรษฐศาสตร์ที่ควรจะเป็น หรือเศรษฐศาสตร์นโยบาย (Normative Economics)

เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจตามที่ควรจะเป็นบางครั้งจึงเรียกว่าเป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ (Welfare Economic) โดยจะวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น ๆ เพื่อสร้างนโยบายทางเศรษฐกิจ (Economic policy) ที่จะให้บรรลุเป้าหมาย (Goals) ที่สังคมนั้นต้องการ ดังนั้น การศึกษาเศรษฐศาสตร์ที่ควรจะเป็น (Normative Economic) เป็นการศึกษาในลักษณะของการเรียนรู้ซึ่งมุ่งจะตอบว่าเรื่องนั้น ๆ ควรจะเป็นอย่างไร (What it ought to be?) โดยสนใจเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น การศึกษาว่ารัฐบาลควรประกันราคาขั้นต่ำสินค้าเกษตรหรือไม่ และเมื่อประกันราคาขั้นต่ำแล้ว เกษตรกรควรจะได้รับ

ประโยชน์จากการประกันราคาจำนวนเท่าใด หรือการศึกษาว่าเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลควรดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ อย่างไรจึงจะกระตุ้นเศรษฐกิจ เป็นต้น

## 1.9 วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

นราทิพย์ ชุตินวงศ์ (2548, หน้า5-6) กล่าวว่าวิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ อาจพิจารณาในลักษณะต่อไปนี้

### 1.9.1 การวิเคราะห์สภาพสถิตหรือสภาพนิ่ง (Static Analysis)

เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะใดขณะหนึ่ง โดยไม่นำเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์แบบนี้เป็นการศึกษาแต่เพียงตัวแปร ณ จุดดุลยภาพมีค่าเท่าใดโดยไม่คำนึงว่าก่อนจะ ปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพมีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร เข้าสู่จุดดุลยภาพได้อย่างไร และใช้เวลานานเท่าใด

### 1.9.2 การวิเคราะห์สภาพสถิตเปรียบเทียบ (Comparative Static)

เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบดุลยภาพ ณ จุดเดิมกับดุลยภาพ ณ จุดใหม่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจขึ้น ในการวิเคราะห์ทฤษฎีพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ทั่ว ๆ ไป จะเป็นการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายใดนโยบายหนึ่ง

### 1.9.3 การวิเคราะห์สภาพพลวัตหรือสภาพเคลื่อนไหว (Dynamic Analysis)

เป็นการวิเคราะห์ที่นำเอาเรื่องของเวลาเข้าบรรจุไว้ในแบบจำลองของการวิเคราะห์ด้วย โดยศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งภายในช่วงเวลาเดียวกันและในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยศึกษาว่าตัวแปรในช่วงเวลาใดหนึ่งถูกรบกวนจากตัวแปรในช่วงเวลาก่อนอย่างไรและจะมีผลเชื่อมต่อไปยังตัวแปรเหล่านั้นในช่วงเวลาถัดไปอย่างไรโดยวิเคราะห์ถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงแนวทางการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงก่อนที่จะเข้าสู่ดุลยภาพหนึ่ง ๆ

### 1.9.4 การวิเคราะห์เฉพาะส่วนหรือบางส่วน (Partial Analysis)

การวิเคราะห์เฉพาะส่วนหรือการวิเคราะห์บางส่วน เป็นการวิเคราะห์เฉพาะในเรื่องที่สนใจเท่านั้นโดยตัดความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ออกจากการวิเคราะห์ด้วยการตั้งสมมติฐานให้ตัวแปรตัวอื่น ๆ คงที่ ตัวอย่างเช่นศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเมื่อราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไป โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นรายได้ ราคาสินค้าชนิดอื่น รสนิยม หรือค่าใช้จ่ายในการโฆษณา ฯลฯ คงที่

### 1.9.5 การวิเคราะห์ทุกส่วน (General Analysis)

การวิเคราะห์ทุกส่วนเป็นการวิเคราะห์ที่นำเอาตัวแปรทุกตัวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ มาพิจารณาร่วมด้วยพร้อม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในปริมาณความต้องการ

ซื้อสินค้าชนิดหนึ่ง ถ้าเป็นการวิเคราะห์ทุกส่วนจะพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงในปริมาณซื้อของสินค้าที่เป็นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปของปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในขณะเดียวกันด้วย แทนที่จะดูเพียงผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้นจะเห็นว่าการวิเคราะห์คลุมทุกส่วนนี้มีตัวแปรเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย จึงจำเป็นต้องอาศัยคณิตศาสตร์ชั้นสูงเข้าช่วยในการวิเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์แบบนี้เป็นการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะปัจจัยต่าง ๆ มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันทั้งสิ้น การนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกตัวเข้ามาพิจารณาพร้อม ๆ กัน จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องกับความเป็นจริง

### 1.10 ตัวแปรในทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Variables)

วิรุณศิริ ใจมา (2553, หน้า8) กล่าวว่า ตามปกติการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันของสิ่งต่าง ๆ หรือพิจารณาว่าเมื่อสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปแล้ว อีกสิ่งหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดังนั้นสิ่งที่ใช้เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันดังกล่าวนี้ก็คือ ตัวแปร (Variable) นั่นเอง

ดังนั้น “ตัวแปร” (Variable) ก็คือสิ่งที่เป็นส่วนประกอบของฟังก์ชันใด ๆ โดยจะเป็นค่าใด ๆ ของสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่สนใจเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ต่อกันที่เกิดขึ้น ตัวอย่างของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ อุปสงค์ของสินค้า อุปทานของสินค้า ระดับราคาสินค้า รายได้ของผู้บริโภค ต้นทุนการผลิต กำไร ปริมาณผลผลิต รายได้ประชาชาติ ค่าใช้จ่ายบริโภค ค่าใช้จ่ายลงทุน ค่าใช้จ่ายของรัฐบาล ฯลฯ เป็นต้น

ในการพิจารณาเกี่ยวกับ “ตัวแปร” อาจพิจารณาได้ดังนี้

#### 1.10.1 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม (Independent variable and Dependent variable)

ตัวแปรอิสระ (Independent variable) หมายถึง ตัวแปรที่สามารถเปลี่ยนแปลงค่าได้ในตัวเองอย่างอิสระ โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรอื่นและตัวแปรอิสระยังเป็นตัวแปรสาเหตุ (cause) ที่เป็นเหตุให้ตัวแปรอื่นเปลี่ยนแปลงค่าไปด้วย

ตัวแปรตาม (Dependent variable) หมายถึง ตัวแปรที่การเปลี่ยนแปลงค่าเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอิสระ โดยเมื่อตัวแปรอิสระเปลี่ยนแปลงจะส่งผลให้ตัวแปรตามเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามอาจเป็นไปได้ในลักษณะที่ตัวแปรตัวใดตัวหนึ่ง ขึ้นอยู่กับตัวแปรตัวอื่นเพียงตัวเดียวหรือหลายตัวก็ได้ เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ของปริมาณซื้อของสินค้าชนิดหนึ่งกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดปริมาณซื้อของสินค้าชนิดนั้น ได้แก่ ราคาของสินค้า

ชนิดอื่นเกี่ยวข้องกับสินค้าชนิดนั้น และรายได้ของผู้บริโภค ฯลฯ เป็นต้น ถ้าสมมติสินค้าที่พิจารณา นั้นคือสินค้า X จะได้ว่าปริมาณซื้อของสินค้า X จะมีปริมาณมากหรือน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับราคาของ สินค้า X ราคาของสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องกับสินค้า X สมมติเป็นราคาของสินค้า Y ซึ่งสินค้า Y สามารถ ใช้ทดแทนสินค้า X ได้ และรายได้ (Income) ของผู้บริโภคคนนั้น

- ถ้าให้  $Q_x$  คือ ปริมาณซื้อของสินค้า X  
 $P_x$  คือ ราคาของสินค้า X  
 $P_y$  คือ ราคาของสินค้า Y  
 $I$  คือ รายได้ (Income) ของผู้บริโภค

ความสัมพันธ์ของปริมาณซื้อของสินค้า X กับปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดปริมาณซื้อของสินค้า X สามารถแสดงออกมาในรูปของสมการทางคณิตศาสตร์ที่เรียกว่า “ฟังก์ชันอุปสงค์” (Demand function) ได้ดังนี้

$$Q_x = f(P_x, P_y, I)$$

นั่นคือปริมาณซื้อสินค้า X ( $Q_x$ ) ขึ้นอยู่กับหรือเป็นฟังก์ชัน (f) ของราคาสินค้า X ( $P_x$ ) ราคาของสินค้า Y ( $P_y$ ) และรายได้ของผู้บริโภค (I) จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของราคาของสินค้า X การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า Y และการเปลี่ยนแปลงในรายได้ของผู้บริโภค จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในปริมาณซื้อของสินค้า X ( $Q_x$ ) ดังนั้น  $P_x$ ,  $P_y$  และ I จะเป็นตัวแปรอิสระ (Independent variable) และ ปริมาณซื้อของสินค้า X ( $Q_x$ ) จะเป็นตัวแปรตาม (Dependent variable) กล่าวคือ ปริมาณซื้อของสินค้า X ( $Q_x$ ) จะผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระ (Independent variable) ซึ่งได้แก่ ราคาของสินค้า X ( $P_x$ ) ราคาของสินค้า Y ( $P_y$ ) และรายได้ของผู้บริโภค (I)

ถ้าต้องการพิจารณาเฉพาะสิ่งเฉพาะในเรื่องที่สนใจเท่านั้นโดยตัดความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ออกจากการวิเคราะห์ด้วยการตั้งสมมติฐานให้ตัวแปรตัวอื่น ๆ คงที่ (all other things being equal) ตัวอย่างเช่น ต้องการศึกษาเฉพาะผลที่เกิดขึ้นกับปริมาณความต้องการซื้อสินค้า x เมื่อราคา

สินค้า x เปลี่ยนแปลงไป ก็จะกำหนดให้ ราคาสินค้า Y คงที่ และรายได้ของผู้บริโภคคงที่ ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ก็จะเป็นการวิเคราะห์บางส่วน (Partial analysis) โดยศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณซื้อสินค้า x กับราคาของสินค้า X เมื่อปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดปริมาณซื้อของสินค้า X คงที่ แสดงออกในรูปฟังก์ชันว่า

$$Q_x = f(P_x)$$



ถ้าพิจารณาในกรณีของสินค้าใด ๆ ก็อาจแสดงออกในรูปฟังก์ชันได้ว่า

$$Q = f(P)$$

โดย  $Q$  = ปริมาณซื้อของสินค้าชนิดหนึ่ง

$P$  = ราคาของสินค้าชนิดนั้น

จากฟังก์ชันนี้พิจารณาได้ว่า ราคาสินค้า ( $P$ ) จะเป็นตัวแปรอิสระ (Independent variable) และปริมาณซื้อ ( $Q$ ) จะเป็นตัวแปรตาม (Dependent variable) กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า ( $P$ ) จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปริมาณซื้อ ( $Q$ ) โดยถ้าเป็นกรณีของสินค้าปกติ (normal goods) จะพบว่าเมื่อราคาสินค้าสูงขึ้น จะทำให้ปริมาณซื้อสินค้าลดลง และเมื่อราคาสินค้าลดลง ปริมาณซื้อสินค้าจะเพิ่มขึ้น

### 1.10.2 ตัวแปรภายในและตัวแปรภายนอก (Endogenous variable and Exogenous variable)

ตัวแปรภายใน (Endogenous Variable) หมายถึง ตัวแปรทั้งหมดที่ถูกกำหนดค่าขึ้นโดยปัจจัยภายในแบบจำลองนั้น ซึ่งจะเป็นตัวแปรทั้งหมดที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ในเรื่องที่ศึกษา

ตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) หมายถึง ตัวแปรหรือตัวกำหนดที่อยู่นอกกรอบแบบจำลอง (model) ของเรื่องนั้น ๆ หรือตัวแปรที่อยู่นอกทฤษฎี แต่มีผลกระทบต่อค่าตัวแปรในทางทฤษฎี อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรภายนอกนี้อาจเป็นตัวแปรที่อยู่นอกทฤษฎีหรือเป็นสาเหตุที่เกิดขึ้นนอกทฤษฎี แต่ตัวแปรภายนอกนี้อาจมีผลกระทบต่อค่าตัวแปรที่อยู่ในทางทฤษฎีได้ เช่น สงคราม ซึ่งเป็นตัวแปรภายนอกที่มีผลต่อราคาสินค้าซึ่งเป็นตัวแปรภายในแบบจำลองนั้น โดยมีผลทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น และอาจพบว่าในช่วงสงครามแม้ว่าราคาสินค้าสูงขึ้น ปริมาณซื้อสินค้าอาจจะไม่ลดลง

## 1.11 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์

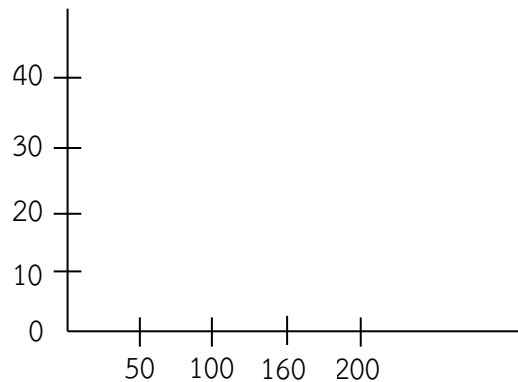
วรณี จิเจริญ (2558, หน้า34) กล่าวถึงในการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ให้ง่ายและชัดเจน จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปกราฟ หรือเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ ดังนั้นในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงพื้นฐานบางเรื่องที่ควรทราบและทำความเข้าใจ

### 1.11.1 กราฟ (Graph)

เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในหลักทางเศรษฐศาสตร์เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์แบบง่าย ๆ ก็คือ กราฟ (Graph) ซึ่งเป็นเส้นแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรซึ่งโดยปกติแล้วแสดงในรูป 2 มิติ ดังนั้น กราฟจึงเป็นเส้นที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัว เช่น กราฟของเส้น อุปสงค์ (Demand Curve) ก็คือเส้นที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณซื้อของสินค้าชนิดหนึ่งกับราคาของสินค้าชนิดนั้น

ในการเขียนรูปกราฟโดยปกติจะเขียนให้แกนตั้งแทนด้วยตัวแปรตาม (Dependent variable) และแกนนอนแทนด้วยตัวแปรอิสระ (Independent variable) และในการกำหนดมาตราส่วน (หรือ Scale) ของแต่ละแกนว่า 1 ช่อง Scale มีค่าเท่าใดและจะให้ช่วงกว้างของแต่ละช่อง Scale แสดงมาตราส่วนที่เท่ากันตลอดทั้งเส้น ตัวอย่างเช่น ถ้าให้ 1 ช่อง Scale ทางแกนตั้งมีค่าเท่ากับ 10 หน่วย แต่ละช่องความกว้างที่เท่ากันทางแกนตั้งก็จะแทนจำนวน 10 หน่วย เช่นกัน และเป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ตลอดทั้งเส้น ในทำนองเดียวกัน ถ้าให้แกนนอนกำหนดให้ 1 ช่อง Scale มีค่าเท่ากับ 50 หน่วย แต่ละช่องความกว้างที่เท่ากันทางแกนนอนก็จะแทนจำนวน 50 หน่วย เช่นกัน และเป็นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ตลอดทั้งเส้น ดังแสดงในรูปที่ 1.1

โดยค่า 1 ช่อง Scale จะเป็นเท่าใดก็ได้แล้วแต่การกำหนดของผู้เขียนกราฟ



ภาพที่ 1.1 แสดงการกำหนดมาตราส่วน (Scale)

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า34)

เส้นที่แสดงในกราฟอาจมีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือเส้นโค้งก็ได้ โดยเส้นที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงจะมีค่าความชัน (Slope) เท่ากันตลอดทั้งเส้น ในการหาค่าความชัน (Slope) ของเส้นจะหาได้จากสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางแกนตั้งหารด้วยเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางแกนนอน

$$\text{Slope ของเส้นใด ๆ} = \frac{\text{การเปลี่ยนแปลงตัวแปรทางแกนตั้ง}}{\text{การเปลี่ยนแปลงตัวแปรทางแกนนอน}}$$

$$\text{ดังนั้น Slope ของเส้นใด ๆ} = \frac{\Delta \text{ตัวแปรทางแกนตั้ง}}{\Delta \text{ตัวแปรทางแกนนอน}}$$

$$\text{โดยที่ } \Delta = \text{การเปลี่ยนแปลง}$$

ในกรณีที่เส้นที่แสดงในกราฟมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ความชันหรือ Slope ของเส้นที่เป็นเส้นโค้งจะมีค่าไม่เท่ากันตลอดทั้งเส้น เมื่อต้องการจะหาค่าความชันที่จุดใดจุดหนึ่งบนเส้นที่เป็นเส้นโค้ง จะใช้วิธีการลากเส้นตรงสัมผัสเส้นโค้ง ณ จุดที่ต้องการหาค่าความชันของเส้นนั้น และสามารถหาค่า Slope เช่นเดิมโดยหาจากเปลี่ยนแปลงของค่าตัวแปรทางแกนตั้งหารด้วยการเปลี่ยนแปลงของค่าตัวแปรทางแกนนอน

สำหรับจุดตัดที่เกิดขึ้นทางแกนตั้งหรือแกนนอนจะเรียกว่า Intercept เช่น ถ้าแกนตั้งใช้แทนค่าของตัวแปรต่าง ๆ เช่น ค่าของ Y หรือค่าของราคาสินค้า (Price P) หรือ (ค่าตัวแปรใด ๆ ก็ได้ที่ใช้ศึกษาในเรื่องนั้น ๆ) ดังนั้นจุดที่ตัดทางแกนตั้งก็จะเรียกว่า Y - intercept หรือ Price - intercept หรือ P - intercept (มีชื่อตามค่าตัวแปรที่ใช้แทนแกนตั้ง) โดยค่า Intercept ทางแกนตั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงค่าของตัวแปรที่ปรากฏทางแกนตั้งเมื่อค่าของตัวแปรทางแกนนอนมีค่าเท่ากับ 0

ในทำนองเดียวกัน ถ้าให้แกนนอนใช้แทนค่าตัวแปรของ X หรือจำนวนของปริมาณสินค้า (Quantity of goods : Q) หรือ ... (ค่าตัวแปรใด ๆ ก็ได้ที่ใช้ศึกษาของเรื่องนั้น ๆ) ก็จะเรียกจุดที่ตัดที่เกิดขึ้นทางแกนนอนว่า X + intercept หรือ Q - intercept หรือ... - intercept โดยมีชื่อตามค่าตัวแปรที่ใช้แทนทางแกนนอน โดยค่า intercept ทางแกนนอนนี้จะแสดงให้เห็นถึงค่าของตัวแปรที่ปรากฏทางแกนนอนเมื่อค่าของตัวแปรทางแกนตั้งมีค่าเท่ากับ 0

### 1.11.2 ฟังก์ชัน (Function) และสมการ (Equation)

ฟังก์ชันในทางคณิตศาสตร์ จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เช่น ความสัมพันธ์ของ X และ Y ถ้าค่าของ Y ขึ้นอยู่กับค่าของ X ก็จะหมายความว่าค่าของ Y จะเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนค่าของ X ดังนั้นในกรณีนี้ X จะเป็นตัวแปรอิสระ (Independent variable) และ Y เป็นตัวแปรตาม (Dependent variable) ซึ่งความสัมพันธ์ ดังกล่าวแสดงโดยทางคณิตศาสตร์ได้ว่า

$$Y = f(x)$$

ซึ่งแสดงว่าค่าของ Y ขึ้นอยู่กับค่าของ X

ในการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ ฟังก์ชันอุปสงค์ (Demand Function) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนหรือปริมาณซื้อของสินค้าชนิดหนึ่งกับปัจจัยที่กำหนดปริมาณซื้อของสินค้าชนิด เช่น ราคาของสินค้าที่ต้องการซื้อ ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง รายได้ของผู้ซื้อ ฯลฯ เป็นต้น

ดังเช่นตัวอย่างที่เคยพิจารณาแล้วเกี่ยวกับปริมาณซื้อของสินค้า X (ในหัวข้อตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม) ว่าขึ้นอยู่กับราคาของสินค้า X ราคาสินค้า Y และรายได้ของผู้บริโภคและสามารถเขียนความสัมพันธ์ของตัวแปรเป็นฟังก์ชันอุปสงค์ (Demand Function) ได้ว่า

$$Q_X = f(P_X, P_Y, I)$$

จากความสัมพันธ์ในรูปของฟังก์ชันดังกล่าวนี้เป็นเพียงเป็นเพียงการแสดงให้เห็นว่าค่าของตัวแปรตาม ( $Q_X$ ) ขึ้นอยู่กับค่าตัวแปรอิสระตัวใดบ้าง ( $P_X, P_Y, I$ ) โดยไม่สามารถระบุให้ชัดเจนว่าความสัมพันธ์ของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระเป็นไปในลักษณะใดบ้าง เป็นจำนวนเท่าใด ดังนั้นถ้าต้องการแสดงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนจะต้องแสดงออกในรูปของ สมการ (Equation) ซึ่งจะทำให้ที่สามารถระบุความสัมพันธ์ออกมาเป็นค่าได้ นั่นคือสมการจะใช้แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปร (Variable) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป โดยสามารถระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามได้อย่างแน่นอนและชัดเจนว่ามีความสัมพันธ์กันเท่าใดและในทิศทางใด

เช่น จากฟังก์ชันอุปสงค์ (Demand Function) แสดงความสัมพันธ์ออกมาเป็นสมการได้ดังนี้

$$Q_X = 26,000 - 5,000 P_X + 3,500 P_Y + 50 I$$

ถ้าสมมติราคาสินค้า  $Y$  ( $P_Y$ ) คงที่เท่ากับ 1 บาท และรายได้ของผู้บริโภค ( $I$ ) คงที่เท่ากับ 98 บาท เมื่อแทนค่า  $P_Y = 1$  และ  $I = 98$  ในสมการของความ ต้องการซื้อของสินค้า  $X$  ( $Q_X$ ) ได้ดังนี้

$$Q_X = 26,000 - 5,000 P_X + 3,500(1) + 50(98)$$

$$Q_X = 35,000 - 5,000 P_X$$

สมการ  $Q_X = 35,000 - 5,000 P_X$  ที่มาหาได้นี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปริมาณซื้อของสินค้า  $X$  ( $Q_X$ ) ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาสินค้า  $X$  ( $P_X$ ) เมื่อกำหนดให้ราคาสินค้า  $Y$  ( $P_Y$ ) คงที่เท่ากับ 1 บาท และรายได้ของผู้บริโภค ( $I$ ) คงที่เท่ากับ 98 บาท โดยสมการนี้จะบอกความสัมพันธ์ของปริมาณซื้อสินค้า  $X$  และราคาของสินค้า  $X$  ออกมาให้เห็นเป็นตัวเลขอย่างชัดเจน เช่น ถ้าราคาสินค้า  $X$  เท่ากับศูนย์ ปริมาณความต้องการซื้อของสินค้า  $X$  เท่ากับ 35,000 หน่วย แต่ถ้าปริมาณซื้อของสินค้า  $X$  เท่ากับศูนย์ เมื่อราคาของสินค้า  $X$  เท่ากับ 7 บาทต่อหน่วย แต่ถ้าปริมาณซื้อของสินค้า  $X$  เท่ากับศูนย์ เมื่อราคาของสินค้า  $X$  เท่ากับ 7 บาทต่อหน่วย และจากสมการนี้จะเห็นความสัมพันธ์ได้ว่าถ้า  $P_X$  มีค่ามากขึ้น จะทำให้ค่าของ  $Q_X$  มีค่าลดลง และถ้า  $P_X$  มีค่าลดลง จะทำให้ค่าของ  $Q_X$  มีค่ามากขึ้น ความสัมพันธ์ของ  $P_X$  และ  $Q_X$  แสดงได้ดังนี้

$$\text{ถ้า } P_X = 0 \text{ จะได้ค่า } Q_X = 35,000 - 5,000(0) = 35,000$$

$$P_X = 1 \text{ จะได้ค่า } Q_X = 35,000 - 5,000(1) = 30,000$$

$$P_X = 2 \text{ จะได้ค่า } Q_X = 35,000 - 5,000(2) = 25,000$$

$$\text{และถ้า } P_X = 7 \text{ จะให้ค่า } Q_X = 35,000 - 5,000(7) = 0$$

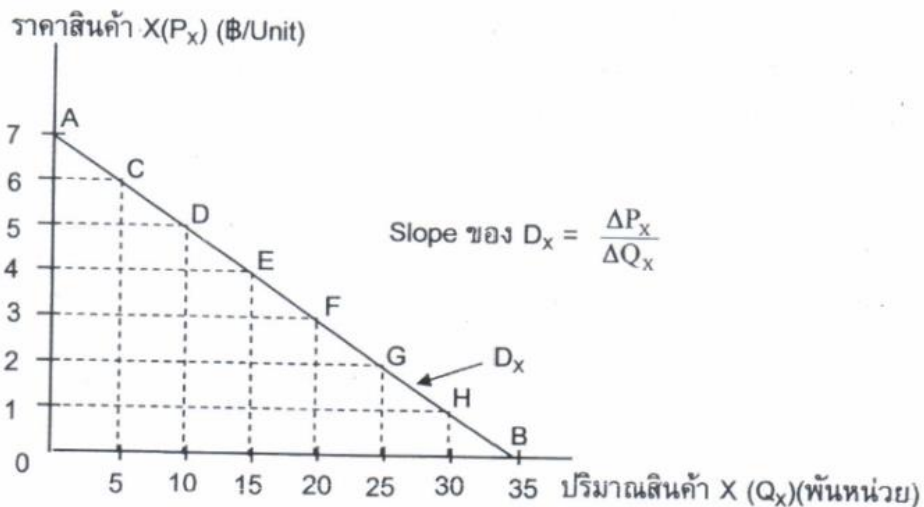
เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณาความสัมพันธ์สามารถนำค่าของราคาสินค้า X และปริมาณความต้องการซื้อสินค้า X ต่าง ๆ ที่หาได้แสดงในรูปตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1 ตารางอุปสงค์เมื่อสมการอุปสงค์มีรูปสมการ  $Q_x = 35,000 - 5,000 P_x$

ราคาสินค้า X ( $P_x$ )	ปริมาณซื้อสินค้า X ( $Q_x$ )
0	35,000
1	30,000
2	25,000
3	20,000
4	15,000
5	10,000
6	5,000
7	0

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า35)

ถ้านำค่า  $Q_x$  และ  $P_x$  ที่หาได้นี้ ไปเขียนเป็นรูปกราฟดังภาพที่ 1.2 โดยถ้าให้แกนตั้งแทนค่าของราคาสินค้า X ( $P_x$ ) และแกนนอนแทนค่าของปริมาณซื้อของสินค้า X ( $Q_x$ ) ก็จะได้เส้นอุปสงค์สำหรับสินค้า X ( $D_x$ ) โดยจะได้จุดตัดทางแกนราคา (Price - Intercept หรือ P - Intercept) มีค่าเท่ากับ 7 ทั้งนี้เพราะเมื่อ  $Q_x$  เท่ากับ 0 จะได้ค่า  $P_x$  มีค่าเท่ากับ 7 ในทำนองเดียวกัน จะได้ค่าจุดตัดทางแกนปริมาณ (Q - Intercept) เท่ากับ 35,000 ทั้งนี้เพราะเมื่อ  $P_x$  มีค่าเท่ากับ 0 จะได้  $Q_x$  มีค่าเท่ากับ 35,000



ภาพที่ 1.2 แสดงเส้นอุปสงค์ของสินค้า X

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า35)

จากเส้นอุปสงค์ของสินค้า X ( $D_x$ ) ซึ่งเป็นเส้นที่แสดงให้เห็นถึงปริมาณซื้อของสินค้า X ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้า X (เมื่อปัจจัยที่กำหนดปริมาณซื้อ X ตัวอื่น ๆ ถูกกำหนดให้คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อค่าทางแกนตั้งของเส้น  $D_x$  คือ  $P_x$  และค่าทางแกนนอน คือ  $Q_x$  ดังนั้นจะสามารถหาค่าความชัน (Slope) ของเส้น  $D_x$  ได้ดังนี้

$$\text{จาก Slope ของเส้นใด ๆ} = \frac{\Delta \text{ ตัวแปรทางแกนตั้ง}}{\Delta \text{ ตัวแปรทางแกนนอน}}$$

$$\text{Slope ของเส้น } D_x = \frac{\Delta P_x}{\Delta Q_x}$$

โดยจากลักษณะของเส้น  $D_x$  พบว่า เมื่อราคาสินค้า X ( $P_x$ ) มีค่าเพิ่มขึ้น ปริมาณซื้อสินค้า X ( $Q_x$ ) จะมีค่าลดลง และเมื่อราคาสินค้า X ( $P_x$ ) มีค่าลดลง ปริมาณซื้อสินค้า X ( $Q_x$ ) จะมีค่าเพิ่มขึ้น

จะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า X ( $\Delta P_x$ ) กับการเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อสินค้า X ( $\Delta Q_x$ ) จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม นั่นคือ

ถ้าราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น (หรือ  $\Delta P_x \uparrow$  โดยมีค่าการเปลี่ยนแปลงเป็น +) จะพบว่าปริมาณซื้อสินค้า X เปลี่ยนแปลงลดลง ( $\Delta Q_x \downarrow$  โดยมีค่าการเปลี่ยนแปลงเป็น -)

และถ้าราคาสินค้า X เปลี่ยนแปลงลดลง ( $\Delta P_x \downarrow$  โดยมีค่าการเปลี่ยนแปลงเป็น -) จะพบว่าปริมาณซื้อสินค้า X เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ( $\Delta Q_x \uparrow$  โดยมีค่าการเปลี่ยนแปลงเป็น +)

จากที่พิจารณาข้างต้นนี้จึงพิจารณาได้ว่าเส้นที่มีลักษณะทอดลงจากซ้ายมือไปทางขวามือจะมีค่าความชัน (Slope) เป็นลบ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลง ( $\Delta$ ) ของตัวแปรทางแกนตั้ง กับการเปลี่ยนแปลง ( $\Delta$ ) ของตัวแปรทางแกนนอน จะผันแปรไปในทิศทางตรงกันข้าม

$$\text{จากสมการอุปสงค์ } Q_x = 35,000 - 5,000 P_x$$

จะเห็นว่าสมการมีรูปกำลังหนึ่ง แสดงว่า  $Q_x$  และ  $P_x$  มีความสัมพันธ์เป็นเส้นตรงเมื่อเขียนเป็นรูปกราฟจะได้เส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรง ถ้าหาค่าความชัน (Slope) จะได้ค่าเท่ากันตลอดทั้งเส้นไม่ว่าจะหาค่าที่จุดใดๆ บนเส้นตรงนี้

ตัวอย่างเช่น ถ้าหาค่าความชันของเส้นอุปสงค์ระหว่างจุด A และจุด B จะได้

$$\text{Slope ของเส้น } D_x = \frac{\Delta Px}{\Delta Qx} = \frac{0-7}{35-0} = \frac{-7}{35} = \frac{-1}{5}$$

ถ้าหาค่าความชันของเส้นอุปสงค์ระหว่างจุด A และจุด C จะได้

$$\text{Slope ของเส้น } D_x = \frac{\Delta Px}{\Delta Qx} = \frac{6-7}{5-0} = \frac{-1}{5}$$

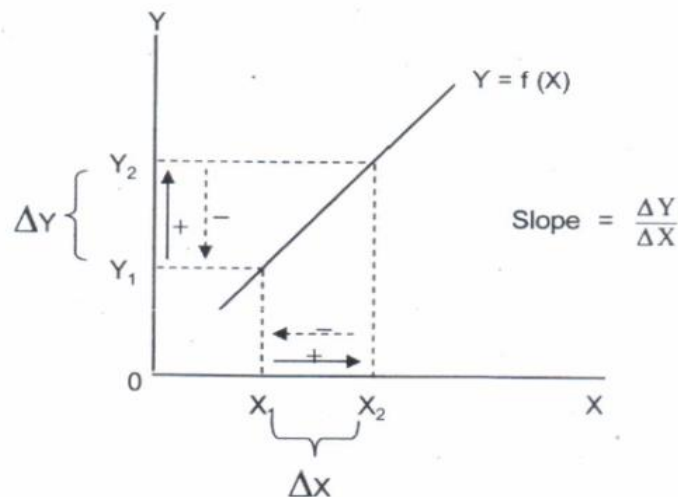
ถ้าหาค่าความชันของเส้นอุปสงค์ระหว่างจุด E และจุด G จะได้

$$\text{Slope ของเส้น } D_x = \frac{\Delta Px}{\Delta Qx} = \frac{2-4}{25-15} = \frac{-1}{5}$$

และการหาค่าความชันสำหรับจุดอื่น ๆ ก็จะได้ในทำนองเดียวกัน และจะเห็นว่าไม่ว่าจะหาค่าความชัน (Slope) ที่จุดใดๆ ของเส้นที่เป็นเส้นตรงจะได้ค่าเท่ากันตลอดทั้งเส้น

ในกรณีที่เส้นที่พิจารณาอยู่นั้นมีลักษณะเป็นเส้นที่ทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา (ดังภาพที่ 1.3) ถ้าต้องการหาค่าความชัน (Slope) จะได้ค่าความชัน (Slope) มีเครื่องหมายเป็นบวก (+)

การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางแกนตั้ง ก็กับการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางแกนนอนแปรในทิศทางเดียวกัน



ภาพที่ 1.3 แสดงเส้นที่มีค่า Slope > 0 หรือมีค่าเป็นบวก

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2555, หน้า36)

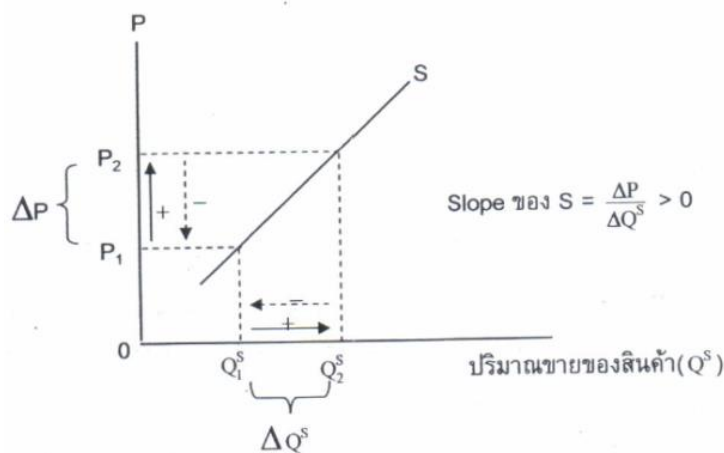
จากภาพที่ 1.3 เส้นที่ต้องการหาค่า Slope มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา โดยค่าความชัน (Slope) ของเส้นดังกล่าวนี้หาได้จาก

$$\begin{aligned} \text{Slope} &= \frac{\Delta Y}{\Delta X} \\ &= \frac{+}{+} = \frac{-}{-} = + \end{aligned}$$

จากรูปจะเห็นได้ว่าเมื่อ  $\Delta Y$  มีเครื่องหมายเป็นบวก (มีค่าเพิ่มขึ้น) ค่าของ  $\Delta X$  ก็มีเครื่องหมายเป็นบวก (มีค่าเพิ่มขึ้น) เช่นเดียวกัน

และเมื่อ  $\Delta Y$  มีเครื่องหมายเป็นลบ (มีค่าลดลง) ค่าของ  $\Delta X$  ก็มีเครื่องหมายเป็นลบ (มีค่าลดลง) เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ค่าความชัน (Slope) ของเส้นที่มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา จะมีเครื่องหมายเป็นบวกหรือมีค่ามากกว่าศูนย์ ( $> 0$ )

จากที่พิจารณาข้างต้นนี้จึงพิจารณาได้ว่าเส้นใด ๆ ก็ตามที่มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายมือไปทางขวามือจะมีค่าความชัน (Slope) เป็นบวก ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลง ( $\Delta$ ) ของตัวแปรทางแกนตั้ง ก็กับการเปลี่ยนแปลง ( $\Delta$ ) ของตัวแปรทางแกนนอน จะผันแปรไปในทิศทางเดียวกัน ตัวอย่างสำหรับลักษณะของเส้นที่มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายไปขวาเช่นนี้ได้แก่เส้นอุปทาน (Supply curve) ซึ่งเป็นเส้นที่แสดงให้เห็นถึงจำนวนหรือปริมาณสินค้าชนิดหนึ่งที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตจะนำออกมาเสนอขาย ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้าชนิดนั้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง (ผู้อ่านจะได้เข้าใจเรื่องอุปทานนี้เพิ่มขึ้นในบทถัดไป) ถ้าสมมุติความสัมพันธ์ของปริมาณสินค้าที่นำออกมาเสนอขายกับราคาสินค้านั้นมีความสัมพันธ์เป็นเส้นตรง เส้นอุปทานจะมีค่าความชันเป็นบวกหรือมีค่ามากกว่าศูนย์

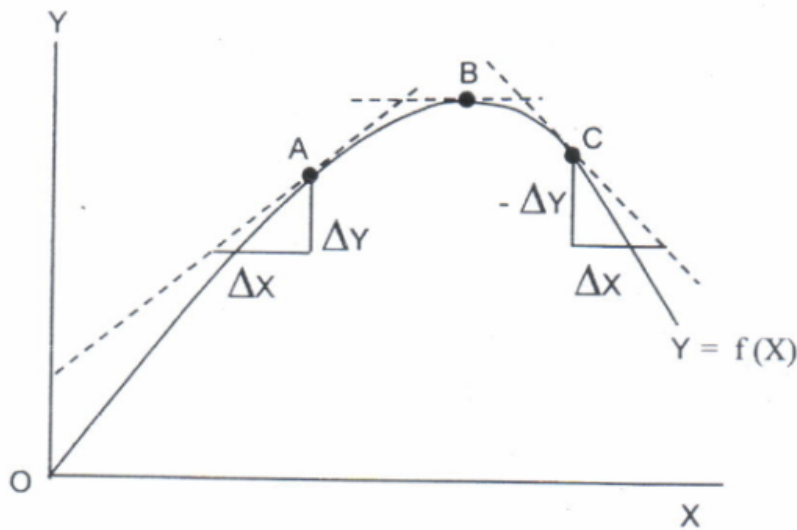


ภาพที่ 1.4 แสดงเส้นอุปทานที่มีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา ค่า Slope  $> 0$  หรือมีค่าเป็นบวก  
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2555, หน้า37)



และในการทำงานเดียวกันกับที่ได้พิจารณาค่าความชันในเรื่องอุปสงค์ และพบว่าค่าความชันของเส้นอุปทานที่เป็นเส้นตรงจะมีค่าเท่ากันตลอดทั้งเส้น

สำหรับกรณีเส้นนั้นมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ความชันแต่ละจุดบนเส้นโค้งนี้จะไม่เท่ากัน และจะหาค่าความชัน (slope) ได้โดยการลากเส้นตรงสัมผัสกับจุดที่ต้องการหาค่าความชันนั้น ซึ่งความชันของเส้นโค้ง ณ จุดนั้น ๆ ก็คือความชันของเส้นตรงที่ลากสัมผัสนั่นเอง ดังแสดงในภาพที่ 1.5



ภาพที่ 1.5 การหาค่า Slope ของเส้นที่เป็นเส้นโค้ง

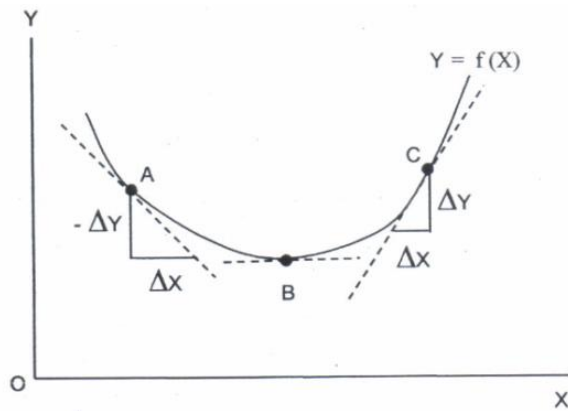
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2555, หน้า37)

ค่าความชันของเส้นโค้ง ณ จุด A โดยการลากเส้นสัมผัสที่จุด A จะได้ค่าความชัน (Slope) มีค่าเท่ากับ  $\frac{\Delta Y}{\Delta X}$  ซึ่งจะมีค่าเป็นบวก

ถ้าหาค่าความชันของเส้นโค้งที่จุดสูงสุดลากเส้นสัมผัสที่จุดสูงสุดของเส้นโค้ง จากภาพอยู่ที่จุด B จะได้ค่าความชันเท่ากับ  $\frac{\Delta Y}{\Delta X}$  โดยจะมีค่าเป็นลบ

ตัวอย่างของเส้นที่มีลักษณะเป็นเส้นโค้งรูปประฆังคว่ำเช่นข้างบนนี้เช่น เส้นรายรับรวมหรือเส้นรายรับทั้งหมด (Total Revenue : TR) เส้นอรรถประโยชน์รวม (Total Utility : TU) เส้นผลผลิตรวม (Total Product : TP)

ในกรณีที่เส้นโค้งมีลักษณะเป็นรูปตัว U ดังภาพที่ 1.6 การหาค่าความชัน (Slope) จะหาได้ในทำงานองเดียวกันคือลากเส้นสัมผัสเส้นโค้งนี้ ณ จุดที่ต้องการหาค่าความชัน



ภาพที่ 1.6 การหาค่า Slope ของเส้นที่มีลักษณะเป็นรูปตัว U  
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2555, หน้า38)

ถ้าหาค่าความชันของเส้นโค้งรูปตัว U ที่จุด A ลากเส้นสัมผัสที่จุด A ของเส้นโค้งเส้นที่ลากสัมผัสจะมีลักษณะทอดลง ค่าความชันเท่ากับ  $\frac{\Delta Y}{\Delta X}$  โดยจะมีค่าเป็นลบ

ถ้าหาค่าความชันของเส้นโค้งที่จุดต่ำสุดลากเส้นสัมผัสที่จุดต่ำสุดของเส้นโค้ง จากภาพอยู่ที่จุด B จะได้ค่าความชันเท่ากับ  $\frac{\Delta Y}{\Delta X}$  และโดยที่ค่าของ  $\Delta Y$  ที่จุดนี้มีค่าเท่ากับศูนย์ ดังนั้นค่าความชันที่จุด B ซึ่งจุดต่ำสุดมีค่าเท่ากับศูนย์

ค่าความชันของเส้นโค้ง ณ จุด C โดยการลากเส้นสัมผัสที่จุด C เส้นที่ลากสัมผัสจะมีลักษณะทอดขึ้น จะได้ค่าความชัน (Slope) มีค่าเท่ากับ  $\frac{\Delta Y}{\Delta X}$  ซึ่งจะมีค่าเป็นบวก

ตัวอย่างของเส้นที่มีลักษณะเป็นรูปตัว U ก็คือเส้น AVC ซึ่งผู้อ่านจะได้ศึกษาในบทที่เกี่ยวกับเรื่องต้นทุนการผลิต

### 1.11.3. “หน่วยเพิ่ม” หรือ “หน่วยสุดท้าย” (Marginal value)

ในการวัดค่าทางเศรษฐศาสตร์มักจะพบบ่อย ๆ ว่ามีการหาค่า “หน่วยเพิ่ม” หรือ “ส่วนเพิ่ม” หรือบางครั้งเรียกว่าการหาค่า “หน่วยสุดท้าย” เช่น การหาค่าอรรถประโยชน์เพิ่มหรืออรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Marginal Utility: MU) การหาค่ารายรับเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้าย (Marginal Revenue : MR) การหาค่าผลผลิตเพิ่มหรือผลผลิตหน่วยสุดท้าย (Marginal Production

: MP) การหาค่าต้นทุนเพิ่มหรือต้นทุนหน่วยสุดท้าย (Marginal Cost : MC) ฯลฯ เป็นต้น จึงควรเข้าใจความหมายของคำ “หน่วยเพิ่ม” (หรือ “ส่วนเพิ่ม” หรือ “หน่วยสุดท้าย” ซึ่งมีความหมายเดียวกัน

ค่า “หน่วยเพิ่ม” หรือ “หน่วยสุดท้าย” (Marginal) เป็นการพิจารณาว่าเมื่อตัวแปรอิสระ (Independent variable) เปลี่ยนแปลงค่าไป 1 หน่วย จะมีผลให้ตัวแปรตาม (Dependent variable) เปลี่ยนแปลงไปกี่หน่วย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการพิจารณาว่าตัวแปรตามจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าใด เมื่อตัวแปรอิสระมีการเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ดังนั้นค่า “หน่วยเพิ่ม” หรือ “หน่วยสุดท้าย” (Marginal) จะหาได้จากอัตราส่วนของการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตามต่อการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรอิสระ

ตัวอย่างเช่น เนื่องจากรายรับทั้งหมด Total Revenue : TR) ที่ได้จากการขายสินค้าจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณของสินค้าที่ขายได้ (Quantity :Q) หรือเขียนในรูปฟังก์ชัน (Function) ได้ว่า

$$TR = R (Q)$$

ถ้าต้องการหาว่าเมื่อปริมาณสินค้าที่ขายได้ (Q) เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะทำให้รายรับทั้งหมด (TR) เปลี่ยนแปลงเท่าใด (กี่บาท) ซึ่งค่าที่ได้มานี้จะเรียกว่ารายรับเพิ่ม หรือรายรับหน่วยเพิ่ม หรือรายรับหน่วยสุดท้าย (Marginal Revenue :MR) ดังนั้นเมื่อต้องการจะหาค่าของรายรับเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) จะหาค่าได้โดย

$$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

โดยที่  $\Delta$  = การเปลี่ยนแปลง

สำหรับการหาค่าหน่วยเพิ่มของตัวแปรอื่น ๆ จะได้พิจารณาในบทต่อ ๆ ไป หลังจากที่ได้เข้าใจความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ ของแต่ละเรื่องที่จะศึกษาต่อไปแล้ว

## สรุป

เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในการวางหลักเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อผลิตสินค้าและบริการแล้วแจกจ่ายไปสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ให้เกิดความพอใจหรือเกิดประโยชน์สูงสุด

เรื่องความรู้ทั่วไปทางเศรษฐศาสตร์ จะเป็นการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 แขนง คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาคจะศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจย่อย และเศรษฐศาสตร์มหภาคจะศึกษาพฤติกรรมของหน่วยเศรษฐกิจในภาพรวมระดับประเทศ ทุกประเทศต่างก็ประสบปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจคือจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร วิธีการแก้ปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจจะแตกต่างกันไปหากประเทศใดใช้วิธีการแก้ปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจด้วยวิธีที่เหมือนกันย่อมแสดงว่าประเทศดังกล่าวอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบเดียวกัน สำหรับประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์นั้น จะช่วยให้ทุกคนรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นอย่างประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

## คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์
2. จงอธิบายความสำคัญของเศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์จุลภาค
3. บิดาของวิชาเศรษฐศาสตร์คือใคร และตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลกชื่ออะไร
4. จงอธิบายความหมายของลัทธิเสรีนิยม
5. หนังสือเล่มแรกของโลกที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์มหภาค ชื่อว่าอะไร ใครเป็นผู้เขียน
6. คำว่าทรัพยากรกับปัจจัยการผลิตเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย
7. คำว่าทฤษฎีราคากับทฤษฎีรายได้เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย
8. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเศรษฐศาสตร์มหภาค และจงพิจารณาว่าการศึกษาอุปสงค์ของยางพาราในตลาดโลกควรจัดอยู่ในขอบข่ายการศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาคใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด
9. ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบใด
10. ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค ท่านคิดว่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง
11. กรณีศึกษา

1) ประเภทหรือชนิดของสินค้าและบริการที่จะผลิตขึ้นมา ซึ่งจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สินค้าและบริการอะไรที่คนประสงค์จะซื้อและจะซื้อในปริมาณมากน้อยเพียงใด.

2) จะผลิตสินค้าและบริการเหล่านี้ด้วยวิธีใด ทั้งนี้เพราะการผลิตสามารถทำได้มากมายหลายวิธี ดังนั้น จึงต้องตัดสินใจว่าการผลิตด้วยวิธีไหน.

3) เมื่อผลิตขึ้นมาแล้ว จะมีการ “วิภาค” หรือจำหน่ายโดยถือหลักอะไร กล่าวคือจะใช้หลักการตลาดให้เป็นไปตามความปรารถนาที่จะซื้อซึ่งสนับสนุนด้วยความสามารถที่ชำระเงินในตลาดเสรี หรือจะ “วิภาค” ไปตามความจำเป็นของผู้บริโภค, ความเป็นธรรมเชิงสังคม, การตอบแทนคุณงามความดี หรือในด้านอื่น ๆ

ปัญหาพื้นฐานทั้ง 3 ประเด็นข้างต้นนี้จะต้องมีการตัดสินใจ ถ้ามิใช่ด้วย “กลไกของตลาด” คือตามกฎอุปสงค์อุปทาน ก็โดยพิจารณาของรัฐบาลหรือผู้ทรงอำนาจทางการเมือง.

ลักษณะทั่วไปอีกประเภทหนึ่งของระบบเศรษฐกิจก็คือความเกี่ยวข้องกันระหว่างอุปสงค์และอุปทานซึ่งผ่านกลไกที่เรียกว่า “การหมุนเวียนของรายได้” ในปัจจุบันยกเว้นในกิจการบางเรื่องที่จะต้องทำด้วยตนเองของบุคคลต่างๆ แล้ว การผลิตสินค้าและบริการจะกระทำโดยธุรกิจหรืออุตสาหกรรมซึ่งมีความชำนาญในการนั้น. กิจการเหล่านี้จะว่าจ้างแรงงานและปัจจัยการผลิตอื่นๆ โดยจ่ายค่าจ้างและค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็น “รายได้” ของผู้รับจ้าง. รายได้เหล่านี้จะ

นำไปซื้อหาสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่มีการผลิตขึ้นในระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนรวมและเมื่อมีการใช้จ่ายไปแล้วรายได้ดังกล่าวนี้ก็กลับคืนสู่ผู้ผลิตซึ่งจะใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าและบริการรอบต่อไป

ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่ “การหมุนเวียนของรายได้ที่จะดำเนินไปในระบบเศรษฐกิจของประเทศอยู่ตลอดเวลา

#### ข้อคำถามจากกรณีศึกษา

1. จากการศึกษากรณีศึกษานี้ให้ท่านวิเคราะห์ว่าการให้เงินแก่ผู้มีรายได้น้อยไปจับจ่ายใช้สอยถูกต้องตามหลักวิชาหรือไม่
2. ให้ท่านพิจารณาว่า การกระทำโดยการขายข้าวตามสภาพที่ต่าง ๆ โดยผู้ผลิตขายโดยตรงต่อผู้ซื้อหรือผู้บริโภค จะแก้ไขปัญหาราคาข้าวตกต่ำได้หรือไม่ กรุณาให้เหตุผล
3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร โปรดอธิบายและให้เหตุผล

## เอกสารอ้างอิง

- ชัยนัตต์ ต้นติ้วสตาการ. (2550). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค: ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2542). **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณี๋ย บุษยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรุณศิริ ใจมา. (2553). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2547). **เศรษฐศาสตร์แห่งศตวรรษที่20**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ส่งศักดิ์ ทิตาราม. (2542). “**ทฤษฎีการผลิตและต้นทุนการผลิต**” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ หน่วยที่ 2 สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- สุณี๋ย บุษยวิทย์. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุปรียา ควรเดชะคุปต์. (2543). “**ทฤษฎีการผลิตและต้นทุนการผลิต**” ใน ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์\_หน่วยที่ 1-5 สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- A. Koutsoyiannis. (2005). **Modern Microeconomics**. 2 nd ed. Hongkong : The McMillian press.
- Christopher, R. Thomas & S.Charles, Maurice. (2005). **Managerial Economics**. 8 th ed. Singapore : McGraw Hill.
- Griffiths, Alan and Stuart Wall. (2000). **Intermediate Micro Economics Theory and Applications**. Financial Times Prentices Hall.
- Jonas Prager. (1993). **Applied Microeconomics an Intermediate Text**. Boston : Richard. D. Irwin Inc.
- Lila J. Truett & Dale B. Truett. (1984). **Intermediate Microeconomics**. Minnestota : West Publishing Company.

Michael E, Wetzstein. (2005). **Microeconomics theory : concept and connection.**  
Ohio : South-Western.

Miller, Roger LeRoy and Raymond P.H. Fische. (1995). **Microeconomics : Price Theory  
in Practice.** New York : HarperCollins College Publishers.

Pindyck, Robert S. and Rubinfeld, Daniel L. (2001). **Microeconomics.** (5th ed). New  
Jersey : Prentice : Hall.



## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

### หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของอุปสงค์
2. ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์
3. ฟังก์ชันอุปสงค์
4. ประเภทของอุปสงค์
5. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา
6. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้
7. ประโยชน์ของค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายความหมายของอุปสงค์ได้
2. เข้าใจปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์และฟังก์ชันอุปสงค์
3. วิเคราะห์ความยืดหยุ่นอุปสงค์ต่อราคา และรายได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาอุปสงค์ และความยืดหยุ่นของอุปสงค์
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์อุปสงค์ และความยืดหยุ่นของอุปสงค์

### สื่อการเรียนรู้การสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์

3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### วิธีการวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 2

### อุปสงค์ และความยืดหยุ่นของอุปสงค์

ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากใช้กลไกราคาหรือกลไกตลาดเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งกลไกราคานี้มาจากการทำงานร่วมกันของอุปสงค์และอุปทาน ดังนั้นการศึกษาเรื่องของอุปสงค์ อุปทาน และราคาดุลยภาพของตลาด จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าและบริการกับความต้องการซื้อ (อุปสงค์) และความต้องการขาย (อุปทาน) เพื่อจะได้เข้าใจการทำงานของกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือพื้นฐานการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย ในบทนี้จะศึกษาเกี่ยวกับความหมายของอุปสงค์ ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ ตาราง กฎ และเส้นอุปสงค์ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์

#### 2.1 ความหมายของอุปสงค์

**2.1.1** อุปสงค์ (demand) หรือความต้องการซื้อสินค้าและบริการ หมายถึง จำนวนต่าง ๆ ของสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งของผู้บริโภคที่ต้องการซื้อในระยะเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่าง ๆ ของสินค้าชนิดนั้น หรือ ณ ระดับรายได้ต่างๆ ของผู้บริโภค หรือ ณ ระดับราคาต่าง ๆ ของสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2545, หน้า31)

อีกความหมายหนึ่งที่สรุปได้ว่าอุปสงค์ ในทางเศรษฐศาสตร์มิใช่เพียงแต่ปรารถนาที่จะซื้อเท่านั้น แต่เป็นความต้องการที่มีอำนาจซื้อด้วย เรียกว่า อุปสงค์ที่มีประสิทธิผล (effective demand)

สรุปได้ว่าอุปสงค์ หมายถึง จำนวนต่างๆ ของสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งของผู้บริโภคที่ต้องการซื้อในระยะเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่าง ๆ ของสินค้าชนิดนั้น มิใช่เพียงแต่ความปรารถนาที่จะซื้อเท่านั้นแต่เป็นความต้องการที่มีอำนาจซื้อด้วย ซึ่งผู้บริโภคจะเกิดอุปสงค์ได้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ ดังนี้คือ

1. มีความต้องการหรือเต็มใจอยากซื้อ (willing to purchase) แต่ไม่สามารถซื้อในสิ่งที่ต้องการได้ เรียกว่า ความต้องการแบบไม่มีอำนาจซื้อ
2. มีความสามารถที่จะซื้อหรือมีอำนาจซื้อ (ability to pay or purchasing power) เป็นความต้องการแบบที่มีอำนาจซื้อ มีความเต็มใจที่จะจ่าย และมีความสามารถที่จะจ่ายได้ ต้องมีทั้ง 3 สิ่งจึงเรียกว่าอุปสงค์

## 2.2 ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2545, หน้า31) กล่าวว่าเมื่อผู้บริโภคมีอุปสงค์เกิดขึ้นแล้ว หรือมีทั้งความเต็มใจที่จะซื้อพร้อมกับความสามารถที่จะซื้อเกิดขึ้นพร้อมกันแล้วก็ตาม แต่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการหรือไม่ หรือจะซื้อปริมาณมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ดังนี้

### 2.2.1 ราคาสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ

โดยปกติถ้าราคาสินค้าสูงขึ้น ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อน้อยลง แต่ถ้าราคาลดต่ำลง ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคต้องการที่จะได้รับความพอใจสูงสุด ภายใต้รายได้ที่มีอยู่จำกัด

### 2.2.2 รายได้ของผู้บริโภค

เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น โดยปกติผู้บริโภคจะสามารถซื้อสินค้าในปริมาณที่มากขึ้น ในทางตรงกันข้าม เมื่อรายได้ลดลง ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าในปริมาณลดลง

### 2.2.3 ราคาสินค้าหรือบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ถ้าสินค้าชนิดหนึ่งมีราคาสูงขึ้น ผู้บริโภคก็จะซื้อสินค้านั้นน้อยลงและหันไปซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งซึ่งใช้ทดแทนได้ เช่น ถ้าเนื้อหมูมีราคาสูงขึ้น ผู้บริโภคก็จะหันไปซื้อเนื้อไก่ทดแทน ทั้ง ๆ ที่ราคาเนื้อไก่คงที่ เป็นต้น นอกจากนี้กรณีที่สินค้า 2 ชนิดจำเป็นต้องใช้ประกอบกัน เช่น ไม้เทนนิสกับลูกเทนนิส ถ้าไม้เทนนิสมีราคาสูงขึ้นแล้ว คนจะซื้อลูกเทนนิสน้อยลง ทั้ง ๆ ที่ราคาลูกเทนนิสไม่ได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

### 2.2.4 รสนิยมและความพึงพอใจของผู้บริโภค

ชนิดใดเป็นที่นิยมของคนส่วนใหญ่ในสังคม ปริมาณความต้องการซื้อสินค้า ชนิดนั้นจะมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าสินค้าล้าสมัย ปริมาณความต้องการซื้อจะลดลง

### 2.2.5 จำนวนประชากรหรือจำนวนผู้บริโภคในตลาด

เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น ปริมาณความต้องการซื้อก็จะเพิ่มขึ้น ในทางตรงข้าม ถ้าจำนวนประชากรมีน้อย ปริมาณความต้องการซื้อก็จะลดลง

### 2.2.6 การกระจายรายได้

ถ้าในระบบเศรษฐกิจมีการกระจายรายได้เหลื่อมล้ำกัน และจำนวนคนจนมีมากกว่าคนรวย ย่อมจะทำให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการมีน้อย แต่ถ้ามีการกระจายรายได้ เท่าเทียมกัน จะทำให้ปริมาณความต้องการซื้อของประชาชนในสังคมนั้นสูงขึ้น

### 2.2.7 การคาดคะเนเกี่ยวกับระดับราคาสินค้าและรายได้ในอนาคต

ถ้าผู้บริโภคคาดคะเนว่าราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจะสูงขึ้นในอนาคต ก็จะมีผลให้ผู้บริโภครีบ กักตุนสินค้าชนิดนั้น ทำให้ปริมาณความต้องการซื้อในปัจจุบันสูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้บริโภค คาดคะเนว่าราคาสินค้าจะลดลงในอนาคต ก็จะส่งผลให้ปริมาณซื้อสินค้าชนิดนั้น ในปัจจุบัน ลดลง สำหรับรายได้นั้นถ้าผู้บริโภคคาดว่าระดับรายได้ของคนจะสูงขึ้นในอนาคต เขาก็จะเสนอซื้อ สินค้าในปัจจุบันมากขึ้นทั้งๆ ที่ในปัจจุบันระดับราคาสินค้าชนิดนั้นมิได้เปลี่ยนแปลง แต่ถ้าคาดว่า รายได้ในอนาคตจะลดลงแล้ว เขาก็จะชะลอการซื้อเอาไว้ก่อน

### 2.2.8 การโฆษณา

หากสินค้าชนิดใดมีการโฆษณาแล้วทำให้ผู้บริโภครู้จักและติดใจในสินค้านั้น จะส่งผลให้ ปริมาณซื้อสินค้านั้นสูงขึ้นมาก นักธุรกิจมักยอมทุ่มเงินจำนวนมากในการโฆษณาเพื่อจะเปลี่ยนรสนิยม ของผู้บริโภคให้หันมาบริโภคสินค้าของตน

### 2.2.9 ฤดูกาล

ในฤดูหนาวผู้บริโภคมีความต้องการซื้อสินค้าประเภทเครื่องกันหนาวต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ส่วนใน ฤดูร้อน ปริมาณซื้อเครื่องกันหนาวจะลดลง ทั้ง ๆ ที่ราคาเครื่องกันหนาวมิได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ ได้แก่ การศึกษา ความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ ความต้องการการออมของผู้บริโภค และเทศกาล เป็นต้น

## 2.3 ฟังก์ชันอุปสงค์

สูนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า52) กล่าวว่า ฟังก์ชันอุปสงค์ (demand function) คือ การ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนหรือปริมาณสินค้าที่ผู้ซื้อต้องการซื้อกับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนด ปริมาณความต้องการซื้อซึ่งสามารถเขียนในรูปฟังก์ชันได้ดังนี้

$$Q_x = f(P_x, Y, P_s, A_1, A_2, A_3 \dots)$$

โดยที่  $Q_x$  คือ จำนวนหรือปริมาณความต้องการซื้อสินค้า x (quantity)

$P_x$  คือ ราคาสินค้า x (price)

$Y$  คือ รายได้ของผู้บริโภค

$P_s$  คือ ราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง

$A_1, A_2, A_3 \dots$  คือ ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ รสนิยม จำนวนประชากร และการคาดคะเน ราคาสินค้าในอนาคต เป็นต้น

จากฟังก์ชันดังกล่าวดังกล่าวหมายความว่า ปริมาณซื้อสินค้า  $x$  (ตัวแปรตาม) จะเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์ของสินค้า  $x$  ซึ่งเรียกว่า (ตัวแปรอิสระ) ได้แก่ รายได้ ราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง และรสนิยม ฯลฯ ถ้าตัวกำหนดอุปสงค์หรือตัวแปรอิสระตัวใดตัวหนึ่งหรือหลายตัวเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งการศึกษาหาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีมากกว่า 2 ตัวนั้นเป็นเรื่องที่ยุกยากซับซ้อนมากเพราะเราไม่สามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านมนุษย์ได้ ดังนั้นเพื่อให้ง่ายแก่การศึกษาวิเคราะห์ เรามักจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณซื้อสินค้ากับปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์หรือตัวแปรอิสระที่สำคัญเพียงตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น โดยกำหนดให้สิ่งอื่นๆ อยู่คงที่ เช่น ถ้าต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการกับราคาสินค้าและบริการชนิดนั้น เรา จะสมมติให้ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ รายได้และรสนิยมคงที่ เป็นต้น

## 2.4 ประเภทของอุปสงค์

สุนีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า52) กล่าวว่า อุปสงค์ของสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง หมายถึง ปริมาณต่างๆ ของสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ ณ ระดับราคาต่างกันของสินค้าหรือบริการนั้น ๆ หรือ ณ ระดับรายได้ต่างๆ กันของผู้บริโภค หรือ ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้าหรือบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

จากความหมายดังกล่าว สามารถ แบ่งอุปสงค์ได้เป็น 3 ประเภท คือ อุปสงค์ต่อราคา อุปสงค์ต่อรายได้ และอุปสงค์ต่อราคาสินค้าอื่น

### 2.4.1 อุปสงค์ต่อราคา ( price demand)

**อุปสงค์ต่อราคา ( price demand)** หมายถึง ปริมาณเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ ณ ระดับราคาต่างๆ กัน ของสินค้าและบริการชนิดนั้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยกำหนดให้สิ่งอื่นๆคงที่ เช่น รายได้คงที่ และ รสนิยมคงที่ สามารถเขียนในรูปฟังก์ชัน ได้ดังนี้

$$Q_x = f(P_x)$$

โดยที่  $Q_x$  คือ ปริมาณการเสนอซื้อสินค้า  $x$

$P_x$  คือ ระดับราคาสินค้า  $x$

จากฟังก์ชันแสดงให้เห็นว่าปริมาณความต้องการซื้อสินค้า  $x$  (ตัวแปรตาม) ขึ้นอยู่กับระดับราคาสินค้า  $x$  (ตัวแปรอิสระ) เท่านั้น ถ้าระดับราคาสินค้า ( $P_x$ ) เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ก็จะทำให้ปริมาณการเสนอซื้อสินค้าชนิดนั้น ( $Q_x$ ) เปลี่ยนแปลงไปตามด้วย

### 2.4.2 อุปสงค์ต่อรายได้ (income demand)

**อุปสงค์ต่อรายได้ (income demand)** หมายถึง ปริมาณการเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง ณ ระดับรายได้ต่าง ๆ ของผู้บริโภค เมื่อกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ เช่น ราคาสินค้า และรสนิยมคงที่ เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเสนอซื้อกับรายได้เขียนในรูปฟังก์ชันได้ดังนี้

$$Q_x = f(Y)$$

โดยที่  $Q_x$  คือ ปริมาณการเสนอซื้อสินค้า  $x$   
 $Y$  คือ ระดับรายได้ของผู้บริโภค

จากฟังก์ชันแสดงว่าปริมาณการเสนอซื้อสินค้า  $x$  (ตัวแปรตาม) ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ (ตัวแปรอิสระ) ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง  $Q_x$  และ  $Y$  อาจเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันหรือตรงกันข้ามก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้าและบริการชนิดนั้นว่าเป็นสินค้าปกติ (normal goods) หรือสินค้าด้อยคุณภาพ (inferior goods)

**2.4.2.1 สินค้าปกติ** หมายถึง สินค้าและบริการทั่ว ๆ ไป ซึ่งผู้บริโภคจะซื้อปริมาณเพิ่มขึ้นเมื่อรายได้สูงขึ้น และจะซื้อน้อยลงเมื่อรายได้ลดลง ความสัมพันธ์ระหว่าง  $Q_x$  และ  $Y$  จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

$Y \uparrow \rightarrow Q_x \uparrow$  หรือ  $Y \downarrow \rightarrow Q_x \downarrow$  แสดงว่า  $X$  เป็นสินค้าปกติ

สินค้าปกติประกอบด้วยสินค้าจำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ออมจะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยมากกว่าสินค้าจำเป็น เพราะปริมาณซื้อสินค้าจำเป็นแก่การครองชีพโดยทั่ว ๆ ไป ปริมาณมักจะเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยไม่ว่าระดับรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงมากเพียงไร

**2.4.2.2 สินค้าด้อยคุณภาพ** มิได้หมายถึงสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ ราคาถูก แต่หมายถึงสินค้าที่ผู้บริโภคซื้อปริมาณลดลงเมื่อมีรายได้สูงขึ้น หรือซื้อปริมาณมากขึ้นเมื่อมีรายได้ลดลง ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้บริโภคมีรายได้ต่ำเขาจะบริโภคเหล้าขาวปริมาณมาก แต่พอมีรายได้เพิ่มขึ้นเขากลับมีการบริโภคเหล้าขาวน้อยลงกว่าเดิมและบริโภคไวน์มากขึ้น กรณีนี้แสดงเหล้าขาวเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ และไวน์เป็นสินค้าปกติ อย่างไรก็ตามเราไม่อาจจะระบุได้ชัดเจนแน่นอนว่าสินค้าใดเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ เพราะสินค้าชนิดเดียวอาจเป็นสินค้าปกติ ณ รายได้ระดับหนึ่งและอาจเป็น

สินค้าด้อยคุณภาพ ณ รายได้ระดับอื่นสำหรับบุคคลคนเดียวกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้บริโภค

$$Y \uparrow \rightarrow Q_x \downarrow \text{ หรือ } Y \downarrow \rightarrow Q_x \uparrow \text{ แสดงว่า } X \text{ เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ}$$

**2.4.3. อุปสงค์ต่อราคาสินค้าและบริการชนิดอื่น หรือเรียกว่าอุปสงค์ไขว้ (cross demand)** หมายถึง ปริมาณการเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่าง ๆ ของสินค้าหรือบริการชนิดอื่นที่เกี่ยวข้องเมื่อกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเขียนในรูปฟังก์ชันได้ดังนี้

$$Q_A = f(P_B)$$

โดยที่  $Q_A$  คือ ปริมาณการเสนอซื้อสินค้า A

$P_B$  คือ ระดับราคาของสินค้าหรือบริการชนิดอื่น (B)

จากฟังก์ชันแสดงว่าปริมาณซื้อสินค้า A จะมากน้อยขึ้นอยู่กับระดับราคาสินค้า B เท่านั้น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง  $Q_A$  และ  $P_B$  จะเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกันระหว่างสินค้าทั้ง 2 ชนิด (A และ B) ว่าจะเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (substitution goods) หรือ สินค้าที่ใช้ประกอบกัน (complementary goods)

**2.4.3.1 สินค้าที่ใช้ทดแทนกัน** หมายถึง สินค้า 2 ชนิด ที่ปริมาณเสนอซื้อของสินค้าชนิดหนึ่ง ( $Q_A$ ) จะมีความสัมพันธ์กับราคาของสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ( $P_B$ ) ในทิศทางเดียวกัน เช่น ถ้าราคานมเปรี้ยวสูงขึ้น ผู้บริโภคจะซื้อนมเปรี้ยวลดลง และหันไปซื้อนมทดแทนนมเปรี้ยวเพิ่มขึ้น ทั้งๆ ที่ราคานมสดมิได้ลดลงหรือเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

$$P_A \uparrow \rightarrow Q_B \uparrow \text{ แสดงว่าซื้อสินค้า B ทดแทนสินค้า A}$$

$$P_A \downarrow \rightarrow Q_B \downarrow \text{ แสดงว่าซื้อสินค้า A ทดแทนสินค้า B}$$

**2.4.3.2 สินค้าใช้ประกอบกันหรือใช้ร่วมกัน** หมายถึง สินค้า 2 ชนิด ที่ปริมาณเสนอซื้อของสินค้าชนิดหนึ่ง ( $Q_A$ ) จะมีความสัมพันธ์กับราคาของสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ( $P_B$ ) ในทิศทางตรงกันข้าม เช่น กล้องถ่ายรูปกับฟิล์ม ถ้าราคากล้องถ่ายรูปสูงขึ้น ผู้บริโภคจะซื้อฟิล์มลดลงทั้ง ๆ ที่ราคาฟิล์มมิได้สูงขึ้นแต่อย่างใด แต่สินค้าทั้งสองเป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน

$$P_A \uparrow \rightarrow Q_B \downarrow \text{ แสดงว่าสินค้า A และสินค้า B ใช้ร่วมกัน}$$

$$P_A \downarrow \rightarrow Q_B \uparrow \text{ แสดงว่าสินค้า B และสินค้า A ใช้ร่วมกัน}$$



อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอุปสงค์จะแบ่งออกเป็นสามประเภทดังกล่าว แต่นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสำคัญอุปสงค์ต่อราคามากที่สุด เพราะถ้ากำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่แล้วปริมาณการเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับระดับราคาสินค้าและบริการชนิดนั้นมากกว่าระดับรายได้ และราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นในการศึกษาเมื่อกล่าวถึง “อุปสงค์” ในที่นี้จะหมายถึง อุปสงค์ต่อราคาเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องระบุว่าเป็นอุปสงค์ประเภทใด

### กฎของอุปสงค์ ตาราง และเส้นอุปสงค์

สุนีย์ บุขยวิทย์ (2558, หน้า52-54) กฎของอุปสงค์ (Law of demand) ในการศึกษาพฤติกรรมกรซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคแต่ละคน จะพบได้ว่าเมื่อกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ อยู่คงที่แล้ว ถ้าระดับราคาสินค้าและบริการชนิดใดสูงขึ้น ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าและบริการชนิดนั้นน้อยลง และถ้าระดับราคาสินค้าและบริการชนิดใดลดลง ผู้บริโภคก็จะซื้อสินค้าและบริการชนิดนั้นเพิ่มมากขึ้นเสมอ จนกระทั่งถือเป็นกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรมกรซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค

กฎของอุปสงค์กล่าวว่าปริมาณเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง จะเปลี่ยนแปลงผูกพันหรือเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับระดับสินค้าและบริการชนิดนั้นเสมอ โดยกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่

$$\text{กฎของอุปสงค์ } P_x \uparrow \rightarrow Q_x \downarrow \text{ หรือ } P_x \downarrow \rightarrow Q_x \uparrow$$

### สาเหตุของปริมาณเสนอซื้อที่มีความสัมพันธ์กับราคาในทิศทางตรงกันข้าม มีดังนี้

1. ผลทางรายได้ (income effect) เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้น ในขณะที่รายได้ที่เป็นตัวเงิน (money income) ของผู้บริโภคคงที่ ผู้บริโภคจะรู้สึกว่าอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริง (real income) ของตนเองลดลง จึงสามารถซื้อสินค้าได้จำนวนน้อยลง ในทางตรงกันข้ามเมื่อราคาสินค้าลดลง ผู้บริโภคจะรู้สึกว่าอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น จึงตัดสินใจซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น ทั้งนี้สมมติให้สินค้าที่พิจารณานั้นเป็นสินค้าปกติ เช่น นายดีมีรายได้ 1,000 บาท เมื่อข้าวสารถังละ 100 บาท เขาจะซื้อข้าวสารได้ 10 ถัง แต่ถ้าราคาข้าวสารสูงขึ้นเป็นถังละ 200 บาท เขาจะซื้อได้เพียง 5 ถัง เพราะเขาารู้สึกว่าอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงลดลง

$$\begin{array}{l} P_x \uparrow \rightarrow \text{รายได้แท้จริง} \downarrow \rightarrow Q_x \downarrow \\ P_x \downarrow \rightarrow \text{รายได้แท้จริง} \uparrow \rightarrow Q_x \uparrow \end{array}$$

2. ผลการทดแทนกัน (substitution effect) เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งสูงขึ้น ในขณะที่สินค้าชนิดอื่นที่ทดแทนกันได้มีราคาคงที่ ผู้บริโภคจะรู้สึกที่สินค้ามีราคาแพงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้ จึงซื้อสินค้าชนิดนั้นลดลงและหันไปซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งทดแทน เช่น ถ้าราคาฝรั่งสูงขึ้นแต่ราคาส้มคงเดิม ผู้บริโภคจะรู้สึกว่าฝรั่งมีราคาแพงจึงหันไปซื้อส้มทดแทนทำให้ปริมาณซื้อฝรั่งลดลง เป็นต้น นอกจากนี้การที่ระดับราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งลดลงอาจจะทำให้เกิดผู้ซื้อรายได้ซึ่งเดิมไม่มีความสามารถซื้อได้ ก็จะหันมาซื้อจึงมีผลทำให้ปริมาณซื้อสินค้าดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

$$\begin{array}{l} PX \uparrow \rightarrow Q_Y \uparrow \text{ เพราะรู้สึกว่าสินค้า X แพงกว่าสินค้า Y ทำให้ } Q_X \downarrow \\ PX \downarrow \rightarrow Q_Y \downarrow \text{ เพราะรู้สึกว่าสินค้า X ถูกกว่าสินค้า Y ทำให้ } Q_X \uparrow \end{array}$$

จากเหตุผลทั้ง 2 ข้อ แสดงว่าผลของการที่ปริมาณซื้อเปลี่ยนแปลงเนื่องจากระดับราคาเปลี่ยนแปลงนั้นเราเรียกว่าผลของราคา (price effects) หรือผลทั้งหมด (total effect) อันเกิดจากผลทางรายได้และผลการทดแทนกัน ซึ่งจะได้ศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดในบทที่ 5

$$\text{ผลของราคา} = \text{ผลทางรายได้} + \text{ผลการทดแทนกัน}$$

**สมการอุปสงค์ (demand equation)** คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้า (ตัวแปรอิสระ) กับปริมาณเสนอซื้อสินค้า (ตัวแปรตาม) อย่างแน่ชัด เมื่อกำหนดราคาสินค้าจะสามารถหาค่าของปริมาณเสนอซื้อสินค้าได้ ซึ่งตามกฎของอุปสงค์ จะเห็นว่าระดับราคาสินค้าและปริมาณเสนอซื้อสินค้าจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกัน ดังนั้นจากฟังก์ชันอุปสงค์ เราสามารถเขียนสมการอุปสงค์ในรูปทั่วไปแบบง่าย ๆ เป็นสมการเส้นตรง คือ

$$Q_x = a - a_1 p_x \quad (2.1)$$

$$\text{หรือ } Q_d = a - a_1 P \quad (2.2)$$

โดยที่  $Q_x$  หรือ  $Q_d$  คือ ปริมาณเสนอซื้อสินค้า  $x$  (ตัวแปรตาม)

$P_x$  คือ ราคาสินค้า  $x$  (ตัวแปรนำ)

$a$  และ  $a_1$  คือ ค่าคงที่

**ตารางอุปสงค์ (demand schedule)** คือ ตารางที่แสดงตัวเลขปริมาณเสนอซื้อสินค้าและบริการ ณ ระดับราคาต่าง ๆ

**ตัวอย่างที่ 2.1** สมมติสมการอุปสงค์ของฝรั่งของผู้บริโภคคนหนึ่งในระยะเวลา 1 สัปดาห์ คือ

$$Q_d = 20 - 2p \quad (2.3)$$

จากสมการเราสามารถสร้างตารางอุปสงค์ได้ โดยการกำหนดค่าต่าง ๆ ของราคาแล้วแทนค่า P ลงในสมการ (2.3) จะได้ความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณซื้อในทิศทางตรงกันข้าม ดังตารางที่ 2.1

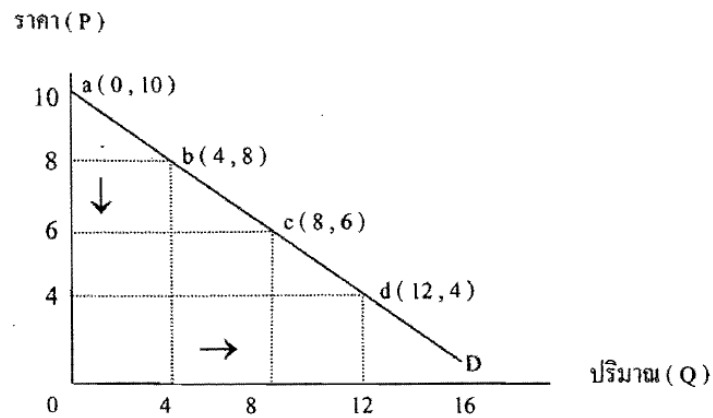
**ตารางที่ 2.1** อุปสงค์ฝรั่งของผู้บริโภคภายใน 1 สัปดาห์

ราคาฝรั่ง (P) (บาท/ ก.ก.)	ปริมาณซื้อ (Qd) (กก.)
10	$20 - 2(10) = 0$
8	$20 - 2(8) = 4$
6	$20 - 2(6) = 8$
4	$20 - 2(4) = 12$

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า33)

จากตารางที่ 2.1 จะเห็นว่าเมื่อราคาฝรั่งลดลง จะทำให้ปริมาณเสนอซื้อฝรั่งเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นตามกฎของอุปสงค์

**เส้นอุปสงค์ (demand curve)** คือ เส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณเสนอซื้อในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ ซึ่งเราสามารถสร้างเส้นอุปสงค์ได้โดยนำตัวเลขจากตารางอุปสงค์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณซื้อแต่ละคู่มากำหนดจุดต่าง ๆ ลงบนกราฟ แล้วลากเส้นเชื่อมโยงจุดต่าง ๆ เหล่านี้ จะได้เส้นอุปสงค์ของสินค้าชนิดนั้น ดังภาพที่ 2.1



ภาพที่ 2.1 เส้นอุปสงค์

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า52-54)

จากภาพที่ 2.1 กำหนดให้แกนนตั้ง (แกน Y) แสดงค่าตัวแปรนำ คือราคาสินค้า (P) และ แกนนอน (แกน x) แสดงค่าตัวแปรตาม คือ ปริมาณสินค้า (Q) และเมื่อนำตัวเลขที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณเสนอซื้อจากตารางที่ 2.1 แต่ละคู่มำกำหนดจุดจะได้จุด a,b,c และ d ตามลำดับ เส้นที่ลากเชื่อมระหว่างจุดดังกล่าว คือ เส้นอุปสงค์ (D) มีลักษณะเป็นเส้นตรงลาดเอียงจากซ้ายลงมาขวา ซึ่งเส้นอุปสงค์นี้อาจมีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือเส้นโค้งก็ได้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบสมการของอุปสงค์ ในที่นี้เพื่อให้ง่ายแก่การศึกษาวิเคราะห์เราสมมติให้สมการอุปสงค์เป็นสมการเส้นตรง และเส้นอุปสงค์จะมีค่าความลาดชัน (slope) เป็นลบซึ่งเราสามารถคำนวณหาค่าความลาดชันได้จากสูตรดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ค่าความลาดชัน} &= \frac{\text{ส่วนเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามแกนตั้ง}}{\text{ส่วนเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามแกนนอน}} \\ &= \frac{\Delta P}{\Delta Q} \end{aligned}$$

โดยที่  $\Delta P$  คือ การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า ( $P_1 - P_2$  หรือ  $P_2 - P_1$ )

$\Delta Q$  คือ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้า ( $Q_1 - Q_2$  หรือ  $Q_2 - Q_1$ )

จากตัวอย่างเมื่อแทนค่าตัวเลขจากตารางที่ 2.1 โดยให้  $P_1 = 8$   $Q_1 = 4$  และ  $P_2 = 4$

$Q_2 = 12$  จะได้

$$\text{ค่าความลาดชัน} = \frac{8-4}{4-12}$$

$$= -0.5$$

นั่นคือ เส้นอุปสงค์มีค่าความลาดชันเป็นลบเท่ากับ 0.5 ทั้งนี้เพราะราคาสินค้าและปริมาณสินค้านี้มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกันตามกฎของอุปสงค์

ข้อยกเว้นของกฎอุปสงค์ เส้นอุปสงค์ของสินค้าบางชนิดอาจมีค่าความลาดชันเป็นบวกก็ได้ ถ้าราคาสินค้าและปริมาณเสนอซื้อสินค้ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ปริมาณเสนอซื้อเพิ่มขึ้นเมื่อราคาสูงขึ้น และปริมาณเสนอซื้อจะลดลงเมื่อราคาลดต่ำลง ได้แก่ สินค้าดังนี้

1. Giffen Goods นักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Sir Robert Giffen ได้สังเกตพบว่าใน ค.ศ. 1845 ผลผลิตมันฝรั่งเสียหายมาก ราคามันฝรั่งจึงสูงขึ้น แต่ชาวไอริชที่ยากจนจำเป็นต้องซื้อมันฝรั่งมากขึ้นทั้งๆ ที่ราคามันฝรั่งสูงขึ้น เพราะสินค้าอื่น ๆ มีราคาสูงกว่ามันฝรั่ง ซึ่งในทางทฤษฎี giffen goods จัดเป็น inferior goods ด้วย inferior goods ไม่จำเป็นต้องเป็น giffen goods

2. สินค้าที่มีชื่อเสียง (prestige goods) หมายถึง สินค้าที่ผู้บริโภคต้องการซื้อเพื่อแสดงออกซึ่งความเด่นหรูเหนือผู้อื่น ต้องการสร้างภาพพจน์และความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ใช้ยี่ห้อสินค้านั้นสูงมากเท่าใดผู้บริโภคก็จะยิ่งซื้อปริมาณมากขึ้น เช่น แหวนเพชร เครื่องประดับและรถยนต์ เป็นต้น (บัณฑิต ฝั่งนิรันดร์, 2545, หน้า 46)

#### 2.4.1 อุปสงค์ของบุคคลและอุปสงค์ตลาด

อุปสงค์ของบุคคล (individual demand) หมายถึงอุปสงค์ของผู้บริโภคแต่ละคนที่แสดงปริมาณซื้อสินค้าแต่ละชนิด ณ ระดับราคาต่าง ๆ ซึ่งอุปสงค์ของแต่ละบุคคลต่อสินค้าชนิดเดียวกันไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรสนิยม รายได้ และปัจจัยอื่น ๆ ของผู้บริโภคแต่ละคน เช่น เมื่อส้มราคากิโลกรัมละ 20 บาท นาย ก. อาจซื้อส้มจำนวน 2 กิโลกรัม นาย ข. อาจไม่ซื้อส้มเลย ในขณะที่นาย ค. อาจซื้อส้มจำนวน 5 กิโลกรัม ในทำนองเดียวกันอุปสงค์ของบุคคลเดียวกันต่อสินค้าต่างชนิดกันก็ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันอีก เช่น แม้ว่าเงาจะราคาเท่ากับส้ม คือ กิโลกรัมละ 20 บาท ก็ตาม แต่ผู้บริโภคคนหนึ่ง ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องซื้อเงาและส้มในจำนวนเท่ากัน

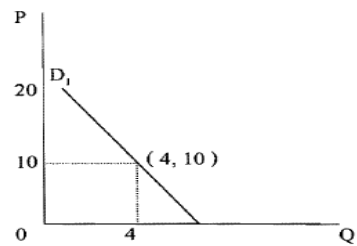
อุปสงค์ของตลาด (market demand) หมายถึง อุปสงค์ของผู้บริโภคทุกๆ คน ที่บริโภคสินค้าชนิดเดียวกัน ณ ระดับราคาเดียวกัน ในตลาดมารวมเข้าด้วยกันตามแนวนอนอุปสงค์ของตลาดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณซื้อสินค้าชนิดเดียวกันทั้งหมด ณ ระดับราคาต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น สมมติในตลาดส้มมีผู้บริโภคที่ต้องการซื้อส้มจำนวน 3 ราย คือ นาย ก นาย ข. และนาย ค. เมื่อรวมปริมาณซื้อของบุคคลทั้งสาม ณ ระดับราคาเดียวกันเข้าด้วยกันก็จะได้ปริมาณซื้อส้มของตลาด ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 อุปสงค์ของบุคคลและอุปสงค์ตลาด

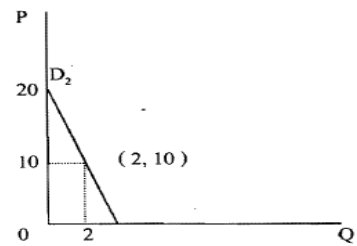
ราคา (P)	ปริมาณเสนอซื้อของแต่ละบุคคล			ปริมาณเสนอซื้อของตลาด (D = D <sub>1</sub> +D <sub>2</sub> +D <sub>3</sub> )
	นาย ก. (D <sub>1</sub> )	นาย ข. (D <sub>2</sub> )	นาย ค. (D <sub>3</sub> )	
0	6	4	7	17
10	4	2	6	12
20	2	6	5	7

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า35)

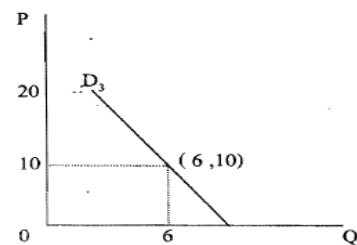
จากตัวเลขในตารางที่ 2.2 จะเห็นได้ว่า นาย ข. ชอบบริโภคส้มน้อยที่สุด ส่วน นาย ค. ชอบบริโภคส้มมากที่สุด เมื่อนำตัวเลขความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณของแต่ละคนมาสร้างเส้นอุปสงค์ จะได้เส้นอุปสงค์ของแต่ละบุคคลและอุปสงค์ของตลาด ดังภาพที่ 2.2



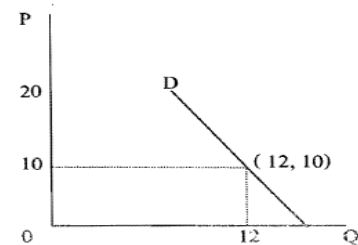
(ก) เส้น D<sub>1</sub> ของนาย ก.



(ข) เส้น D<sub>2</sub> ของนาย ข.



(ค) เส้น D<sub>3</sub> ของนาย ค.



(ง) เส้น D ของตลาด

ภาพที่ 2.2 เส้นอุปสงค์ของบุคคลและอุปสงค์ตลาด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า36)

จากภาพที่ 2.2 ถ้าระดับราคาส้มกิโลกรัมละ 10 บาท นาย ก. ซื้อ 4 กิโลกรัม นาย ข. ซื้อ 2 กิโลกรัม และนาย ค. ซื้อ 6 กิโลกรัม อุปสงค์ตลาด คือผลรวมของอุปสงค์ทุกคนในตลาด (4+2+6) เท่ากับ 12 กิโลกรัม จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอซื้อของแต่ละบุคคลในตลาดมีจำนวนน้อยมาก จนไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้า

ได้ตั้งนั้นราคาสินค้าในตลาดจะเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของตลาด ซึ่งเส้นอุปสงค์ของตลาดจะมีลักษณะลาดลงจากซ้ายจากไปขวา และมีความลาดชันเป็นลบเช่นเดียวกับอุปสงค์แต่ละบุคคล

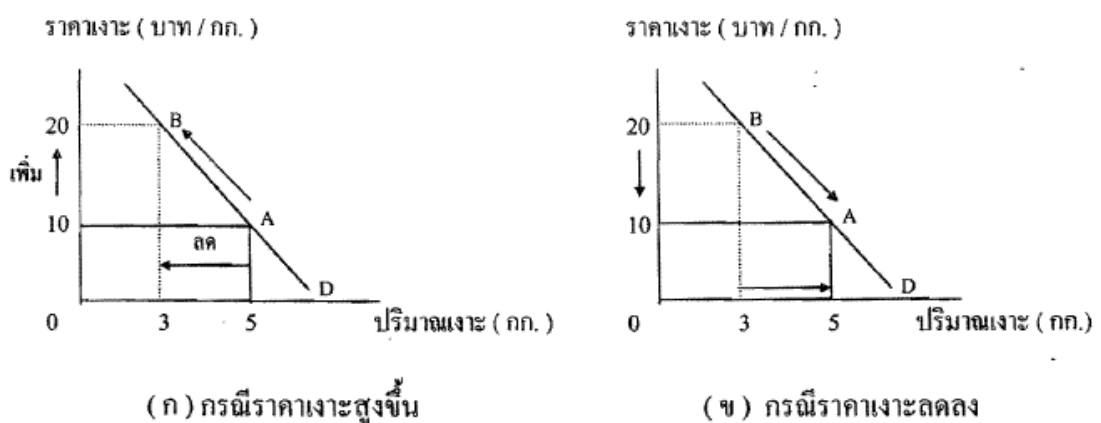
**2.4.4 การเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปสงค์และการเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์**

ปริมาณเสนอซื้อสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยอาจมีสาเหตุมาจากราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลง หรืออาจเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ เปลี่ยนแปลง ทำให้การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเสนอซื้อแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะที่แตกต่างกันตามสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ คือ

**2.4.4.1 การเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปสงค์ (change in quantity demand)**

หมายถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอซื้อสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นบนเส้นอุปสงค์เส้นเดิม (โดยมีการย้ายจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปสงค์เส้นเดิม) สาเหตุเนื่องจากระดับราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลง โดยที่ปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปสงค์ เช่น รายได้ รสนิยม ฯลฯ อยู่คงที่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงตามกฎของอุปสงค์ กล่าวคือ ถ้าราคาสูงขึ้น ปริมาณซื้อจะลดลง แต่ถ้าราคาลดลง ปริมาณซื้อจะเพิ่มขึ้น

ตัวอย่างที่ 2.2 ถ้าราคาเงาะสูงขึ้นจาก กก. ละ 10 บาท เป็น 20 บาท จะทำให้ปริมาณซื้อลดลงจาก 5 กก. เป็น 3 กก. อุปสงค์จะย้ายจากจุด A ไปยังจุด B บนเส้นอุปสงค์เดิม เรียกว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปสงค์ของเงาะ แต่ถ้าราคาเงาะลดลง ปริมาณซื้อจะเพิ่มขึ้น ทำให้อุปสงค์ย้ายจากจุด B ไปยังจุด A บนเส้นอุปสงค์เดิม ดังภาพที่ 2.3

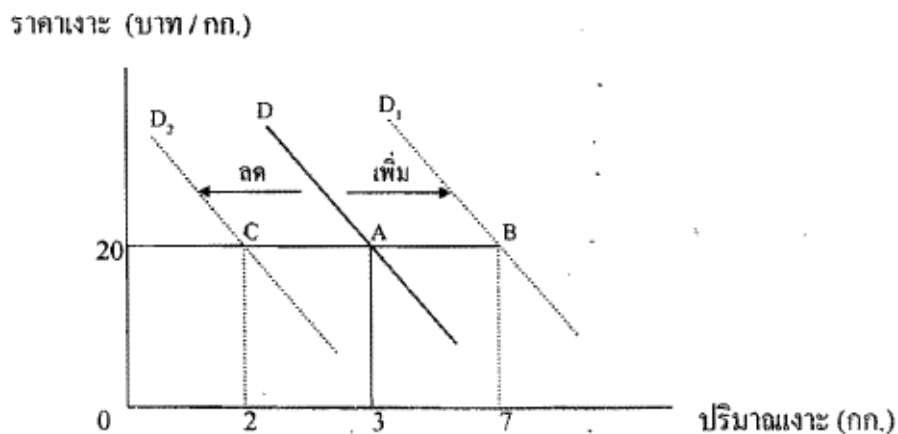


ภาพที่ 2.3 การเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปสงค์  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า37)

#### 2.4.4.2 การเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์ (change in demand)

หรือการย้ายเส้นอุปสงค์ (shift in demand) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อสินค้าและบริการแล้วทำให้เส้นอุปสงค์ย้ายหรือเปลี่ยนไปจากเดิมทั้งเส้น สาเหตุเนื่องจากระดับราคาสินค้าชนิดนั้นยังคงที่แต่ปัจจัยอื่น ที่กำหนดอุปสงค์ เช่น รายได้ รสนิยม ราคาสินค้าชนิดอื่น ๆ ฯลฯ เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้เส้นอุปสงค์ย้ายไปทั้งเส้น ถ้าอุปสงค์เพิ่ม (ปริมาณซื้อเพิ่มขึ้น ณ ราคาเดิม) เส้นอุปสงค์ จะย้ายไปทางขวา ถ้าอุปสงค์ลดลง (ปริมาณซื้อลดลง ณ ราคาเดิม) เส้นอุปสงค์จะย้ายไปทางซ้าย

**ตัวอย่างที่ 2.3** ถ้าเงาะราคา กก. ละ 20 บาท จะมีปริมาณซื้อวันละ 3 กก. ต่อมาผู้บริโภคมีรายได้สูงขึ้น ทำให้ปริมาณเสนอซื้อเงาะเพิ่มขึ้นเป็น 7 กก. (ทั้งที่ราคาเงาะคงที่ไม่ได้ลดลง) ทำให้อุปสงค์เพิ่มขึ้นและเส้นอุปสงค์จะย้ายไปทางขวามือของเส้นเดิม เรียกว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์หรือการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์หรือการย้ายเส้นอุปสงค์ ดังภาพที่ 2.4



ภาพที่ 2.4 การเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์หรือการย้ายเส้นอุปสงค์

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า38)

จากภาพที่ 2.4 ณ ระดับราคาเงาะ กก.ละ 20 บาท ที่จุด A ปริมาณเสนอซื้อ 3 กก. เมื่อผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้น จะทำให้ปริมาณเสนอซื้อเพิ่มขึ้นเป็น 7 กก. ทำให้อุปสงค์เพิ่มขึ้นเป็นจุด B และเส้นอุปสงค์ย้ายไปทางขวามือของเส้นเดิมจากเส้น D เป็น  $D_1$  ในทางตรงกันข้าม หากรายได้ลดลงจะทำให้อุปสงค์ลดลงจากจุด A ไปยังจุด C และเส้นอุปสงค์ย้ายไปทางซ้ายมือ ของเส้นเดิมจากเส้น D เป็น  $D_2$  ทั้ง ๆ ที่ราคาเงาะยังคงที่

#### 2.5 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา



ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา (price elasticity of demand :  $E_d$ ) หมายถึง ค่าที่ใช้วัดความมากน้อยของการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอซื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของสินค้าชนิดนั้น แต่เนื่องจากหน่วยของการวัดปริมาณสินค้าและบริการกับหน่วยการวัดราคาไม่เหมือนกัน ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงได้โดยตรง จำเป็นต้องคิดอัตราค่าการเปลี่ยนแปลงเทียบเป็นร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์ ดังนั้นความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาคือค่าที่ใช้วัดเปอร์เซ็นต์ (หรืออัตรา) การเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าที่จะมีผู้ต้องการซื้อ ณ ขณะใดขณะหนึ่งต่อเปอร์เซ็นต์ (หรืออัตรา) การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดนั้น ๆ เมื่อกำหนดให้สิ่งอื่นๆ คงที่ (นราทิพย์ ชุตินวงศ์.2542, หน้า68)

$$\text{ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา} = \frac{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเสนอซื้อ}}{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา}}$$

$$E_d = \frac{\% \Delta Q}{\% \Delta P}$$

ถ้าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อมากกว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา แสดงว่าอุปสงค์ต่อราคามีความยืดหยุ่นมาก ถ้าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อน้อยกว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา แสดงว่าอุปสงค์นั้นมีความยืดหยุ่นน้อย

**2.5.1 วิธีคำนวณค่าความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์** มี 2 วิธี คือ การวัดความยืดหยุ่นแบบช่วงและการวัดความยืดหยุ่นแบบจุด

2.5.1.1 การวัดความยืดหยุ่นแบบช่วง (arc elasticity) คือ การกำหนดค่าความยืดหยุ่นช่วงใดช่วงหนึ่งระหว่างจุด 2 จุดบนเส้นอุปสงค์ ใช้ในกรณีที่ราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงมากจนสังเกตเห็นได้มีสูตรการคำนวณดังนี้

$$E_d = \frac{\% \Delta Q}{\% \Delta P}$$

$$= \frac{\frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)/2} \times 100}{\frac{(P_1 - P_2)}{(P_1 + P_2)/2} \times 100}$$

$$= \frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)} \times \frac{(P_1 - P_2)}{(P_1 + P_2)}$$

$\text{สูตรแบบช่วง } E_d = \frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)} \times \frac{(P_1 - P_2)}{(P_1 + P_2)}$
--

- โดยที่  $E_d$  คือ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา  
 $Q_1$  คือ ปริมาณซื้อเดิมก่อนราคาเปลี่ยนแปลง  
 $Q_2$  คือ ปริมาณซื้อใหม่หลังราคาเปลี่ยนแปลง  
 $P_1$  คือ ราคาสินค้าเดิมก่อนการเปลี่ยนแปลง  
 $P_2$  คือ ราคาสินค้าใหม่หลังการเปลี่ยนแปลง  
 $\Delta Q$  คือ การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอซื้อ ( $Q_1 - Q_2$ ) หรือ ( $Q_2 - Q_1$ )  
 $\Delta P$  คือ การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอซื้อ ( $P_1 - P_2$ ) หรือ ( $P_2 - P_1$ )

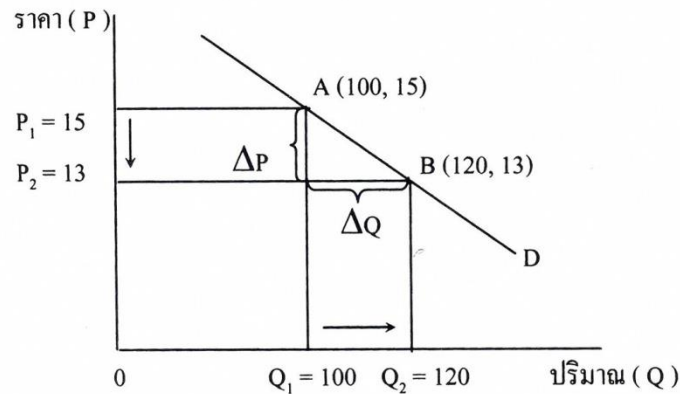
**ตัวอย่างที่ 2.4** สมมติถ้าราคาเงาะกิโลกรัมละ 15 บาท จะมีคนซื้อวันละ 100 กิโลกรัม แต่ถ้าราคา ลดลงเป็นกิโลกรัมละ 13 บาท จะมีคนซื้อเงาะวันละ 120 กก. อยากทราบว่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ ต่อราคาเงาะมีค่าเท่าไร

$$\text{สูตร} \quad E_d = \frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)} \times \frac{(P_1 - P_2)}{(P_1 + P_2)}$$

แทนค่า  $P_1 = 15$  ,  $Q_1 = 100$  และ  $P_2 = 13$  ,  $Q_2 = 120$  จะได้

$$\begin{aligned} E_d &= \frac{(100 - 120)}{(100 + 120)} \times \frac{(15 - 13)}{(15 + 13)} \\ &= -1.3 \end{aligned}$$

นั่นคือ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาเงาะมีค่าเท่ากับ -1.3 หมายความว่าในช่วงที่ราคา เงาะกิโลกรัมละ 13-15 บาท ถ้าราคาเงาะลดลง 1% จะมีผลทำให้ปริมาณซื้อเพิ่มขึ้น 1.3% หรือถ้า ราคาเงาะสูงขึ้น 1% จะมีผลทำให้ปริมาณซื้อลดลง 1.3% ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนดังภาพ ที่ 2.5



ภาพที่ 2.5 การคำนวณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์แบบช่วง

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 53)

จากภาพที่ 2.5 เมื่อราคาลดลงจาก  $P_1$  เป็น  $P_2$  จะทำให้ปริมาณซื้อเพิ่มขึ้นจาก  $Q_1$  เป็น  $Q_2$  ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ในช่วง AB มีค่าเท่ากับ  $-1.3$  ไม่ว่าจะคำนวณจากราคาที่ลดลงหรือเพิ่มขึ้นก็ตาม

**ข้อสังเกต** จากการคำนวณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์จะเห็นได้ว่า

1) ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามีเครื่องหมายติดลบเสมอ เครื่องหมายติดลบนี้แสดงทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้ากับปริมาณว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามตามกฎหมายของอุปสงค์เท่านั้น มิได้ความหมายว่ามีค่าน้อยกว่าศูนย์ ดังนั้นในการพิจารณาค่าความยืดหยุ่น เราจึงพิจารณาเฉพาะค่าสมบูรณ์ (absolute number) นั่นคือ ค่าที่ไม่ติดเครื่องหมาย แต่ดูเฉพาะที่ค่าของตัวเลขเท่านั้น

2) ไม่ว่าจะราคาจะลดจาก  $P_1$  เป็น  $P_2$  หรือเพิ่มจาก  $P_2$  เป็น  $P_1$  ความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จะมีค่าเท่ากัน ดังนั้นในการเขียนสูตรอาจจะเปลี่ยนเป็น  $E_d = \frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)} \times \frac{(P_1 - P_2)}{(P_1 + P_2)}$  ก็ได้ค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จะมีค่าเท่ากัน

2.5.1.2 การวัดความยืดหยุ่นแบบจุด (point elasticity) คือ การคำนวณค่าความยืดหยุ่นจากจุดจุดเดียวบนเส้นอุปสงค์ ใช้ในกรณีที่ราคามีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากจนแทบจะสังเกตเห็น แต่ถึงกระนั้นในทางทฤษฎีก็ยังมีผลทำให้ปริมาณเปลี่ยนแปลงไปด้วยไม่มากนักน้อย เราจึงใช้วิธีวัดความยืดหยุ่นแบบจุด ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$\begin{aligned}
 E_d &= \frac{\Delta Q}{Q} \div \frac{\Delta P}{P} \\
 &= \frac{\Delta Q}{\Delta P} \div \frac{P}{Q}
 \end{aligned}$$

$$\text{สูตรแบบจุด } E_d = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{P}{Q}$$

โดยที่  $\Delta Q$  คือ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อ

$\Delta P$  คือ การแปลงของราคาสินค้า

$Q$  คือ ปริมาณซื้อเดิมก่อนการเปลี่ยนแปลง

$P$  คือ ราคาสินค้าเดิมก่อนการเปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ดี เราสามารถคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบจุดได้ง่ายขึ้นโดยใช้วิธีเรขาคณิต ซึ่งเป็นวิธีจัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกรณีเส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรงและเป็นเส้นโค้ง

2.1 กรณีเส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรง เนื่องจากทุกๆ จุดที่อยู่บนเส้นอุปสงค์เส้นตรงเดียวกันย่อมมีค่าความลาดชัน (slope) คงที่เท่ากันตลอดทั้งเส้น

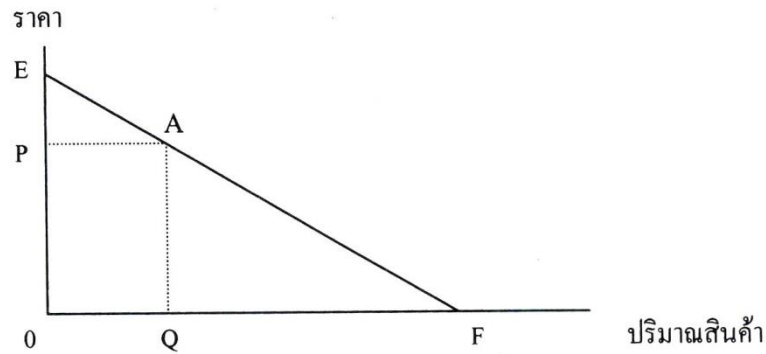
$$\text{สูตร} \quad \text{slope} = \frac{\Delta P}{\Delta Q}$$

แต่เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ทุกๆ จุดบนเส้นอุปสงค์จะมีค่าไม่เท่ากัน ตลอดทั้งเส้น เพราะระดับราคาและปริมาณในแต่ละจุดบนเส้นอุปสงค์เดียวกันจะมีค่าไม่เท่ากัน

$$\text{สูตรแบบจุด} \quad E_d = \frac{\Delta Q}{\Delta P} \times \frac{P}{Q} \quad (3.1)$$

$$\text{แทนค่า slope ลงใน (3.1) จะได้} \quad E_d = \frac{1}{\text{slope}} \times \frac{P}{Q} \quad (3.2)$$

**ตัวอย่างที่ 2.5** จงคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ที่จุด A บนเส้นอุปสงค์ EF ในภาพที่ 2.4



ภาพที่ 2.6 การคำนวณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์แบบจุด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า55)

$$\text{สูตร } E_d = \frac{1}{\text{slope}} \times \frac{P}{Q}$$

จากภาพที่ 2.6 ถ้าเราพิจารณา  $\triangle QAF$  จะได้ slope ณ จุด A มีค่าดังนี้

$$\text{Slope} = -\frac{AQ}{QE}$$

ที่จุด A กำหนดให้  $P = AQ$  และ  $Q = OQ$  แทนค่า  $P$ ,  $Q$  และ slope ลงในสูตรจะได้

$$E_d = -\frac{AQ}{QE} \times \frac{AQ}{OQ}$$

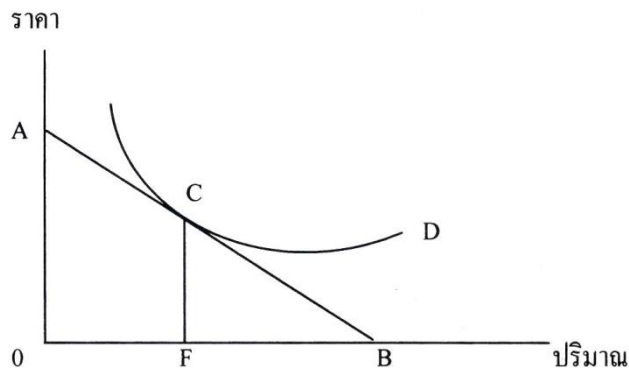
$$\text{ณ จุด A จะได้ } E_d = -\frac{QF}{OQ} \text{ เมื่อทราบค่าตัวเลขบนแกนนอน}$$

$$\text{ในทำนองเดียวกับ ณ จุด A จะได้ } E_d = -\frac{OP}{PE} \text{ เมื่อทราบค่าตัวเลขบนแกนตั้ง}$$

นั่นคือสูตรวิธีลัดแบบจุด ณ จุด A จะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ดังนี้

$$E_d = -\frac{QF}{OQ} \text{ หรือ } E_d = -\frac{OP}{PE}$$

2.2 กรณีเส้นอุปสงค์เป็นเส้นโค้ง การวัดค่าความยืดหยุ่น ณ จุดใดจุดหนึ่งบนเส้นอุปสงค์ ทำได้โดยลากเส้นสัมผัสกับเส้นอุปสงค์ ณ จุดที่ต้องการหาค่า  $E_d$  แล้วคำนวณโดยใช้สูตรวิธีลัด เช่นเดียวกับกรณีอุปสงค์เป็นเส้นตรง ซึ่งจากภาพที่ 2.7 ค่าความยืดหยุ่น ณ จุด C บนเส้นอุปสงค์ที่เป็นเส้นโค้ง คือ  $E_d = -\frac{FB}{OF}$



ภาพที่ 2.7 การคำนวณค่าความยืดหยุ่นแบบจุดอุปสงค์ที่เป็นเส้นโค้ง  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า56)

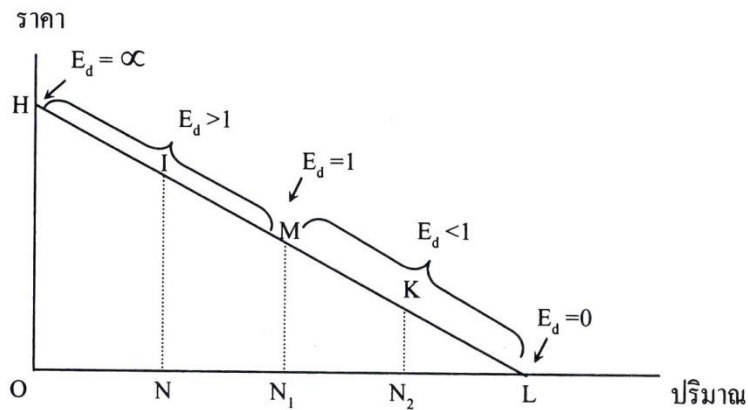
### 2.5.2 ความแตกต่างระหว่างค่าความลาดชันและค่าความยืดหยุ่น

คนส่วนใหญ่มักมีความเข้าใจว่าค่าความลาดชันและค่าความยืดหยุ่นเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และหลายคนมีความเข้าใจว่าถ้าเส้นอุปสงค์มีความลาดชันสูงน่าจะหมายความว่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่ำ (inelastic) หรือถ้าเส้นอุปสงค์มีความลาดชันต่ำ น่าจะหมายความว่าค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์สูง (elastic) (ประพันธ์ เศรษฐนันท์ และไพศาล เล็กอุทัย, 2544, หน้า 43)

ค่าความลาดชันของเส้นอุปสงค์ที่เป็นเส้นตรงจะมีค่าเท่ากันตลอดทั้งเส้น แต่กรณีที่อุปสงค์เป็นเส้นโค้งแต่ละจุดจะมีค่าความลาดชันไม่เท่ากัน ส่วนค่าความยืดหยุ่นนั้นไม่ว่าเส้นอุปสงค์จะเป็นเส้นตรงหรือเส้นโค้งใดๆ จุดบนเส้นอุปสงค์เส้นเดียวกันจะมีค่าไม่เท่ากัน ซึ่งค่าความลาดชันและค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์มีความหมายไม่เหมือนกัน แต่มีความสัมพันธ์กันดังที่แสดงในสมการ (3.2) ดังกล่าวข้างต้น คือ

$$E_d = \frac{1}{\text{slope}} \times -\frac{P}{Q}$$

เราสามารถหาค่าความยืดหยุ่น ณ จุดต่างๆ บนเส้นอุปสงค์ได้ดังภาพที่ 2.8



ภาพที่ 2.8 ค่าความยืดหยุ่น ณ จุดต่างๆ บนเส้นอุปสงค์

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า57)

จากภาพที่ 2.8 สมมติให้ HL เป็นเส้นอุปสงค์ที่เป็นเส้นตรงโดยมีจุดกึ่งกลาง คือ จุด M ซึ่งทุก ๆ จุดได้แก่ จุด H, I, M, K และ L จะมีค่าความลาดชันคงที่เท่ากันทั้งเส้น แต่ ณ จุดต่าง ๆ ดังกล่าวจะมีค่าความยืดหยุ่นไม่เท่ากัน เราสามารถคำนวณหาได้จากสูตร วิธีลัดดังนี้

$$\text{ณ จุด I จะได้} \quad E_d = - \frac{NL}{ON}$$

จากรูป  $NL > ON$  ดังนั้น  $E_d$  ณ จุด I จะมากกว่าหนึ่ง (elastic)

$$\text{ณ จุด M จะได้} \quad E_d = - \frac{N_1L}{ON_1}$$

จากรูป  $N_1L = ON_1$  ดังนั้น  $E_d$  ณ จุด M จะเท่ากับหนึ่ง (unitary elastic)

$$\text{ณ จุด K จะได้} \quad E_d = - \frac{N_2L}{ON_2}$$

จากรูป  $N_2L < ON_2$  ดังนั้น  $E_d$  ณ จุด K จะน้อยกว่าหนึ่ง (inelastic)

จากการคำนวณจะเห็นได้ว่าทุกๆ จุดบนเส้นอุปสงค์เดียวกันมีความยืดหยุ่นไม่เท่ากัน กล่าวคือ ณ จุดกึ่งกลาง (จุด M) ค่า  $E_d = 1$  และจุดต่างๆ ที่อยู่เหนือจุด M ขึ้นไปค่า  $E_d > 1$  ยิ่งเลื่อนสูงขึ้นไปเท่าใดค่า  $E_d$  ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ที่จุด H ค่า  $E_d = \infty$  ส่วนจุดต่างๆ ที่ต่ำกว่าจุด M ลงมาค่า  $E_d < 1$  และที่จุด L ค่า  $E_d = 0$  ดังนั้นเราไม่ควรยึดลักษณะและความลาดชันของเส้นอุปสงค์เป็นเกณฑ์บอกความยืดหยุ่นของอุปสงค์ วิธีที่ดีที่สุดจะต้องคำนวณหาค่าของความยืดหยุ่น ณ จุดที่กำหนดจึงจะ

สามารถทราบค่าของความยืดหยุ่นที่แท้จริงได้ เพราะไม่ว่าเส้นอุปสงค์จะเป็นเส้นตรงหรือเส้นโค้ง ค่าความยืดหยุ่นบนเส้นอุปสงค์เส้นเดียวกัน ณ ระดับราคาต่างๆ กันย่อมมีค่าไม่เท่ากัน

### 2.5.3 ลักษณะค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา

จากการคำนวณค่าความยืดหยุ่นทำให้เราทราบว่าค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์บนเส้นเดียวกันจะมีค่าต่าง ๆ กัน ซึ่งเราสามารถแสดงลักษณะของเส้นอุปสงค์ที่มีความยืดหยุ่นต่างกัน ออกเป็น 5 ประเภท ตามค่าของความยืดหยุ่น ดังนี้ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2545, หน้า 53 – 54)

2.5.3.1 อุปสงค์ไม่มีความยืดหยุ่น (perfectly inelastic demand) หมายถึง อุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 0 แสดงว่าปริมาณซื้อไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไปเส้นอุปสงค์จะมีลักษณะตั้งฉากกับแกนนอน ดังภาพที่ 2.9 (ก) ซึ่งในโลกแห่งความจริงเชื่อกันว่าคงไม่มีสินค้าใดที่มีราคาเป็นค่าองไขย (infinity) แต่สินค้าที่พอเป็นตัวอย่าง ได้แก่ โลงศพ ไม่ว่าราคาจะสูงหรือต่ำ ผู้บริโภคจะต้องซื้อเพียง 1 โลงศพเท่านั้น

2.5.3.2 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย (inelastic demand) หมายถึง อุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นมากกว่า 0 แต่น้อยกว่า 1 หรือ  $0 < E_d < 1$  แสดงว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อน้อยกว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา ลักษณะของเส้นอุปสงค์จะค่อนข้างชัน ดังภาพที่ 2.9 (ข) ตัวอย่างเช่น สินค้าจำเป็น สินค้าราคาถูกมาก และสินค้าที่หาทดแทนได้ยาก เป็นต้น

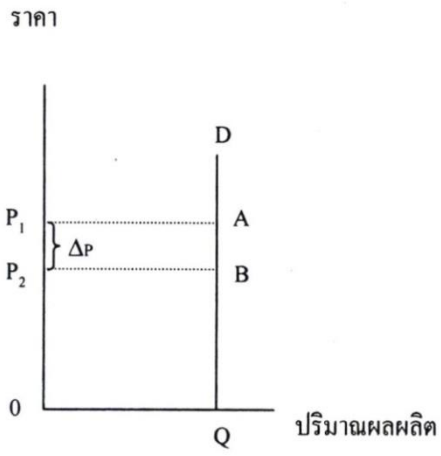
2.5.3.3 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นคงที่ (unitary elastic demand) หมายถึง อุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1 แสดงว่า เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อเท่ากับเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา เส้นอุปสงค์จะมีลักษณะเป็นเส้นโค้งแบบ rectangular hyperbola ซึ่งพื้นที่รูป  $\square$  ใต้เส้นโค้งนี้ คงที่เท่ากันตลอดไม่ว่าราคาและปริมาณจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร ดังภาพที่ 2.9 (ค)

2.5.3.4 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก (elastic demand) หมายถึง อุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นมากกว่า 1 แต่น้อยกว่าองไขยหรือ  $1 < E_d < \infty$  แสดงว่า เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อมากกว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา ลักษณะของเส้นอุปสงค์ค่อนข้างลาดดังภาพที่ 2.9 (ง) ตัวอย่างเช่น สินค้าฟุ่มเฟือย สินค้าที่มีราคาแพง และสินค้าที่หาทดแทนได้ง่าย เป็นต้น

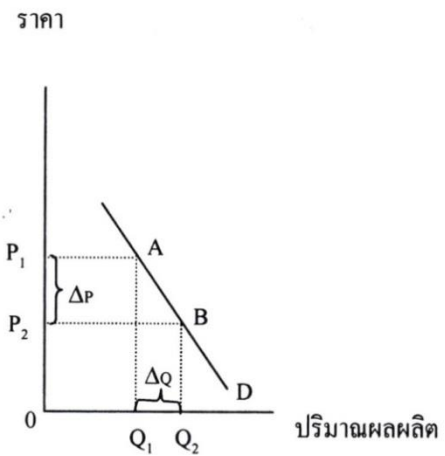
2.5.3.5 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมากที่สุด (perfectly elastic demand) ค่าความยืดหยุ่นเท่ากับองไขย หรือ  $E_d = \infty$  แสดงว่าแม้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงราคา ปริมาณซื้อจะเพิ่มขึ้นโดยไม่จำกัดเมื่อผู้ผลิตขายตามราคาที่กำหนดโดยกลไกตลาด แต่ถ้าผู้ขายขึ้นราคาเพียงเล็กน้อยจะไม่มีผู้ใดมาซื้อเลย ผู้ขายแต่ละคนที่เผชิญกับเส้นอุปสงค์แบบนี้ย่อมไม่อาจตั้งราคาสินค้าของตนให้สูงกว่าราคาตลาด เส้นอุปสงค์จะมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนนอน ดังภาพที่ 2.9 (จ) ในโลกแห่งความ



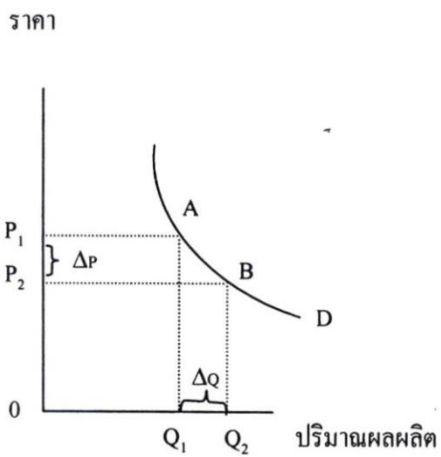
เป็นจริงก็ค่อนข้างจะยกตัวอย่างสินค้าได้ยาก แต่อุปสงค์ที่มี  $E_d = \infty$  นี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์อุปสงค์ของผู้ขายในตลาดแข่งขันสมบูรณ์



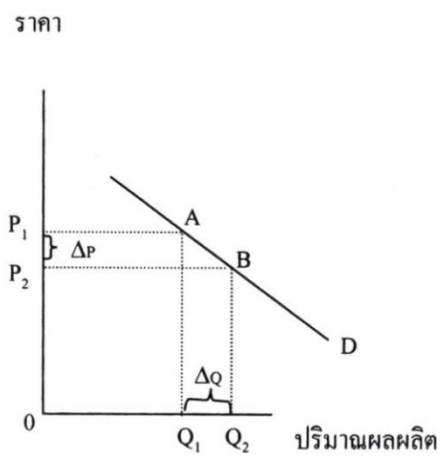
(ก) อุปสงค์ไม่มีความยืดหยุ่น ( $E_d = 0$ )



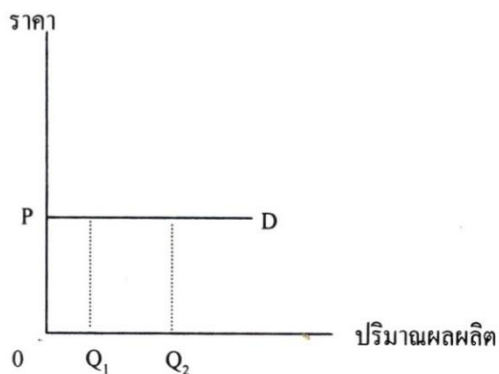
(ข) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_d < 1$ )



(ค) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นคงที่ ( $E_d = 1$ )



(ง) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก ( $E_d > 1$ )



(จ) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมากที่สุด ( $E_d = \infty$ )

ภาพที่ 2.9 ลักษณะค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์

ทีมา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า72)

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้น อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ว่าทุกจุดบนเส้นอุปสงค์เดียวกันมีความยืดหยุ่นเท่ากัน แต่ความจริงแล้วจุดต่างๆ บนเส้นอุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นไม่เท่ากัน (ดังภาพที่ 2.9) ยกเว้นกรณีอุปสงค์เป็นเส้นตั้งฉาก ( $E_d = 0$ ) หรือขนานกับแกนนอน ( $E_d = \infty$ ) หรือเป็นเส้นโค้งแบบ rectangular hyperbola ( $E_d = 1$ ) ซึ่งทุกจุดบนเส้นอุปสงค์ทั้ง 3 ลักษณะ นี้จะมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากัน

#### 2.5.4 ปัจจัยที่กำหนดความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา

ปัจจัยที่ทำให้ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของสินค้าและบริการแต่ละชนิดมีค่ามากหรือน้อยแตกต่างกันมีดังนี้

**2.5.4.1 ชนิดของสินค้า** สินค้าและบริการใดที่มีความจำเป็นแก่การครองชีพ (necessary goods) เช่น อาหารและยารักษาโรค เป็นต้น จะมีค่าความยืดหยุ่นต่ำกว่าสินค้าประเภทฟุ่มเฟือย (luxury goods) ทั้งนี้เนื่องจากสินค้าจำเป็นแม้ราคาสูงขึ้นมาก ปริมาณซื้อจะไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมได้มากนัก และเมื่อราคาลดลงมาก ผู้บริโภคก็ไม่มีความต้องการเพิ่มขึ้นมากเท่าใดนัก จึงมีค่าความยืดหยุ่นน้อย ส่วนสินค้าฟุ่มเฟือยจะมีค่าความยืดหยุ่นมาก เพราะหากราคาสูงขึ้นเล็กน้อย ปริมาณซื้อจะลดลงอย่างมากมาย หากราคาลดลงเพียงเล็กน้อยปริมาณซื้อจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย

**2.5.4.2 ระดับราคาสินค้า** สินค้าที่มีราคาสูงมาก แม้ว่าราคาจะสูงขึ้นมาก ปริมาณซื้อจะลดลงเพียงเล็กน้อย เพราะไม่มีผลกระทบกระเทือนค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของผู้บริโภค จึงมีความยืดหยุ่นน้อย ส่วนสินค้าที่มีราคาแพงมาก เมื่อราคาสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย จะส่งผลกระทบกระเทือนค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคมาก ทำให้ปริมาณซื้อลดลงมาก จึงมีค่าความยืดหยุ่นมาก

**2.5.4.3 ความสามารถในการใช้แทนกันได้ของสินค้า** สินค้าที่มีสินค้าอื่นใช้แทนกันได้มากแม้ราคาสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย ปริมาณซื้อจะลดลงมากเพราะหันไปซื้อสินค้าอื่นแทนจึงมีความยืดหยุ่นมาก ส่วนสินค้าที่หาสินค้าอื่นใช้แทนได้ยาก จะมีค่าความยืดหยุ่นน้อย

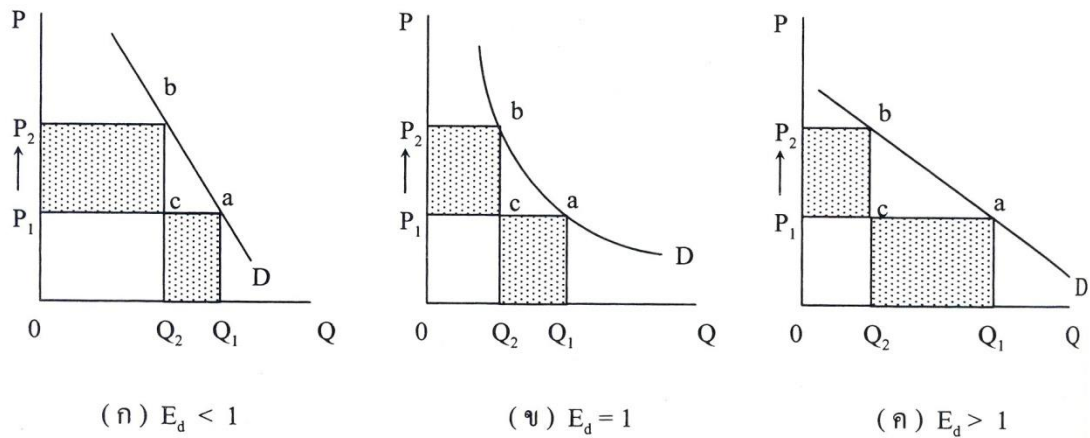
**2.5.4.4 ความคงทนถาวรของสินค้า** สินค้าที่มีความคงทนถาวร (durable goods) มักจะมีราคาสูง ถ้าราคาสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย ผู้บริโภคส่วนมากจะพยายามซ่อมแซมใช้ของเก่ามากกว่าจะเปลี่ยนซื้อของใหม่ ทำให้ปริมาณซื้อลดลงมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าราคาลดลงเพียงเล็กน้อย ผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็อยากจะเปลี่ยนเป็นของใหม่เร็วขึ้น ทำให้ปริมาณซื้อเพิ่มขึ้นมากจึงมีความยืดหยุ่นมาก

**2.5.4.5 ประโยชน์ของสินค้า** สินค้าที่สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ถ้าราคาลดลงเพียงเล็กน้อย ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าชนิดนั้นไปทดแทนสิ่งอื่นหรือใช้ประโยชน์ได้หลายทาง จึงมีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าสินค้าที่สามารถใช้ประโยชน์ได้น้อย

**2.5.4.6 นิสัยหรือความเคยชินของผู้บริโภค** สินค้าที่ผู้บริโภคมักมีความเคยชินหรือติดเป็นนิสัยแล้ว เช่น บุหรี่และสุรา เป็นต้น แม้ราคาเปลี่ยนแปลงก็จะค่อยมีผลกระทบต่อปริมาณซื้อมากนัก จึงมีค่าความยืดหยุ่นน้อย

**2.5.5 ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์กับรายรับรวม**

รายรับรวมของผู้ผลิต (TR : total revenue) ก็คือรายจ่ายของผู้บริโภค (TE : total expenditure) ซึ่งมีค่าเท่ากับราคาคูณด้วยปริมาณซื้อ (TR หรือ TE = P x Q) ซึ่ง TR หรือ TE จะมีค่าเพิ่มขึ้นหรือลดลง เมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ดังภาพที่ 2.10



ภาพที่ 2.10 การเปลี่ยนแปลงของรายรับรวมกับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์  
ที่มา: วิรุณศิริ ใจมา (2553, หน้า58)

จากภาพที่ 2.10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของรายรับรวมกับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์รวม 3 กรณีคือกรณีความยืดหยุ่นของอุปสงค์น้อย กรณีความยืดหยุ่น อุปสงค์คงที่ และกรณีความยืดหยุ่นมาก ทั้ง 3 กรณี สมมติให้เดิมระดับราคา  $OP_1$  และปริมาณเสนอซื้อ  $OQ_1$  รายรับรวมเดิมคือ  $OP_1 \times OQ_1$  มีค่าเท่ากับพื้นที่  $\square OP_1 aQ_1$  ต่อมาระดับราคาสูงขึ้นเป็น  $OP_2$  และปริมาณเสนอซื้อลดลงเป็น  $OQ_2$  รายรับรวมใหม่ คือ  $OP_2 \times OQ_2$  มีค่าเท่ากับ พื้นที่  $\square OP_2 aQ_2$  ดังนั้นเมื่อราคาเปลี่ยนแปลงจะทำให้รายรับรวมของผู้ผลิตหรือรายจ่ายรวมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดนั้น เราสามารถศึกษาวิเคราะห์ได้จากการเปรียบเทียบรายรับเดิมและรายรับรวมใหม่ของแต่ละกรณี ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

**1. กรณีความยืดหยุ่นของอุปสงค์น้อย** จากภาพที่ 2.10 (ก) จะเห็นได้ว่าเมื่อราคาเพิ่มขึ้นจะทำให้รายรับรวมเดิมน้อยกว่ารายรับรวมใหม่ คือ พื้นที่  $\square OP_1 aQ_1$  น้อยกว่าพื้นที่  $\square OP_2 aQ_2$  แสดงว่าค่า  $E_d < 1$  รายรับรวมของผู้ผลิตจะเพิ่มขึ้น ถ้าราคาเพิ่มขึ้น ในทางตรงข้ามรายรับรวมจะลดลงถ้าราคาลดลง

2. **กรณีความยืดหยุ่นของอุปสงค์คงที่** จากภาพที่ 2.10 (ข) จะเห็นได้ว่าเมื่อราคาเพิ่มขึ้นจะทำให้รายรับรวมเดิมเท่ากับรายรับรวมใหม่ คือ พื้นที่  $\square OP_1 aQ_1$  เท่ากับพื้นที่  $\square OP_2 aQ_2$  แสดงว่าถ้า  $E_d = 1$  รายรับรวมของผู้ผลิตจะเท่าเดิมไม่ว่าราคาจะลดลงหรือสูงขึ้น

3. **กรณีความยืดหยุ่นของอุปสงค์มาก** จากภาพที่ 2.10 (ค) จะเห็นได้ว่า พื้นที่  $\square OP_1 aQ_1$  มากกว่าพื้นที่  $\square OP_2 aQ_2$  แสดงว่า กรณี  $E_d > 1$  รายรับรวมของผู้ผลิตจะลดลงถ้าราคาสูงขึ้น และรายรับรวมจะเพิ่มขึ้นเมื่อราคาลดลง

เราสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์ และการเปลี่ยนแปลงของราคาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของรายรับรวม ได้ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์กับรายรับรวมของผู้ผลิต

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์	รายรับรวมของผู้ผลิต (รายจ่ายของผู้บริโภค)	
	กรณีราคาเพิ่มขึ้น ( $P \uparrow$ )	กรณีราคาลดลง ( $P \downarrow$ )
1. $E_d < 1$ (ความยืดหยุ่นน้อย)	รายรับรวมเพิ่ม	รายรับรวมลด
2. $E_d = 1$ (ความยืดหยุ่นคงที่)	รายรับรวมคงที่	รายรับรวมคงที่
3. $E_d > 1$ (ความยืดหยุ่นมาก)	รายรับรวมลด	รายรับรวมเพิ่ม

จากตารางที่ 2.3 สรุปได้ว่า การที่ผู้ผลิตขึ้นราคาสินค้า ไม่จำเป็นต้องทำให้ผู้ผลิตมีรายรับรวมเพิ่มขึ้นเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ ดังนี้

1. **กรณีสินค้าจำเป็น ( $E_d < 1$ )** ถ้าผู้ขายเพิ่มราคาจะทำให้รายรับรวมเพิ่มขึ้น เพราะปริมาณซื้อจะไม่ลดลงมาก ดังนั้น กรณีสินค้าจำเป็นถ้าผู้ขายต้องการให้รายรับเพิ่มขึ้น ก็ควรเพิ่มราคาสินค้า

2. **กรณีสินค้าฟุ่มเฟือย ( $E_d > 1$ )** ถ้าผู้ขายเพิ่มราคาจะทำให้เกิดรายรับรวมลดลง ดังนั้น ถ้าผู้ขายต้องให้รายรับรวมเพิ่มขึ้น ก็ต้องลดราคา เพราะถ้าเพิ่มราคาแม้เพียงเล็กน้อย จะมีผลทำให้ปริมาณซื้อลดลงมากเป็นการสูญเสียลูกค้ามาก แต่ถ้าผู้ขายยอมลดราคาลงเล็กน้อยจะทำให้ลูกค้าเสนอซื้อปริมาณมากขึ้น

## 2.6 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ (Income elasticity of demand :  $E_Y$ ) หมายถึง ค่าที่ใช้วัดความมากน้อยของการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเสนอซื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ซึ่งแสดงเป็นสูตรได้ดังนี้

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ =  $\frac{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อของสินค้าชนิดหนึ่ง}}{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงในรายได้ของผู้บริโภค}}$

$$E_y = \frac{\% \Delta Q}{\% \Delta Y}$$

2.6.1 วิธีคำนวณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้อาจมี 2 วิธี เช่นเดียวกับการวัดความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา ดังนี้

### 2.6.1.1 การวัดความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้แบบช่วง

$$E_y = \frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)} \times \frac{(Y_1 - Y_2)}{(Y_1 + Y_2)}$$

### 2.6.1.2 การวัดความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้แบบจุด

$$E_y = \frac{\Delta Q}{\Delta Y} \times \frac{Y_1}{Q_1}$$

โดยที่ $E_y$	=	ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้
$\Delta Q$	=	การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อ
$\Delta Y$	=	การเปลี่ยนแปลงของรายได้ของผู้บริโภค
$Y_1$	=	รายได้เดิมก่อนการเปลี่ยนแปลง
$Y_2$	=	รายได้ใหม่หลังการเปลี่ยนแปลง
$Q_1$	=	ปริมาณซื้อเดิมก่อนรายได้เปลี่ยนแปลง
$Q_2$	=	ปริมาณซื้อใหม่ก่อนรายได้เปลี่ยนแปลง

**ข้อสังเกต** ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้อาจมีเครื่องหมายเป็นลบหรือบวกก็ได้ กล่าวคือ ถ้าเป็นเครื่องหมายลบแสดงว่ารายได้ของผู้บริโภคและปริมาณซื้อสินค้ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกัน สินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (inferior goods) แต่ถ้าเป็นเครื่องหมายบวกแสดงว่ารายได้และปริมาณซื้อสินค้ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน สินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าปกติ (normal goods)

Y ↑ → Q ↑ ค่า  $E_y$  เป็น + คือ สินค้าปกติ

$Y \uparrow \rightarrow Q \downarrow$  ค่า  $E_Y$  เป็น + คือ สินค้าด้อยคุณภาพ

**ตัวอย่างที่ 2.6** สมมติว่านายขามีรายได้ 2,000 บาท เขาจะซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปเดือนละ 4 ชุด ต่อมา รายได้เพิ่มขึ้นเป็น 3,000 บาท เขาจะซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปเดือนละ 7 ชุด จงหาความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้และอธิบายประเภทของสินค้า

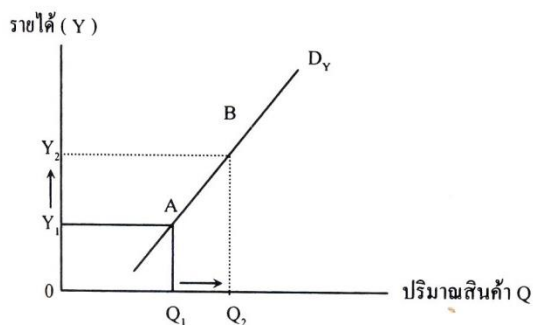
$$\text{สูตร} \quad E_Y = \frac{(Q_1 - Q_2)}{(Q_1 + Q_2)} \times \frac{(Y_1 - Y_2)}{(Y_1 + Y_2)}$$

แทนค่า  $Y_1 = 2,000$  และ  $Q_1 = 4$  กับ  $Y_2 = 3,000$  และ  $Q_2 = 7$

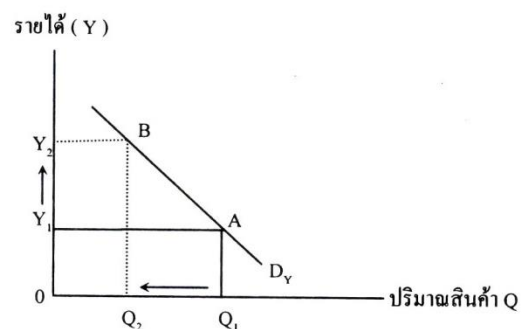
$$= \frac{(4-7)}{(4+7)} \times \frac{(2000-3000)}{(2000+3000)}$$

$$= 1.36$$

นั่นคือ นายขามีรายได้เพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ปริมาณซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปเพิ่มขึ้น 1.36% แสดงว่าเสื้อผ้าสำเร็จรูปเป็นสินค้าปกติ เพราะค่า  $E_Y$  มีเครื่องหมายเป็นบวก ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้และปริมาณซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูป สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.11 (ก)



(ก) สินค้าปกติ



(ข) สินค้าด้อยคุณภาพ

**ภาพที่ 2.11** อุปสงค์ต่อรายได้

ที่มา : วิรุณศิริ ไจมา (2553, หน้า59)

จากภาพที่ 2.11 กำหนดให้เส้น  $D_Y$  คือเส้นอุปสงค์ต่อรายได้ ถ้ารายได้เพิ่มจาก  $Y_1$  เป็น  $Y_2$  แล้วทำให้ปริมาณซื้อเพิ่มจาก  $Q_1$  เป็น  $Q_2$  แสดงว่าสินค้านี้จะเป็นสินค้าปกติ (normal goods) และค่า  $E_Y$  มีเครื่องหมายเป็นบวก ดังภาพที่ 2.11 (ก) แต่ถ้า  $E_Y$  มีเครื่องหมายเป็นลบ แสดงว่ารายได้

ของผู้บริโภคและปริมาณซื้อสินค้ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นจาก  $Y_1$  เป็น  $Y_2$  จะทำให้ปริมาณซื้อลดลงจาก  $Q_1$  เป็น  $Q_2$  สินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (inferior goods) ดังภาพที่ 2.11 (ข)

### 2.6.2 ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่น

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่ต้องใช้ร่วมกันหรือใช้ทดแทน จะมีผลต่อปริมาณสินค้าที่เราต้องการซื้อ ดังนั้น ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสินค้าชนิดอื่นหรือความยืดหยุ่นของอุปสงค์ไขว้ (cross elasticity :  $E_c$ ) จึงหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อสินค้าชนิดหนึ่ง (X) ต่อเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงราคาของสินค้าชนิดอื่น (Y) นั่นคือ

$$\text{ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาสินค้าอื่น} = \frac{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อสินค้า X}}{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของผู้ซื้อสินค้า Y}}$$

$$E_x = \frac{\% \Delta Q_x}{\% \Delta P_x}$$

2.6.3 วิธีคำนวณค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ไขว้ มี 2 วิธี เช่นเดียวกับการวัดค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา ดังนี้

#### 2.6.3.1 การวัดความยืดหยุ่นแบบช่วง

$$E_c = \frac{(Q_{X1} - Q_{X2})}{(Q_{X1} + Q_{X2})} \times \frac{(P_{Y1} - P_{Y2})}{(P_{Y1} + P_{Y2})}$$

#### 2.6.3.2 การวัดความยืดหยุ่นแบบจุด

$$E_c = \frac{\Delta Q_x}{\Delta P_y} \times \frac{P_{Y1}}{Q_{X1}}$$

โดยที่  $E_c$  คือ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ไขว้

$\Delta Q_x$  คือ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อสินค้า X

$\Delta P_y$  คือ การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า Y

$Q_{X1}$  คือ ปริมาณซื้อสินค้า X เดิมก่อนราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง

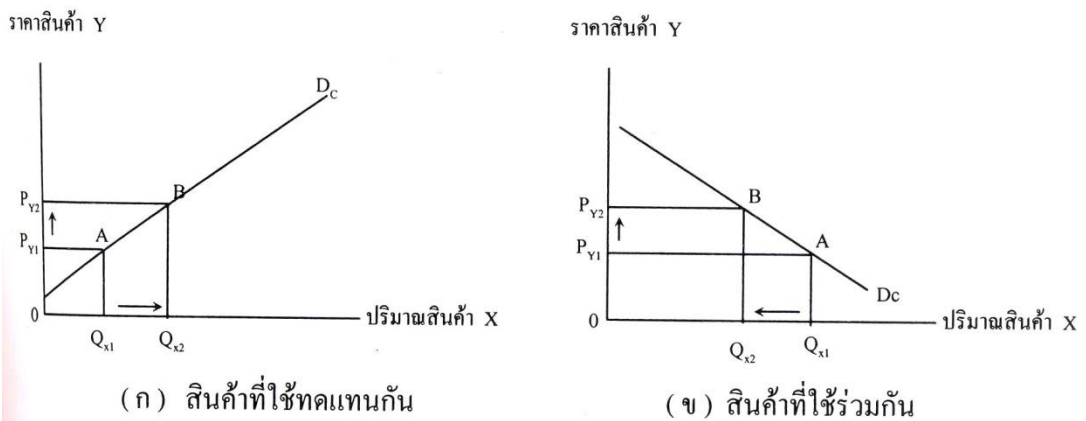


$Q_{X2}$  คือ ปริมาณซื้อสินค้า X ใหม่หลังราคาสินค้า Y เปลี่ยนแปลง

$P_{Y1}$  คือ ราคาสินค้า Y เดิม

$P_{Y2}$  คือ ราคาสินค้า Y ใหม่

**ข้อสังเกต** ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ไขว้ที่คำนวณได้จากมีเครื่องหมายบวกหรือลบก็ได้ อยู่กับลักษณะของสินค้าที่กำลังพิจารณา คือสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน หรือสินค้าที่ใช้ประกอบกัน ดังภาพที่ 2.12



ภาพที่ 2.12 อุปสงค์ไขว้

ที่มา : วิรุณศิริ ใจมา (2553, หน้า58)

จากภาพที่ 2.12 กำหนดให้เส้น  $D_C$  คือเส้นอุปสงค์ไขว้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าชนิดหนึ่ง ( $P_Y$ ) กับปริมาณซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ( $Q_X$ ) เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงจาก  $P_{Y1}$  เป็น  $P_{Y2}$  จะทำให้ปริมาณซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงจาก  $Q_{X1}$  เป็น  $Q_{X2}$  ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณซื้อสินค้า X และราคาสินค้า Y แยกพิจารณาได้ดังนี้

**1. กรณีสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้** ปริมาณซื้อสินค้า X จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงราคาสินค้า Y กล่าวคือ  $P_{Y1}$  เพิ่มขึ้นเป็น  $P_{Y2}$  จะทำให้  $Q_{X1}$  เพิ่มขึ้นเป็น  $Q_{X2}$  ดังภาพที่ 2.12 (ก) ค่าความยืดหยุ่นไขว้จะมีเครื่องหมายเป็นบวก หากความยืดหยุ่นไขว้มีค่าบวกมากเท่าไร ก็แสดงว่าสินค้า 2 ชนิดนั้นใช้ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้นเท่านั้น

**2. กรณีสินค้าที่ใช้ร่วมกัน** ปริมาณซื้อสินค้า X จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาสินค้า Y กล่าวคือถ้า  $P_{Y1}$  เพิ่มขึ้นเป็น  $P_{Y2}$  จะทำให้  $Q_{X1}$  ลดลงเป็น  $Q_{X2}$  ดังภาพที่ 2.12 (ข) ความยืดหยุ่นไขว้จะมีเครื่องหมายเป็นลบ หากความยืดหยุ่นไขว้มีค่าลบมากเท่าไร ก็แสดงว่าสินค้าสองอย่างนั้นต้องใช้ประกอบกันมากเท่านั้น ส่วนสินค้าที่ไม่มีความสัมพันธ์กันจะมีความยืดหยุ่นไขว้เป็นศูนย์



$$\begin{array}{l}
 P_Y \uparrow \rightarrow Q_X \uparrow \quad \text{ค่า } E_C \text{ เป็นบวก + คือ สินค้าทดแทนกัน} \\
 P_Y \uparrow \rightarrow Q_X \downarrow \quad \text{ค่า } E_C \text{ เป็นลบ + คือ สินค้าใช้ร่วมกัน}
 \end{array}$$

**ตัวอย่างที่ 2.7** สมมติว่าราคากาแฟขวดละ 80 บาท จะมีคนชื่อน้ำตาล 10 กก. แต่ถ้าราคากาแฟสูงขึ้นขวดละ 120 บาท จะมีคนชื่อน้ำตาล 5 กก. จงหาความยืดหยุ่นของอุปสงค์ไขว้ของน้ำตาลต่อราคากาแฟ

$$\text{สูตร} \quad E_C = \frac{Q_{X1} - Q_{X2}}{Q_{X1} + Q_{X2}} \times \frac{P_{Y1} - P_{Y2}}{P_{Y1} + P_{Y2}}$$

แทนค่า  $P_{Y1} = 80$  และ  $Q_{X1} = 10$  กับ  $P_{Y2} = 120$  และ  $Q_{X2} = 5$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{10 - 5}{10 + 5} \times \frac{80 - 120}{80 + 120} \\
 &= -1.6
 \end{aligned}$$

นั่นคือ ถ้าราคากาแฟเพิ่มขึ้น 1% ความต้องการชื่อน้ำตาลจะลดลง 1.6 % แสดงว่าสินค้าทั้ง 2 ชนิด เป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกัน เพราะค่า  $E_C$  มีเครื่องหมายเป็นลบ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างราคากาแฟและปริมาณชื่อน้ำตาลสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.8 (ข) ดังกล่าวข้างต้น

## 2.7 ประโยชน์ของค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 75-76) กล่าวว่า ความรู้เกี่ยวกับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์อย่างมากในการวิเคราะห์วางแผนงานทั้งในภาคของรัฐบาลและเอกชน เพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปอย่างถูกต้องบรรลุตามจุดมุ่งหมาย รวมทั้งสามารถช่วยในการวิเคราะห์ตัดสินใจปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับมีดังนี้

2.7.1 กรณีหน่วยธุรกิจ ควรมีความรู้ในเรื่องค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าแต่ละชนิด ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์และรายรับรวม เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์การกำหนดราคาขาย ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ผลิตทราบว่าอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการของเขามีความยืดหยุ่นมาก ก็ควรลดราคาสินค้า เพื่อจะได้ทำให้รายรับเพิ่มขึ้นในทางตรงข้ามถ้าสินค้านั้นมีค่าความยืดหยุ่นน้อย ก็ควรเพิ่มราคาเพราะจะทำให้รายรับเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ยังอาจนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดราคาที่แตกต่างกัน (price discrimination) สำหรับสินค้าชนิดเดียวกันในตลาด 2 แห่งที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นต่างกัน เช่น อุปสงค์ของเสื้อผ้าสำเร็จรูปตามห้างสรรพสินค้าจะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์น้อยกว่าอุปสงค์ตามแผงลอย เป็นต้น

2.7.2 กรณีหน่วยงานของรัฐบาล ในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทาน เพื่อจะได้แก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นผลสำเร็จ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลสามารถนำประโยชน์ของความยืดหยุ่นไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการเก็บภาษีและการผลักภาระภาษี การแทรกแซงราคาของรัฐบาล การลดค่าของเงิน การส่งออกและนำเข้าสินค้า ดุลการชำระเงิน การกำหนดราคาสำหรับกิจการสาธารณูปโภค เป็นต้น

## สรุป

อุปสงค์ หมายถึง ความต้องการซื้อที่ผู้บริโภคมีความเต็มใจและมีอำนาจซื้อส่วนอุปทาน หมายถึง ความต้องการการเสนอขายสินค้าที่ผู้ผลิตมีความเต็มใจและมีสินค้าพร้อมที่จะขายได้ทันที และกฎของอุปสงค์กล่าวว่าปริมาณเสนอซื้อจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาสินค้า ส่วนกฎของอุปทานปริมาณเสนอขายจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาสินค้า เส้นอุปสงค์จึงมีค่าความชันเป็นลบ และอุปทานมีค่าความชันเป็นบวก เมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงหรือปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปสงค์หรืออุปทานเปลี่ยนแปลงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปริมาณ อุปสงค์ หรืออุปทาน และการเปลี่ยนแปลงระดับของอุปสงค์หรืออุปทานสรุปได้ดังนี้

1. ถ้าระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่ปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปสงค์หรืออุปทานคงที่ จะทำให้ปริมาณเสนอซื้อหรือปริมาณเสนอขายเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของอุปสงค์หรือกฎของอุปทาน โดยมีเส้นอุปสงค์หรือเส้นอุปทานยังอยู่คงที่ เราเรียกว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปสงค์หรือการเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปทาน

2. ถ้าระดับราคาสินค้าคงที่ แต่ปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปสงค์หรืออุปทานเปลี่ยนแปลง จะทำให้ปริมาณเสนอซื้อหรือปริมาณเสนอขายเปลี่ยนแปลงไป และเส้นอุปสงค์หรือเส้นอุปทานจะย้ายไปจากเดิม ถ้าเพิ่มขึ้นจะย้ายไปทางขวา แต่ถ้าลดลงจะย้ายไปทางซ้าย เรียกว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์หรือการเปลี่ยนแปลงระดับอุปทาน

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา เป็นการวัดการตอบสนองของปริมาณซื้อต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาแบ่งเป็น 5 ชนิดคือ 1.ไม่ยืดหยุ่นเลย หรือไม่ยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ 2. ยืดหยุ่นน้อย 3.ยืดหยุ่นคงที่ 4. ยืดหยุ่นมาก 5. ยืดหยุ่นมากที่สุดหรือยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ อุปสงค์ต่อราคาของสินค้าแต่ละชนิดมีค่าไม่เท่ากันเพราะผลของการทดแทน และผลของรายได้ของสินค้าแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ เป็นการวัดการตอบสนองของปริมาณซื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในรายได้ของผู้บริโภค โดยสินค้าปกติจะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้เป็นบวก และสินค้าด้อยจะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้เป็นลบ

ความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าชนิดอื่น เป็นการวัดการตอบสนองของปริมาณซื้อสินค้าที่ใช้ ประกอบกันจะมีค่าเป็นลบ และความยืดหยุ่นของสินค้าที่ใช้ทดแทนกันจะมีค่าเป็นบวก

## คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความหมายและกฎของอุปสงค์ พร้อมทั้งแสดงภาพเส้นอุปสงค์ และจงพิจารณาว่าถ้านายจีระศักดิ์อยากจะมีโทรศัพท์มือถือเหมือนเพื่อนๆ ที่มหาวิทยาลัย แต่ยังขาดเงินที่จะซื้อท่านคิดว่านายจีระศักดิ์อุปสงค์เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

2. จงอธิบายว่าเหตุใดเส้นอุปสงค์จึงมีลักษณะลาดจากซ้ายลงมาขวา

3. จงอธิบายความหมายของสินค้าปกติและ สินค้าด้อยคุณภาพ พร้อมทั้งยกตัวอย่างสินค้าแต่ละประเภทดังกล่าว

4. จงอธิบายความหมายของ สินค้าด้อยคุณภาพ สินค้าที่ใช้ทดแทนกัน และสินค้าที่ใช้ร่วมกัน พร้อมทั้งยกตัวอย่างสินค้าแต่ละประเภทดังกล่าว

5. จงอธิบายความหมาย สินค้าที่ใช้ทดแทนกัน และสินค้าที่ใช้ร่วมกัน พร้อมทั้งยกตัวอย่างสินค้าแต่ละประเภทดังกล่าว

6. จงอธิบายความหมายของความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคา

7. จงอธิบายความหมายของ ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้

8. จงอธิบายความหมายของ ความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าชนิดอื่น

9. กรณีศึกษาที่ว่าด้วยอุปสงค์และอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด

เมื่อเราได้ทราบแล้วว่าผู้ซื้อจะมีกำหนดการเอาไว้ว่า ถ้าหากว่าสินค้าชนิดหนึ่งมีราคาเท่านั้นเท่านี้ จะพอใจที่จะซื้อจำนวนเท่านั้นเท่านี้ จากนั้นเราจะพิจารณาต่อไปว่าด้วยเหตุผลใดผู้ซื้อจึงตัดสินใจซื้อสินค้านั้นๆ และในจำนวนเท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งเพราะเหตุใด ผู้บริโภคจึงจัดสรรรายได้ของตนเพื่อการซื้อหาสินค้าดังกล่าว

คนเราย่อมจะต้องตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายว่าจะใช้รายได้ไปในเรื่องอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด และแม้ในยุคที่มนุษย์ยังมิได้ประดิษฐ์เงินขึ้นมาเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและต้องทำทุกอย่างด้วยตนเอง ก็ยังต้องแบ่งเวลาสำหรับภารกิจต่างๆ ในปัจจุบันมีทางเลือกมากมายสำหรับการหาซื้อสินค้าและบริการ ทั้งนี้เพราะมีการผลิตที่มีขนาดใหญ่โตและแตกแขนงออกไปมาก ความต้องการบางอย่างถือได้ว่าเป็นความต้องการพื้นฐาน เช่น จตุปัจจัย คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

เมื่อมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น หลายๆ สิ่งที่เคยเห็นว่าเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยก็กลายเป็นสินค้าจำเป็นพื้นฐาน หรืออย่างน้อยก็เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย อาทิ รถยนต์ , จักรยานยนต์ , โทรศัพท์ , โทรทัศน์ หรือการไปทัศนศึกษา รายการสินค้าและบริการเหล่านี้จะเข้าไปอยู่ในงบประมาณรายจ่ายของครอบครัว ตลอดจนในตารางอุปสงค์ที่กำหนดว่าจะซื้อสิ่งใดจำนวนเท่าใด ในราคาเท่าไร

อุปสงค์ต่อสิ่งดังกล่าวนี้ จะ “มีประสิทธิภาพ” ก็ต่อเมื่อเป็นความปรารถนาที่สนับสนุนโดยอำนาจการซื้อ หรือความสามารถที่จะชำระเงินเพื่อได้มาซึ่งสิ่งนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม มีความต้องการหรือความปรารถนาในหลายๆสิ่งๆที่อุปสงค์ไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยมีอำนาจในการซื้อไม่เพียงพอ เช่นสินค้าราคาแพงๆ เป็นต้น ที่คนเราอยากได้ แต่ไม่มีเงินซื้อ

เมื่อใดที่อุปสงค์ “มีประสิทธิภาพ” ก็หมายความว่าบุคคลได้ตัดสินใจในการจัดสรร “อำนาจการซื้อ” ตามที่มีอยู่แล้ว กล่าวคือ ได้พิจารณาทางเลือกต่างๆ และเรียงลำดับความพอใจ ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งเหล่านั้นจะให้ “อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด” (คือประโยชน์ที่จะได้รับจากการได้มาซึ่งหน่วยท้ายสุด) แก่ผู้ซื้ออย่างน้อยเท่าใด

“กฎว่าด้วยอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดลดน้อยถอยลง”มิได้หมายถึงคุณภาพในตัวของสินค้านั้นๆ หากเป็นคุณภาพที่วัดได้จากความเย้ายวนชวนให้ซื้อสินค้าดังกล่าวที่มีต่อผู้ซื้อ เนื่องจากรสนิยมของคนเราแตกต่างกันไป อรรถประโยชน์ของสินค้าประเภทหนึ่งก็อาจจะมีมากต่อบุคคลบางคนและมีน้อยสำหรับบุคคลอื่นๆ ในกรณีที่มีอรรถประโยชน์สูง สินค้านั้น ๆ ก็จะปรากฏในตารางลำดับความพอใจสูง

ลำดับความพอใจดังกล่าวนี้ยังขึ้นอยู่กับว่าผู้ซื้อซื้อสิ่งนั้นๆ ไว้ในครอบครองแล้วมากน้อยเพียงใด ถ้ามีอยู่มากแล้ว การที่จะได้มาเพิ่มอีกนิดหน่อย อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดก็อาจจะไม่มากนัก แต่ถ้ายังไม่มีเลย หรือมีอยู่ในครอบครองเพียงเล็กน้อย อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดก็ย่อมจะสูง ซึ่งทำให้ผู้ซื้อพอใจที่จะซื้อในราคาที่สูงไปด้วย

นอกจากนั้น การลำดับความพอใจก็อาจจะมีใช้การเรียงลำดับสินค้าหรือบริการเป็นประเภท ๆ ไป แต่เป็นการเรียงลำดับสินค้าหรือบริการเป็นกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้เพราะว่าอรรถประโยชน์ของบางสิ่งบางอย่างอาจเชื่อมโยงกัน คือเป็นสินค้าหรือบริการที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ส้มตำกับไก่ย่าง , ปืนกับกระสุนปืน , คอมพิวเตอร์กับพริ้นเตอร์ ฯลฯ ซึ่งจะเห็นว่าอรรถประโยชน์ของสิ่งหนึ่งจะมีส่วนขึ้นกับอรรถประโยชน์ของสินค้าอีกอย่างหนึ่ง เช่น ปืนตามลำพังจะมีอรรถประโยชน์ไม่มากนักถ้าปราศจากลูกกระสุน เป็นต้น ในกรณีถ้าจะซื้อทั้งปืนและกระสุนด้วย ก็จะได้รับอรรถประโยชน์มากกว่าจะซื้อปืนเพียงอย่างเดียวหรือซื้อแต่ลูกกระสุน

#### ข้อคำถามสำหรับกรณีศึกษา

1. การซื้อรถยนต์ของประชาชนในประเทศไทย เป็นอุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ อธิบายและให้เหตุผล
2. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้อุปสงค์มีประสิทธิภาพ
3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับกรณีศึกษานี้

## เอกสารอ้างอิง

- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2543). **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ เศวตนันท์ และไพศาล เล็กอุทัย. (2544). **หลักเศรษฐศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุษยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิรุณศิริ ใจมา (2553). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.





## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

### หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของอุปทาน
2. ปัจจัยที่กำหนดอุปทาน
3. ฟังก์ชันอุปทาน
4. การเปลี่ยนแปลงของอุปทาน
5. ความยืดหยุ่นของอุปทาน
6. ปัจจัยกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของอุปทาน
2. อธิบายปัจจัยกำหนดอุปทาน
3. วิเคราะห์ความยืดหยุ่นของดุลยภาพได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาอุปทานและความยืดหยุ่นของอุปทาน
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์อุปทานและความยืดหยุ่นของอุปทาน

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์

3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### วิธีการวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 3

### อุปทานและความยืดหยุ่นของอุปทาน

#### 3.1 ความหมายของอุปทาน

รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล (2544, หน้า 81) กล่าวว่า อุปทาน (supply) หมายถึง ปริมาณสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้ผลิตเต็มใจจะขายในตลาดหนึ่งๆ ภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้าชนิดกัน

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2545, หน้า 40) กล่าวว่า อุปทาน คือ จำนวนต่างๆ ของสินค้าและบริการชนิดหนึ่งชนิดใดที่ผู้ผลิตพร้อมที่จะผลิตออกขาย ณ ระดับราคาต่างๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนด

จากคำจำกัดความดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอุปทานจะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ผู้ผลิตมีความเต็มใจหรือยินดีที่จะนำสินค้าออกขาย ย่อมแสดงว่า ปริมาณเสนอขายในขณะใดขณะหนึ่งไม่จำเป็นต้องหมายถึงปริมาณสินค้าทั้งหมดที่ผู้ขายมีอยู่ในขณะนั้นบางครั้งผู้ผลิตอาจนำสินค้าออกมาขายน้อยกว่าจำนวนที่ผลิตก็ได้ โดยทั่วไป ผู้ขายมักจะนำสินค้าออกมาเสนอขายในจำนวนที่แตกต่างกัน ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้า

2. ผู้ผลิตมีสินค้าพร้อมที่จะออกขายได้ทันที

กล่าวโดยสรุปอุปทาน หมายถึง ปริมาณสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้ผลิตเต็มใจและพร้อมที่จะนำออกเสนอขาย ณ ระดับราคาต่างๆ ภายในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง

#### 3.2 ปัจจัยที่กำหนดอุปทาน

ปริมาณเสนอขายจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้

3.2.1 ราคาสินค้า ปริมาณเสนอขายจะเพิ่มขึ้นเมื่อราคาสูงขึ้น และจะลดต่ำลงเมื่อราคาลดลง

3.2.2 ราคาปัจจัยการผลิต (factor price) ได้แก่ ค่าจ้างแรงงาน และราคาวัตถุดิบ เป็นต้น ถ้าราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ต้นทุนการผลิตย่อมสูงขึ้น ผู้ผลิตจะได้กำไรลดลงเขาจึงเต็มใจที่จะเสนอขายปริมาณลดลง แต่ถ้าราคา

3.2.3 เทคโนโลยีการผลิต (technology) ถ้าเทคโนโลยีการผลิตก้าวหน้า การผลิตสินค้ามีประสิทธิภาพมากขึ้น ปริมาณการเสนอขายจะเพิ่มขึ้น

3.2.4 ราคาของสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ถ้ากุ้งกุลาดำมีราคาสูงขึ้น เกษตรกรก็มักจะหันมาใช้ที่นาเพาะเลี้ยงกุ้งกันมากขึ้นแทนที่จะทำการปลูกข้าว ทำให้อุปทานของข้าวลดลง

3.2.5 จำนวนผู้ผลิตหรือผู้ขายในตลาด หากตลาดมีผู้ผลิตจำนวนมาก ปริมาณขายทั้งหมดในตลาดจะเพิ่มขึ้น

3.2.6 นโยบายภาษีและเงินอุดหนุน (tax and subsidies) การเก็บภาษีของรัฐบาลจะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ถ้ารัฐมีนโยบายเก็บภาษีเพิ่มขึ้น ปริมาณเสนอขายจะลดลง ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีที่รัฐให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิตจะทำให้ต้นทุนลดต่ำลง ปริมาณเสนอขายจะเพิ่มขึ้น

3.2.7 อื่น ๆ เช่น เป้าหมายของธุรกิจ การคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต สภาพดินฟ้าอากาศและภัยธรรมชาติ ฯลฯ

### 3.3 ฟังก์ชันอุปทาน

ฟังก์ชันอุปทาน (supply function) คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินค้าที่ผู้ขายยินดีนำออกเสนอขายกับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดปริมาณการเสนอขาย สามารถเขียนในรูปฟังก์ชัน ได้ดังนี้

$$Q_x = f(P_x, B_1, B_2, B_3, \dots)$$

โดยที่  $Q_x$  คือ ปริมาณเสนอขายสินค้า  $x$

$P_x$  คือ ราคาสินค้า  $x$

$B_1, B_2, B_3, \dots$  คือ ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ราคาวัตถุดิบ เทคนิคการผลิต และนโยบายภาษี เป็นต้น

ในการวิเคราะห์อุปทาน เราจะกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีใช้ราคาสินค้าชนิดนั้นคงที่ เนื่องจากปัจจัยอื่น จะมีความสัมพันธ์กับปริมาณเสนอขายโดยอ้อม ดังนั้นจะให้ฟังก์ชันอุปทาน คือ

$$Q_x = f(P_x)$$

จากฟังก์ชันมีความหมายว่าปริมาณการเสนอขาย ซึ่งเป็นตัวแปรตาม จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับราคาสินค้าชนิดนั้นซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ

#### 3.3.1 อุปทานของผู้ผลิตและอุปทานตลาด (Individual Supply and Market)

อุปทานของผู้ผลิตหรืออุปทานของหน่วยผลิต (Individual Supply) หมายถึง ปริมาณต่างๆ กันของสินค้าชนิดหนึ่งจากผู้ผลิตคนใดคนหนึ่งหรือที่หน่วยผลิตหน่วยใดหน่วยหนึ่งผลิตขึ้นมา หรือเสนอ

ขาย ณ ระดับราคาสินค้าต่างๆ กันของสินค้าชนิดนั้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปทานคงที่

อุปทานตลาด (Market Supply) หมายถึง ปริมาณสินค้าชนิดหนึ่งจากผู้ผลิตหรือผู้ขายทั้งหมดในตลาดจะนำออกมาเสนอขาย ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้าชนิดนั้นในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเมื่อปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปทานคงที่

ดังนั้นเส้นอุปทานตลาดจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณเสนอขายสินค้าของผู้ขายทุก ๆ คน โดยการนำเอาจำนวนของสินค้าที่ผู้ขายแต่ละคนหรือแต่ละหน่วยผลิตนำออกมาเสนอขาย ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้าชนิดนั้นมารวมกันเข้าด้วยกัน

สมมุติในตลาดมีผู้ขาย 2 ราย ซึ่งนำสินค้า  $x$  ออกมาเสนอขาย ณ ระดับราคาต่าง ๆ กัน เป็นดังตารางที่ 3.1

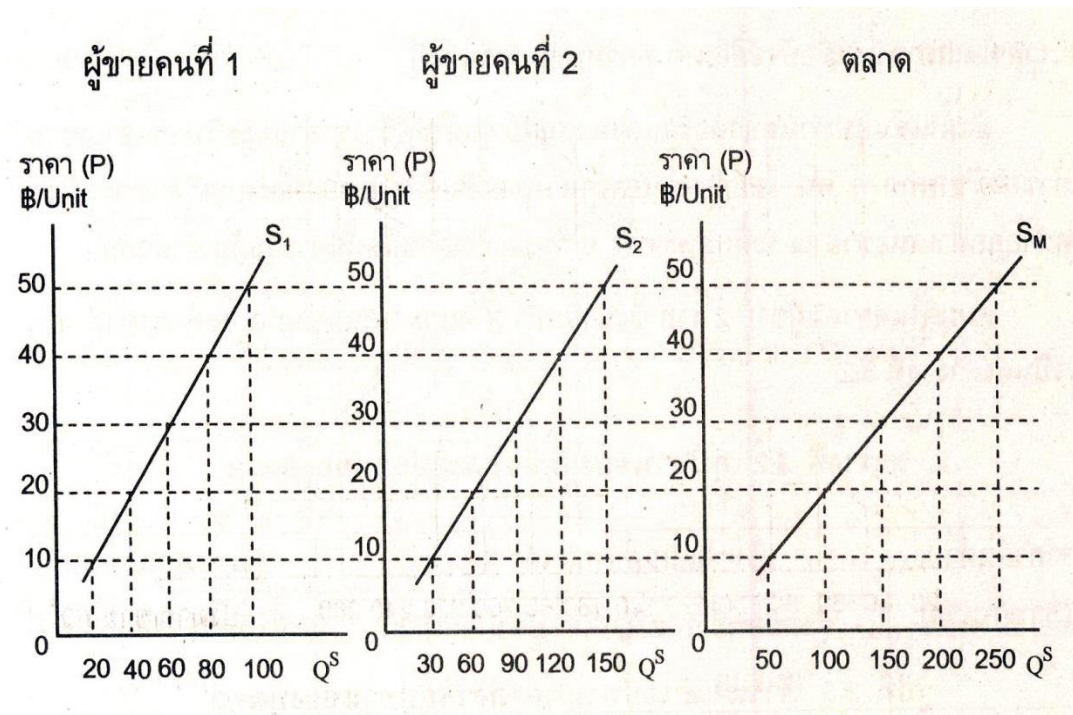
ตารางที่ 3.1 อุปทานของผู้ผลิตและอุปทานของตลาด

ราคาสินค้า $x$ (บาท/หน่วย)	ปริมาณเสนอขายสินค้า $x$ ของ		ปริมาณเสนอขาย ทั้งหมดของสินค้า $x$ (หน่วย)
	ผู้ขายคนที่ 1 (หน่วย)	ผู้ขายคนที่ 2 (หน่วย)	
50	100	150	$100 + 150 = 250$
40	80	120	$80 + 120 = 200$
30	60	90	$60 + 90 = 150$
20	40	60	$40 + 60 = 100$
10	20	30	$20 + 30 = 50$

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า120)

จากตารางที่ 3.1 เมื่อรวมจำนวนสินค้าที่ผู้ขายแต่ละคนต้องการเสนอขาย ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้าชนิดนั้นเข้าด้วยกันก็จะได้อุปทานตลาด (Market Supply) ซึ่งบอกให้ทราบถึงปริมาณเสนอขายสินค้าทั้งหมดในตลาด ณ ระดับราคาต่าง ๆ กัน

เมื่อนำไปเขียนเป็นรูปกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินค้าที่ผู้ขายแต่ละรายต้องการเสนอขายกับราคาสินค้าระดับต่างๆ จะได้เส้นอุปทานของผู้ผลิต (Individual Supply Curve) ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา หรือมีความชัน (slope) เป็นบวก และสามารถหาเส้นอุปทานตลาด (Market Supply Curve) ได้ โดยการรวมจำนวนของสินค้าที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตแต่ละคนนำออกมาเสนอขาย ณ ทุกๆ ระดับราคาที่กำหนดให้ ดังภาพที่ 3.1

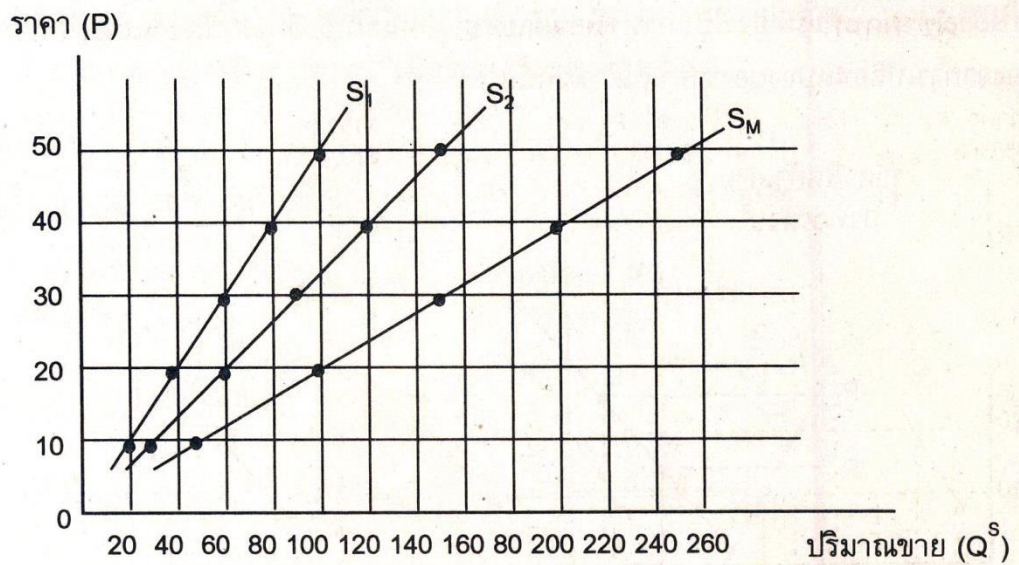


ภาพที่ 3.1 เส้นอุปทานของผู้ผลิตและอุปทานของตลาด

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า120)

จากภาพที่ 3.1 เส้น  $S_1$  คือ เส้นอุปทานของสินค้า  $X$  ของผู้ผลิตหรือผู้ขายคนที่ 1 เส้น  $S_2$  คือ เส้นอุปทานของสินค้า  $X$  ผู้ผลิตหรือผู้ขายคนที่ 2 และเส้น  $S_m$  คือเส้นอุปทานของตลาดจะเห็นว่า ณ ระดับราคาเท่ากับ 10 บาท ผู้ผลิตหรือผู้ขายคนที่ 1 เสนอขายสินค้า  $X$  จำนวนเท่ากับ 20 หน่วย และผู้ผลิตหรือผู้ขายผลิตคนที่ 2 เสนอขายสินค้าจำนวนเท่ากับ 30 หน่วย ถ้าในตลาดมีผู้ผลิตหรือผู้ขายทั้งหมด 2 ราย ดังนั้นจำนวนสินค้าทั้งหมดในตลาดต้องการขายรวมกันเท่ากับ  $20 + 30 = 50$  หน่วย ณ ระดับราคาเท่ากับ 10 บาท และจะหาได้ในทำนองเดียวกัน ณ ระดับราคาอื่นๆ

การเขียนรูปกราฟแสดงเส้นอุปทานของบุคคลและเส้นอุปทานตลาดในภาพที่ 3.1 อาจเขียนรวมอยู่ในรูปเดียวกันก็ได้ดังแสดงในภาพที่ 3.2 จะเห็นว่าการหาเส้นอุปทานตลาดจากรูปกราฟสามารถทำได้โดยการรวมในแนวราบของปริมาณสินค้าที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายแต่ละรายเสนอขาย ณ ราคาสินค้าระดับต่าง ๆ



ภาพที่ 3.2 การหาเส้นอุปทานตลาดจากอุปทานของบุคคล

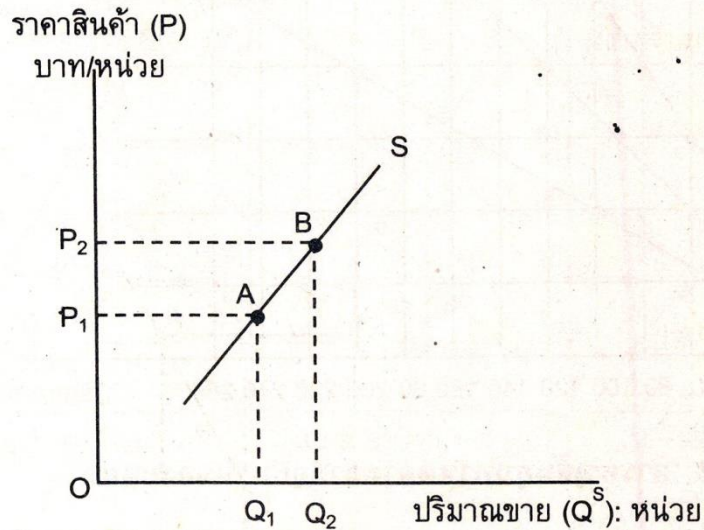
ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า121)

### 3.4 การเปลี่ยนแปลงของอุปทาน

การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดหนึ่งอาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดนั้น ทั้งๆ ที่ปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปทานของสินค้าชนิดนั้นไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ต้นทุนการผลิต เทคนิคการผลิต สภาพดินฟ้าอากาศ ภาษีที่รัฐจัดเก็บ ฯลฯ เป็นต้น ไม่เปลี่ยนแปลง และถึงแม้ว่าราคาสินค้าชนิดนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ปริมาณเสนอของสินค้าชนิดนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เช่นกันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปทาน เช่น มีการเปลี่ยนแปลงในต้นทุนการผลิต เทคนิคการผลิต สภาพดินฟ้าอากาศ ภาษีที่รัฐจัดเก็บ ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้นในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของอุปทานจึงมี 2 แบบ ซึ่งมีผลทำให้เส้นอุปทานมีการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 ลักษณะ คือ

#### 3.4.1 การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขาย (Change in quantity supplied)

การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายหรือการเปลี่ยนแปลงปริมาณอุปทาน (Change in quantity supplied) หมายถึง ปริมาณเสนอขายสินค้าหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนไป โดยที่ปัจจัยกำหนดอุปทานอื่น ๆ คงที่ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายที่เคลื่อนย้ายไปบนเส้นอุปทานเส้นเดิม (move along the supply curve) นั่นคือ จะเป็นการเคลื่อนย้ายจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปทานอีกเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดนั้น



ภาพที่ 3.3 การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขาย (Change in quantity supplied)

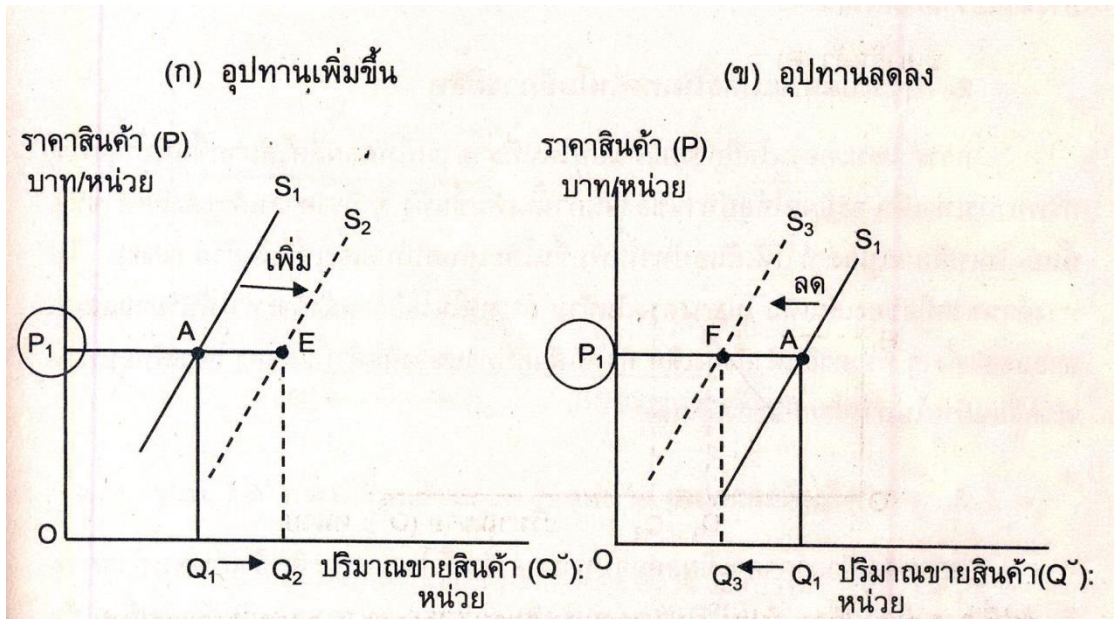
ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า123)

จากภาพที่ 3.3 เดิมราคาสินค้าอยู่ที่  $OP_1$  บาท ปริมาณการผลิตหรือปริมาณเสนอขายสินค้าเท่ากับ  $OQ_1$  หน่วย หรืออยู่ที่จุด A บนเส้นอุปทาน (S) ต่อมาราคาสินค้าเพิ่มขึ้นเป็น  $OP_2$  บาท ปริมาณเสนอขายจะเพิ่มขึ้นเป็น  $OQ_2$  หน่วย คือเปลี่ยนจากจุด A มาอยู่ที่จุด B บนเส้นอุปทานเส้นเดิม การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้าอันเนื่องมาจากราคาสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไปโดยที่ปัจจัยอื่นๆ ที่กำหนดอุปทานคงที่

### 3.4.2 การเปลี่ยนแปลงระดับอุปทาน (Shift in supply)

การเปลี่ยนแปลงระดับอุปทาน (Shift in supply) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายของสินค้าอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปทาน เช่น มีการเปลี่ยนแปลง ในเทคโนโลยีการผลิต หรือในต้นทุนการผลิต หรือนโยบายการเก็บภาษีของรัฐบาล หรือในสภาพดินฟ้าอากาศ ฯลฯ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ราคาสินค้าชนิดนั้นไม่เปลี่ยนแปลง มีผลทำให้เส้นอุปทานเคลื่อนย้ายไปทั้งเส้น (Shift) นั่นคือจะมีการเปลี่ยนแปลงไปของปริมาณเสนอขายสินค้าชนิดนั้น ณ ระดับราคาสินค้านั้นๆ โดยถ้า ณ ระดับราคานั้นๆ ผู้ผลิตนำสินค้าออกมาเสนอขายในปริมาณเพิ่มขึ้น เส้นอุปทานจะเคลื่อนย้ายไปทางขวามือของเส้นเดิมแสดงว่าอุปทานเพิ่มขึ้น และในทางตรงกันข้ามถ้าเส้นอุปทานลดลง เส้นอุปทานเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายของเส้นเดิม ดังภาพที่ 3.4





ภาพที่ 3.4 การเคลื่อนย้ายของเส้นอุปทาน (Shift in Supply)

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า125)

การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปทานทั้ง ๆ ที่ราคาของสินค้าชนิดนั้นคงที่ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานในลักษณะใดสามารถพิจารณาได้ดังนี้

#### 3.4.2.1 การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนการผลิต

การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนการผลิตจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเสนอขายของสินค้าโดยเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงในต้นทุนการผลิต อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของราคาปัจจัยการผลิต โดยถ้าราคาของปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น จะทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่ม แต่ถ้าราคาปัจจัยการผลิตลดลง ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของราคาปัจจัยการผลิตจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในต้นทุนการผลิตไปในทิศทางเดียวกัน และจะมีผลต่อปริมาณเสนอขายสินค้าด้วย ดังนั้นถ้าราคาปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น จะทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น มีผลให้ปริมาณเสนอขายของสินค้าลดลงทั้ง ๆ ที่ราคาสินค้ายังคงเดิม ทำให้เส้นอุปทานเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายมือของเส้นเดิม ในทางตรงกันข้าม ถ้าราคาปัจจัยการผลิตลดลง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตลดลง ทั้ง ๆ ที่ราคาสินค้ายังคงเดิมผู้ผลิตจะนำสินค้าออกมาเสนอขายเพิ่มขึ้น มีผลให้เส้นอุปทานลดลง โดยเคลื่อนย้ายไปทางด้านขวามือของเส้นเดิม

#### 3.4.2.2 การเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีในการผลิต

การค้นพบเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่ที่สามารถให้ผลผลิตได้มากขึ้นจากการใช้ทรัพยากรเท่าเดิม จะมีผลให้อุปทานของสินค้านั้นเพิ่มขึ้นทั้ง ๆ ที่ราคาสินค้าของสินค้าชนิดนั้นไม่เปลี่ยนแปลง

ทำให้เส้นอุปทานเพิ่มขึ้นโดยเส้นอุปทานจะเคลื่อนย้าย (shift) ไปทางด้านขวามือของเส้นเดิม ในทางตรงกันข้าม ถ้าเทคโนโลยีล้าหลังก็จะทำให้ปริมาณเสนอขายลดลงทั้งๆ ที่ราคาสินค้ายังคงเดิม ทำให้เส้นอุปทานของสินค้านั้นลดลง โดยเส้นอุปทานจะเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายมือของเส้นเดิม

### 3.4.2.3 สภาพดินฟ้าอากาศ

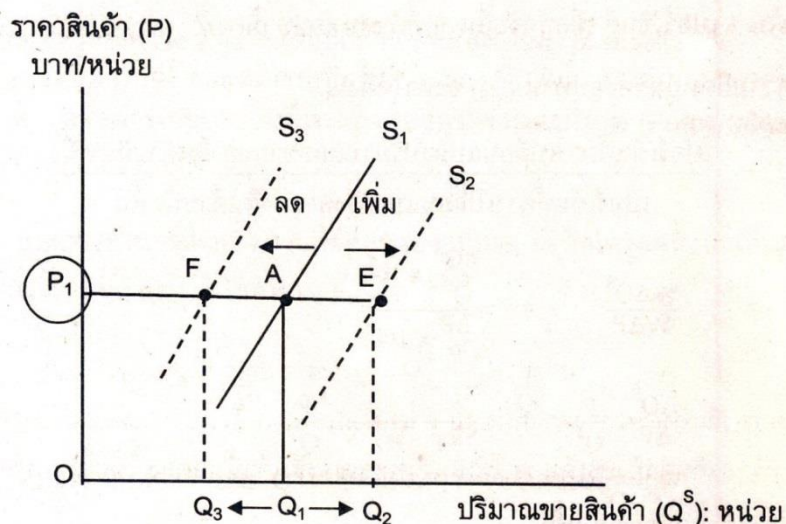
สภาพดินฟ้าอากาศจะมีผลต่ออุปทานของสินค้าโดยเฉพาะสินค้าเกษตร ถ้าสภาพดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวย ทำให้ปริมาณผลผลิตสินค้ามีมาก อุปทานของสินค้าเพิ่มขึ้น เส้นอุปทานเคลื่อนย้ายไปทางขวามือของเส้นเดิม แต่ถ้าสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยหรือเกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ มีผลให้อุปทานของสินค้าเกษตรน้อยลง ทำให้เส้นอุปทานเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายมือของเส้นเดิม

### 3.4.2.4 ภาษีที่รัฐจัดเก็บ

การเก็บภาษีของรัฐบาลจะมีผลต่อปริมาณเสนอขายของผู้ผลิต ถ้ารัฐบาลเรียกเก็บภาษีจากผู้ผลิตมากขึ้นจะทำให้ปริมาณเสนอขายสินค้าลดลง ทั้ง ๆ ที่ราคาของสินค้าชนิดนั้นยังคงเดิม ทำให้เส้นอุปทานลดลงโดยเคลื่อนย้ายไปทางด้านซ้ายมือของเส้นเดิม ในทางตรงกันข้าม เมื่อรัฐบาลลดการเก็บภาษีจากผู้ผลิตจะทำให้ผู้ผลิตนำสินค้าออกมาเสนอขายมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่ราคาของสินค้าชนิดนั้นยังคงเดิม ทำให้เส้นอุปทานเพิ่มขึ้นโดยเคลื่อนย้ายไปทางด้านขวามือของเส้นเดิม

นอกจากนี้ปัจจัยอื่น ๆ ทั้งหมดที่กำหนดอุปทานมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานไปทั้งสิ้นทั้งๆ ที่ราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานไปทั้งสิ้นพิจารณาได้จากภาพที่ 3.5



ภาพที่ 3.5 การเคลื่อนย้ายของเส้นอุปทาน (Shift in Supply)

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า125)

จากภาพที่ 3.5 เดิมเส้นอุปทานของผู้ผลิตคือเส้น  $S_1$  ระดับราคาเท่ากับ  $OP_1$  บาท ปริมาณเสนอขายสินค้าจะเท่ากับ  $OQ_1$  หน่วย เมื่อปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปทานบางตัวหรือหลายตัวเปลี่ยนแปลงไป ทั้ง ๆ ที่ราคาสินค้าชนิดนี้ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ต้นทุนการผลิตลดลงหรือมีการค้นพบเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยขึ้น หรือรัฐบาลลดภาษีลง เป็นต้น มีผลให้ปริมาณเสนอขายเพิ่มขึ้นจาก  $OQ_1$  หน่วย เป็น  $OQ_2$  หน่วย คือ เปลี่ยนจากจุด A มาเป็นจุด E ทำให้เส้นอุปทานเพิ่มขึ้นเคลื่อนย้ายจากเส้น  $S_1$  เป็นเส้น  $S_2$  ในทางตรงกันข้าม เมื่อปัจจัยบางตัวหรือหลายตัวเปลี่ยนแปลงไป เช่น ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น หรือเทคนิคการผลิตที่ล้าสมัยหรือรัฐบาลเพิ่มภาษี เป็นต้น ทำให้ปริมาณเสนอขายสินค้าลดลงจาก  $OQ_1$  หน่วย เป็น  $OQ_2$  หน่วย คือ เปลี่ยนจากจุด A เป็นจุด F บนเส้นอุปทานเส้นใหม่ที่ลดลงคือเส้น  $S_3$

### 3.5 ความยืดหยุ่นของอุปทาน

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าจะมีผลทำให้ผู้ขายนำสินค้าออกมาเสนอขายเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับค่าของความยืดหยุ่นของอุปทาน

ความยืดหยุ่นของอุปทาน (Elasticity of supply :  $E_s$ ) เป็นค่าที่ใช้วัดเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายสินค้าชนิดหนึ่งที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าชนิดนั้นไป 1 เปอร์เซ็นต์ เมื่อปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอุปทานคงที่

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน ( $E_s$ ) จะหาได้ดังนี้

$$E_s = \frac{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดหนึ่ง}}{\text{เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงราคาของสินค้าชนิดนั้น}}$$

$$= \frac{\% \Delta Q^S}{\% \Delta P} = \frac{\frac{\Delta Q^S}{Q} \times 100}{\frac{\Delta P}{P} \times 100}$$

$$= \frac{\Delta Q^S}{\Delta P} \cdot \frac{P}{Q^S} = \frac{1}{\text{Slope ของ } S} \cdot \frac{P}{Q^S}$$

โดยที่	$E_s$	=	ความยืดหยุ่นของอุปทาน
	$\Delta Q^S$	=	การเปลี่ยนแปลงของปริมาณเสนอขาย
	$\Delta P$	=	การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า
	$Q_1^S$	=	ปริมาณเสนอขายก่อนการเปลี่ยนแปลง

$$\begin{aligned}
 Q_2^S &= \text{ปริมาณเสนอขายหลังการเปลี่ยนแปลง} \\
 P_1 &= \text{ราคาสินค้าก่อนการเปลี่ยนแปลง} \\
 P_2 &= \text{ราคาสินค้าหลังการเปลี่ยนแปลง}
 \end{aligned}$$

ความยืดหยุ่นของอุปทาน ( $E_S$ ) จะมีเครื่องหมายเป็นบวก ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของราคาและปริมาณเสนอขายสินค้าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นไปตามกฎของอุปทาน (Law of supply)

### 3.5.1 การคำนวณค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน

ในการคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานสามารถทำได้ 2 แบบ คือ การคำนวณความยืดหยุ่น ณ จุดใดจุดหนึ่ง (Point elasticity of supply) และการหารค่าความยืดหยุ่นแบบช่วงหรือระหว่าง 2 จุดบนเส้นอุปทาน (Arc elasticity of supply)

#### 3.5.1.1 การคำนวณความยืดหยุ่นของอุปทานแบบจุด (Point elasticity of supply)

เป็นการคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน ณ จุดใดจุดหนึ่งบนเส้นอุปทาน ในการคำนวณจะแทนค่าต่างๆ ในค่าของ  $E_S$  คือ

$$E_S = \frac{\Delta Q^S}{\Delta P} \cdot \frac{P}{Q^S} = \frac{Q_2^S - Q_1^S}{P_2 - P_1} \cdot \frac{P}{Q^S}$$

โดยการแทนค่า  $P$  และ  $Q^S$  ณ จุดที่ต้องการหาค่าความยืดหยุ่น

#### 3.5.1.2 การคำนวณความยืดหยุ่นของอุปทานแบบช่วง (Arc elasticity of supply)

เป็นการคำนวณหาค่าความยืดหยุ่น ณ ช่วงใดช่วงหนึ่งหรือระหว่างจุด 2 จุดบนเส้นอุปทาน สูตรที่ใช้ในการคำนวณ คือ

$$E_S = \frac{\Delta Q^S}{\Delta P} \cdot \frac{P_1 - P_2}{Q_1^S - Q_2^S} = \frac{Q_2^S - Q_1^S}{P_2 - P_1} \cdot \frac{P_1 - P_2}{Q_1^S - Q_2^S}$$

ตัวอย่างการคำนวณหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน

เมื่อราคาสินค้าเท่ากับ เท่ากับ 30 บาทต่อหน่วย ผู้ผลิตนำสินค้าออกมาเสนอขายจำนวน เท่ากับ 150 หน่วย ผู้ผลิตสินค้าออกมาเสนอขายจำนวนเท่ากับ 150 หน่วย ต่อมาเมื่อสินค้า มีราคา เท่ากับ 40 บาทต่อหน่วย ผู้ผลิตนำสินค้าออกมาเสนอขายจำนวนเท่ากับ 200 หน่วย จงคำนวณหาค่า ความยืดหยุ่นของอุปทาน

(1) ณ ระดับราคาเท่ากับ 30 บาทต่อหน่วย

(2) ระหว่างระดับราคา 30 และ 40 บาทต่อหน่วย

การหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน ณ ระดับราคาเท่ากับ 30 บาทต่อหน่วยทำได้ดังนี้

$$\text{จาก } E_s = \frac{Q_2^S - Q_1^S}{P_2 - P_1} \cdot \frac{P}{Q^S}$$

$$\text{แทนค่า } Q_1^S = 150, Q_2^S = 200, P_1 = 30, P_2 = 40$$

$$E_s = \frac{200 - 150}{40 - 30} \cdot \frac{30}{150}$$

$$= \frac{50}{10} \cdot \frac{30}{150}$$

$$= 1$$

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานเท่ากับ 1 หมายความว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของราคาโดยเฉลี่ยจาก 30 และ 40 บาท ต่อหน่วยไป 1% จะทำให้ปริมาณเสนอขายเปลี่ยนแปลงไป 1% โดยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน

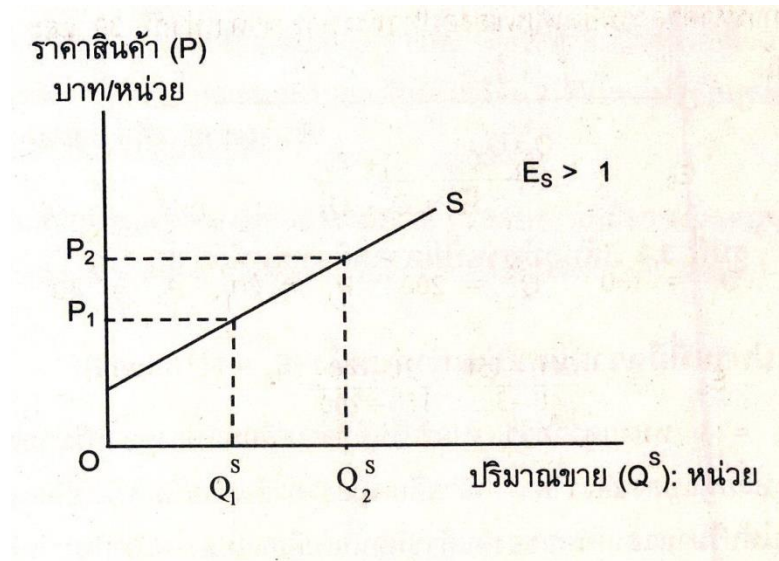
### 3.5.1.3 ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานและลักษณะของเส้นอุปทาน

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานที่คำนวณได้สามารถแบ่งออกได้ 5 ค่า คือ

1) อุปทานที่มีความยืดหยุ่นมาก (Relatively elastic) หรือ อุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า 1 ( $E_s > 1$ )

ค่า  $E_s > 1$  หมายความว่า เปรอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายมากกว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า กล่าวคือ เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป 1 เปอร์เซ็นต์จะทำให้ปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไปมากกว่า 1 เปอร์เซ็นต์

เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง จะมีลักษณะที่มีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนราคา ดังภาพที่ 3.6



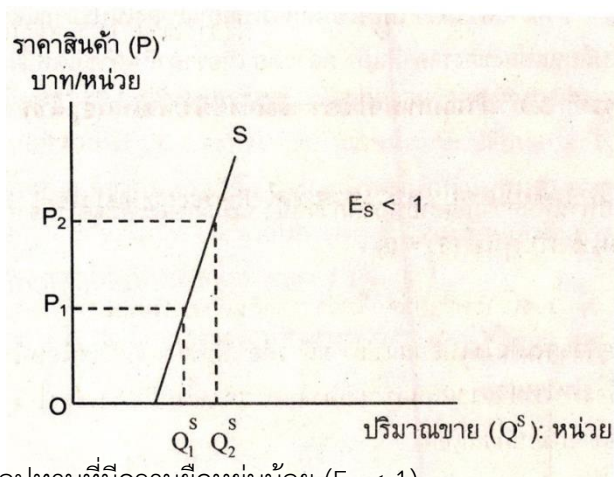
ภาพที่ 3.6 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมาก ( $E_s > 1$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า129)

2) อุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อย (Relatively Inelastic) หรือ อุปทานมีความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 ( $E_s < 1$ )

ค่า  $E_s < 1$  หมายความว่า เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณขายน้อยกว่าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา กล่าวคือ เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป 1 เปอร์เซ็นต์ จะทำให้ปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์

เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง จะมีลักษณะที่มีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนปริมาณดังภาพที่ 3.7



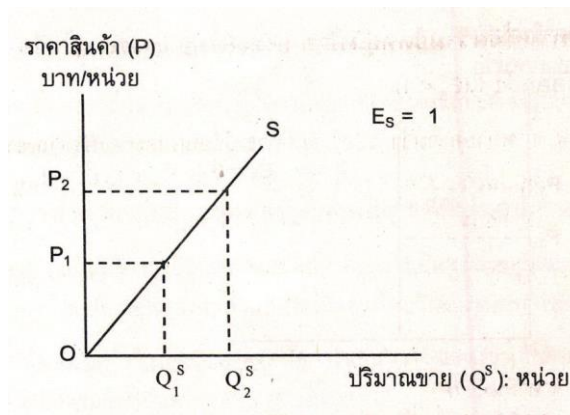
ภาพที่ 3.7 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_s < 1$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า130)

### 3) อุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง ( $E_s = 1$ Unitary)

ค่า  $E_s = 1$  หมายความว่า เปรอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณขายเท่ากับเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคา กล่าวคือ เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป 1 เปอร์เซ็นต์จะทำให้ปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไปเท่ากับ 1 เปอร์เซ็นต์

เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับหนึ่ง จะมีลักษณะเป็นเส้นตรงที่ลากผ่านจุด origin ดังภาพที่ 3.8



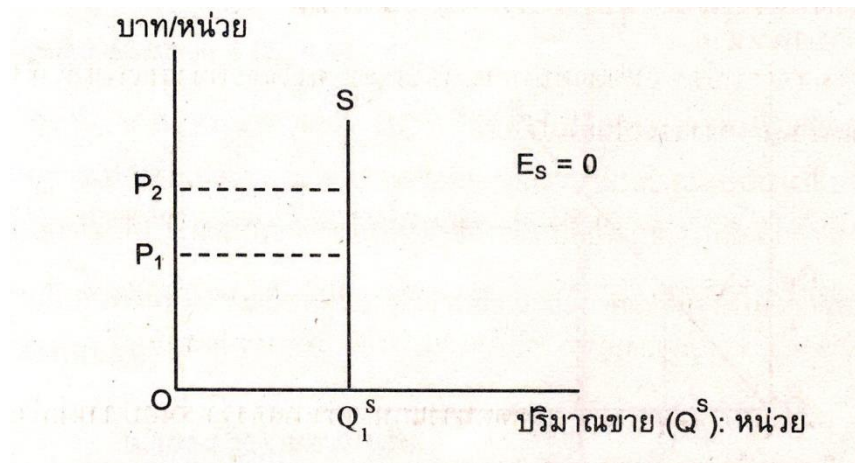
ภาพที่ 3.8 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่น Unitary ( $E_s = 1$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า131)

### 4) อุปทานไม่ยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly inelastic) หรืออุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ ( $E_s = 0$ )

ค่า  $E_s = 0$  หมายความว่า ไม่ว่าจะราคาสินค้าจะเพิ่มขึ้น หรือลดลงเท่าใดก็ตามปริมาณเสนอขายก็จะคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลงใน 1 เปอร์เซ็นต์จะทำให้ปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดนั้นเปลี่ยนแปลงไปศูนย์เปอร์เซ็นต์หรือปริมาณเสนอขายไม่เปลี่ยนแปลง

ดังนั้นเส้นอุปทานไม่ยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ หรืออุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์ ( $E_s = 0$ ) จะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนหรือแกนราคา มีค่าความชัน (Slope) เท่ากับอินฟินิตี้ ดังภาพที่ 3.9



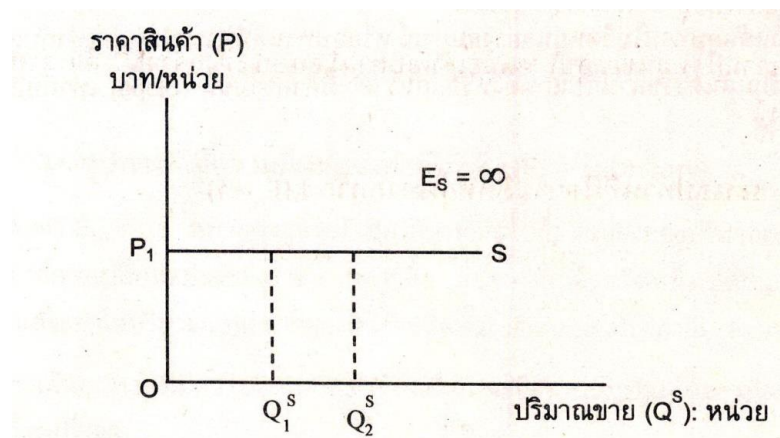
ภาพที่ 3.9 เส้นอุปทานที่ไม่มีคามยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ ( $E_s = 0$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า132)

5) อุปทานมีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly elastic) หรือ อุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับอนันต์ ( $E_s = \infty$ )

$E_s = \infty$  หมายความว่า ณ ระดับราคาใดราคาหนึ่ง ผู้ขายจะเสนอขายอย่างไม่จำกัดจำนวน แต่ถ้าราคาลดต่ำกว่าระดับราคานี้ ผู้ขายจะไม่เสนอขายสินค้าเลย

เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับอนันต์ จะมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนปริมาณ และมีความชัน (Slope) เท่ากับศูนย์ ดังภาพที่ 3.10



ภาพที่ 3.10 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ ( $E_s = \infty$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า132)

#### 3.5.1.4 การหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานโดยวิธีเรขาคณิต



การหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานโดยวิธีเรขาคณิตจะพิจารณาในกรณีที่เส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นตรงและเป็นเส้นโค้ง

### 1. การหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานในกรณีที่เส้นอุปทานเป็นเส้นตรง

ในกรณีที่เส้นอุปทานเป็นเส้นตรงจะพบว่าค่าความชัน (slope) จะมีค่าเท่ากันตลอดทั้งเส้น การหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานที่เป็นเส้นโดยวิธีทางรูปกราฟจะพิจารณาดังนี้

(1) ถ้าเส้นอุปทานมีจุดเริ่มต้นจากจุดตัดทางแกนราคา แสดงว่าเส้นอุปทานมีค่าความยืดหยุ่นมากหรือมีค่าความยืดหยุ่นมากกว่า 1 (Elastic)

(2) ถ้าเส้นอุปทานมีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนปริมาณ แสดงว่าเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อยหรือมีความยืดหยุ่นน้อยกว่า 1 (Inelastic)

(3) ถ้าเส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นตรงใด ๆ ที่ออกจากจุดต้นกำเนิด (Origin) แสดงว่าเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นเท่ากับ 1 (Unitary)

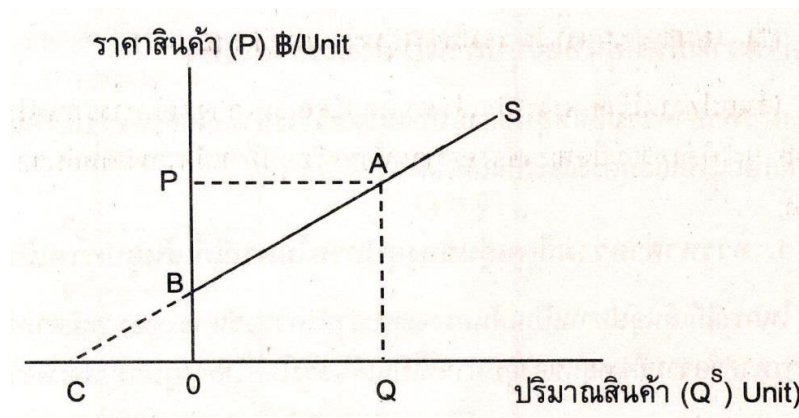
(4) ถ้าเส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนปริมาณ แสดงว่าเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์หรืออุปทานไม่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly Inelastic)

(5) ถ้าเส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นขนานกับแกนปริมาณ แสดงว่าเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly elastic)

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานเมื่อเส้นอุปทานมีลักษณะดังกล่าวข้างต้น สามารถพิจารณาได้ดังนี้

#### (1) เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า 1 ( $E_s > 1$ )

เส้นอุปทานที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงโดยมีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนราคา (P – Intercept) จะได้ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานมากกว่า 1 (Elastic)



ภาพที่ 3.11 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นมาก ( $E_s > 1$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า138)

จากภาพที่ 3.11 เส้นอุปทาน (S) เป็นเส้นตรงโดยมีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนราคาจุด B ถ้าต้องการหาค่าความยืดหยุ่น ณ จุด A หรือเมื่อราคาเท่ากับ OP บาท ปริมาณเสนอขายเท่ากับ OQ หน่วย จะทำได้โดยการลากเส้นต่อจากจุด B ไปตัดแกนปริมาณที่จุด C ดังนั้นค่าความยืดหยุ่นของอุปทานจะมีค่าเท่ากับ

$$E_s = \frac{CQ}{AQ} \cdot \frac{OP}{OQ}$$

เนื่องจาก  $AQ = OP$  ดังนั้น

$$E_s = \frac{CQ}{AQ} > 1 \quad \text{ทั้งนี้เนื่องจาก } CQ > OQ$$

ค่าของ  $E_s$  ยังอาจคำนวณได้อีกวิธีคือ

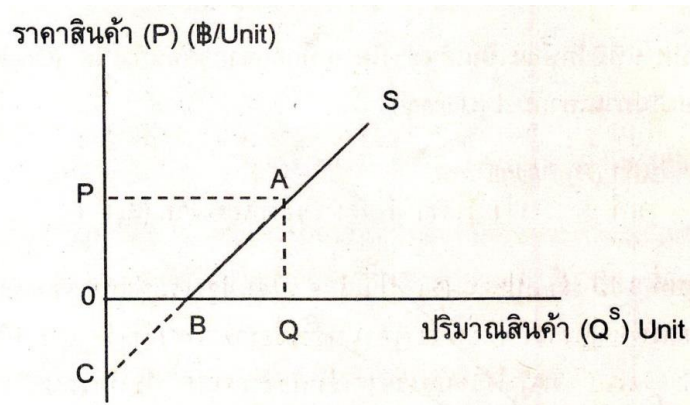
$$E_s = \frac{PA}{PB} \cdot \frac{OP}{OQ}$$

เนื่องจาก  $PA = OQ$  ดังนั้น

$$E_s = \frac{OP}{PB} > 1 \quad \text{ทั้งนี้เนื่องจาก } OP > PB$$

## (2) เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อยกว่า ( $E_s < 1$ )

เส้นอุปทานที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงโดยมีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนปริมาณ (Q – Intercept) จะได้ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานน้อยหรืออุปทานมีความยืดหยุ่นของน้อยกว่า 1 (inelastic)



ภาพที่ 3.12 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_s < 1$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า135)

จากภาพที่ 3.12 เส้นอุปทาน (S) เป็นเส้นตรงโดยมีจุดเริ่มจากจุดตัดทางแกนปริมาณที่จุด B ถ้าต้องการหาค่าความยืดหยุ่น ณ จุด A หรือเมื่อราคาเท่ากับ OP บาท ปริมาณเสนอขายเท่ากับ OQ หน่วย จะทำได้โดยการลากเส้นต่อจากจุด B ไปตัดแกนราคาจุด C ดังนั้นค่าความยืดหยุ่นของอุปทานจะมีค่าเท่ากับ

$$E_s = \frac{PA}{PC} \cdot \frac{OP}{OQ}$$

เนื่องจาก  $PA = OQ$  ดังนั้น

$$E_s = \frac{OP}{PC} > 1 \quad \text{ทั้งนี้เนื่องจาก } OP > PC$$

ค่าของ  $E_s$  ยังอาจคำนวณได้อีกวิธีคือ

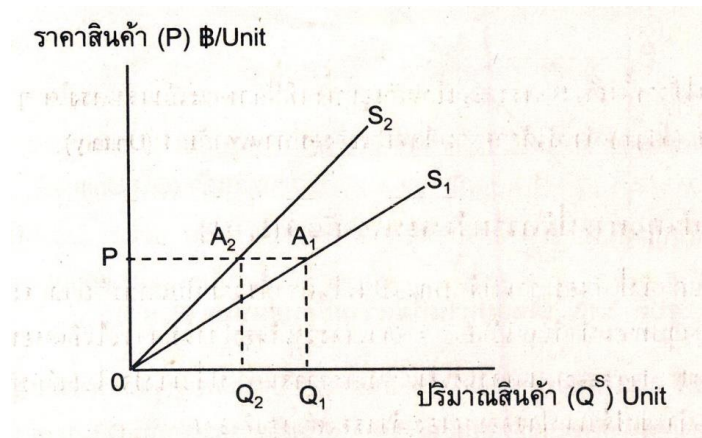
$$E_s = \frac{BQ}{AQ} \cdot \frac{OP}{OQ}$$

เนื่องจาก  $OP = AQ$  ดังนั้น

$$E_s = \frac{BQ}{OQ} > 1 \quad \text{ทั้งนี้เนื่องจาก } BQ > OQ$$

(3) เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับ 1 ( $E_s = 1$ )

เส้นอุปทานที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงใด ๆ ที่ออกจากจุดต้นกำเนิด (Origin) จะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานเท่ากับ 1 (Unitary)



ภาพที่ 3.13 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับ 1 ( $E_s = 1$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า136)

จากภาพที่ 3.13 เส้น  $S_1$  และ  $S_2$  เป็นเส้นอุปทานที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงออกจากจุดต้นกำเนิด (origin) ถ้าต้องการหาค่าความยืดหยุ่น ณ จุด  $A_1$  และ จุด  $A_2$  บนเส้น  $S_1$  และ  $S_2$  เมื่อราคาเท่ากับ  $OP$  บาท และปริมาณขายเท่ากับ  $OQ_1$  และจุด  $OQ_2$  หน่วย ตามลำดับ ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานบนเส้น  $S_1$  และ  $S_2$  จะหาได้ดังนี้

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน ณ จุด  $A_1$  บนเส้น  $S_1$  หาได้ดังนี้

$$\begin{aligned} E_s &= \frac{OQ_1}{A_1 Q_1} \cdot \frac{OP}{OQ_1} \\ &= \frac{OP}{A_1 Q_1} \\ &= 1 \text{ ทั้งนี้เป็นจาก } OP = A_1 Q_1 \end{aligned}$$

ค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน ณ จุด  $A_2$  บนเส้น  $S_2$  หาได้ดังนี้

$$E_s = \frac{OQ_2}{A_2 Q_2} \cdot \frac{OP}{OQ_2}$$

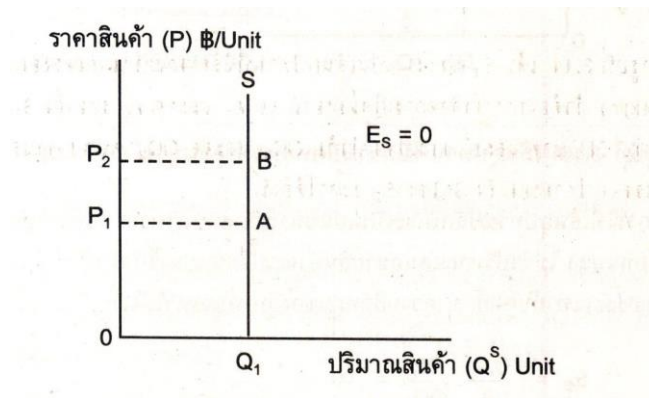
$$= \frac{OP}{A_2 Q_2}$$

$$= 1 \text{ ทั้งนี้เป็นจาก } OP = A_2 Q_2$$

จะเห็นได้ว่าทั้งเส้น  $S_1$  และ  $S_2$  เป็นเส้นอุปทานที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงใดๆ ที่ออกจากจุดต้นกำเนิด (origin) ทำให้ได้ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานเท่ากับ 1 (Unitary)

#### (4) เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับ 0 ( $E_s = 0$ )

สำหรับกรณีที่เส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นตรงตั้งฉากกับแกนปริมาณ จะได้ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานเท่ากับศูนย์ ( $E_s = 0$ ) แสดงว่าเส้นอุปทานมีความไม่ยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly inelastic) แสดงให้เห็นว่าเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ปริมาณเสนอขายของสินค้าไม่เปลี่ยนแปลงตอบสนอง ดังแสดงด้วยภาพที่ 3.14



ภาพที่ 3.14 เส้นอุปทานที่ไม่มีค่าความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ ( $E_s = 0$ )

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า137)

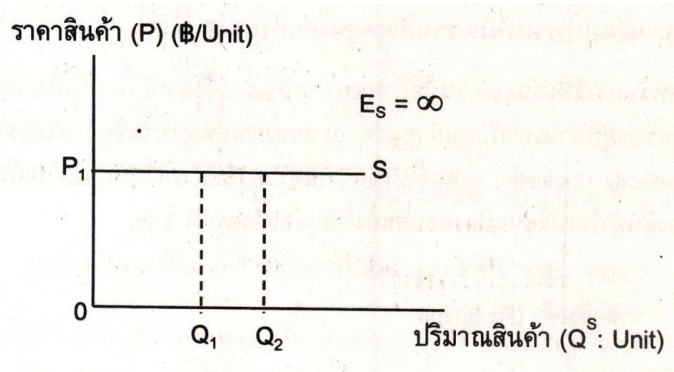
ในกรณีที่เส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนปริมาณ มีค่าความชัน (Slope) เท่ากับอินฟินิตี้ ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานหาได้จาก

$$E_s = \frac{0}{P_1 P_2} \cdot \frac{OP_1}{OQ_2} = 0$$

ดังนั้นเส้นอุปทานที่มีลักษณะตั้งฉากกับแกนปริมาณมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับศูนย์

#### (5) เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นเท่ากับ $\infty$ ( $E_s = \infty$ )

ในกรณีที่เส้นอุปทานจะมีลักษณะเป็นเส้นขนานกับแกนปริมาณ จะได้ค่าความยืดหยุ่นของเส้นอุปทานเท่ากับ  $\infty$  แสดงว่าอุปทานมีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly Elastic) ดังแสดงด้วยภาพที่ 3.15



ภาพที่ 3.15 เส้นอุปทานที่มีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ ( $E_s = \infty$ )

ที่มา : โกร โพรธิงาม (2558, หน้า138)

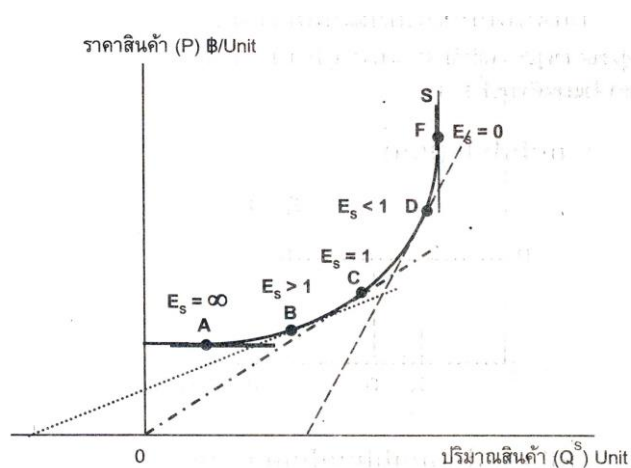
ในกรณีที่เส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นขนานกับแกนปริมาณ แสดงว่าระดับราคาสินค้าไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าปริมาณเสนอขายสินค้าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เส้นอุปทานมีค่าความชัน (slope) เท่ากับศูนย์ ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานจะหาได้จาก

$$E_s = \frac{Q_1 Q_1}{0} \cdot \frac{OP_1}{OQ_1} = \infty$$

ดังนั้นเส้นอุปทานที่มีลักษณะขนานแกนปริมาณมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับอนันต์

## 2. การหาค่าความยืดหยุ่นของอุปทานในกรณีที่เส้นอุปทานมีลักษณะเส้นเป็นเส้นโค้ง

ถ้าเส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง เมื่อต้องการหาค่าความยืดหยุ่น ณ จุดใดจุดหนึ่งบนเส้นอุปทานที่เป็นเส้นโค้ง สามารถทำได้โดยการลากเส้นตรงให้สัมผัสกับจุดที่ต้องการจะหาค่าความยืดหยุ่น และพิจารณาจากเส้นที่ลากนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น ไปตัดแกนตั้งหรือแกนนอนหรือแล้วแต่กรณี



**ภาพที่ 3.16** ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานกรณีเส้นอุปทานเป็นเส้นโค้ง

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า139)

จากภาพที่ 3.16 เมื่อเส้นอุปทานมีลักษณะเป็นเส้นโค้ง ถ้าต้องการหาค่าความยืดหยุ่นที่จุด A, B, C, D และ F จะลากเส้นสัมผัส ณ จุดดังกล่าวบนเส้นอุปทานแล้วพิจารณาว่าเส้นที่ลากสัมผัสจุดดังกล่าวมีผลอย่างไร

จากการพิจารณาจะเห็นว่าความยืดหยุ่นของอุปทานที่จุด A มีค่าเท่ากับ  $\infty$  เพราะเส้นสัมผัสจะมีลักษณะขนานกับแกนปริมาณ

ความยืดหยุ่นของอุปทานที่จุด B มีค่ามากกว่า 1 เพราะเส้นสัมผัสจะไปตัดแกนตั้งหรือแกนราคา

ความยืดหยุ่นที่จุด C มีค่าเท่ากับ 1 เพราะเส้นสัมผัสลากผ่านจุดต้นกำเนิด (origin)

ความยืดหยุ่นที่จุด D มีค่าน้อยกว่า 1 เพราะเส้นสัมผัสจะไปตัดแกนนอนหรือแกนปริมาณ

ความยืดหยุ่นของอุปทานที่จุด F มีค่าเท่ากับ 0 เพราะเส้นสัมผัสจะมีลักษณะตั้งฉากกับแกนปริมาณ

### 3.6 ปัจจัยกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน

เนื่องจากความยืดหยุ่นของอุปทานเป็นค่าที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเสนอขายที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงราคา ดังนั้นความยืดหยุ่นของอุปทานจะมากหรือน้อยอย่างไรขึ้นอยู่กับความยากง่ายหรือความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอขายของสินค้าซึ่งปัจจัยที่กำหนดเหล่านี้ได้แก่

#### 3.6.1 ความยากง่ายของการผลิต

สินค้าบางชนิดถึงแม้ว่าราคาสินค้าจะเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น ผู้ผลิตก็ไม่สามารถเพิ่มจำนวนสินค้าออกสู่ตลาดได้ในระยะยาวเวลาอันรวดเร็ว เช่น ผลผลิตทางเกษตร ดังนั้นความยืดหยุ่นของอุปทานจึงค่อนข้างต่ำ ในขณะที่สินค้าบางชนิด เช่น สินค้าอุตสาหกรรม ผู้ผลิตสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วมีการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าจึงทำให้มีความยืดหยุ่นของอุปทานค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ถ้าสินค้าที่ผลิตนั้นต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะหรือเป็นปัจจัยที่หายาก สินค้าลักษณะเช่นนี้จะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานต่ำหรืออาจเท่ากับศูนย์ก็ได้ ส่วนสินค้าที่สามารถผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิตทั่ว ๆ ไปที่หาซื้อได้ง่ายจะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานมาก

#### 3.6.2 ลักษณะของสินค้า

สินค้าที่สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน จะมีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานมากกว่าสินค้าที่เก็บรักษาได้ไม่นานหรือเสียง่าย ดังนั้นเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงจะมีผลให้ผู้ผลิตเปลี่ยนแปลงปริมาณเสนอขายสินค้าได้มากสำหรับสินค้าที่เก็บรักษาได้นาน

### 3.6.3 การกีดกันโดยกฎหมาย

ตามปกติปริมาณเสนอขายสินค้าสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับระดับราคาได้เองโดยธรรมชาติ แต่ในบางกรณีกฎหมายสิทธิพิเศษบางประการให้ความคุ้มครองหรือกีดกันผู้ผลิตรายใหม่เข้ามา เป็นเหตุให้ปริมาณการผลิตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับราคาสินค้าได้ นั่นก็คือการกีดกันเป็นเหตุให้อุปทานของสินค้ามีความยืดหยุ่นน้อย

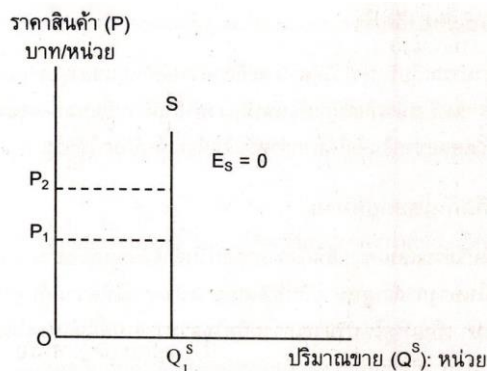
### 3.6.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการผลิต

ระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัวในการผลิตสินค้า เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่บอกว่าผู้ผลิตจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้ามากหรือน้อย หรือเป็นตัวกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน สำหรับในระยะสั้น (short – run) ผู้ผลิตอาจมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าได้บ้างแต่ไม่มาก ถ้าให้เวลาผู้ผลิตมากก็จะทำให้มีสินค้าออกสู่ตลาดจำนวนมากขึ้น ค่าความยืดหยุ่นของอุปทานจะสูงขึ้นตามไปด้วย เช่น สินค้าเกษตรต้องใช้ระยะเวลาในการปลูก ดังนั้นการปรับเปลี่ยนปริมาณเสนอขายจึงไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของราคา ส่วนในระยะยาว (long – run) ผู้ผลิตจะสามารถวางแผนล่วงหน้าสำหรับการผลิตสินค้าได้ จึงทำให้มีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานมากกว่าในระยะสั้น

ในการวิเคราะห์ผลกระทบของเวลาต่อการตอบสนองของผู้ผลิต นักเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ช่วง เวลา ดังนี้

#### (ก) ช่วงเวลาสั้นมาก (Very short – run)

เป็นช่วงเวลาสั้นมากจนผู้ผลิตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการเสนอขายได้ ดังนั้นเส้นอุปทานจะไม่มีค่าความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (Perfectly Inelastic)



ภาพที่ 3.17 เส้นอุปทานของผลผลิตในระยะสั้นมาก

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า142)

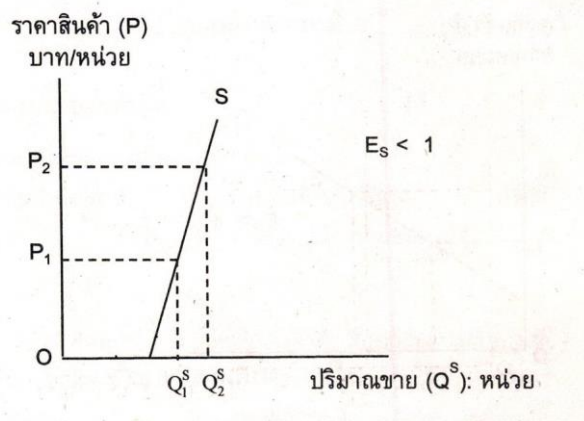


จากลักษณะของเส้นอุปทานในภาพที่ 3.17 ไม่ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรผู้ผลิต ไม่สามารถนำสินค้ามาเสนอขายเพิ่มได้ในขณะนั้น

สินค้าบางชนิดแม้ว่าราคาจะเพิ่มสูงขึ้นเท่าใดก็ตามก็ไม่อาจจะเพิ่มปริมาณเสนอขายได้ เช่น รูปภาพโมนาลิซ่า ซึ่งผู้วาดได้สิ้นชีวิตไปแล้ว ดังนั้นรูปภาพที่แท้จริงในโลกจะมีอยู่ภาพเดียว ไม่อาจหา มาเพิ่มได้อีก แม้ราคาจะสูงขึ้นไปอีกเท่าใดก็ตาม ในกรณีเช่นนี้อุปทานจะไม่มี ความยืดหยุ่นเลย หรือ อุปทานไม่ยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ เส้นอุปทานจะมีลักษณะเหมือนกับเส้นอุปทานในระยะสั้นมาก

### (ข) ช่วงเวลาระยะสั้น (Short – run)

ในระยะเวลานี้จะมีปัจจัยการผลิตบางชนิดคงที่ การเพิ่มปริมาณผลผลิตทำได้โดยการเพิ่ม ปัจจัยการผลิตบางชนิด เช่น การผลิตสินค้าทางการเกษตรในระยะสั้นจะพบว่าที่ดินเพาะปลูกไม่อาจ เปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นถ้าผู้ผลิตต้องการเพิ่มผลผลิตจะต้องปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตโดยการใช้ ปุ๋ยและแรงงานให้มากขึ้น ผลที่จะได้รับคือ ตลาดมีผลผลิตออกจำหน่ายมากขึ้น ในระยะสั้นนี้เส้น อุปทานมีความยืดหยุ่นค่อนข้างน้อย



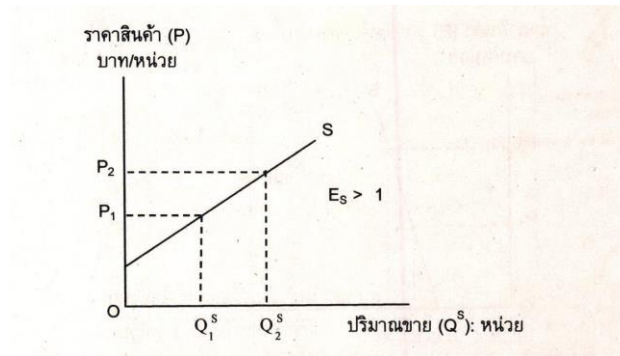
ภาพที่ 3.18 การตอบสนองของเส้นอุปทานในระยะสั้น (Short – run)

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า143)

จากภาพที่ 3.18 ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นจาก  $P_1$  บาท เป็น  $P_2$  บาท ปริมาณการผลิตสินค้าสามารถเพิ่มได้บ้างโดยผลิตเพิ่มขึ้นจาก  $Q_1^S$  หน่วย เป็น  $Q_2^S$  หน่วย โดยการเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าที่เสนอขายจะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาไม่มากนัก

### (ค) ช่วงเวลาระยะยาว (Long – run period)

ในระยะยาวผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตได้ทุกอย่าง หรือมีเวลาในการวางแผนการผลิตสินค้าล่วงหน้า เช่น ถ้าคาดล่วงหน้าได้ว่าสินค้าจะมีราคาสูงขึ้น อาจเป็นเพราะมีเทศกาลหรืองานประเพณี เมื่อราคาสูงขึ้น ผลผลิตจะเพิ่มมากขึ้นกว่ากรณีการผลิตในระยะสั้น ดังนั้นในระยะยาวความยืดหยุ่นของอุปทานจะมีค่ามากกว่าในระยะสั้น ดังภาพที่ 3.19



ภาพที่ 3.19 การตอบสนองของปริมาณเสนอขายของเส้นอุปทานในระยะยาว  
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า143)

## สรุป

อุปทานของสินค้า หมายถึง ปริมาณสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้ผลิตเต็มใจจะขายในตลาดหนึ่งๆ ภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้าชนิดกัน ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน ได้แก่ ราคาสินค้าชนิดนั้น ราคาของปัจจัยการผลิต เทคนิคการผลิต เป้าหมายทางธุรกิจ จำนวนผู้ขาย ฯลฯ

กฎของอุปทาน หมายถึง ปริมาณต่าง ๆ ของสินค้าที่ผู้ผลิตพร้อมที่จะนำออกมาขายจะแปรผันตามราคาสินค้าชนิดนั้น

การเปลี่ยนแปลงปริมาณขาย เกิดจากราคาสินค้าที่ผู้ขายจะนำออกมาขายเปลี่ยนแปลงโดยตัวกำหนดอุปทานตัวอื่นๆ คงที่ ปริมาณขายเปลี่ยนจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนเส้นอุปทานเส้นเดิม

การเปลี่ยนแปลงระดับอุปทาน เกิดจากตัวกำหนดอุปทานตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนแปลงโดยราคาสินค้าที่ผู้ขายจะนำออกมาขายและกำหนดให้อุปทานตัวอื่นๆคงที่ จะทำให้เส้นอุปทานเคลื่อนไปจากเส้นเดิมทั้งเส้น

ความยืดหยุ่นของอุปทาน ( $E_s$ ) คือค่าที่วัดเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณขายว่าจะเปลี่ยนแปลงไปที่เปอร์เซ็นต์เมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนไป 1% ซึ่ง  $E_s$  จะมีเครื่องหมายบวกเสมอ สินค้าเกษตรอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีค่าความยืดหยุ่นของอุปทานน้อยกว่าสินค้าอุตสาหกรรม สินค้าที่ใช้ร่วมกันซึ่งความรู้ในเรื่องความยืดหยุ่นนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน ในการประยุกต์และวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจเพื่อให้การวางแผนการดำเนินนโยบายเป็นไปอย่างเหมาะสม

### คำถามทบทวน

1. ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์และค่าความลาดชัน (slope) มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
2. จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นของอุปสงค์กับรายรับของผู้ขาย และถ้าสินค้า A มีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เท่ากับ  $-3.2$  หมายความว่าอย่างไร กรณีนี้แสดงว่าสินค้า A เป็นสินค้าจำเป็นหรือฟุ่มเฟือยและหากผู้ขายลดราคาสินค้า A จะมีผลต่อรายรับรวมอย่างไร
3. กรณีศึกษาเกี่ยวกับตัวกำหนดอุปสงค์และอุปทานรายการต่อไปนี้ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยดังนี่คือ

- 1) ราคาเบียร์สำเร็จรูป ยี่ห้อมาคังสูงขึ้น ผู้บริโภคจึงหันมาไปซื้อเบียร์สำเร็จรูปยี่ห้อ
- 2) การโฆษณาเบียร์ช้างทำให้ผู้บริโภครู้จักและติดใจในสินค้านั้น
- 3) ปัจจุบันคนไทยนิยมใส่ผ้าไทย
- 4) เกษตรกรได้รับความเสียหายในการปลูกข้าวเนื่องจากปัญหาภัยแล้ง
- 5) ราคาข้าวขณะนี้ตกต่ำลง
- 6) รัฐบาลเก็บภาษีจากผู้ผลิตไวน์ลดลง
- 7) ราคาของเหล้าและบุหรี่ยังมีราคาสูงขึ้น
- 8) ปัญหาการระบาดของไข้หวัดนกทำให้ประชาชนไม่อยากบริโภคเนื้อไก่
- 9) ร้านสรรพสินค้ากระหน่ำลดราคาทำให้ประชาชนรู้จักและติดใจในสินค้านั้น

#### ข้อกำหนดจากกรณีศึกษา

1. พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานหรือไม่อย่างไร
2. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อกรณีศึกษานี้อย่างไร
3. ท่านได้อะไรจากกรณีศึกษา

### เอกสารอ้างอิง

- ไกร โปธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2536). **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา นาคเนาวทิม. (2541). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1(EC 111)** .กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุขยวิทย์ และไกร โปธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุจิตรา กุลประเสริฐ. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- อติ ไทยานันท์.(2555).**เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Browing,Edgar K. and Zupan,Mark A. (2009). *Microeconomics Theory&Applications*.10<sup>th</sup> ed. Printed in Asia: John Wiley& Son,Inc.
- Mankiw,N.Gregory and others. (2013). *Principles of Economics an Asian Edition*. 2<sup>nd</sup> ad. Singapore: Cengag Learning Asia Pte,Ltd.



## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

### หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของอรรถประโยชน์
2. อรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด
3. ส่วนเกินของผู้บริโภค
4. ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน
5. ความชันของเส้นงบประมาณ
6. การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณ
7. ดุลยภาพของผู้บริโภค
8. การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค
9. ผลทางด้านรายได้และผลทางด้านการศึกษา

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค
2. อธิบายปัจจัยกำหนดทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค
3. วิเคราะห์ความยืดหยุ่นของดุลยภาพได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### วิธีการวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม



## บทที่ 4

### ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

ในบทนี้จะอธิบายถึงแนวความคิดอรรถประโยชน์ (utility) และการตัดสินใจเลือกผู้บริโภค โดยในทฤษฎีอรรถประโยชน์จะกล่าวถึงอรรถประโยชน์แบบหน่วยรับ (cardinal utility) และอรรถประโยชน์แบบเรียงลำดับ (ordinal utility) ส่วนการตัดสินใจเลือกผู้บริโภคจะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับเส้นความพอใจเท่ากัน เส้นงบประมาณ การเปลี่ยนแปลงของรายได้และราคาสินค้าที่มีผลกระทบต่อเส้นงบประมาณ และดุลยภาพของผู้บริโภค (ชยันต์ ตันติวรกานต์)

#### 4.1 ความหมายของอรรถประโยชน์

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า104) ได้อธิบายความหมายของอรรถประโยชน์เป็นความสามารถของสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งที่สร้างความพอใจให้แก่ผู้บริโภคสินค้าและบริการชนิดนั้น

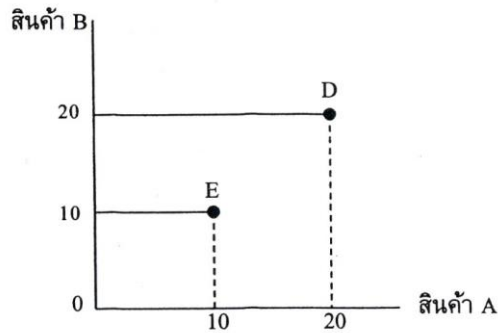
อรรถประโยชน์ หมายถึง ความสุขและความพึงพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้า ความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคกลุ่มสินค้า (basket หรือ bundles) ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น สินค้ากลุ่มหนึ่งประกอบด้วยเสื้อผ้า 4 ชิ้น รองเท้า 2 คู่ อาหาร 4 กิโลกรัม และบ้าน 1 หลัง ส่วนสินค้าอีกกลุ่มหนึ่งประกอบด้วย เสื้อผ้า 5 ชิ้น รองเท้า 1 คู่ อาหาร 3 กิโลกรัม และบ้าน 1 หลัง (วรณี จิเจริญ สุณีย์ บุษยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. 2555)

เพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายในที่นี้จะสมมติว่าผู้บริโภคเลือกบริโภคกลุ่มสินค้าที่มีสินค้าเพียง 2 ชนิด คือ สินค้า A และ B โดยผู้บริโภคอาจเลือกบริโภค A 5 ชิ้น B 5 ชิ้น หรือเลือก A 3 ชิ้น B 7 ชิ้น หรือเลือก A 7 ชิ้น เลือก B 7 ชิ้น เป็นต้น

อรรถประโยชน์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อรรถประโยชน์แบบหน่วยนับ (cardinal utility) และอรรถประโยชน์แบบเรียงลำดับ (ordinal utility)

อรรถประโยชน์แบบหน่วยนับ ความพอใจของผู้บริโภคสามารถวัดออกมาเป็นหน่วยได้ โดยมีหน่วยเป็น ยูทิล (util) อรรถประโยชน์แบบนี้สามารถบอกได้ว่าชอบสินค้ากลุ่ม D 40 ยูทิล ชอบสินค้ากลุ่ม E 20 ยูทิล สามารถบอกได้ว่าชอบ D เป็น 2 เท่าของ E หรือสามารถบอกได้ว่าชอบ D มากกว่า E 20 ยูทิล

อรรถประโยชน์แบบเรียงลำดับ ผู้บริโภคสามารถเรียงลำดับความชอบที่มีต่อสินค้าแต่ละกลุ่มได้ ดังในภาพที่ 4.1 ผู้บริโภคพอใจสินค้ากลุ่ม D มากกว่ากลุ่ม E เพราะว่าการบริโภคสินค้ามากกว่าจะให้ความพอใจมากกว่า แต่อรรถประโยชน์แบบเรียงลำดับไม่สามารถบอกได้ว่าผู้บริโภคมี่ความพอใจสินค้ากลุ่ม D มากกว่ากลุ่ม E เป็นจำนวนเท่าใด



ภาพที่ 4.1 กลุ่มสินค้า

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า200)

### ข้อสมมติเกี่ยวกับความพอใจของผู้บริโภค

การศึกษาความพอใจของผู้บริโภคมีข้อสมมติพื้นฐาน 3 ข้อ เกี่ยวกับทฤษฎีการเลือกของผู้บริโภค ข้อสมมติเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อที่ว่าผู้บริโภคมีเหตุผล (rational) ดังนี้

1. ผู้บริโภคสามารถจัดลำดับความพอใจที่มีต่อกลุ่มสินค้าสองกลุ่มได้ (preference and complete) เช่น ถ้ามีกลุ่มสินค้า A กับ B ผู้บริโภคสามารถบอกได้ว่าชอบสินค้ากลุ่มใดมากกว่า เช่น ผู้บริโภคชอบ A มากกว่า B ( $A > B$ ) หรือผู้บริโภคไม่รู้สึกแตกต่างระหว่าง A และ B ( $A \approx B$ )

2. ความพอใจของผู้บริโภคต้องเป็นความสัมพันธ์ที่ถ่ายทอดได้ (transitivity) เช่น ถ้าผู้บริโภคมีความพอใจกลุ่มสินค้า A มากกว่า B ( $A > B$ ) และมีความพอใจกลุ่มสินค้า B มากกว่า C ( $B > C$ ) ดังนั้นผู้บริโภคจะพอใจกลุ่มสินค้า A มากกว่า C ( $A > C$ )

3. เมื่อบริโภคสินค้ามากขึ้น ผู้บริโภคจะมีความพอใจเพิ่มขึ้น (more is better)

### 4.2 อรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด

อรรถประโยชน์รวม (total utility : TU) หมายถึงความพอใจรวมที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าหรือบริการจำนวนหนึ่ง

อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด (marginal utility : MU) ในการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค จะต้องการทราบการเปลี่ยนแปลงของระดับความพอใจรวม ( $\Delta Q$ ) นักเศรษฐศาสตร์เรียกอัตราการเปลี่ยนแปลงของอรรถประโยชน์รวมเมื่อระดับการบริโภคสูงขึ้นว่า อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด (MU)

ดังนั้น อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด (MU) คือความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับเพิ่มขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือบริการเพิ่มขึ้น 1 หน่วย เขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$MU = \frac{\Delta TU}{\Delta Q}$$

TU สามารถคำนวณได้จากการรวมค่า MU ดังในตาราง 4.1

TU ของการบริโภคสินค้า 3 ชิ้น คือ  $(27 + 20 + 12) = 59$

หรือ TU ของการบริโภคสินค้า 5 ชิ้น คือ  $(27 + 20 + 12 + 8 + 4) = 71$

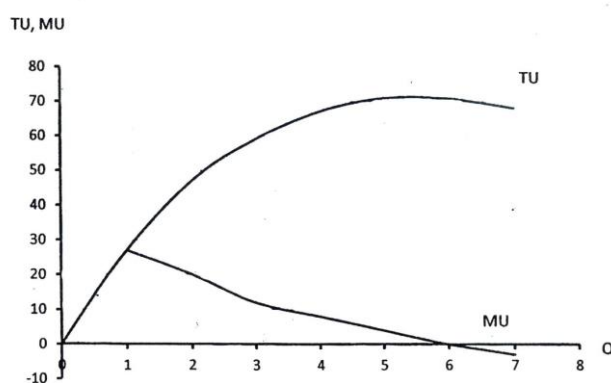
**ตารางที่ 4.1** อรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม

ปริมาณสินค้า	อรรถประโยชน์รวม (TU)	อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด (MU)
1	27	27 (=27 - 0)
2	47	20 (=47 - 27)
3	59	12 (=59 - 47)
4	67	8 (=67 - 59)
5	71	4 (=71 - 67)
6	71	0 (=71 - 71)
7	68	-3 (=68 - 71)

ที่มา : สุนีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า201)

จากตาราง 4.1 พบว่า TU และ MU มีความสัมพันธ์กันดังนี้ TU จะเพิ่มขึ้นในช่วงแรกของการบริโภคสินค้า แต่ MU จะมีค่าลดลงเรื่อยๆ เมื่อ TU ถึงจุดสูงสุด MU จะเท่ากับ 0 และเมื่อ TU เริ่มลดลง MU จะมีค่าติดลบ

ค่าของ TU และ MU ในตาราง 4.1 สามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ดังแสดงในภาพที่ 4.2 ได้ดังนี้



**ภาพที่ 4.2** อรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด

ที่มา : สุนีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า202)

เมื่อแสดงด้วยภาพ อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด (MU) ณ จุดใดๆ คือค่าความชัน (slope) ของเส้นอรรถประโยชน์รวม (TU) ณ จุดนั้นๆ

**4.2.1 กฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด** (law of diminishing marginal utility) หมายถึงเมื่อผู้บริโภคทำการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความพอใจส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นแต่หน่วยจะลดน้อยถอยลง เช่น MU เปลี่ยนจาก 27, 20, 12, ... , -3 ดังในตารางที่ 4.1

อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุด (MU) อาจไม่ลดลงจากการบริโภคสินค้าหน่วยแรก ๆ เช่น หน่วยที่ 1 หน่วยที่ 2 หรือหน่วยที่ 3 แต่เมื่อบริโภคจนถึงระดับหนึ่งแล้ว อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดจะเริ่มลดน้อยถอยลงจนกระทั่งกลายเป็นศูนย์ และติดลบในที่สุด

ถ้ากำหนดให้ราคาสินค้า A ( $P_A$ ) เท่ากับ 3 บาท และราคาสินค้า B ( $P_B$ ) เท่ากับ 2 บาท จะได้  $MU_A / P_A$  และ  $MU_B / P_B$  ดังในตาราง 4.2 ถ้าผู้บริโภคมีงบประมาณ 30 บาท คุณภาพของการบริโภคจะอยู่ที่  $\frac{MU_A}{P_A} = \frac{MU_B}{P_B} = 1$  โดยบริโภคสินค้า A เท่ากับ 6 หน่วย เป็นเงินเท่ากับ  $6 \times 3 = 18$  บาท และบริโภคสินค้า B เท่ากับ 6 หน่วย เป็นเงินเท่ากับ  $6 \times 2 = 12$  บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 30 บาท ถ้าผู้บริโภคมีงบประมาณ 22 บาท จะมีบริโภคสินค้า A 4 หน่วย และบริโภคสินค้า B 5 หน่วย รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 22 บาท

**ตารางที่ 4.2** อรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดกับราคาสินค้า

ปริมาณสินค้า	$MU_A$	$MU_B$	$MU_A/P_A$	$MU_B/P_B$
1	18	20	6	10
2	15	18	5	9
3	12	14	4	7
4	9	10	3	5
5	6	6	2	3
6	3	2	1	1

ที่มา : สุนีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า203)

#### 4.2.2 ความขัดแย้งของน้ำกับเพชร

น้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต แต่มีราคาถูกมาก ในขณะที่เพชรไม่ใช่สิ่งจำเป็นต่อชีวิตเลย แต่มีราคาสูงมาก ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างน้ำกับเพชร (water – diamond paradox) ทฤษฎีอรรถประโยชน์สามารถอธิบายความขัดแย้งนี้ได้

ประการแรก กฎว่าด้วยการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดกล่าวว่า เมื่อบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อรรถประโยชน์หรือความพอใจจากการบริโภคเพิ่มแต่ละหน่วย

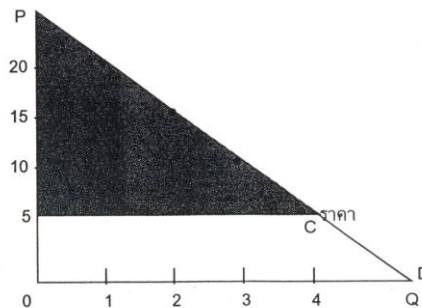
จะลดน้อยถอยลง ประการที่สอง จากสูตรอรรถประโยชน์ของการบริโภคสินค้า ผู้บริโภคจะบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งอรรถประโยชน์เท่ากับราคาสินค้านั้น กล่าวคือ

$$\frac{MU_{\text{น้ำ}}}{P_{\text{น้ำ}}} = \frac{MU_{\text{เพชร}}}{P_{\text{เพชร}}}$$

ราคาน้ำจะต่ำเพราะเป็นสินค้าที่มีมากมาย ส่วนราคาเพชรจะสูงเป็นสินค้าที่มีน้อยหรือหายาก ประชาชนจะบริโภคน้ำมาก ดังนั้นอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดของน้ำจะต่ำ แต่จะมีการซื้อเพชรเพียงไม่กี่ชิ้น ดังนั้นอรรถประโยชน์หน่วยท้ายสุดของเพชรจะสูง จากที่กล่าวข้างต้นเงื่อนไขดุลยภาพตามทฤษฎีอรรถประโยชน์จึงเกิดขึ้นได้กับสินค้า 2 ชนิด ที่มีราคาแตกต่างกันมาก

### 4.3 ส่วนเกินของผู้บริโภค

ส่วนเกินของผู้บริโภค (consumer surplus) คือ ความแตกต่างระหว่างราคาที่ย่างเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการและราคาที่ยินดีจ่าย (willing to pay)



ภาพที่ 4.3 ส่วนเกินของผู้บริโภค

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า204)

ในภาพที่ 4.3 ถ้าราคาสินค้าเท่ากับ 5 บาท ส่วนเกินของผู้บริโภคคือพื้นที่สามเหลี่ยมที่อยู่เหนือเส้นราคา โดยสินค้าหน่วยแรกผู้บริโภคยินดีจ่าย 20 บาท แต่ผู้บริโภคจ่ายไป 5 บาท ส่วนเกินของผู้บริโภคเท่ากับ  $20 - 5 = 15$  บาท สินค้าหน่วยที่ 2 ส่วนเกินของผู้บริโภคเท่ากับ  $15 - 5 = 10$  บาท สินค้าหน่วยที่ 3 ส่วนเกินของผู้บริโภคเท่ากับ  $10 - 5 = 5$  บาท สินค้าหน่วยที่ 4 ไม่มีส่วนเกินของผู้บริโภค เพราะวราราคาที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายเท่ากับราคาสินค้า ดังนั้นเมื่อบริโภคสินค้า 4 หน่วย จะมีส่วนเกินของผู้บริโภคเท่ากับ  $15 + 10 + 5 = 30$  บาท

โดยทั่วไป ถ้าจำนวนสินค้าบนแกนอนมีลักษณะต่อเนื่องโดยที่แต่ละหน่วยของสินค้า อยู่ชิดติดกัน จะถือว่าพื้นที่สามเหลี่ยมที่อยู่เหนือเส้นระดับราคาคือส่วนเกินของผู้บริโภค ซึ่งคือสามเหลี่ยม ABC

#### 4.4 ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน

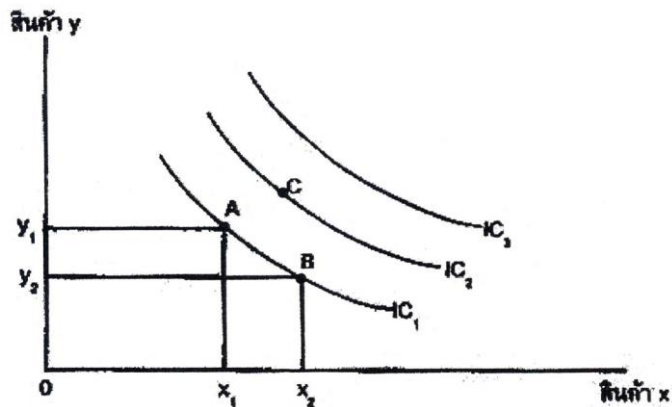
การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคด้วยเส้นความพอใจเท่ากัน เป็นการวิเคราะห์แบบเรียงลำดับความพอใจ หรือ ordinal utility เป็นการเปรียบเทียบความพอใจและจัดลำดับความพอใจ โดยใช้เส้นความพอใจเท่ากัน (indifference curve) และเส้นงบประมาณ (budget line) ซึ่งใกล้เคียงความจริงมากกว่าการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีอรรถประโยชน์

##### 4.4.1 ลักษณะเส้นความพอใจเท่ากัน

เส้นความพอใจเท่ากัน (indifference curve : IC) เป็นเส้นที่แสดงส่วนประกอบต่างๆ ของการบริโภคสินค้า 2 ชนิด ที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากัน

เส้นความพอใจเท่ากัน จะมีลักษณะและคุณสมบัติดังนี้

1. เส้นความพอใจเท่ากันเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายไปขวา จึงมีค่าความชันเป็นลบ แสดงว่าเมื่อลดการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่ง จะต้องเพิ่มการบริโภคสินค้าอีกชนิดหนึ่ง จึงจะได้รับความพอใจเท่าเดิม
2. เส้นความพอใจเท่ากันมีอยู่หลายเส้น โดยเป็นกลุ่มเส้นความพอใจเท่ากัน (indifference map) โดยเส้นที่สูงกว่าแสดงถึงความพอใจที่มากกว่าเส้นที่ต่ำกว่า ดังภาพที่ 4.4 เส้นความพอใจเท่ากัน  $IC_3$  ให้ความพอใจมากกว่าเส้น  $IC_2$  และ  $IC_1$  โดยเส้น  $IC_1$  ให้ความพอใจน้อยที่สุด
3. เส้นความพอใจเท่ากันจะไม่ตัดกันหรือสัมผัสกัน ดังภาพที่ 4.5
4. เส้นความพอใจเท่ากันจะเป็นเส้นที่ต่อเนื่องไม่ขาดตอน เพราะส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้บริโภคมีความพอใจเท่ากันมีนับไม่ถ้วน

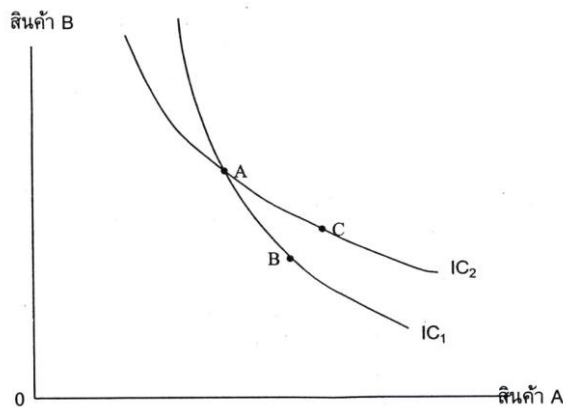


ภาพที่ 4.4 เส้นความพอใจเท่ากัน

ที่มา : สุณีัย บุษยวิทย์ (2558, หน้า206)

จากภาพที่ 4.4 จุดทุกจุดบนเส้น  $IC_1$  จะแสดงส่วนประกอบต่างๆ ของสินค้า  $x$  และสินค้า  $y$  ที่ผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากัน เช่น ที่จุด A ผู้บริโภค บริโภคสินค้า  $x$  เท่ากับ  $ox_1$  และสินค้า  $y$  เท่ากัน  $oy_1$  จะได้รับความพอใจเท่ากับการบริโภคที่จุด B คือ บริโภคสินค้า  $x$  เพิ่มขึ้นเป็น  $ox_2$  และลดสินค้า  $y$  เป็น  $oy_2$

ในขณะที่ส่วนประกอบของการบริโภคสินค้า  $x$  และ  $y$  ที่จุด C จะให้ความพอใจสูงกว่าที่จุด A และ B เพราะที่จุด C จะสามารถบริโภคสินค้า  $x$  และ  $y$  ได้มากกว่าที่จุด A แต่เนื่องจากจุด A และ B ผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากัน ผู้บริโภคจึงมีความพอใจที่จุด C มากกว่าจุด B ด้วย



ภาพที่ 4.5 การตัดกันของเส้นความพอใจเท่ากัน

ที่มา : สุณีัย บุษยวิทย์ (2558, หน้า207)

ในภาพที่ 4.5 บนเส้นความพอใจเท่ากัน  $IC_1$  จุด A และ B ให้ความพอใจกับผู้บริโภคเท่ากัน และบนเส้น  $IC_2$  จุด A และ C ให้ความพอใจกับผู้บริโภคเท่ากัน ดังนั้นตามหลักของความสัมพันธ์ที่ถ่ายทอดได้ (transitivity) จุด B และ C จะให้ความพอใจกับผู้บริโภคเท่ากัน แต่เนื่องจากจุด C ผู้บริโภคสามารถบริโภคสินค้าได้มากกว่าจุด B ดังนั้นที่จุด C ผู้บริโภคจะได้รับความพอใจในการบริโภคสูงกว่าจุด C จึงทำให้เกิดความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นเส้นความพอใจเท่ากันจะไม่ตัด

#### 4.4.2 อัตราการทดแทนหน่วยท้ายสุดของสินค้า

อัตราการทดแทนหน่วยท้ายสุดของสินค้า (marginal rate of substitution : MRS) หมายถึง จำนวนของสินค้าชนิดหนึ่งที่ลดลง เมื่อบริโภคสินค้าอีกชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โดยได้รับความพอใจเท่าเดิม เช่น เมื่อบริโภคสินค้า  $x$  เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะต้องลดการบริโภคสินค้า  $y$  ลงจำนวนหนึ่ง เพื่อรักษาระดับความพอใจให้คงเดิม โดยสินค้า  $x$  ที่บริโภคเพิ่มจะไปทดแทนสินค้า  $y$  ที่ลดลง ซึ่งเขียนเป็นสัญลักษณ์ว่า  $MRS_{xy}$  หรือเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$MRS_{XY} = \frac{\Delta Y}{\Delta X}$$

จากตารางที่ 4.3 จะพบว่าเมื่อบริโภคสินค้า x เพิ่มขึ้นทีละ 1 หน่วย จะทำให้การบริโภคสินค้า y ลดลง โดยเมื่อเพิ่ม x 1 หน่วย จาก 1 เป็น 2 ผู้บริโภคต้องเสียสละสินค้า y ถึง 4 หน่วยจาก 14 เป็น 10 ดังนั้น  $MRS_{XY}$  จึงเท่ากับ  $-4/1$  เมื่อยังคงบริโภคสินค้า x เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทีละหน่วย ผู้บริโภคก็จะต้องลดการบริโภค y ลงเรื่อยๆ เช่นกัน แต่การเสียสละสินค้า y จะลดน้อยถอยลง ดังแสดงในตาราง ค่าของ  $\Delta Y$  ที่ไม่ติดเครื่องหมายจะลดลง ดังนั้น  $MRS_{XY}$  ที่ไม่ติดเครื่องหมายจะมีค่าลดลงเรื่อยๆ หรือกล่าวได้ว่า เมื่อผู้บริโภคมีสินค้า x เพิ่มขึ้น มีสินค้า y ลดลง การเสียสละสินค้า y จะลดน้อยลง อัตราการทดแทนของสินค้าหน่วยท้ายสุดที่ลดน้อยถอยลงแบบนี้เรียกว่า diminishing MRS แสดงว่าสินค้า x ไม่สามารถทดแทนสินค้า y ได้อย่างสมบูรณ์ หรือสินค้า x และ y ไม่สามารถแทนกันได้อย่างสมบูรณ์

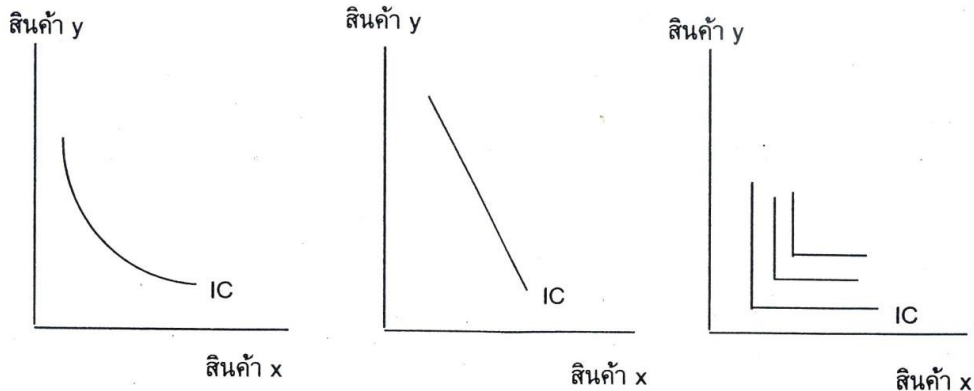
ตารางที่ 4.3 อัตราส่วนการทดแทนกันของสินค้า x และ y

กลุ่มสินค้า	สินค้า x	$\Delta X$	สินค้า y	$\Delta Y$	$MRS_{XY}$ $\left(\frac{\Delta y}{\Delta x}\right)$
1	1		14		
2	2	1	10	-4	-4/1
3	3	1	7	-3	-3/1
4	4	1	5	-2	-2/1
5	5	1	4	-1	-1/1

ที่มา : สุนีย์ บุษยวิทย์, (2558, หน้า208)

#### 4.4.3 ลักษณะของเส้นความพอใจเท่ากัน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังภาพที่ 4.5





ก. สินค้าทดแทนกันได้ไม่สมบูรณ์ ข. สินค้าทดแทนกันได้สมบูรณ์ ค. สินค้าทดแทนกันไม่ได้เลย

#### ภาพที่ 4.6 ลักษณะของเส้นความพอใจเท่ากัน

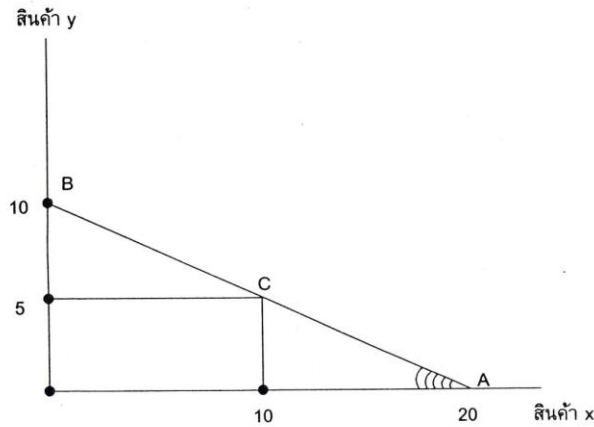
ที่มา : สุนีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า209)

1. เส้น IC มีลักษณะโค้งเว้าเข้าหาจุดกำเนิด ดังภาพที่ 4.6 ก. แสดงว่าสินค้า  $x$  และ  $y$  ไม่สามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ เช่น กาแฟกับโกโก้ และเงาะกับส้ม เป็นต้น และมีอัตราการทดแทนของสินค้าหน่วยท้ายสุดน้อยถอยลง (diminishing MRS)
2. เส้น IC เป็นเส้นตรง ดังภาพที่ 4.6 ข. แสดงว่าสินค้า  $x$  และ  $y$  สามารถทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะมีอัตราการทดแทนของสินค้าหน่วยท้ายสุดคงที่ (constant MRS) เช่น ก๋วยเตี๋ยวเรือ 3 ชาม สามารถทดแทนข้าวได้ 1 จาน
3. เส้น IC เป็นเส้นตั้งฉาก ดังภาพที่ 4.6 ค. แสดงว่าสินค้า  $x$  และ  $y$  เป็นสินค้าที่ใช้ประกอบกัน ไม่สามารถทดแทนกันได้เลย เช่น รองเท้าข้างซ้ายกับข้างขวา

#### 4.4.4 เส้นงบประมาณ

เส้นงบประมาณ (budget line) หรือเส้นราคา (price line) เป็นเส้นที่แสดงส่วนประกอบต่างๆ ของสินค้า 2 ชนิด ที่สามารถซื้อได้ด้วยเงินจำนวนเดียวกัน

วิธีการเขียนเส้นงบประมาณทำได้ดังนี้ ดังภาพที่ 4.7 จากงบประมาณ 200 บาท ถ้าราคาสินค้า  $x$  เท่ากับ 10 บาท เมื่อซื้อสินค้า  $x$  เพียงชนิดเดียว จะซื้อได้ 20 หน่วย จะได้จุด A บนแกนนอน และถ้าราคาสินค้า  $y$  เท่ากับ 20 บาท เมื่อซื้อสินค้า  $y$  เพียงชนิดเดียว จะซื้อได้ 10 หน่วย จะได้จุด B บนแกนตั้ง เมื่อลากเส้นเชื่อมต่อดังกล่าว จะได้เส้นงบประมาณ จุดต่างๆ บนเส้นงบประมาณ AB จะแสดงถึงส่วนประกอบต่างๆ กันของการบริโภคสินค้า A และ B จากงบประมาณ 200 บาท เช่น จุด C บนเส้นงบประมาณแสดงถึงการบริโภคสินค้า  $x$  จำนวน 10 หน่วย และบริโภคสินค้า  $y$  จำนวน 5 หน่วย



ภาพที่ 4.7 เส้นงบประมาณ

ที่มา : สุณี๋ย บุษยวิทย์ (2558, หน้า209)

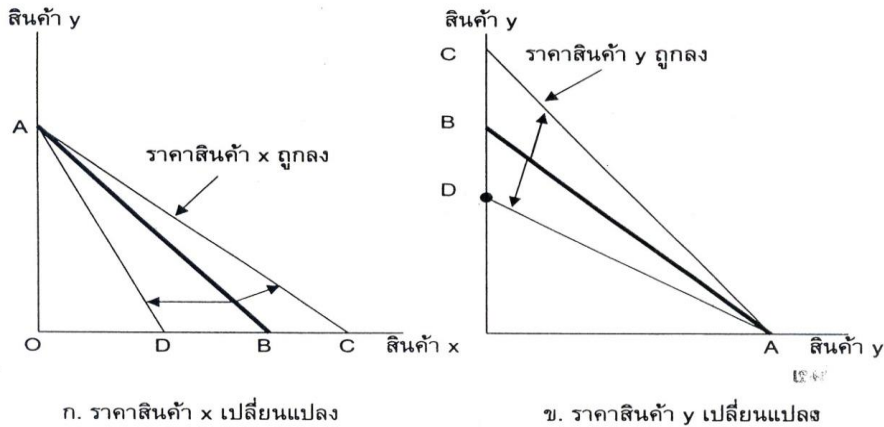
#### 4.5 ความชันของเส้นงบประมาณ

จากภาพที่ 4.6 ถ้างบประมาณ  $I = 200$  ราคาสินค้า  $x$  ( $P_x$ ) เท่ากับ 10 ราคาสินค้า  $y$  ( $P_y$ ) เท่ากับ 10 เมื่อบริโภคสินค้า  $x$  เพียงชนิดเดียวจะบริโภค  $x$  ได้เท่ากับ  $I/P_x = \frac{200}{10} = 20$  หน่วย และเมื่อบริโภคสินค้า  $y$  เพียงชนิดเดียวจะบริโภค  $y$  ได้เท่ากับ  $I/P_y = \frac{200}{20} = 10$  หน่วย ดังนั้นจะได้ความชัน (slope) ของเส้นงบประมาณเท่ากับด้านตรงข้ามมุมหารด้วยด้านประชิดมุม ซึ่งเท่ากับ  $\frac{10}{20}$  (หรือ  $I/P_y$  หารด้วย  $I/P_x$ ) หรือ  $P_x/P_y$  ดังนั้นจะได้ว่า  $\frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{P_x}{P_y}$  จึงเรียกเส้นงบประมาณอีกชื่อหนึ่งว่า เส้นราคา (price line) เส้นงบประมาณจะมีค่าความลาดชันเป็นลบเพราะเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายไปขวา

#### 4.6 การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณ

เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของรายได้

ในกรณีที่ราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง



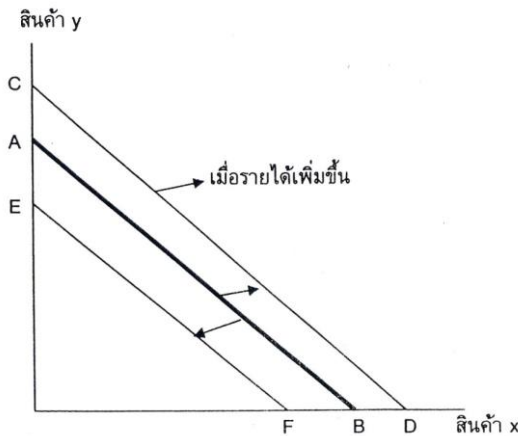
ภาพที่ 4.8 การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า211)

จากภาพที่ 4.8 ก. เส้นงบประมาณเส้นเดิมคือ AB เมื่อราคาสินค้า x ลดลง จากเงินงบประมาณจำนวนเดิม ถ้าซื้อสินค้า x เพียงชนิดเดียว จะซื้อสินค้า x ได้เพิ่มขึ้น แต่ถ้าซื้อสินค้า y เพียงชนิดเดียว จะยังคงซื้อสินค้า y ได้เท่าเดิม เพราะราคาสินค้า y ไม่เปลี่ยนแปลง เส้นงบประมาณ จะเปลี่ยนเป็นเส้น AC ในทางตรงกันข้าม เมื่อราคาสินค้า x เพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนเป็นเส้น AD

ในกรณีภาพที่ 4.8 ข. จากเส้นงบประมาณ AB เมื่อราคาสินค้า y ลดลง เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนเป็นเส้น AC และเมื่อราคาสินค้า y เพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนเป็นเส้น AD

ในกรณีที่รายได้เปลี่ยนแปลง



ภาพที่ 4.9 การเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณรายได้เปลี่ยน

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า212)

จากภาพที่ 4.9 เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ถ้ากำหนดให้ราคาสินค้าทั้ง 2 ชนิด ไม่เปลี่ยนแปลง ผู้บริโภคจะมีงบประมาณในการบริโภคเพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะเคลื่อนย้ายจากเส้นเดิม AB ไป

ทางขวา เป็นเส้น CD โดยขนานกับเส้นเดิม โดยความชัน (slope) ของเส้นงบประมาณคือ  $P_x/P_y$  ยังคงเดิม และในกรณีที่ผู้บริโภคมิ่งบประมาณลดลง เส้นงบประมาณจะเคลื่อนย้ายจากเส้นเดิม AB ไปทางซ้ายขนานกันเส้นเดิมเป็นเส้น EF

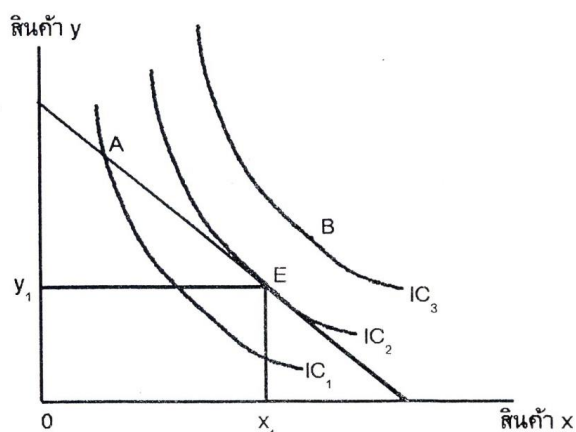
#### 4.7 ดุลยภาพของผู้บริโภค

ภายใต้ข้อสมมติที่ว่าผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าอย่างมีเหตุผล (rational) และเมื่อทราบเส้นความพอใจเท่ากัน และเส้นงบประมาณ จะสามารถกำหนดการเลือกบริโภคที่ดีที่สุด เรียกว่า ดุลยภาพของผู้บริโภค

ดุลยภาพของผู้บริโภค หมายถึงการเลือกบริโภคกลุ่มสินค้า (ตัวอย่างเช่น สมมติว่ามีสินค้า 2 ชนิด อาจเลือก  $x$  4 หน่วย เลือก  $y$  2 หน่วย) ของผู้บริโภค เพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุดจากเงินงบประมาณที่มีอยู่

แม้ว่ากลุ่มสินค้าต่างๆ (bundles) หรือการเลือกบริโภคสินค้า 2 ชนิด (combination) ซึ่งแสดงด้วยจุดบนเส้น IC เส้นเดียวกัน จะทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจเท่ากัน แต่จะเป็นจุดใดและบนเส้น IC เส้นใด ที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุด จะต้องนำราคาสินค้าและงบประมาณที่ใช้มาประกอบการพิจารณาด้วย

จากกลุ่มเส้นความพอใจเท่ากัน (indifference map) ซึ่งมีเส้น IC จำนวนมาก เมื่อลากเส้นงบประมาณในแผนภาพนั้น จะมีเส้น IC เส้นหนึ่ง ที่สัมผัสกับเส้นงบประมาณ จุดสัมผัสนั้นจะเป็นจุดที่อยู่บนเส้น IC ที่สูงที่สุด ที่สามารถซื้อด้วยงบประมาณที่มีอยู่



ภาพที่ 4.10 ดุลยภาพของผู้บริโภค

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า213)

จากภาพที่ 4.10 จุดสัมผัสของเส้นความพอใจเท่ากันและเส้นงบประมาณ คือจุด E แสดงถึงการเลือกบริโภคสินค้า  $x$  และสินค้า  $y$  คือ  $ox_1$  กับ  $oy_1$  ซึ่งสามารถซื้อด้วยเงินงบประมาณที่มีอยู่ และ

ทำให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจมากที่สุด เพราะอยู่บนเส้นความพอใจเท่ากันเส้นที่สูงที่สุด ที่เป็นไปได้ คือ  $IC_2$  ขณะที่จุด B อยู่บนเส้น  $IC_3$  ที่สูงกว่า ให้ความพอใจกับผู้บริโภคมากกว่า แต่เป็นกลุ่มสินค้า  $x$  และ  $y$  ที่ไม่สามารถซื้อได้ด้วยงบประมาณที่มี ขณะที่จุดอื่นที่เป็นจุดตัด เช่น จุด A เป็นจุดที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ แต่อยู่บนเส้น  $IC_1$  ที่ต่ำกว่า  $IC_2$  ซึ่งผู้บริโภคจะได้รับความพอใจน้อยกว่าการเลือกบริโภคกลุ่มสินค้าที่จุด E

จุดสัมผัสของเส้นความพอใจเท่ากันและเส้นงบประมาณ จะเป็นจุดที่ slope ของเส้น IC เท่ากับ slope ของเส้นงบประมาณ ดังนั้น เงื่อนไขดุลยภาพของผู้บริโภค จะหาได้ดังนี้

$$\text{slope ของเส้น IC} \quad \text{คือ } MRS_{XY} = \frac{-\Delta y}{-\Delta x}$$

$$\text{slope ของเส้นงบประมาณ คือ } \frac{-\Delta y}{-\Delta x} = \frac{P_x}{P_y}$$

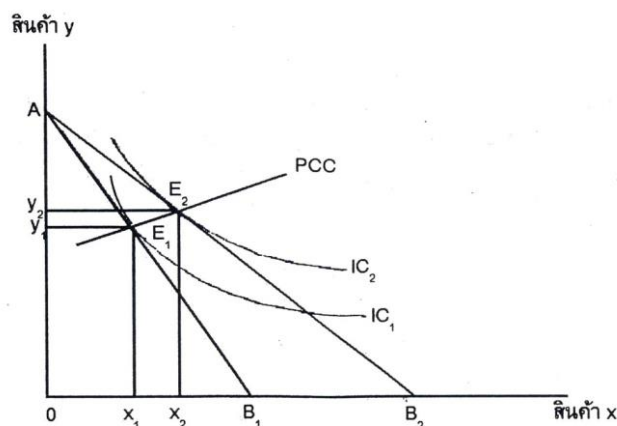
$$\text{ดุลยภาพของผู้บริโภค คือ } MRS_{XY} = \frac{P_x}{P_y}$$

#### 4.8 การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค

ดุลยภาพของผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดใด ชนิดหนึ่ง หรือมีการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แท้จริง ทำให้เส้นงบประมาณเคลื่อนย้ายไปสัมผัสเส้นความพอใจเท่ากันเส้นใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

##### 4.8.1 การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้า

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดหนึ่ง ในขณะที่ราคาสินค้าอีกชนิดหนึ่งไม่เปลี่ยนแปลง ดังภาพที่ 4.11 เริ่มแรกกำหนดให้เส้นงบประมาณคือ  $AB_1$  จุดดุลยภาพของการบริโภค คือ  $E_1$  ต่อมาเมื่อราคาสินค้า  $x$  ลดลง จากงบประมาณเดิมถ้าบริโภค  $x$  เพียงชนิดเดียว จะบริโภค  $x$  ได้มากขึ้น เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนแปลงจากเส้น  $AB_1$  เป็นเส้น  $AB_2$  และสัมผัสเส้นความพอใจเท่ากัน  $IC_2$  ที่จุด  $E_2$  ทำให้ปริมาณซื้อสินค้า  $x$  เพิ่มเป็น  $ox_2$  และสินค้า  $y$  เพิ่มเป็น  $oy_2$



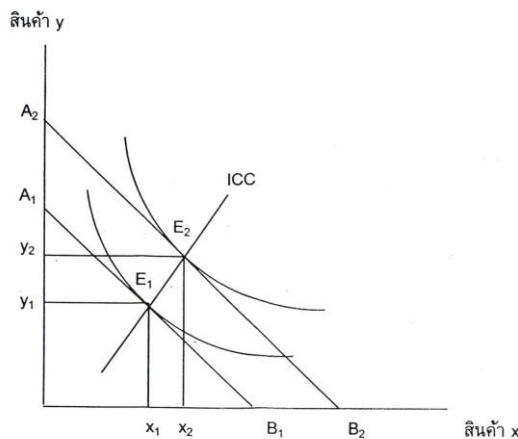
ภาพที่ 4.11 การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพของผู้บริโภค และเส้น PCC

ที่มา : ไกร โภธิงาม (2558, หน้า214)

**เส้นการบริโภคตามราคา** (price – consumption curve : PCC) คือเส้นที่ลากเชื่อมต่อจุดดุลยภาพของผู้บริโภคที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเมื่อลากเส้นเชื่อมต่อจุดดุลยภาพ  $E_1$  และ  $E_2$  จะเรียกเส้นนี้ว่า เส้นการบริโภคตามราคา

#### 4.8.2 การเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แท้จริง

รายได้ที่แท้จริงเปลี่ยนแปลงได้จาก 2 สาเหตุ คือ 1) รายได้ที่เป็นตัวเงินเปลี่ยนแปลงโดยที่ราคาสินค้าคงที่ และ 2) รายได้ที่เป็นตัวเงินคงที่แต่ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลง โดยอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือทั้งสองชนิด ดังนั้น เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้นหรือราคาสินค้าลดลง รายได้ที่แท้จริงจะเพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณจะเคลื่อนย้ายไปทางขวาของเส้นเดิม ในทางตรงกันข้าม เมื่อรายได้ที่เป็นตัวเงินลดลงหรือราคาสินค้าเพิ่มขึ้น รายได้ที่แท้จริงจะลดลง เส้นงบประมาณจะเคลื่อนย้ายไปทางซ้ายของเส้นเดิม



ภาพที่ 4.12 ดุลยภาพของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงเมื่อรายได้ที่แท้จริงเพิ่ม

ที่มา : ไกร โภธิงาม (2558, หน้า216)

จากภาพที่ 4.12 เริ่มแรกจุดดุลยภาพอยู่ที่  $E_1$  ซึ่งเป็นจุดสัมผัสของเส้นงบประมาณ  $AB_1$  กับเส้นความพอใจเท่ากัน  $IC_1$  เมื่อรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น เส้นงบประมาณ  $A_1 B_1$  จะเคลื่อนย้ายไปทางขวาเป็นเส้น  $A_2 B_2$  สัมผัสกับเส้น  $IC_2$  ที่จุด  $E_2$  ทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า  $x$  เพิ่มขึ้นเป็น  $ox_2$  และซื้อสินค้า  $y$  เพิ่มขึ้นเป็น  $oy_2$

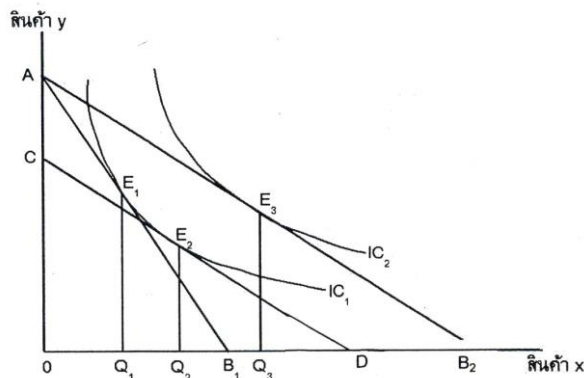
**เส้นการบริโภคตามรายได้** (income – consumption curve : ICC) คือเส้นที่ลากเชื่อมต่อจุดดุลยภาพของการบริโภคที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ หรืออีกนัยหนึ่งเส้นที่ลากเชื่อมต่อจุดดุลยภาพ  $E_1$  และ  $E_2$  จะเรียกว่า เส้นการบริโภคตามรายได้

#### 4.9 ผลทางด้านรายได้และผลทางด้านราคาทดสอบ

การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าชนิดหนึ่งทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงการเลือกกลุ่มสินค้า (bundles) ที่ต้องการบริโภค เช่น ที่จุด  $E_1$  จะบริโภคสินค้า  $x$  และ  $y$  จำนวนหนึ่ง และที่จุด  $E_2$  จะบริโภคสินค้า  $x$  และ  $y$  อีกจำนวนหนึ่ง เนื่องหลังการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. ผลทางด้านราคาทดแทน
2. ผลทางด้านรายได้

ในการวิเคราะห์ผลทางด้านราคาทดแทน และผลทางด้านรายได้ สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งในกรณีที่ราคาสินค้าชนิดหนึ่งลดลง และกรณีที่ราคาสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น กรณีตัวอย่างในภาพที่ 4.13 สมมติให้ราคาสินค้า  $x$  ลดลง



ภาพที่ 4.13 ผลทางด้านราคาทดแทนและผลทางด้านรายได้

ที่มา : ไกร โปธิงาม, (2558 หน้า217)

จากภาพที่ 4.13 ก่อนราคาสินค้า  $x$  ลดลง เส้นงบประมาณจะเป็นเส้น  $AB_1$  สัมผัสกับเส้น  $IC_1$  ที่จุด  $E_1$  หลังจากราคาสินค้า  $x$  ลดลง เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนเป็นเส้น  $AB_2$  สัมผัสกับเส้น  $IC_2$  ที่จุด  $E_3$  ปริมาณการบริโภคสินค้า  $x$  จะเพิ่มขึ้นจาก  $0Q_1$  เป็น  $0Q_3$

การที่ราคาสินค้า  $x$  ลดลง ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้า  $x$  เพิ่มขึ้นจำนวน  $Q_1Q_3$  เรียกผลที่เกิดขึ้นนี้ว่า **ผลทางด้านราคา (price effect)** หรือผลรวม ซึ่งประกอบด้วยผลทางด้านราคาทดแทนและผลทางด้านรายได้ ดังนี้

**1. ผลทางด้านราคาทดแทน** เกิดจากการที่ราคาสินค้า  $x$  ลดลง ผู้บริโภคจะซื้อสินค้า  $x$  มากขึ้นเพื่อใช้ทดแทนสินค้า  $y$  และซื้อ  $y$  ลดลง กำหนดให้ราคาสินค้า  $y$  ไม่เปลี่ยนแปลง จุดดุลยภาพของผู้บริโภคเปลี่ยนจากจุด  $E_1$  เป็นจุด  $E_2$  ดังภาพที่ 4.13 โดยผู้บริโภคจะซื้อ  $x$  เพิ่มขึ้น  $Q_1Q_2$

เมื่อราคาสินค้า  $x$  เปลี่ยนไป หรือลดลง เส้นงบประมาณหรือเส้นราคา (price line) เส้นใหม่คือ  $AB_2$  ส่วนเส้น  $CD$  แสดงถึงงบประมาณที่น้อยกว่าเส้น  $AB_2$  แต่ความชันของเส้นงบประมาณ  $AB_2$

และ CD เท่ากัน หรือเส้นงบประมาณทั้งสองเส้นมีความชันเท่ากับ  $P_x/P_y$  ซึ่งสะท้อนถึงระดับราคาใหม่ เส้นงบประมาณ CD จะขนานกับเส้นงบประมาณ  $AB_2$

การวิเคราะห์ผลทางการทดแทนคือจำนวนของสินค้า  $x$  ที่บริโภคเพิ่มขึ้นเพื่อทดแทน  $y$  จะเป็นจำนวนที่ทำให้ผู้บริโภคอยู่บนเส้นความพอใจเส้นเดิม ณ ระดับราคาสินค้าใหม่หรือเส้น CD เป็นเส้นงบประมาณที่แสดงถึงรายได้แท้จริงคงเดิม เพราะผู้บริโภคมีความพอใจคงเดิม โดยเส้น CD สัมผัสกับเส้นความพอใจเท่ากันเส้นเดิม คือ  $IC_1$  ปริมาณสินค้า  $x$  ที่บริโภคเพื่อทดแทน  $y$  เท่ากับ  $Q_1Q_3$  ซึ่งเป็นผลทางการทดแทน

**2. ผลทางด้านรายได้** เกิดจากการที่ผู้บริโภคเปลี่ยนจากจุดดุลยภาพ  $E_2$  เป็น  $E_3$  การที่ราคาสินค้า  $x$  ลดลง ทำให้ผู้บริโภคมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น จึงสามารถซื้อสินค้า  $x$  และสินค้า  $y$  ได้มากขึ้น ด้วยรายได้ที่เป็นตัวเงินเท่าเดิม ทำให้ผู้บริโภคมีความพอใจเพิ่มขึ้น จุดดุลยภาพของผู้บริโภคจึงเปลี่ยนไปอยู่บนเส้น IC ที่สูงขึ้น คือ  $IC_2$  ที่จุดดุลยภาพ  $E_3$  และปริมาณสินค้า  $x$  ที่ซื้อเพิ่มขึ้นเท่ากับ  $Q_2Q_3$  ซึ่งเป็นผลทางด้านรายได้

สรุปได้ว่า

ผลทางด้านราคา ( $Q_1Q_3$ ) = ผลทางการทดแทน ( $Q_1Q_2$ ) + ผลทางด้านรายได้ ( $Q_2Q_3$ )

ผลทางด้านรายได้อาจเป็นบวกหรือลบก็ได้ ในกรณีที่เป็นบวกคือเมื่อราคาสินค้า  $x$  ลดลง รายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคซื้อสินค้า  $x$  เพิ่มขึ้น แสดงว่าสินค้า  $x$  เป็นสินค้าปกติ (normal goods)

ส่วนในกรณีที่เป็นลบคือเมื่อรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคซื้อสินค้า  $x$  ลดลง สินค้า  $x$  อาจเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ (inferior goods) หรือเป็นสินค้าด้อยคุณภาพมากๆ ที่เรียกว่า Giffen goods



## สรุป

อรรถประโยชน์เป็นความพอใจที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้า คุณภาพของผู้บริโภคคืออรรถประโยชน์ของสินค้าเท่ากับอรรถประโยชน์ของเงินที่จ่ายไป เมื่อกำหนดให้อรรถประโยชน์ของเงินเท่ากับหนึ่ง อรรถประโยชน์ของสินค้าจะเท่ากับราคาสินค้านั้น สินค้าที่ไม่มีอรรถประโยชน์ ราคาเท่ากับศูนย์ เงื่อนไขคุณภาพของผู้บริโภค คือ  $MU_A = P_A$  จากโจทย์  $P_A = 0$  เส้นความพอใจเท่ากันเป็นเรื่องของการบริโภคสินค้า เมื่อสินค้าทั้งสองชนิดทดแทนกันไม่ได้เลย สัดส่วนของการบริโภคสินค้าทั้งสองชนิดจะคงที่เสมอไม่ว่าราคาของสินค้าจะเป็นเท่าใดก็ตาม เส้นความพอใจเท่ากันจึงเป็นเส้นตั้งฉากทฤษฎีพฤติกรรมของผู้บริโภคเป็นเรื่องของความพอใจ เลือกบริโภคอย่างไรเพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุดจากงบประมาณที่มีอยู่ เกี่ยวกับสินค้าสองชนิดที่ให้ความพอใจเท่ากัน คุณภาพของผู้บริโภคเกิดขึ้นที่จุดสัมผัสของเส้นงบประมาณและเส้นความพอใจเท่ากัน จึงทำให้เส้นทั้งสองมีความชันเท่ากัน เส้น ICC เป็นเส้นที่เชื่อมต่อจุดคุณภาพของการบริโภคเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลง ผลทางด้านราคา (price effect) ประกอบด้วยผลทางด้าน การทดแทนและผลทางด้านรายได้

### คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความหมายของอรรถประโยชน์ และกฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์เพิ่ม
2. จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์รวมและอรรถประโยชน์เพิ่ม พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ
3. ถ้านายเต๋ามีงบประมาณในการซื้อสมุดกับปากกาจำนวน 80 บาท เมื่อสมุดราคาเล่มละ 20 บาท และปากกาด้ามละ 10 บาท นายเต๋าคงเลือกซื้อสินค้าทั้งสองจำนวนเท่าใด จึงจะได้รับความพอใจสูงสุด กำหนดให้ตารางอรรถประโยชน์เพิ่มของสมุดและปากกาเป็นดังนี้

หน่วยสินค้า	MU สมุด	MU สมุด/ราคา	MU ปากกา	MU ปากกา/ ราคา
1	200		80	
2	160		60	
3	120		50	
4	80		30	

4. จงอธิบายความหมายของส่วนเกินของผู้บริโภค พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
5. จงอธิบายความหมายของเส้นความพอใจเท่ากัน และอัตราเพิ่มของการใช้แทนกันของสินค้า (MRS) พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ
6. จงแสดงลักษณะเส้นความพอใจเท่ากัน ในการบริโภคสินค้าดังนี้
  - ก. น.ส. สมศรีชอบบริโภคส้มตำ และไก่ย่าง
  - ข. นายดำชอบตีมนมโดยไม่สนใจว่าจะเป็นนมสด หรือนมเปรี้ยว
  - ค. กล้องถ่ายรูปและฟิล์ม
7. จงอธิบายดุลยภาพของผู้บริโภคตามทฤษฎีว่าด้วยเส้นความพอใจเท่ากัน และอธิบายสาเหตุที่ทำให้ดุลยภาพเปลี่ยนแปลงไป
8. จงอธิบายความแตกต่างของข้อสมมติตามทฤษฎีอรรถประโยชน์และทฤษฎีว่าด้วยเส้นความพอใจเท่ากัน
9. สมมติว่าคุณหญิงมีเงินจำนวน 500 บาท ในการเลือกซื้อลิ้นจี่กับส้ม โดยมีระดับความพอใจดังแสดงในรูป และจงตอบคำถามต่อไปนี้
  - ก. เขาจะตัดลิ้นจี่ซื้อลิ้นจี่ และส้มอย่างละกี่ กก. จึงจะได้รับความพอใจสูงสุด
  - ข. จุดดุลยภาพการบริโภคของคุณหญิงคือจุดใด

ค. ที่จุด C จะใช้งบประมาณเท่ากับจุดใดบ้าง เพราะเหตุใด

ง. ที่จุด A จะทำให้เขาได้รับความพอใจสูงสุดใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด



จ. เส้นที่ลากเชื่อมระหว่างจุด B และ A เรียกว่าเส้นอะไร

10. จงอธิบายความแตกต่างระหว่าง PCC กับ ICC พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

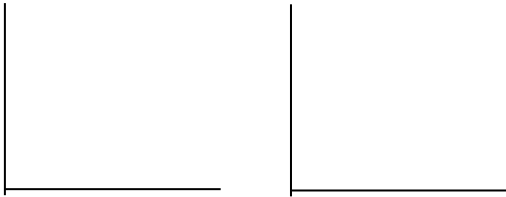

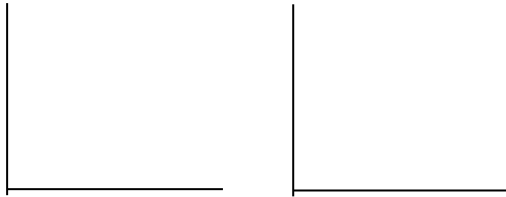

11. จงเปรียบเทียบการบริโภคและการผลิต(ศึกษารายละเอียดทฤษฎีการผลิตในบทที่ 6)

ตามหัวข้อที่ปรากฏในตารางดังนี้

การบริโภค	การผลิต
1. ดุลยภาพของผู้บริโภค คือ _____ _____ _____ _____	1. ดุลยภาพของผู้ผลิต คือ _____ _____ และดุลยภาพของผลิต คือ _____ _____ _____
2. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ TU = _____ MU = _____ _____ _____ _____ _____ _____	2. ทฤษฎีการผลิตในระยะสั้น TP = _____ MP = _____ AP = _____ การแบ่งช่วงของผลผลิต ช่วงที่ 1 _____ ช่วงที่ 2 _____ ช่วงที่ 3 _____

<p>3. จงแสดงภาพเส้น TU และ MU</p>  <p>ก. TU มีค่าสูงสุดเมื่อ MU = _____          ข. slope ของเส้น TU คือ _____</p>	<p>3. จงแสดงภาพเส้น TP, MP และ AP</p>  <p>ก. TP มีค่าสูงสุดเมื่อ MP = _____          ข. MP ตัดกับ AP มีค่า _____          ค. slope ของเส้น TP คือ _____</p>
--	--

การบริโภค	การผลิต
<p>4. ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน</p> <p>4.1 เส้น คือ _____</p> <hr/> <p>4.2 slope ของ คือ _____</p> <p>4.3 เส้นงบประมาณ คือ _____</p>	<p>4. ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน</p> <p>4.1 เส้น isoqua คือ _____</p> <hr/> <p>4.2 slope ของ isoquant คือ _____</p> <p>4.3 เส้น isoqua คือ _____</p>

<p>4.4 slope ของเส้นงบประมาณ คือ</p> <hr/> <p>4.5 ภาพเส้น IC และเส้นงบประมาณ</p>  <p>4.6 เงื่อนไขดุลยภาพของผู้บริโภค คือ</p> 	<p>4.4 slope ของเส้น isoquant คือ</p> <hr/> <p>4.5 ภาพเส้น isoquant และ isocost</p>  <p>4.6 เงื่อนไขดุลยภาพของการผลิตหรือการผสมปัจจัยการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำที่สุด</p> 
--	--

## 12. กรณีศึกษาเกี่ยวกับความชอบของมนุษย์

1. ความชอบของมนุษย์ประกอบด้วย ความมีเหตุผล (Rationality) ผู้บริโภคมีลักษณะของความชอบ (Preferences) ที่มีเหตุผลด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1.1 ความครบถ้วนสมบูรณ์ (Complete) คือ ในระหว่างกลุ่มสินค้า (Bundle) สองกลุ่มผู้บริโภคสามารถบอกได้ว่าชอบกลุ่มใด มากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากัน อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ชอบ A มากกว่า B หรือชอบ A น้อยกว่า B หรือชอบทั้งสองกลุ่มเท่าๆ กัน ถ้าไม่มีข้อสมมตินี้จะทำให้ไม่สามารถชอบพฤติกรรมของผู้บริโภคได้ เพราะอาจจะเกิดกรณีที่ผู้บริโภคสองจิตสองใจ ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าเลือกสินค้ากลุ่มใด

1.2 เงาสะท้อนกลับ (Reflexive) คือผู้บริโภคจะต้องชอบกลุ่มสินค้า A ใด ๆ อย่างน้อยเท่ากับ

1.3 อ้างอิงโดยอ้อมได้ (Transitive) คือ เราสามารถอ้างอิงความชอบของผู้บริโภคได้เช่น ถ้าเขาชอบสินค้า กลุ่ม A > กลุ่ม B และชอบกลุ่ม B > กลุ่ม C แล้วเขาจะต้องชอบกลุ่ม A > กลุ่ม C ข้อสมมตินี้ช่วยป้องกันปัญหาที่ว่าผู้บริโภคอาจมีความชอบเป็นแบบ “งูกินหาง” อย่างไม่สิ้นสุด เช่น ชอบกลุ่ม A > และกลุ่ม B และชอบกลุ่ม B > กลุ่ม C แล้วยังชอบ กลุ่ม C > กลุ่ม A ด้วย ซึ่งจะทำให้ตัดสินใจเลือกสินค้าไม่ได้ และข้อสมมตินี้เมื่อใช้ประกอบกับข้อสมมติยิ่งมีการบริโภคมากยิ่งขึ้นแล้วจะทำให้เส้นความพอใจเท่ากันตัดกันไม่ได้

2. ยิ่งมีการบริโภคมากยิ่งขึ้น (More is preferred to less) คือ ในระหว่างสินค้า 2 กลุ่ม A และ B ที่มีสินค้าทุกชนิดเหมือนกันและมีปริมาณเท่ากัน และกลุ่ม A มีสินค้าอย่างหนึ่งชนิดมากกว่า กลุ่ม B ผู้บริโภคจะต้องชอบสินค้ากลุ่ม A มากกว่า กลุ่ม B หรือผู้บริโภค “ไม่รู้จักอิ่ม (Non satiation) นั้นเอง สมมุตินี้ทำให้ผู้บริโภคถือว่าสินค้าทุกชนิดเป็นสินค้าดี นั่นคือ เมื่อผู้บริโภคมีสินค้าอย่างน้อยหนึ่งชนิดเพิ่มขึ้น จะต้องมีความพอใจมากขึ้น

3. นิยมความหลากหลายของสินค้า ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะเลือกกลุ่มสินค้าที่มีความหลากหลายมากกว่าเลือกสินค้าที่มีเพียงชนิดเดียวเป็นจำนวนมาก

#### ข้อคำถามจากกรณีศึกษา

1. จากพฤติกรรมความชอบของมนุษย์ ท่านเห็นด้วยหรือไม่
2. อะไรที่ทำให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจมาก
3. ความชอบของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่
4. ท่านได้อะไรจากกรณีศึกษา

### เอกสารอ้างอิง

- ชูชัย สมितिไกร. (2554). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุชยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สรกุล อุดุลยานนท์. (2555). **ระบบเรตติ้งของพีเอสไอ ประชาชาติธุรกิจ**, จันทร์ที่ 15 - วันพุธที่ 17 สิงหาคม 2554 : 24
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **รายได้ประจำเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน และรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือน** จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ ปี 2554 รายปี (ออนไลน์). ค้นข้อมูล 1 มิถุนายน 2555. จาก [www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th).
- สุจิตรา กุลประเสริฐ. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- สุณีย์ บุชยวิทย์. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Peter,J.&Olson,J. (2011).Consumer Behavior and Marketing Action:New York:McGraw-Hill/Irwin.

Schiffman.L.& Kanuk,L. (2007). Consumer Behavior : NJ : Pearson Prentice Hall.

Wayne.H.(2001).Consumer Behavior : Boston ; Houghton : Mifflin





## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5

### หัวข้อเรื่อง

1. ฟังก์ชันการผลิต
2. ปัจจัยคงที่และปัจจัยผันแปร
3. การผลิตในระยะสั้นและระยะยาว
4. การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น
5. การแบ่งช่วงการผลิต
6. กฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด
7. การวิเคราะห์การผลิตในระยะยาว
8. ลักษณะของเส้นผลผลิตเท่ากัน
9. กลุ่มเส้นผลผลิตเท่ากัน
10. ดุลยภาพของผู้ผลิตในระยะยาว

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของทฤษฎีการผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิต
2. อธิบายปัจจัยกำหนดทฤษฎีการผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิต
3. วิเคราะห์การผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิตได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาทฤษฎีการผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิต
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีการผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิต

### **สื่อการเรียนการสอน**

1. Power Point
2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### **วิธีการวัดและการประเมินผล**

1. สังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 5

### ทฤษฎีการผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิต

ทฤษฎีการผลิต เป็นการศึกษาเกี่ยวกับฟังก์ชันการผลิต ต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร การผลิตในระยะสั้นและระยะยาว และลักษณะของเส้นต้นทุน

สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า223) กล่าวว่า ทฤษฎีการผลิตเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตกับผลผลิตที่ได้รับซึ่งแบ่งออกเป็นผลผลิตระยะสั้นและผลผลิตระยะยาว

บัณฑิต ผังนรินทร์ (2545) ได้ให้ความหมาย ทฤษฎีการผลิตว่าเป็นการศึกษาถึงวิธีการกำหนดปริมาณผลผลิตที่ผู้ผลิตแต่ละรายจะผลิตสินค้าต่างๆ ออกจำหน่าย และยังกล่าวอีกว่า พฤติกรรมของผู้ผลิตในตลาดผลผลิต

#### 5.1 ฟังก์ชันการผลิต

สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า223) กล่าวถึง ฟังก์ชันการผลิต หมายถึง การผลิตการนำปัจจัยการผลิต (inputs) เข้าสู่กระบวนการผลิตเพื่อก่อให้เกิดผลผลิต (output)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตกับผลผลิตสามารถแสดงในรูปของฟังก์ชันการผลิต ซึ่งแสดงถึงปริมาณผลผลิตสูงสุดที่หน่วยผลิต (firm) สามารถผลิตได้ จากการใช้ปัจจัยการผลิตจำนวนหนึ่ง เขียนเป็นสูตรคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$Q = f(K,L)$$

โดยกำหนดให้ Q คือปริมาณผลผลิต K คือปริมาณทุน และ L คือปริมาณแรงงาน

#### 5.2 ปัจจัยคงที่และปัจจัยผันแปร

สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า223) ได้กล่าวว่าปัจจัยการผลิตแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยคงที่ และปัจจัยผันแปร

**5.2.1 ปัจจัยคงที่ (fixed factors)** หมายถึงปัจจัยการผลิตที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ในระยะสั้น ไม่ว่าจะทำการผลิตหรือหยุดการผลิต เช่น ที่ดิน อาคาร และเครื่องจักร เป็นต้น

**5.2.2 ปัจจัยผันแปร (variable factors)** หมายถึงปัจจัยการผลิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ตลอดเวลา เช่น แรงงาน และวัตถุดิบ เป็นต้น

### 5.3 การผลิตในระยะสั้นและระยะยาว

สูนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า224) กล่าวว่า ในขบวนการผลิตโดยทั่วไป เมื่อต้องการเพิ่มผลผลิต หน่วยผลิตจะเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิต ในทางกลับกันเมื่อต้องการลดผลผลิต หน่วยผลิตก็จะลดปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิต แต่อาจมีปัจจัยการผลิตบางชนิดที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ ในเวลาสั้น ๆ เช่น เครื่องจักร ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการจัดซื้อและติดตั้ง และเมื่อติดตั้งแล้วอาจต้องใช้ระยะเวลาในการคืนทุนก่อนที่จะติดตั้งเครื่องจักรตัวใหม่ ดังนั้น จึงแบ่งระยะเวลาการผลิตออกเป็นระยะสั้นและระยะยาว

**5.3.1 การผลิตในระยะสั้น** (short – runt production) หมายถึงช่วงเวลาของการผลิตที่หน่วยผลิตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณปัจจัยการผลิตคงที่ได้ ดังนั้นปัจจัยการผลิตที่ใช้จึงมีทั้งปัจจัยคงที่ และปัจจัยผันแปร ระยะเวลาของระยะสั้นไม่แน่นอน อาจน้อยกว่าหนึ่งปี หรือมากกว่าหนึ่งปี ขึ้นกับระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ปัจจัยคงที่

**5.3.2 การผลิตในระยะยาว**(long – run production) หมายถึงช่วงเวลาของการผลิตที่หน่วยผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณปัจจัยการผลิตได้ทุกประเภท ดังนั้นปัจจัยการผลิตที่ใช้จึงมีเฉพาะปัจจัยผันแปรเท่านั้น

### 5.4 การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น

การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมของหน่วยผลิตว่าจะใช้ปัจจัยผันแปรในขบวนการผลิตเท่าไร จึงจะอยู่ในระดับที่เหมาะสม

นอกจากนี้ในขบวนการผลิต ซึ่งมีทั้งการใช้ปัจจัยผันแปรและปัจจัยคงที่ ทำให้การเพิ่มปัจจัยผันแปรที่หน่วยเข้าไปทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่ จะทำให้ผลผลิตที่ได้รับเพิ่มขึ้นในช่วงแรกจนถึงระดับสูงสุด จากนั้นผลผลิตเพิ่มจะลดลง ตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด

ดังนั้น การศึกษาการผลิตในระยะสั้น จึงเป็นการศึกษาลักษณะของผลผลิตแบบต่างๆ การแบ่งช่วงของการผลิต และการศึกษากฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด

#### 5.4.1 ผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตหน่วยท้ายสุด

**5.4.1.1 ผลผลิตรวม** (total product : TP) หมายถึงผลผลิตที่ผลิตได้จากการใช้ปัจจัยจำนวนหนึ่ง

**5.4.1.2 ผลผลิตเฉลี่ย** (average product : AP) หมายถึง ผลผลิตเฉลี่ยที่ได้จากการใช้ปัจจัยผันแปร 1 หน่วย เขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$AP = \frac{TP}{VF}$$

โดยที่ VF = จำนวนปัจจัยผันแปร (variable factor)

5.4.1.3 ผลผลิตหน่วยท้ายสุด (marginal product : MP) หมายถึงผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเมื่อมีการใช้ปัจจัยผันแปรเพิ่มขึ้น 1 หน่วย เขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$MP = \frac{\Delta TP}{\Delta VF}$$

โดยที่  $\Delta TP$  = ส่วนเปลี่ยนแปลงของผลผลิตรวม

$\Delta VF$  = ส่วนเปลี่ยนแปลงของปัจจัยผันแปร

ตารางที่ 5.1 จำนวนปัจจัย ผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ย และผลผลิตหน่วยท้ายสุด

จักรเย็บผ้า(คัน) (K)	แรงงาน (คน)	ผลผลิตรวม (ตัว) (TP)	ผลผลิตเฉลี่ย (ตัว) (AP = TP/L)		ผลผลิตหน่วยท้ายสุด (ตัว) (MP= $\Delta TP/\Delta L$ )		
2	0	0	0.0		0		
2	1	2	2.0	(=2/1)	2	(=2-0)	} ช่วงที่ 1
2	2	5	2.5	(=5/2)	3	(=5-2)	
2	3	9	3.0	(=9/3)	4	(=9-5)	
2	4	12	3.0	(=12/4)	3	(=12-9)	
2	5	14	2.8	(=14/5)	2	(=14-12)	} ช่วงที่ 2
2	6	15	2.5	(=15/6)	1	(=15-14)	
2	7	15	2.1	(=15/7)	0	(=15-15)	} ช่วงที่ 3
2	8	14	1.8	(=14/8)	-1	(=14-15)	
2	9	11	1.2	(=11/9)	-3	(=11-14)	

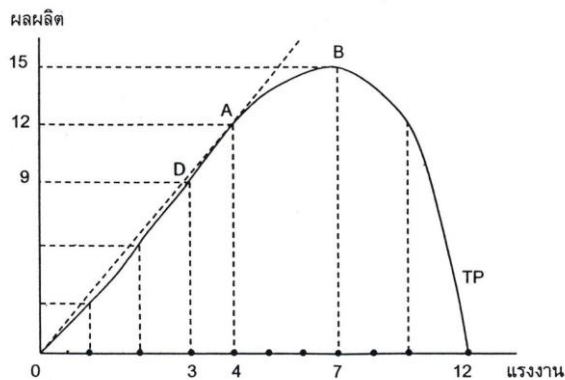
ที่มา : สุณี๋ย บุษยวิทย์ (2558, หน้า225)

ตารางที่ 5.1 แสดงถึงจำนวนปัจจัยคงที่และปัจจัยผันแปรที่ใช้ในการผลิตเสื้อ กำหนดให้จักรเย็บผ้าจำนวน 2 คัน (TP) เป็นปัจจัยคงที่ และแรงงานเป็นปัจจัยผันแปร จะได้ผลผลิตรวมผลผลิตเฉลี่ย (AP) ผลผลิตหน่วยท้ายสุด (MP) ดังในตาราง

เมื่อไม่มีการจ้างงาน มีแต่จักรเย็บผ้า จะไม่มีการผลิตเสื้อ เมื่อใช้แรงงาน 1 คน ทำงานร่วมกับ จักรเย็บผ้า 2 คัน จะได้ผลผลิตเสื้อเท่ากับ 2 ตัว และเมื่อใช้แรงงาน 3 คน จะผลิตเสื้อได้ 9 ตัว โดยแรงงาน 3 คนแรกให้ผลผลิตหน่วยท้ายสุด (MP) เพิ่มขึ้น (increasing marginal returns)

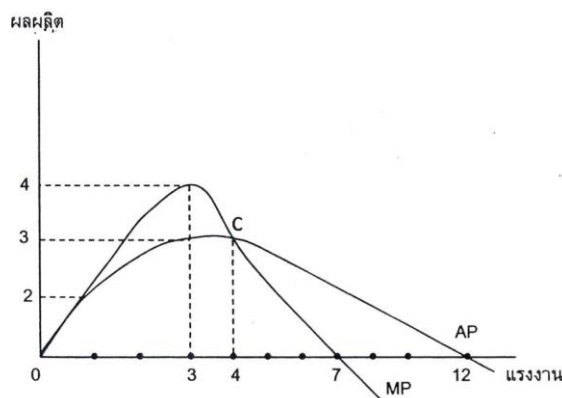
เมื่อจ้างแรงงานคนที่ 4 จะได้ผลผลิตหน่วยท้ายสุด (MP) เท่ากับ 3 ผลผลิตหน่วยท้ายสุด เริ่มลดลง ทั้งนี้แรงงานตั้งแต่คนที่ 4 เป็นต้นไป ทำให้ผลผลิตหน่วยท้ายสุดลดลง (decreasing marginal returns) โดยแรงงานคนที่ 8 และ 9 ทำให้ MP เป็นลบ และทำให้ TP ลดลง

ภาพที่ 5.1 และ 5.2 แสดงเส้นผลผลิตรวม (TP) เส้นผลผลิตเฉลี่ย (AP) และเส้นผลผลิตหน่วยท้ายสุด (MP) เส้น AP คือค่าความชัน (slope) ของเส้นที่ลากจากจุดกำเนิดไปตัดกับเส้น TP ส่วนเส้น MP คือค่าความชันของเส้นที่ลากสัมผัสเส้น TP เช่น ในภาพที่ 5.1 เส้นที่ลากจากจุดกำเนิดไปตัดกับเส้น TP ที่จุด A ในขณะเดียวกันเส้นนี้จะสัมผัสกับ TP ด้วย จึงได้ว่าที่จุด A ค่าของ  $AP = MP$  จึงทำให้ AP ตัดกับ MP ที่จุด C ในภาพ 5.2 และที่จุด C จะเห็นว่า AP มีค่าสูงสุด ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากภาพ 5.1 โดยการลากเส้นจากจุดกำเนิดไปตัดกับเส้น TP ที่จุดต่างๆ จะไม่มีเส้นใดเลยที่มีความชันสูงกว่าเส้น OA



ภาพที่ 5.1 ผลผลิตรวม (TP)

ที่มา : สุณีย์ บุญยวิทย์ (2558, หน้า227)



**ภาพที่ 5.2** ผลผลิตเฉลี่ย (AP) และผลผลิตหน่วยท้ายสุด (MP)

ที่มา : สุนีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า228)

เมื่อ MP คือค่าความชัน (slope) ของเส้นที่ลากสัมผัสกับ TP ที่จุดต่างๆ โดย MP จะมีค่าสูงสุดที่จุด D ซึ่งเส้นที่ลากสัมผัสกับ TP จะมีความชันสูงสุด และได้กล่าวแล้วว่า  $AP = MP$  ที่จุด A เมื่อ TP มีค่าสูงสุดที่จุด B เส้นที่สัมผัสกับ TP ที่จุด B จะขนานกับแกนนอน ซึ่งมีความชัน = 0 ทำให้  $MP = 0$  โดยมีการใช้แรงงานเท่ากับ 7 คน และหลังจากนั้น MP จะติดลบ

#### ความสัมพันธ์ระหว่าง AP และ TP

AP , MP และ TP มีความสัมพันธ์ที่เป็นระบบ สามารถสรุปได้ดังนี้

- (1) เมื่อ AP เพิ่มขึ้น  $MP > AP$  และเมื่อ AP ลดลง  $MP < AP$
- (2) AP ตัดกับ MP เมื่อ AP มีค่าสูงสุด
- (3) เมื่อ TP เพิ่มขึ้น MP เป็นบวก เมื่อ TP มีค่าสูงสุด  $MP = 0$  และเมื่อ TP ลดลง MP มีค่าเป็นลบ

### 5.5 การแบ่งช่วงการผลิต

การแบ่งช่วงการผลิต พิจารณาจากความสัมพันธ์ของเส้น AP และ MP ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้ (ดังภาพที่ 5.2)

**5.5.1 ช่วงที่ 1** เริ่มจากการใช้แรงงานคนแรก จนถึงคนที่ 4 ซึ่งตรงกับจุด C ที่ AP มีค่าสูงสุดและเท่ากับ MP เป็นช่วงที่หน่วยผลิตไม่ควรใช้ปัจจัยผันแปรหรือแรงงานน้อยกว่านี้ เพราะเป็นช่วงที่เมื่อใช้แรงงานเพิ่มขึ้น หน่วยผลิตจะได้รับผลผลิตโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น

**5.5.2 ช่วงที่ 2** เริ่มจากจุดสูงสุดของ AP จนถึงจุดสูงสุดของ AP จนถึงจุดสูงสุดของ TP (ช่วงของการใช้แรงงานคนที่ 4-7) หน่วยผลิตควรทำการผลิตโดยใช้ปัจจัยผันแปรอยู่ในช่วงนี้ แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าจะใช้แรงงานจำนวนเท่าไรแน่นอน จนกว่าจะทราบต้นทุนการผลิตและรายรับจากการจำหน่าย เหตุผลที่ควรใช้แรงงานในช่วงระหว่าง 4-7 คน เพราะแรงงานแต่ละคนที่เพิ่มเข้าไปยังคงให้ค่าผลผลิตเพิ่ม (MP) เป็นบวก จนกระทั่งถึงแรงงานคนที่ 7 ที่ให้ค่า MP เท่ากับศูนย์

**5.5.3 ช่วงที่ 3** เริ่มจาก MP เท่ากับศูนย์ จนถึง TP เป็นศูนย์ ช่วงนี้ MP มีค่าติดลบ หมายความว่าแรงงานคนสุดท้ายที่เข้าทำงานทำให้ผลิตรวมลดลง จึงควรใช้คนงานน้อยกว่า 7 คน

ดังนั้น หน่วยผลิตควรใช้แรงงานไม่น้อยกว่า 4 คน แต่น้อยกว่า 7 คน



## 5.6 กฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด

กฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด (law of diminishing marginal product) ใช้อธิบายการผลิต เมื่อมีการเพิ่มปัจจัยผันแปรทีละหน่วยๆ เข้าไปทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่ โดยหน่วยหลังๆ ของปัจจัยผันแปรที่เพิ่มเข้าไป ทำให้ผลผลิตหน่วยท้ายสุด (MP) ของปัจจัยผันแปรที่ค่าลดลงเรื่อยๆ จนเป็นศูนย์และติดลบ

## 5.7 การวิเคราะห์การผลิตในระยะยาว

การวิเคราะห์การผลิตในระยะยาว จะใช้เส้นผลผลิตเท่ากันในการวิเคราะห์ และจะศึกษาถึงแนวเส้นขยายการผลิต ผลตอบแทนต่อขนาด และการประหยัดจากขนาดและการไม่ประหยัดจากขนาด ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในการผลิตระยะยาว

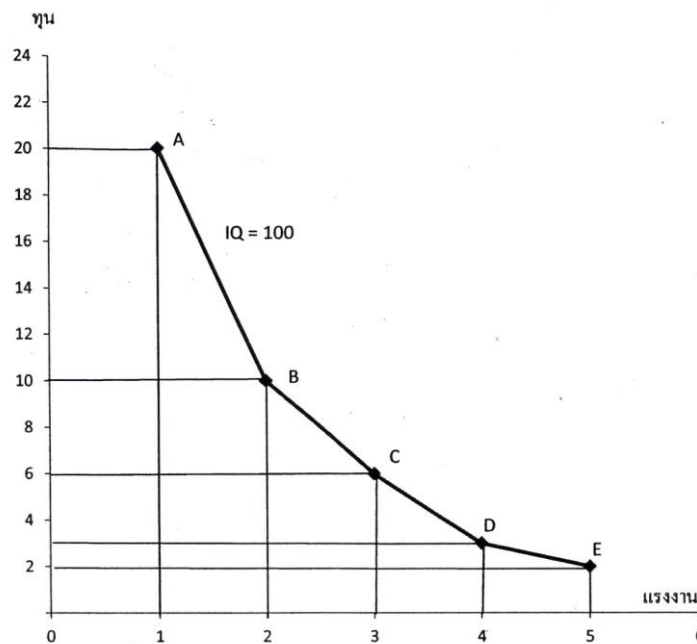
### 5.7.1 เส้นผลผลิตเท่ากัน

เส้นผลผลิตเท่ากัน (isoquant curve : IQ หรือ isoproduct curve) หมายถึง เส้นที่แสดงถึงการใช้ส่วนผสมของปัจจัยการผลิต 2 ชนิด ที่ระดับต่างๆ กัน ที่ให้ผลผลิตเท่ากัน

ตารางที่ 5.2 กรณีสมมติของส่วนผสมของปัจจัยแรงงานและทุนที่ใช้ในการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตเท่ากัน จำนวน 100 หน่วย

แบบของส่วนผสม	แรงงาน (L)	ทุน (K)
A	1	20
B	2	10
C	3	6
D	4	3
E	5	2

ที่มา : สุณีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า230)



ภาพที่ 5.3 เส้นผลผลิตเท่ากัน

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า230)

ตารางที่ 5.2 แสดงส่วนผสมของการใช้แรงงานกับทุนแบบต่างๆ ที่ให้ผลผลิตเท่ากันจำนวน 100 หน่วย ข้อมูลในตารางสามารถนำมาเขียนเส้นผลผลิตเท่ากันได้ดังนี้ จะเห็นว่าที่จุด A ในการผลิตสินค้า 100 หน่วย ใช้แรงงานจำนวน 1 คน ใช้ทุนจำนวน 20 หน่วย หรือที่จุด B ใช้ส่วนผสมของแรงงาน 2 คน และทุน 10 หน่วย จะได้ผลผลิต 100 หน่วย เช่นกัน ในทำนองเดียวกัน จะได้จุด C, D และ E เมื่อเชื่อมต่อกันที่จุด A, B, C, D และ E จะได้เส้นผลผลิตเท่ากัน

การที่เส้นผลผลิตเท่ากันเป็นเส้นโค้งเว้าเข้าหาจุดกำเนิดแสดงว่าปัจจัยการผลิตทั้งสองชนิดทดแทนกันได้ไม่สมบูรณ์ หรือกล่าวได้ว่า เมื่อใช้ปัจจัยชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะสามารถลดปัจจัยอีกชนิดหนึ่งได้ แต่จำนวนของปัจจัยอีกชนิดหนึ่งทีลดลงได้จะลดน้อยถอยลงลง (diminishing)

### 5.7.2 อัตราหน่วยท้ายสุดของการทดแทนกัน

สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า231) กล่าวถึง อัตราหน่วยท้ายสุดของการทดแทนกันของปัจจัยการผลิต (marginal rate of technical substitution : MRTS) หมายถึง จำนวนปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งทีลดลง เมื่อมีการใช้ปัจจัยการผลิตอีกชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้น 1 หน่วย เพื่อให้ได้ผลผลิตเท่าเดิม MRTS จึงเป็นความชันของเส้นผลผลิตเท่ากัน

ถ้ามีปัจจัย 2 ชนิด คือ L และ K ถ้าใช้ L เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะลดการใช้ K ลงได้จำนวนหนึ่ง โดยได้ผลผลิตเท่าเดิม ค่  $MRTS_{LK}$  จะมีค่าดังนี้

$$KRTS_{LK} = \frac{\Delta K}{\Delta L}$$

ตารางที่ 5.3 อัตราหน่วยท้ายสุดของการทดแทนกันของปัจจัย L ต่อปัจจัย K

แบบของ ส่วนผสม	แรงงาน (L)	ทุน (K)	$\Delta L$	$\Delta K$	$MRS_{LK}$ $= \left( \frac{\Delta K}{\Delta L} \right)$
A	1	20	-	-	-
B	2	10	1	-10	-10
C	3	6	1	-4	-4
D	4	3	1	-3	-3
E	5	2	1	-1	-1

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า231)

จากตารางที่ 5.3 จะเห็นว่า เมื่อเพิ่มแรงงานจากหนึ่งคนเป็นสองคน แรงงานหน่วยที่เพิ่มจะทำให้ใช้ทุนลดลง 10 หน่วย เมื่อเพิ่มแรงงานหน่วยถัดๆ ไปจะทำให้ใช้ทุนลดลง 4 หน่วย 3 หน่วย และ 1 หน่วย ตามลำดับ ทำให้ค่า  $MRTS_{LK} = \left( \frac{\Delta K}{\Delta L} \right)$  (ไม่คิดเครื่องหมาย) มีค่าลดลงเรื่อยๆ เมื่อใช้ L เพิ่มขึ้นทีละหน่วย เนื่องจากเกิดการลดน้อยถอยลงของอัตราหน่วยท้ายสุดของการทดแทนกันของปัจจัยการผลิต (diminishing marginal rate of technical substitution)สรุปว่าเมื่อใช้ปัจจัย L เพิ่มขึ้นทีละ 1 หน่วย ความสามารถของปัจจัย L ในการทดแทนปัจจัย K จะลดน้อยลงเรื่อยๆ

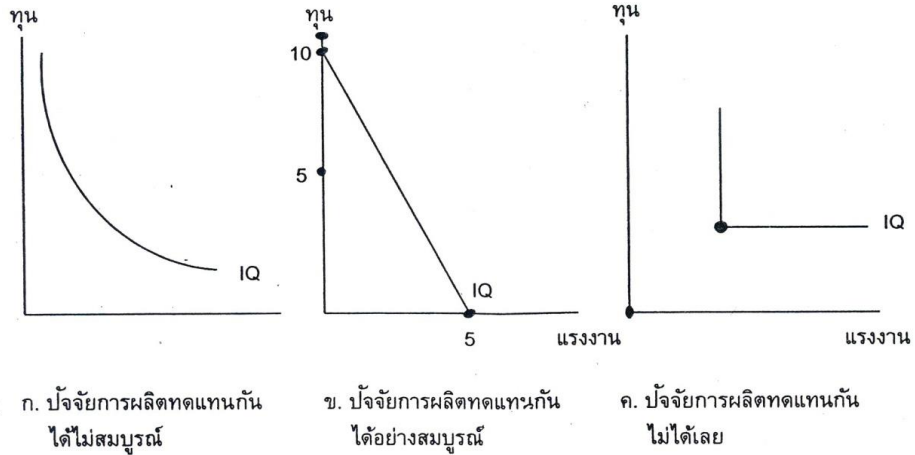
## 5.8 ลักษณะของเส้นผลผลิตเท่ากัน

สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า232) กล่าวว่า เส้นผลผลิตเท่ากันมี 3 แบบ ดังภาพที่ 5.4 ดังนี้

5.8.1 เส้นโค้งเว้าเข้าหาจุดกำเนิด แสดงว่าปัจจัยแรงงานและทุนไม่สามารถใช้ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ โดยอัตราหน่วยท้ายสุดของการทดแทนกันของปัจจัยการผลิตจะลดน้อยถอยลงดังภาพที่ 5.4 ก.

5.8.2 เส้นตรงลาดจากซ้ายไปขวาแสดงว่าปัจจัยการผลิตชนิดนั้นสามารถใช้ทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์โดยอัตราหน่วยท้ายสุดของการทดแทนกันของปัจจัยการผลิตจะมีค่าคงที่ดังภาพที่ 5.4 ข. ความชันของเส้น IQ เท่ากับ 2 (slope = 10/5) แสดงว่าแรงงาน 1 คน สามารถทดแทนคุณได้ 2 หน่วย

5.8.3 เส้นตรงหักมุม 90 องศา แสดงว่าปัจจัยการผลิตสองชนิดนั้นใช้ทดแทนกันไม่ได้เลยดังภาพที่ 5.4 ค. โดยต้องใช้ปัจจัย K และ L ในสัดส่วนคงที่เสมอ เช่น ใช้ทุน 10 หน่วย ใช้แรงงาน 10 คน หรือใช้ทุน 20 หน่วย ใช้แรงงาน 20 คน

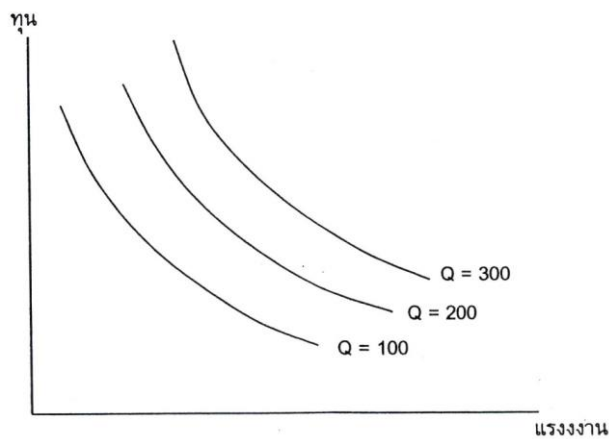


ภาพที่ 5.4 ลักษณะของเส้นผลผลิตเท่ากัน (IQ)

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า233)

### 5.9 กลุ่มเส้นผลผลิตเท่ากัน

สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า233) กล่าวว่า เส้นผลผลิตเท่ากันอยู่มีหลายเส้นในภาพเดียวกัน เรียกว่า กลุ่มเส้นผลผลิตเท่ากัน (isoquant map) โดยแต่ละเส้นมีระดับผลผลิตที่แตกต่างกัน โดยเส้นที่อยู่ขวาให้ผลผลิตมากกว่าเส้นที่อยู่ทางซ้าย และแต่ละเส้นไม่ตัดกันเลย ดังภาพที่ 5.5

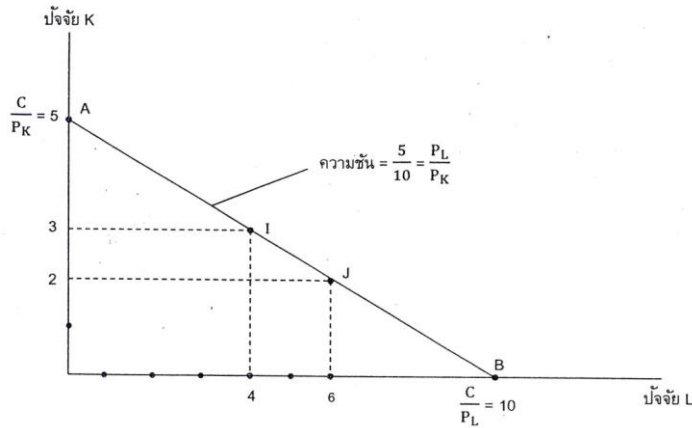


ภาพที่ 5.5 กลุ่มเส้นผลผลิตเท่ากัน

ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า233)

#### 5.9.1 เส้นต้นทุนเท่ากัน

**เส้นต้นทุนเท่ากัน (isocost curve)** หมายถึงเส้นที่แสดงถึงการใช้ส่วนผสมของปัจจัยการผลิต 2 ชนิด ที่ระดับต่างๆ กัน ที่ใช้ต้นทุนการผลิตเท่ากัน



ภาพที่ 5.6 เส้นต้นทุนเท่ากัน  
ที่มา : สุนีย์ บุชยวิทย์ (2558, หน้า234)

จากภาพที่ 5.6 สมมติว่าผู้ผลิตมีต้นทุน (cost : C) เท่ากับ 100 บาท ราคาปัจจัย L ( $P_L$ ) เท่ากับ 10 บาท ต่อหน่วย และราคาปัจจัย K ( $P_K$ ) เท่ากับ 20 บาท ต่อหน่วย ถ้าผู้ผลิตใช้ปัจจัย L เพียงชนิดเดียว ผู้ผลิตจะซื้อปัจจัย L ได้เท่ากับ  $\frac{C}{P_L} = \frac{100}{10} = 10$  หน่วย คือจุด B หรือถ้าผู้ผลิตใช้ปัจจัย K เพียงชนิดเดียว ผู้ผลิตจะซื้อปัจจัย K ได้เท่ากับ  $\frac{C}{P_K} = \frac{100}{20} = 5$  หน่วยคือจุด A เมื่อเชื่อมต่อกจุด B จะได้เส้นต้นทุนเท่ากัน ที่จุด I ผู้ผลิตจะใช้ปัจจัย L 4 หน่วย คิดเป็นเงิน 40 บาท และใช้ปัจจัย K 3 หน่วย คิดเป็นเงิน 60 บาท ดังนั้น การใช้ปัจจัยการผลิตที่จุด I ใช้ต้นทุนเท่ากับ 100 บาท ในทำนองเดียวกันที่จุด J ผู้ผลิตใช้แรงงานเท่ากับ 6 หน่วย และใช้ทุนมากกว่า 2 หน่วยผู้ผลิตใช้ต้นทุนเท่ากับ 100 บาท ดังนั้น ทุกจุดที่อยู่บนเส้นต้นทุนเท่ากันจึงแสดงถึงส่วนผสมของปัจจัยการผลิต 2 ชนิด ณ ระดับต่างๆ กัน ที่ใช้ต้นทุนเท่ากัน

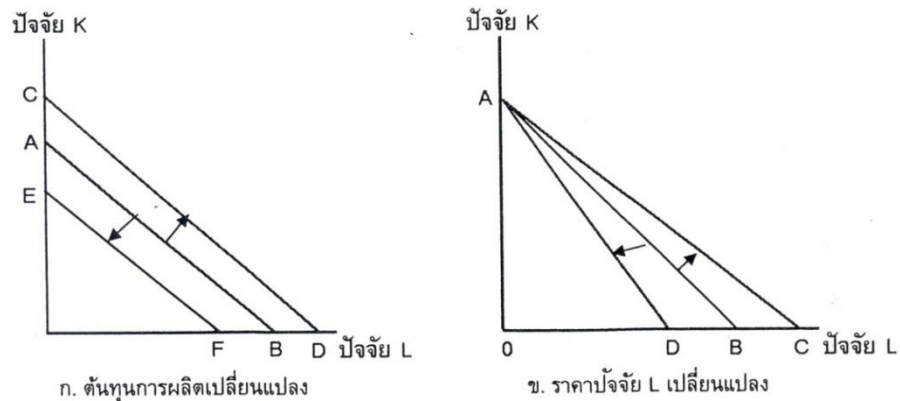
$$\begin{aligned} \text{ความชันของเส้นงบประมาณ} &= \frac{\text{ด้านตรงข้ามมุม}}{\text{ด้านประชิดมุม}} \\ &= \frac{5}{10} = \frac{C/P_K}{C/P_L} \\ &= \frac{C \cdot P_L}{P_K \cdot C} \end{aligned}$$

$$= \frac{P_L}{P_K}$$

$$\text{หรือความชันของเส้นงบประมาณ AB} = \frac{\Delta K}{\Delta L} = \frac{P_L}{P_K}$$

### 5.9.2 การเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากัน

การเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากันอาจเกิดขึ้นได้จาก 2 กรณี คือ เส้นต้นทุนเท่ากันเคลื่อนย้ายโดยขนานกับเส้นเดิม และเส้นต้นทุนเท่ากันเคลื่อนย้ายโดยไม่ขนานกับเส้นเดิม



ภาพที่ 5.7 การเคลื่อนย้ายของเส้นต้นทุนเท่ากัน

ที่มา : สุณีย์ บุษยวิทย์ (2558, หน้า235)

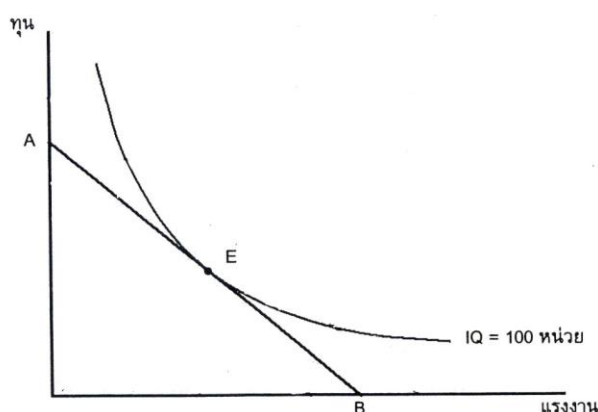
ภาพที่ 5.7 ก. แสดงการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนการผลิต เดิมเส้นต้นทุนเท่ากัน คือ AB เมื่อต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เส้นต้นทุนเท่ากันจะเคลื่อนย้ายไปทางขวา จากเส้น AB เป็นเส้น CD และเมื่อต้นทุนการผลิตลดลงเส้นต้นทุนเท่ากันจะเคลื่อนย้ายไปทางซ้าย จากเส้น AB เป็นเส้น EF โดยการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิตอาจเกิดจากการมีเงินลงทุนมากขึ้น โดยที่ราคาปัจจัยการผลิตทั้ง 2 ชนิดลดลงในสัดส่วนเดียวกัน เช่น ราคาปัจจัยการผลิตทั้ง 2 ชนิดลดลงร้อยละ 10 เท่ากัน ในทางกลับกัน การลดลงของต้นทุนการผลิตอาจเกิดจากเงินลงทุนลดลง หรือราคาปัจจัยการผลิตทั้งสองชนิดสูงขึ้นในสัดส่วนเดียวกัน

ภาพที่ 5.7 ข. แสดงการเปลี่ยนแปลงของเส้นต้นทุนเท่ากันเมื่อราคาปัจจัยชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง ในที่นี้กำหนดให้ราคาปัจจัย K คงที่ ดังนั้น จุด A จะไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อราคาปัจจัย L ลดลง เส้นต้นทุนเท่ากันจะเปลี่ยนจากเส้น AB เป็น AC เพราะเงินทุนจำนวนเท่าเดิม จะซื้อปัจจัย L ได้

เพิ่มขึ้นจากจุด B เป็นจุด C แต่เมื่อราคาปัจจัย L สูงขึ้น เส้นต้นทุนเท่ากันจะเปลี่ยนจากเส้น AB เป็น AD เพราะเงินทุนจำนวนเท่าเดิมจะซื้อปัจจัย L ได้ลดลงจากจุด B เป็นจุด D

## 5.10 คุณภาพของผู้ผลิตในระยะยาว

วรณี จิเจริญ (2558, 237) กล่าวว่า ในระยะยาวคุณภาพของผู้ผลิตจะเกิดขึ้นเมื่อเส้นผลผลิตเท่ากันสัมผัสกับเส้นต้นทุนเท่ากันที่จุด E ดังภาพที่ 5.8



ภาพที่ 5.8 จุดคุณภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า237)

จุด E แสดงถึงการใช้ต้นทุนต่ำที่สุดเพื่อให้ได้ระดับผลผลิตที่ต้องการคือ 100 หน่วย หรืออาจเป็นจุดที่ผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุดจากต้นทุนที่มีอยู่ โดยจุด E เกิดจากการสัมผัสของเส้นผลผลิตเท่ากันกับเส้นต้นทุนเท่ากัน ที่จุด E ความชันของเส้นผลผลิตเท่ากัน IQ จะเท่ากับความชันของเส้นต้นทุนเท่ากัน AB ดังนั้น จะได้ว่า

ความชันของเส้นต้นทุนเท่ากัน = ความชันของเส้นงบประมาณ

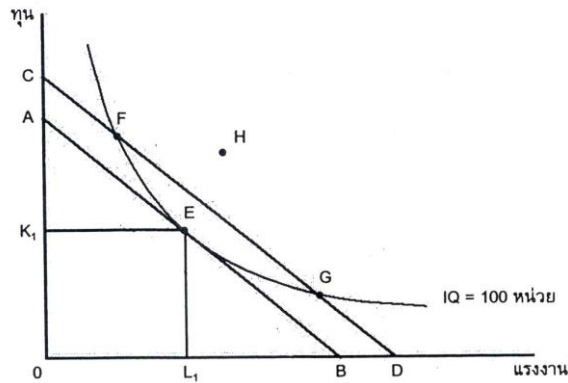
$$MRTS_{LK} = \frac{P_L}{P_K}$$

$$\text{หรือ} \quad \frac{\Delta K}{\Delta L} = \frac{P_L}{P_K}$$

### 5.10.1 การเลือกใช้ส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม

หน่วยผลิตมีวิธีการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ 2 วิธี คือ เลือกผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำสุด (cost minimization) และเลือกผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด (output maximization)

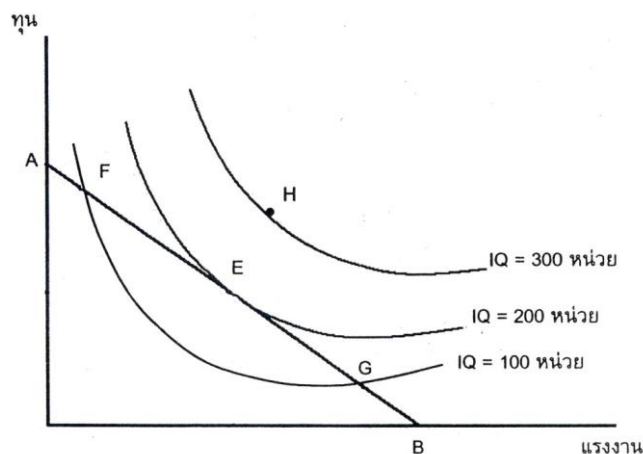
5.10.1.1 การเลือกผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำสุดเพื่อให้ได้ระดับผลผลิตที่ต้องการ สมมติว่าหน่วยผลิตต้นทุนการผลิต  $IQ = 100$  หน่วย หน่วยผลิตจะเลือกใช้ส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่จุด E บนเส้นต้นทุน AB โดยใช้แรงงาน  $L_1$  และใช้ทุน  $K_1$  ภาพที่ 5.9



ภาพที่ 5.9 การผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำสุด  
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า238)

เมื่อพิจารณาจุด F จุด G และจุด H หน่วยผลิตจะไม่เลือกผลิตที่จุด F หรือ G เพราะว่าได้ผลิต  $IQ = 100$  หน่วย เช่นเดียวกับจุด E แต่ใช้ต้นทุนสูงกว่าเพราะจุด F และ G อยู่บนเส้นต้นทุนเท่ากัน CD ที่สูงกว่าเส้น AB แสดงว่าใช้ต้นทุนมากที่จุด E ในขณะที่เดียวกันหน่วยผลิตจะไม่เลือกผลิตที่จุด H เพราะเป็นระดับผลผลิตที่มากเกินไป หน่วยผลิตต้องการผลผลิตสูงสุดเพียง 100 หน่วย

5.10.1.2 การเลือกผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุดจากต้นทุนที่มีอยู่ สมมติว่าหน่วยผลิตมีต้นทุน 200 บาท ซึ่งแสดงโดยเส้นต้นทุนเท่ากัน AB หน่วยผลิตจะเลือกผลิตที่จุด E เพราะฉะนั้นเป็นระดับ 200 หน่วย ดังภาพที่ 5.10





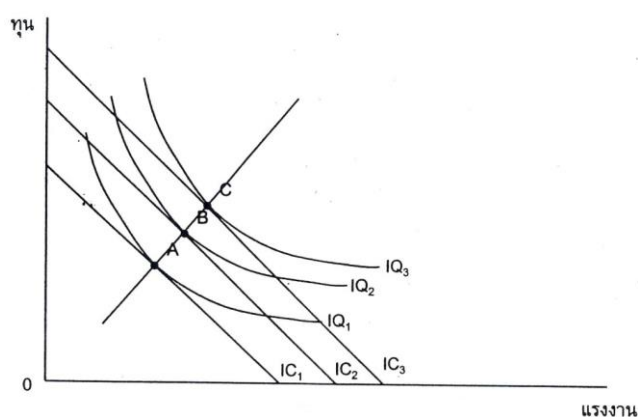
ภาพที่ 5.10 การผลิตเพื่อให้ได้รับผลผลิตสูงสุด

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า238)

เมื่อพิจารณาจุด F จุด G และจุด H หน่วยผลิตจะไม่เลือกผลิตที่จุด F และ G เพราะใช้ต้นทุนเท่ากับที่จุด E คือ 200 บาท แต่ได้ผลผลิตน้อยกว่า คือ  $IQ = 10$  หน่วย สำหรับจุด H หน่วยผลิตจะไม่เลือกผลิตเช่นกัน แม้ว่าจะได้รับผลผลิตสูงสุด แต่หน่วยผลิตมีต้นทุนไม่พอ

### 5.10.2 เส้นแนวขยายการผลิต

ภาพที่ 5.11 แสดงเส้นผลผลิตเท่ากันเมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก  $IQ_1$  เป็น  $IQ_2$  และ  $IQ_3$  กำหนดให้ราคาปัจจัยแรงงานและทุนคงที่ นั่นคือ  $P_L$  และ  $P_K$  คงที่ ทำให้ความชันของเส้นต้นทุนเท่ากัน (isocost: IC) คงที่ จุดที่ทำการผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำสุด ณ แต่ละระดับผลผลิตคือ จุดสัมผัสของเส้นต้นทุนเท่ากัน และเส้นผลผลิตเท่ากัน จะเริ่มจากจุด A เป็นจุด B และเป็นจุด C เมื่อเชื่อมต่อดูจุดดูเลย ภาพ A, B และ C จะได้ เส้นแนวขยายการผลิต (expansion path)

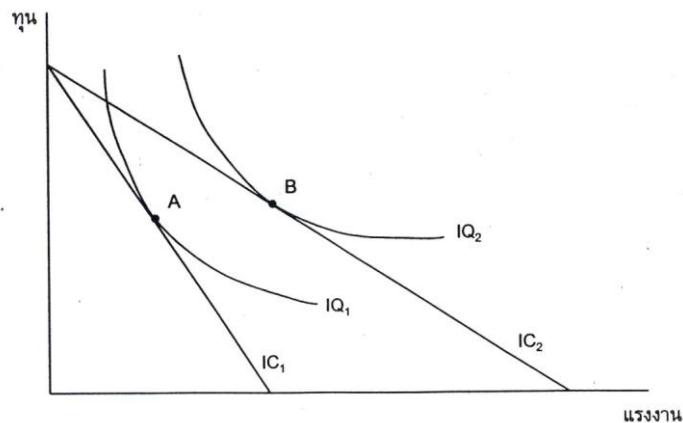


ภาพที่ 5.11 เส้นแนวขยายการผลิต

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า239)

ดังนั้น เส้นแนวขยายการผลิตคือเส้นที่ลากเชื่อมต่อดูจุดดูเลยภาพของการผลิต ที่ผลิตโดยใช้ต้นทุนต่ำสุดเมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น กำหนดให้ราคาปัจจัยการผลิตคงที่

ภาพที่ 5.12 แสดงการเปลี่ยนแปลงจุดดูเลยภาพของการผลิตเมื่อราคาปัจจัยการผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งเปลี่ยนแปลง กำหนดให้ราคาปัจจัยแรงงานลดลง เส้นต้นทุนเท่ากันจะเปลี่ยนจากเส้น  $IC_1$  เป็น  $IC_2$  ระดับผลผลิตจะเปลี่ยนจากเส้นต้นทุนเท่ากัน  $IQ_1$  เป็น  $IQ_2$  มีการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นจุดดูเลยภาพเปลี่ยนจากจุด A เป็นจุด B โดยที่จุด B มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าการใช้ทุนเพิ่ม



ภาพที่ 5.12 การเปลี่ยนแปลงจุดดุลยภาพเมื่อราคาปัจจัยแรงงานลดลง  
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า240)

### 5.10.3 ผลตอบแทนต่อขนาด

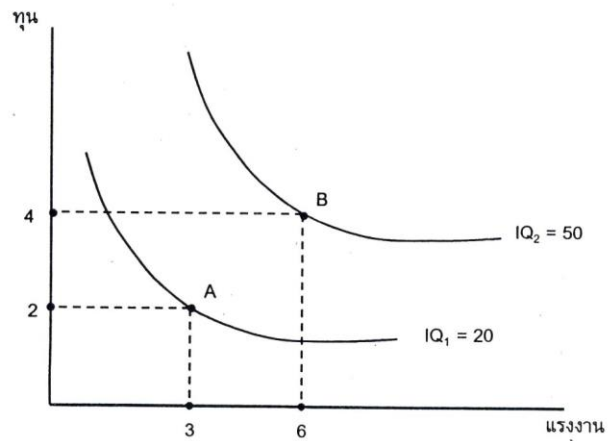
ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า240) กล่าวว่า การผลิตในระยะยาว เมื่อมีการขยายขนาดของการผลิต โดยการเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิดในสัดส่วนเดียวกัน จะทำให้ได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งเรียกว่า ผลตอบแทนต่อขนาด (returns to scale)

การเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิดในสัดส่วนเดียวกันอาจหมายถึงการเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิดในอัตราเดียวกัน เช่น เพิ่มแรงงานสองเท่า และเพิ่มทุนสองเท่า หรืออาจเพิ่มปัจจัยทุก ๆ ชนิดห้าเท่า หรืออาจเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิดร้อยละ 50 หรือร้อยละ 100 การเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิดสองเท่าจะเท่ากับการเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิดร้อยละ 100

ผลตอบแทนต่อขนาดเกิดจากการขยายการผลิต แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (increasing returns to scale : IRS) ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ (constant returns to scale : CRS) และผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (decreasing returns to scale: DRS)

ในการอธิบายผลตอบแทนต่อขนาด (returns to scale) สมมติว่าเมื่อมีการขยายการผลิต ได้มีการเพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิด เป็น 2 เท่า โดยเริ่มแรกสมมติว่ามีการใช้แรงงาน 3 หน่วย และมีการใช้ทุน 2 หน่วย ต่อมาได้ใช้ปัจจัยการผลิตแรงงานเพิ่มขึ้นเป็น 6 หน่วย และทุนเพิ่มขึ้นเป็น 4 หน่วย

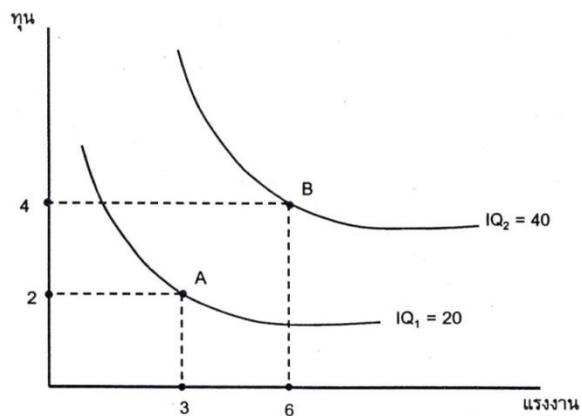
ภาพที่ 5.13 แสดงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น เช่น ที่จุด A มีการใช้แรงงาน 3 หน่วย และมีการใช้ทุน 2 หน่วย ได้รับผลผลิตบนเส้น  $IQ_1 = 20$  หน่วย เมื่อเพิ่มปัจจัยทั้งสองชนิดเป็น 2 เท่า จะมีการใช้แรงงาน 6 หน่วย และใช้ทุน 4 หน่วย สมมติว่าได้ผลผลิตที่จุด B บนเส้น  $IQ_2 = 50$  หน่วย แสดงว่าเป็นผลตอบแทนต่อขนาดแบบเพิ่มขึ้น เพราะเมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิด จำนวน 2 เท่า ได้รับผลผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่า



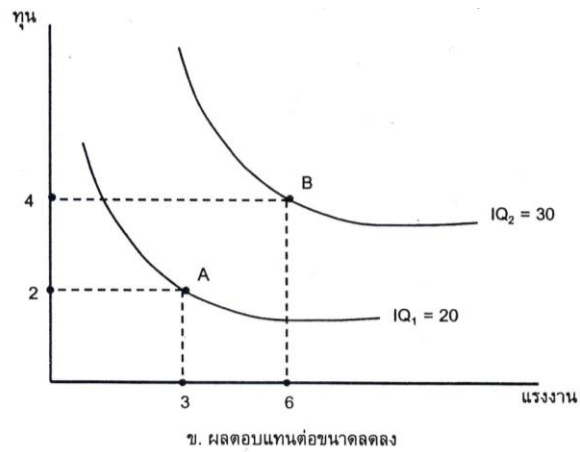
ภาพที่ 5.13 ผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า241)

ภาพที่ 5.14 ก. แสดงผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ นั่นคือ เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิด 2 เท่า จะได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 2 เท่า ระดับผลผลิตที่จุด A,  $IQ_1 = 20$  จะเพิ่มขึ้นเป็นจุด B,  $IQ_2 = 40$



ก. ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่



ภาพที่ 5.14 ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ และลดลง

ที่มา : ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า242)

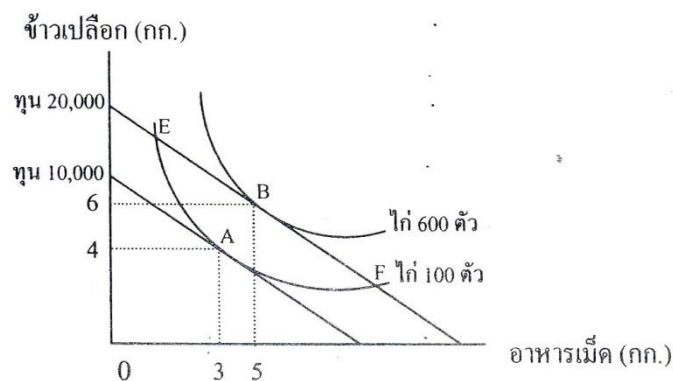
ภาพที่ 5.14 ข. แสดงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง นั่นคือ เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตทุก ๆ ชนิด 2 เท่า จะได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 2 เท่า เช่น ที่จุด A ผลผลิต  $IQ_1 = 20$  เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตจะได้รับผลผลิตที่จุด B,  $IQ_2 = 30$  ซึ่งผลผลิตเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 2 เท่า

## สรุป

ทฤษฎีการผลิตศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตกับจำนวนผลผลิตที่ได้รับซึ่งแบ่งออกเป็นทฤษฎีการผลิตในระยะสั้นและทฤษฎีการผลิตในระยะยาว โดยทฤษฎีการผลิตในระยะสั้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคงที่กับปัจจัยแปรผันเพียงชนิดเดียว คือ ปัจจัยแรงงานในระยะแรก เมื่อเพิ่มปัจจัยแปรผันเข้าไปทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่ จะทำให้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอัตราที่เพิ่มขึ้น และเมื่อเพิ่มปัจจัยแปรผันเข้าไปอีกทำให้ผลผลิตรวมเพิ่มในอัตราที่ลดน้อยถอยลง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นไปตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตเพิ่ม ทำให้เราสามารถแบ่งช่วงการผลิตออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ผลผลิตเพิ่มขึ้น ช่วงที่ 2 ผลผลิตลดน้อยถอยลง และช่วงที่ 3 ผลผลิตลดลง ซึ่งช่วงที่ 2 จะเป็นช่วงการผลิตที่เหมาะสมที่สุดที่จะได้ผลผลิตรวมสูงสุด แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าผู้ผลิตจะทำการผลิตตรงระดับใดแน่นอน สำหรับทฤษฎีการผลิตในระยะยาวเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับปริมาณการใช้ปัจจัยแปรผัน 2 ชนิด คือ ปัจจัยแรงงานและปัจจัยทุน เครื่องมือวิเคราะห์ที่สำคัญ คือ เส้นผลผลิตเท่ากันและเส้นต้นทุนเท่ากัน ซึ่งเงื่อนไขการผสมปัจจัยการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำที่สุด หรือให้ได้ผลผลิตสูงสุด คือจุดที่เส้นผลผลิตเท่ากันสัมผัสกับเส้นต้นทุนเท่ากัน และเมื่อผู้ผลิตขยายขนาดการผลิตออกไปตามเส้นแนวทางการขยายของการผลิต โดยการเพิ่มขนาดการใช้ปัจจัยแปรผันทุกชนิดในสัดส่วนเดียวกัน จะทำให้ผลผลิตที่ได้มีลักษณะการแตกต่างกันไปตามกฎว่าด้วยผลได้ต่อขนาด คือผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้นผลได้ต่อขนาดคงที่ และผลได้ต่อขนาดลดลง ทั้งนี้ลักษณะของผลผลิตที่เกิดขึ้นจะขึ้นอยู่กับการประหยัดและไม่ประหยัดต่อขนาด ถ้าผลจากการประหยัดมีมากกว่าไม่ประหยัดต่อขนาดจะทำให้ผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าเกิดการไม่ประหยัดต่อขนาดมากกว่าการประหยัดจะทำให้ผลได้ต่อขนาดลดลง

### คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความแตกต่างของปัจจัยแปรผันและปัจจัยคงที่พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
2. จงอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ระหว่าง TP AP และ MP พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ
3. จงอธิบายความหมายของการผลิตในระยะสั้นและการแบ่งช่วงการผลิตในระยะสั้น
4. จงเปรียบเทียบเส้นผลผลิตเท่ากันและเส้นความพอใจเท่ากัน พร้อมทั้งแสดงภาพและความลาดชัน
5. เส้นต้นทุนเท่ากันคืออะไร มีลักษณะคล้ายกับเส้นอะไรของผู้บริโภค จงแสดงภาพประกอบด้วย
6. ในการทำสวนลั่นจี่ ถ้าเจ้าของสวนเลือกใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี จงแสดงเส้นผลผลิตเท่ากันในการเลือกใช้ปุ๋ยเคมีทั้งสองชนิด แต่ถ้าหากทุกครั้งที่ใช้ปุ๋ยคอกเขาจะต้องใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีเสมอจงแสดงเส้นผลผลิตเท่ากัน และอัตราสุดท้ายของการใช้แทนกันทางเทคนิคของปัจจัยการผลิตทั้งสองกรณี
7. จงอธิบายการผสมปัจจัยการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำสุด หรือให้ได้ผลผลิตสูงสุดพร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ
8. เส้นแนวทางการขยายการผลิตแสดงถึงการเลือกใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิดในจำนวนต่างๆ ที่จะทำให้ผู้ผลิตได้มีกำไรสูงสุด เมื่อผู้ผลิตขยายการผลิตออกไปใช่หรือไม่ จงอธิบายเหตุผลพร้อมทั้งแสดงภาพ
9. จงเปรียบเทียบกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตเพิ่มขึ้นและกฎว่าด้วยผลได้ต่อขนาด
10. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างการประหยัดและการไม่ประหยัดต่อขนาด และจงอธิบายด้วยว่า จะส่งผลกระทบต่อขนาดของหน่วยธุรกิจอย่างไรบ้าง
11. จงตอบคำถามจากภาพต่อไปนี้



11.1 ถ้านายดำมีเงินทุน 10,000 บาท หากเขาเลือกผลิตที่จุด A จะทำให้ได้กำไรสูงสุด ไข่หรือไม่ เพราะเหตุใด

11.2 ถ้านายดำมีเงินทุน 20,000 บาท เขาควรเลือกซื้อข้าวเปลือกและอาหารเม็ด อย่างละกี่กิโลกรัม จึงจะทำให้เสียต้นทุนต่ำสุด และเขาสามารถจะได้ผลผลิตจำนวนไก่กี่ตัว

11.3 หากเลือกผลิตที่จุด E จะใช้เงินทุนเท่ากับที่จุดใดบ้าง และจะต้องใช้เงินทุน จำนวนเท่าใด

11.4 เส้นที่ลากเชื่อมระหว่างจุด A และ B เรียกว่าเส้นอะไร

12. กรณีศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการผลิต

### ทฤษฎีการผลิตและพฤติกรรมผู้ผลิต

ทฤษฎีการผลิตเป็นการศึกษาเกี่ยวกับฟังก์ชันการผลิต ต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร การผลิตในระยะสั้นและระยะยาว และลักษณะของเส้นต้นทุน

### ฟังก์ชันการผลิต

การผลิตเป็นการนำปัจจัยการผลิต (inputs) เข้าสู่กระบวนการผลิตเพื่อ ก่อให้เกิดผลผลิต (output)

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตกับผลผลิตสามารถแสดงในรูปของฟังก์ชันการผลิตซึ่งแสดงถึงปริมาณผลผลิตสูงสุดที่หน่วยผลิต (firm) สามารถผลิตได้ จากการใช้ปัจจัยการผลิตจำนวนหนึ่ง เขียนเป็นสูตรคณิตศาสตร์ได้ดังนี้

$$Q = f(K, L)$$

โดยกำหนดให้ Q คือปริมาณผลผลิต K คือปริมาณทุนและ L คือปริมาณแรงงาน

### ปัจจัยคงที่และปัจจัยผันแปร

ปัจจัยการผลิตแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยคงที่ และปัจจัยผันแปร

1. ปัจจัยคงที่ (fixed factors) หมายถึง ปัจจัยการผลิตที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลง ปริมาณการใช้ได้ระยะสั้น ไม่ว่าจะทำการผลิตหรือหยุดการผลิต เช่น ที่ดิน อาคาร และเครื่องจักร เป็นต้น

2. ปัจจัยผันแปร (variable factors) หมายถึงปัจจัยการผลิตที่สามารถเปลี่ยนแปลง ปริมาณการใช้ได้ตลอดเวลา เช่น แรงงาน และวัตถุดิบ เป็นต้น

### การผลิตในระยะสั้นและระยะยาว

ในขบวนการผลิตโดยทั่วไป เมื่อต้องการเพิ่มผลผลิต หน่วยผลิตจะเพิ่มปริมาณ การใช้ปัจจัยการผลิต ในทางกลับกันเมื่อต้องการลดผลผลิต หน่วยผลิตก็จะลดปริมาณการใช้ปัจจัย

การผลิต แต่อาจมีปัจจัยการผลิตบางชนิดที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ ในเวลาสั้น ๆ เช่น เครื่องจักร ซึ่งอาจต้องใช้เวลาในการจัดซื้อและติดตั้ง และเมื่อติดตั้งแล้วอาจต้องใช้ระยะเวลาในการคืนทุนก่อนที่จะติดตั้งเครื่องจักรตัวใหม่ ดังนั้น จึงแบ่งระยะเวลาการผลิตออกเป็นระยะสั้นและระยะยาว

การผลิตในระยะสั้น (short - run production) หมายถึงช่วงเวลาของการผลิตที่หน่วยผลิตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณปัจจัยการผลิตคงที่ได้ ดังนั้นปัจจัยการผลิตที่ใช้จึงมีทั้งปัจจัยคงที่ และปัจจัยผันแปร ระยะเวลาของระยะสั้นไม่แน่นอน อาจน้อยกว่าหนึ่งปี หรือมากกว่าหนึ่งปี ขึ้นกับระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ปัจจัยคงที่

การผลิตในระยะยาว (long - run production) หมายถึงช่วงเวลาของการผลิตที่หน่วยผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณปัจจัยการผลิตได้ทุกประเภท ดังนั้นปัจจัยการผลิตที่ใช้จึงมีเฉพาะปัจจัยผันแปรเท่านั้น

#### **การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น**

การวิเคราะห์การผลิตในระยะสั้น เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมของหน่วยผลิตว่าจะใช้ปัจจัยผันแปรในขบวนการผลิตเท่าไร จึงจะอยู่ในระดับที่เหมาะสม

นอกจากนี้ในขบวนการผลิต ซึ่งมีทั้งการใช้ปัจจัยผันแปรและปัจจัยคงที่ ทำให้การเพิ่มปัจจัยผันแปรที่หน่วยเข้าไปทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่ จะทำให้ผลผลิตที่ได้รับเพิ่มขึ้นในช่วงแรกจนถึงระดับสูงสุด จากนั้นผลผลิตเพิ่มจะลดลง ตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด

ดังนั้น การศึกษาของการผลิตในระยะสั้น จึงเป็นการศึกษาลักษณะของผลผลิตแบบต่าง ๆ การแบ่งช่วงของการผลิต และการศึกษากฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยท้ายสุด

#### **ข้อคำถามในกรณีศึกษา**

1. ท่านต้องการเพิ่มผลผลิตท่านจะมีวิธีทำอย่างไร
2. ท่านต้องการลดผลผลิตท่านจะทำอย่างไร
3. การผลิตระยะสั้นและผลิตระยะยาวแตกต่างกันอย่างไร
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตและลดผลผลิต



## เอกสารอ้างอิง

- ไกร โปธิงาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุษยวิทย์ และไกร โปธิงาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุจิตรา กุลประเสริฐ. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- ส่งศักดิ์ ทิตาราม” การผลิตและต้นทุนการผลิต” ในเอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์หน่วยที่ 1-8 สาขา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุปรียา ควรเดชะคุปต์. (2543) “ทฤษฎีการผลิตและต้นทุนการผลิต” ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค หน่วยที่ 1-5 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- A. Koutsoyiannis. (1994). **Modern Microeconomics**. 2 nd ed. Hongkong : The Mc Millian press.
- Christopher, R. Thomas & S. Charles, Maurics. (2005). **Managerial Economics**. 8th ed. Singapore : Me Graw Hill.



## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6

### หัวข้อเนื้อหา

1. ต้นทุนการผลิต
2. ความหมายของต้นทุนประเภทต่างๆ
3. การวิเคราะห์ต้นทุนในระยะสั้น
4. การวิเคราะห์ต้นทุนในระยะยาว
5. รายรับจากการผลิต
6. กำไรจากการผลิต
7. การหากำไรสูงสุด

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของต้นทุน รายรับ และกำไร
2. อธิบายปัจจัยกำหนดต้นทุน รายรับ และกำไร
3. วิเคราะห์ต้นทุน รายรับ และกำไรได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาต้นทุน รายรับ และกำไร
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์ต้นทุน รายรับ และกำไร

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point

2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### **วิธีการวัดและการประเมินผล**

1. สังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 6

### ต้นทุน รายรับ และกำไร

ในการดำเนินธุรกิจหน่วยธุรกิจจะให้ความสำคัญกับกำไร ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างรายรับกับต้นทุน หน่วยธุรกิจจะพยายามผลิตด้วยต้นทุนต่ำสุดและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตมากที่สุด ดังนั้นความเข้าใจเกี่ยวกับต้นทุนจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายของกำไร ในบทนี้จะอธิบายถึงต้นทุนแบบต่างๆ ของการผลิตในระยะสั้น และการผลิตในระยะยาว ได้แก่ ต้นทุนรวม ต้นทุนคงที่ ต้นทุนแปรผัน ต้นทุนเฉลี่ย ต้นทุนเพิ่มหน่วยท้ายสุด และการประหยัดจากขนาด ซึ่งความหมายของต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

#### 6.1 ต้นทุนการผลิต

ภราดร ปริดาศักดิ์ (2548, หน้า176) ได้กล่าวถึง ต้นทุนในทางเศรษฐศาสตร์ว่า คำว่า ต้นทุน (cost) มีความหมายพิเศษที่แตกต่างจากสาขาวิชาต้นทุนในทางเศรษฐศาสตร์มีความหมายเพียงประการเดียวเท่านั้น นั่นคือ **ต้นทุนค่าเสียโอกาส** ซึ่งหมายถึงมูลค่าสูงสุดของทรัพยากรที่สามารถจะนำไปใช้ในกิจกรรมทางเลือกอื่นที่ดีที่สุดหรือถูกจัดลำดับไว้สูงสุดในบรรดาทางเลือกอื่น ๆ นั้น ตามความหมายนี้ (อ้างใน ปริดาศักดิ์ ภราดร. 2548) ต้นทุนค่าเสียโอกาสที่เกิดขึ้นไม่ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ใช้ทรัพยากรชนิดนั้น (Roger LeRoy Miller and Raymond P.H. Fische.) ดังนั้น ในการคิดต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (economic cost) ที่ถูกต้อง จึงต้องคิดจากสิ่งกัปปี้หรือแนวคิดของต้นทุนค่าเสียโอกาสเท่านั้น

โกร โพร้งาม (2558, หน้า247) กล่าวถึง ความหมายของ ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Costs) ในทางเศรษฐศาสตร์ ต้นทุนเกิดจากการขาดแคลนหรือการมีอยู่จำกัดของทรัพยากรการผลิต ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้สามารถใช้เพื่อการผลิตสินค้าได้หลาย ๆ อย่าง การใช้ทรัพยากรจำนวนหนึ่งไปผลิตสินค้าและบริการบางอย่าง ก็หมายความว่าสินค้าและบริการอย่างอื่นที่สามารถใช้ทรัพยากรจำนวนเดียวกันนี้ก็หมดโอกาสผลิต ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ จะหมายถึงสิ่งที่ต้องเสียสละไป เพื่อได้บางสิ่งบางอย่างมาทดแทน นั่นคือ ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost)

ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ มีความหมายแตกต่างจากต้นทุนทางบัญชีที่ใช้กันอยู่ทั่วไป กล่าวคือ ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะนับรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่หน่วยผลิตสร้างขึ้นหรือคือรายได้ของเจ้าของปัจจัยการผลิตทุกชนิดที่ใช้ในการผลิต ฉะนั้นค่าใช้จ่ายเหล่านี้หรืออีกด้านหนึ่ง คือ รายได้ อาจเป็นทั้งที่จ่ายจริงเป็นตัวเงิน เรียกว่า ต้นทุนชัดแจ้ง (Explicit Cost) และที่ไม่ได้จ่ายเป็นตัวเงิน เรียกว่า ต้นทุนไม่ชัดแจ้ง หรือต้นทุนแอบแฝง (Implicit Costs)

### 6.1.1 ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงิน

คือสิ่งที่หน่วยผลิตจ่ายให้ผู้อื่น เพื่อเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน วัสดุ เชื้อเพลิง ค่าขนส่ง เป็นค่า ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เรียกว่า explicit costs นอกเหนือจากนั้น หน่วยผลิตอาจจะใช้ทรัพยากรการผลิตบางส่วนที่เป็นของตนเอง เช่น ใช้บ้านของตนเป็นสำนักงาน ใช้แรงงานหรือแม้แต่ทุนของตนเองสิ่งเหล่านี้ **ไม่มีการจ่ายเงินเกิดขึ้น** เรียกว่า implicit costs ในความหมายของค่าเสียโอกาสจึงไม่สนใจว่าทรัพยากรการผลิตจะเป็นของหน่วยผลิตเอง หรือจ้างมาก็ต้องมีต้นทุนทั้งนั้นจึงต้องประเมินค่าใช้จ่ายประเภท implicit costs ให้กับหน่วยผลิตในการที่ต้องเสียโอกาสทำงานอื่น

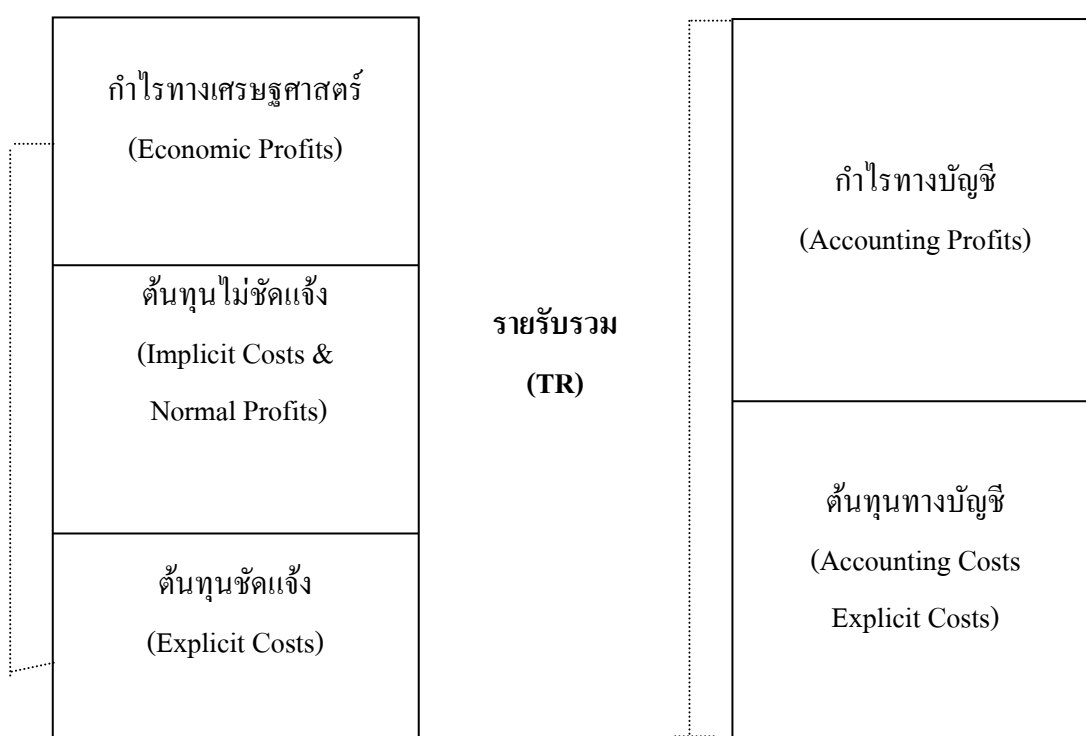
ดังที่กล่าวมาแล้ว ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะสูงกว่าต้นทุนทางบัญชี (Accounting costs) ซึ่งคิดเฉพาะต้นทุนชัดแจ้งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ กำไรทางเศรษฐศาสตร์จะแตกต่างจากกำไรทางบัญชี เช่น คำว่า **กำไรปกติ (Normal Profits)** นักเศรษฐศาสตร์ถือเป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายต่ำสุดที่ทำให้หน่วยผลิตสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ตามปกติ จากข้อเท็จจริงที่ว่าต้นทุนที่ไม่มีการจ่ายเงินเป็นค่าจ้าง หรือค่าเช่าแก่ทรัพยากรที่หน่วยผลิตเป็นเจ้าของเอง ซึ่งเรียกว่า implicit costs นั้น ถ้าหน่วยผลิตได้รับคืนเป็นผลตอบแทนต่ำสุดหรือเพียงพอที่จะทำหน้าที่ผู้ประกอบการต่อไปได้ นั่นคือ กำไรปกติ ในทางเศรษฐศาสตร์ กำไรปกติจึงเป็นต้นทุนการผลิตที่รวมอยู่ใน implicit cost ฉะนั้นหน่วยผลิตใดที่ไม่ได้กำไรปกติ ผู้ประกอบการจะหมดความพยายามที่จะทำการผลิตต่อไป อาจมีการล้มเลิกกิจการหรือเปลี่ยนไปทำธุรกิจอื่นหรือผู้ประกอบการจะเปลี่ยนไปทำหน้าที่เป็นเพียงแรงงานที่ได้ผลตอบแทนเป็นเงินเดือนหรือค่าจ้าง

โดยสรุป นักเศรษฐศาสตร์จะนับรวมค่าใช้จ่ายทุกชนิดที่เกิดขึ้นจากการผลิตเป็นต้นทุน ทั้งที่เป็นต้นทุนที่จ่ายจริงเป็นตัวเงิน และไม่ได้จ่ายเป็นตัวเงิน ซึ่งจะรวมกำไรปกติอยู่ด้วย เพราะเป็นสิ่งที่ดึงดูดหรือจูงใจให้เกิดกระบวนการผลิตที่เป็นอยู่เวลานั้น

### 6.1.2 กำไรทางเศรษฐศาสตร์ (Economic or Pure Profits)

นักเศรษฐศาสตร์และนักบัญชี จะให้ความหมายของกำไรแตกต่างกัน กำไรทางบัญชี (accounting profits) หมายถึงผลต่างระหว่างรายรับรวม หักด้วยต้นทุนชัดแจ้ง ส่วนกำไรทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง รายรับรวม หักด้วยต้นทุนค่าเสียโอกาส (ต้นทุนชัดแจ้งและต้นทุนไม่ชัดแจ้งซึ่งรวมกำไรปกติ) ด้วยเหตุนี้ การคุ้มทุนในทางเศรษฐศาสตร์ แสดงว่ารายรับรวมเท่ากับ ต้นทุนค่าเสียโอกาส หน่วยผลิตจะได้กำไรปกติที่ทำให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้ แต่ถ้าหน่วยผลิตได้รายรับรวมสูงกว่า ต้นทุนค่าเสียโอกาส ส่วนเกินสำหรับผู้ประกอบการนี้เรียกว่า กำไรทางเศรษฐศาสตร์ (economic profits) ดังนั้น กำไรทางเศรษฐศาสตร์ในลักษณะนี้ไม่ใช่ต้นทุน แต่มีความหมายที่ได้กำไรเกินปกติ (excess profits)

ภาพที่ 6.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนในความหมายต่างๆ และกำไรในลักษณะที่แตกต่างกันทางเศรษฐศาสตร์และทางบัญชีตามที่อธิบายมาแล้ว



ภาพที่ 6.1 กำไรทางเศรษฐศาสตร์และทางบัญชี (Economics and Accounting Profits)

ที่มา : ปรับปรุง จาก ไกร โภธิงาม (2558, หน้า 247)

ทฤษฎีการผลิต ทำให้ทราบถึงช่วงการผลิตที่เหมาะสมในการใช้ปัจจัยแปรผัน (แรงงาน) ทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่สำหรับการผลิตในระยะสั้น และการผสมปัจจัยแปรผันสองชนิดที่ใช้ต้นทุนต่ำสุดหรือให้ได้ผลผลิตสูงสุดสำหรับการผลิตในระยะยาวเท่านั้น ยังไม่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ภาวะคุณภาพของผู้ผลิตที่ต้องการกำไรสูงสุด ซึ่งผู้ผลิตจะเปรียบเทียบระหว่างรายรับจากการผลิตหรือรายรับจากการขายสินค้ากับต้นทุนหรือรายจ่ายที่ใช้ไปในการผลิต (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2555, หน้า 142)

### 6.1.3 ต้นทุนการผลิต

ในการศึกษาต้นทุนการผลิต (cost of production) เพื่อให้ง่ายแก่ให้นักศึกษาวิเคราะห์ได้ มีข้อสมมติฐานให้เทคนิคการผลิตคงที่และราคาปัจจัยการผลิตทุกชนิดคงที่ และก่อนที่จะศึกษา

วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตในระยะสั้น ต้นทุนการผลิตในระยะยาว และวิธีการคำนวณหาต้นทุนการผลิต เราควรทำความเข้าใจความหมายของต้นทุนประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในทางเศรษฐศาสตร์ ดังนี้

1. ต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) หรือต้นทุนในการเลือก (alternative cost)
2. ต้นทุนทางบัญชี (accounting costs) และต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (economic costs) ได้แก่ ต้นทุนชัดแจ้ง (explicit costs) หรือต้นทุนที่มองเห็น และต้นทุนไม่ชัดแจ้ง (implicit costs) หรือต้นทุนที่มองไม่เห็น

3. ต้นทุนเอกชน (private costs) หรือต้นทุนภายใน (internal costs) ต้นทุนภายนอก (external costs) และต้นทุนสังคม (social costs)

**6.2 ความหมายของต้นทุนประเภทต่างๆ** (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2555, หน้า162) กล่าวไว้ ดังนี้

### 6.2.1 ต้นทุนค่าเสียโอกาสหรือต้นทุนในการเลือก

เนื่องจากทรัพยากรมีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการที่ไม่มีจำกัด จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนและการเลือก เมื่อเราเลือกใช้ทรัพยากรในการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งแล้ว เราก็เสียโอกาสนำทรัพยากรไปผลิตสินค้าชนิดอื่นๆ ดังนั้นการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรในทางใดทางหนึ่ง จึงมีผลให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสขึ้น ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 1 ซึ่งต้นทุนค่าเสียโอกาสก็คือมูลค่าสูงที่สุดของผลประโยชน์จากทางเลือกอื่นๆ ที่เราไม่ได้รับ เนื่องจากได้นำทรัพยากรมาใช้ในทางใดทางหนึ่งเสียแล้ว

**ตัวอย่างที่ 6.1** สมมติ น.ส. แดง เรียนจบปริญญาตรีแล้ว สามารถเลือกหางานทำได้ 3 แห่ง คือ  
 ทางเลือก 1 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยได้รับเงินเดือน 10,000 บาท  
 ทางเลือก 2 เป็นพนักงานธนาคารได้รับเงินเดือน 20,000 บาท  
 ทางเลือก 3 เป็นพนักงานบริษัทได้รับเงินเดือน 30,000 บาท  
 ถ้า น.ส. แดงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ 1 จะเกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสเท่ากับ 30,000 บาท

ถ้า น.ส. แดงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ 2 จะเกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสเท่ากับ 30,000 บาท

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสก็คือมูลค่าสูงสุดของสิ่งที่เราเสียไป เพราะเราไม่ได้เลือกนั่นเอง ซึ่งบางครั้งเราไม่สามารถวัดต้นทุนค่าเสียโอกาสออกมาเป็นตัวเงิน หรือมูลค่าได้อย่างชัดเจน เช่น การเลือกระหว่างการดูโทรทัศน์กับการออกกำลังกาย หากเราใช้เวลาดูโทรทัศน์ จะทำให้เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสคือการไม่ได้ออกกำลังกาย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัจจัยการผลิตแต่ละอย่างสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายทางแตกต่างกันไป ผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยจะเลือกใช้ปัจจัยดังกล่าวที่มีจำกัด ได้แค่เพียงทางใดทางหนึ่งเท่านั้น หากผู้ผลิตตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ให้ผล



ประโยชน์สูงสุดแล้ว ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการผลิตที่ได้เลือกแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ต้นทุนค่าเสียโอกาสเสมอ

## 6.2.2 ต้นทุนทางบัญชีและต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์

**6.2.2.1 ต้นทุนทางบัญชี** หมายถึง ค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการใช้ปัจจัยการผลิต เราอาจเรียกว่าต้นทุนชัดเจนหรือต้นทุนที่มองเห็นหรือต้นทุนที่จ่ายจริงก็ได้ เช่น ค่าจ้าง ค่าวัตถุดิบ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักร เป็นต้น

**6.2.2.2 ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์** หมายถึง ผลรวมของต้นทุนที่จ่ายจริงหรือต้นทุนชัดเจนและต้นทุนที่ไม่ต้องจ่ายจริงหรือต้นทุนที่ไม่ชัดเจนหรือต้นทุนแอบแฝง หรือต้นทุนที่มองไม่เห็น ซึ่งต้นทุนที่มองไม่เห็นนี้ ได้แก่ ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย จากการใช้จ่ายแรงงานและทรัพย์สินทุกชนิดที่เป็นเจ้าของกิจการเอง เพราะต้นทุนดังกล่าวไม่ได้มีการจ่ายออกไปจริง เจ้าของไม่มีการจ่ายเงินเดือนหรือค่าจ้างให้กับการใช้แรงงานของตนเอง ไม่มีจ่ายค่าเช่าให้กับที่ดินและทรัพย์สินที่ตนเองมีอยู่ และไม่มีการจ่ายดอกเบี้ยให้กับเงินที่ตนนำมาลงทุน ซึ่งในการประเมินค่าต้นทุนดังกล่าว เราจะใช้หลักการเดียวกับการคิดต้นทุนค่าเสียโอกาส เช่น ถ้าผู้ผลิตนำเงินของตนไปให้ผู้อื่นกู้ก็จะได้ดอกเบี้ย แต่ผู้ผลิตได้นำเงินทุนมาทำกิจการเอง ทำให้เสียโอกาสได้ดอกเบี้ย ดอกเบี้ยจึงเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาส เป็นต้น บางตำราจึงเรียกต้นทุนที่ไม่ชัดเจนหรือต้นทุนที่มองไม่เห็นนี้ว่าต้นทุนค่าเสียโอกาส ทั้งนี้เพราะการที่ผู้ผลิตนำปัจจัยการผลิตของตนเองมาใช้ในการผลิตเสียเอง ก็ย่อมทำให้เสียโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนจากการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

กล่าวโดยสรุป ต้นทุนทางบัญชีคือต้นทุนชัดเจน ส่วนต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์คือ ต้นทุนชัดเจนและต้นทุนไม่ชัดเจนรวมกัน ต้นทุนทางบัญชีจึงมีค่าน้อยกว่าต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ทำให้กำไรทางบัญชีมีมูลค่าสูงกว่ากำไรทางเศรษฐศาสตร์

## 6.2.3 ต้นทุนเอกชนหรือต้นทุนภายใน ต้นทุนภายนอก และต้นทุนสังคม

ต้นทุนการผลิตถ้าพิจารณาในแง่ของผู้รับภาระในต้นทุน คือ ต้นทุนเอกชน ต้นทุนภายนอก และต้นทุนสังคม

**6.2.3.1 ต้นทุนเอกชนหรือต้นทุนภายใน** หมายถึง ต้นทุนการผลิตที่บุคคลผู้ผลิตจะต้องรับภาระจากการนำปัจจัยการผลิตมาใช้ในการผลิต ต้นทุนดังกล่าวประกอบด้วยค่าใช้จ่ายทุกชนิดที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการผลิตสินค้า จึงมีทั้งต้นทุนชัดเจนและต้นทุนไม่ชัดเจน ซึ่งก็คือต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้อธิบายมาแล้วนั่นเอง

**6.2.3.2 ต้นทุนภายนอก** หมายถึง ต้นทุนบางอย่างที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตและบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้ร่วมในกระบวนการผลิตนั้นต้องเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายนั้นไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม เช่น โรงงานปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง หรือปล่อยควันพิษสู่อากาศ เป็นต้น ต้นทุนภายนอกจึงเป็นมลภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการผลิต แต่ต้นทุนภายนอกบางอย่างไม่เป็นมลพิษ

เสมอไป เช่น รถบรรทุกขนส่งสินค้าหนักเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดทำให้ถนนหลวงเสียหาย เป็นต้น หน่วยธุรกิจมักจะนิยมลดต้นทุนภายในโดยวิธีทำให้ต้นทุนภายนอกสูงขึ้น รัฐบาลจึงต้องนำรายได้จากภาษีอากรมาเป็นงบประมาณค่าซ่อมแซมถนน ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐศาสตร์ (ประพันธ์ เศรษฐนันท์ และไพศาล เล็กอุทัย, 2544, หน้า70)

#### 6.2.4 ต้นทุนทางสังคม

หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากการดำเนินการหรือค่าใช้จ่ายทุกรายการที่เกิดขึ้นแก่สังคม ในการผลิตสินค้าและบริการไม่ว่าใครจะเป็นผู้รับภาระก็ตามนั่นคือต้นทุนสังคมคือผลรวมของต้นทุนของเอกชนและต้นทุนภายนอก ตัวอย่างเช่น กรณีโรงงานน้ำตาลจะทำให้เกิดต้นทุนทางสังคม ประกอบด้วยต้นทุนซึ่งเกิดขึ้นกับโรงงานเอง (ต้นทุนเอกชน) รวมต้นทุนที่เกิดกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม (ต้นทุนภายนอก) ซึ่งมักจะเป็นมลภาวะและความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไปที่เกิดขึ้นจากการผลิตของโรงงานดังกล่าว ได้แก่ ต้นทุนการทิ้งน้ำเสียของโรงงานน้ำตาล เป็นต้น

### 6.3 การวิเคราะห์ต้นทุนในระยะสั้น

สุจริตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า164) กล่าวถึงปัจจัยการผลิตในระยะสั้นประกอบด้วย ปัจจัยคงที่และปัจจัยแปรผัน ดังนั้น ต้นทุนการผลิตในระยะสั้นจึงประกอบด้วย ต้นทุนคงที่ ต้นทุนแปรผัน และต้นทุนชนิดต่าง ๆ ดังนี้

**6.3.1 ต้นทุนคงที่รวม (total fixed cost : TFC)** คือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในการซื้อปัจจัยคงที่ทุกชนิด เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องจักร ค่าเสื่อมราคา ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อการก่อสร้างโรงงานและซื้อเครื่องจักร ค่าภาษีโรงเรือน เป็นต้น ต้นทุนคงที่นี้จะมีจำนวนคงที่เสมอไม่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการผลิต เช่น ค่าเช่าอาคารเดือนละ 10,000 บาท ไม่ว่าหน่วยธุรกิจจะผลิตสินค้าจำนวนเท่าใดหรือไม่ผลิตเลย ก็ต้องจ่ายเดือนละ 10,000 บาท เป็นต้น

**6.3.2 ต้นทุนแปรผันรวม (total variable cost: TVC)**คือ ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการซื้อปัจจัยแปรผันทั้งหมด เช่น ค่าแรงงาน ค่าวัตถุดิบ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าโทรศัพท์ และค่าขนส่ง เป็นต้น ต้นทุนแปรผันนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลผลิต ถ้าผลิตสินค้าจำนวนมากต้นทุนแปรผันจะมากขึ้น แต่ถ้าไม่ผลิตสินค้าเลย ต้นทุนแปรผันจะเท่ากับศูนย์

**6.3.3 ต้นทุนรวม (total cost: TC)**หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากการผลิตสินค้าจำนวนหนึ่งประกอบด้วยต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน เขียนเป็นสมการ คือ

$$TC = TFC + TVC \quad (6.1)$$

**6.3.4 ต้นทุนคงที่เฉลี่ย (average fixed cost : AFC)** คือ จำนวนต้นทุนคงที่รวมเฉลี่ยต่อหน่วยของสินค้าซึ่งคำนวณได้จากจำนวนต้นทุนคงที่ (TFC) รวมหารด้วยจำนวนผลผลิตทั้งหมด (Q)

$$AFC = \frac{TFC}{Q} \quad (6.2)$$

**6.3.5 ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (average variable cost : AVC)** คือ จำนวนต้นทุนแปรผันรวมเฉลี่ยต่อหน่วยของสินค้า ซึ่งคำนวณได้จากจำนวนต้นทุนแปรผันรวม (TVC) หารด้วยจำนวนผลผลิตทั้งหมด (Q)

$$AVC = \frac{TVC}{Q} \quad (6.3)$$

**6.3.6 ต้นทุนรวมเฉลี่ย (average total cost : ATC) หรือต้นทุนเฉลี่ย (average cost : AC)** หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อหน่วยของสินค้า ซึ่งคำนวณได้จากจำนวนต้นทุนรวม (TC) หารด้วยจำนวนผลผลิต (Q)

$$AC = \frac{TC}{Q} \quad (6.4)$$

โดยที่จากสมการ (6.1)

$$TC = TFC + TVC$$

หารตลอดจะได้

$$\frac{TC}{Q} = \frac{TFC}{Q} + \frac{TVC}{Q}$$

แทนค่าจากสมการ (6.2) , (6.3) และ (6.4) จะได้

$$AC = AFC + AVC \quad (6.5)$$

นั่นคือต้นทุนเฉลี่ย (AC) คือผลรวมของต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) และต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC)

**6.3.7 ต้นทุนเพิ่มหรือต้นทุนหน่วยสุดท้าย (marginal cost : MC)** หมายถึง อัตราส่วนระหว่างการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนรวมต่อการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผลผลิต 1 หน่วย

$$MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q} \quad (6.6)$$

เนื่องจากสมการ (6.1)  $TC = TFC + TVC$

$$\frac{\Delta TC}{\Delta Q} = \frac{\Delta TFC}{\Delta Q} + \frac{\Delta TVC}{\Delta Q}$$

จาก (6.6) จะได้  $MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q} = \frac{\Delta TVC}{\Delta Q}$  (เพราะว่า  $\Delta TFC$  เท่ากับศูนย์เสมอ)

นั่นคือ  $MC = TC_n - TC_{n-1}$  หรือ  $MC = TVC_n - TVC_{n-1}$  ก็ได้

โดยที่  $\Delta TC$  คือ การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนรวม

$\Delta Q$  คือ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนผลผลิต

$\Delta TVC$  คือ การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนแปรผันรวม

$\Delta TFC$  คือ การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนคงที่รวม

### 6.3.8 ตารางและลักษณะของเส้นต้นทุนการผลิตในระยะสั้น

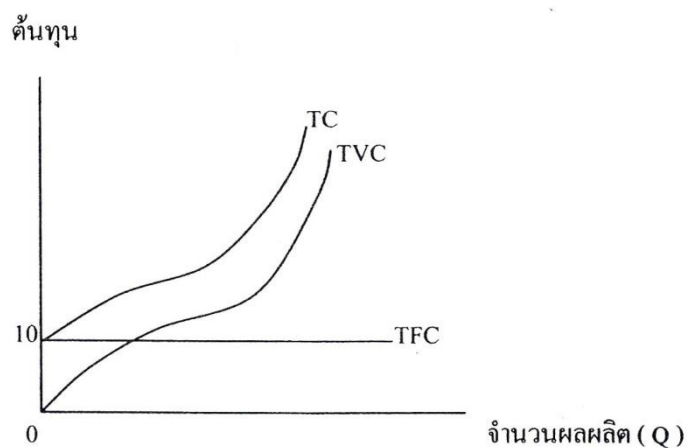
การผลิตในระยะสั้น เมื่อเราเพิ่มปัจจัยแปรผันเข้าไปทำงานร่วมกับปัจจัยคงที่เรื่อย ๆ จะทำให้ได้ผลผลิตแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ผลผลิตเพิ่มขึ้น ช่วงที่ 2 ผลผลิตลดน้อยถอยลงและช่วงที่ 3 ผลผลิตลดลง ซึ่งเป็นไปตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตเพิ่มดังที่อธิบายไว้แล้วในบทที่ผ่านมา ดังนั้น การสมมติตัวเลข ต้นทุนชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะต้นทุนแปรผันจะต้องคำนึงถึงกฎดังกล่าวด้วย ดังแสดงในตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 ต้นทุนการผลิตชนิดต่างๆ ในระยะสั้น

(1) จำนวน ผลผลิต (Q)	(2) ต้นทุน คงที่รวม (TFC)	(3) ต้นทุน แปรผัน รวม (TVC)	(4) ต้นทุน รวม (TC)	(5) ต้นทุน คงที่เฉลี่ย (AFC)	(6) ต้นทุน แปรผัน เฉลี่ย (AVC)	(7) ต้นทุน เฉลี่ย (AC)	(8) ต้นทุน เพิ่ม (MC)
0	10	0	10	-	-	-	-
1	10	6	16	10	6	16	6
2	10	11	21	5	5.5	10.5	5
3	10	14	24	3.3	4.7	8	3
4	10	16	26	2.5	4	6.5	2
5	10	20	30	2.	4	6	4
6	10	26	36	1.7	4.3	6	6
7	10	36	46	1.4	5.2	6.6	10

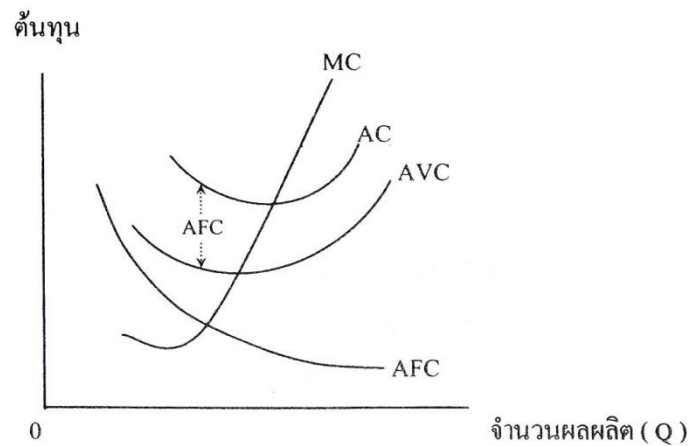
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า167)

เมื่อนำตัวเลขในตารางที่ 6.1 มาเขียน กราฟจะได้เส้นต้นทุนชนิดต่างๆ ดังแสดงในภาพที่ 6.2 และภาพที่ 6.3



ภาพที่ 6.2 เส้นต้นทุนรวม ต้นทุนคงที่ และต้นทุนแปรผัน

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า167)



ภาพที่ 6.3 เส้นต้นทุนเฉลี่ยและต้นทุนเพิ่ม  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า168)

จากภาพที่ 6.2 และ 6.3 แสดงลักษณะของเส้นต้นทุนชนิดต่างๆ ดังนี้

1. **เส้นต้นทุนคงที่รวม (TFC)** มีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนอน และมีระยะห่างจากแกนอนเท่ากับค่าของต้นทุนคงที่รวม ทั้งนี้ เพราะไม่ว่าจะผลิตสินค้าจำนวนเท่าใดก็ตาม ก็ยังมี TFC เท่าเดิมซึ่งจากตัวเลขในตารางที่ 6.1 ช่องที่ (2) คือ 10 หน่วย

2. **เส้นต้นทุนแปรผันรวม (TVC)** มีลักษณะเป็นเส้นโค้งเข้าแล้วในที่สุดจะโค้งออกจากแกนตั้ง เนื่องจากตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตเพิ่ม ในช่วงแรกผลผลิตจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้น ช่วงที่ 2 เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และช่วงที่ 3 ผลผลิตลดลง ดังนั้น TVC จึงไม่ได้เพิ่มในอัตราคงที่ แต่จะเป็นส่วนกลับของผลผลิตทั้งหมด กล่าวคือในช่วงแรก TVC จะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง และระยะต่อมากจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เส้น TVC จะเริ่มออกจากจุดกำเนิดเสมอ เพราะถ้าไม่ผลิตสินค้าเลย ( $Q = 0$ ) ต้นทุนแปรผันก็จะเท่ากับศูนย์ด้วย

3. **เส้นต้นทุนรวม (TC)** มีลักษณะเหมือนเส้น TVC ทุกอย่าง โดยมีระยะห่างจากเส้น TVC ขึ้นไป ตามแนวตั้งเท่ากับค่า TFC เพราะ  $TC = TFC + TVC$  นั่นคือ จากตัวอย่างเส้น TC จะอยู่สูงกว่า TVC เท่ากับค่าของ TFC คือ 10 หน่วยในทุกๆ ระดับผลผลิต

4. **เส้นต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC)** จะมีลักษณะทอดลงจากซ้ายไปขวาและเส้น AFC ลดลงเรื่อยๆ เมื่อจำนวนผลผลิตเพิ่มขึ้นแต่จะไม่เท่ากับศูนย์

5. **เส้นต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC)** ในระยะแรกเส้น AVC จะลดลง แต่เมื่อทำการผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แล้ว เส้น AVC จะมีค่าสูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ เพราะในระยะแรกเมื่อเพิ่มปัจจัยแปรผันเข้าไปร่วมกับปัจจัยคงที่ในอัตราที่เหมาะสมแล้ว ผลผลิตรวมจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแสดงว่าต้นทุนแปรผันต่อหน่วยของผลผลิตจะลดลง นั่นคือ ประสิทธิภาพของปัจจัยแปรผันจะเพิ่มขึ้น (โดยที่  $AVC = \frac{TVC}{Q}$  ดังนั้นเมื่อ Q เพิ่มขึ้นก็ย่อมทำให้ AVC มีค่าลดลง) แต่ถ้าเพิ่มปัจจัยแปรผันจนเกินอัตราที่เหมาะสมแล้วจะทำให้ต้นทุนแปรผันต่อหน่วยของผลผลิตเพิ่มขึ้น แสดงว่าประสิทธิภาพของปัจจัยแปรผันจะลดลง (เมื่อ Q ลดลงย่อมทำให้ AVC มีค่าเพิ่มขึ้น) เป็นไปตามกฎลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยสุดท้าย

6. **เส้นต้นทุนเฉลี่ย (AC)** จะมีลักษณะเหมือนเส้น AVC และอยู่สูงกว่าเส้น AVC เท่ากับค่า AFC (วัดตามแนวตั้ง) ทั้งนี้เพราะ  $AC = AFC + AVC$  และจุดต่ำสุดของ AC จะอยู่ตรงจำนวนผลผลิตที่มากกว่าจุดต่ำสุดของ AVC เนื่องจากในขณะที่เส้น AVC เพิ่มขึ้นนั้นเส้น AFC กำลังลดลง ดังนั้นเส้น AC จึงยังไม่เพิ่มในขณะที่เส้น AVC เพิ่มขึ้น

ข้อสังเกตในการศึกษาวิเคราะห์การกำหนดราคาและปริมาณดุลยภาพของตลาดในบทต่อไป เราจะแสดงเฉพาะเส้น AC และ AVC เท่านั้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องแสดงเส้น AFC แต่เราก็สามารถทราบค่า AFC ได้จากช่วงห่างระหว่างเส้น AC และ AVC ตามแนวตั้งนั่นเอง

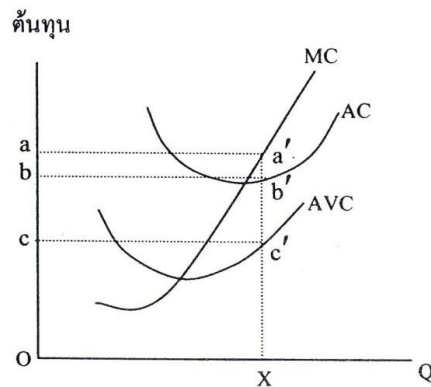
7. **เส้นต้นทุนเพิ่มหรือต้นทุนหน่วยสุดท้าย (MC)** จะมีลักษณะลาดลงมาจนถึงระดับหนึ่งแล้วในที่สุดก็จะเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง ทั้งนี้เพราะ  $MC = \Delta TC / \Delta Q$  หรือ  $\Delta VC / \Delta Q$  และเนื่องจากเส้น TC มีลักษณะคล้ายกับเส้น TVC ซึ่งในระยะแรก TC จะเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ลดลงจนถึงระดับหนึ่งเส้น TC ก็เพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำ แล้วจึงค่อยๆ เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้น ตามลำดับ

ข้อสังเกตเมื่อผู้ผลิตขยายผลผลิตเพิ่มขึ้น ในขณะที่เส้น AVC และ AC กำลังลดลงย่อมแสดงว่า MC มีค่าน้อยกว่า AVC และ AC ตามลำดับ และ MC จะเท่ากับ AVC และ AC ณ จุดต่ำสุดของ AVC และ AC ตามลำดับ (ซึ่ง AVC จะมีค่าต่ำสุดก่อนที่ AC จะมีค่าต่ำสุด และ เส้น MC จะตัดจุดต่ำสุดของเส้น AVC ก่อนจุดต่ำสุดของ AC เสมอ) และเมื่อเส้น AVC และ AC กำลังเพิ่มขึ้นย่อมแสดงว่าค่าของ MC มากกว่า AVC และ AC กล่าวโดยสรุปคือ  $MC = AC$  ณ จุดต่ำสุดของ AC และ  $MC = AVC$  ณ จุดต่ำสุดของ AVC (Wessels, 2000 : 331)

### 6.3.9 การหาค่าต้นทุนลักษณะต่าง ๆ

การหาค่าต้นทุนลักษณะต่าง ๆ นอกจากจะใช้วิธีการคำนวณหาจากสูตรทางคณิตศาสตร์แล้ว เรายังสามารถวิเคราะห์หาค่าต้นทุนลักษณะต่าง ๆ ได้จากภาพกราฟดังตัวอย่างต่อไปนี้

**ตัวอย่างที่ 6.2** ณ ระดับผลผลิต OX จงหาค่า MC, AC, TC, AVC, TVC, AFC และ TFC จากภาพที่ 7.3



ภาพที่ 6.4 เส้น AVC AC และ MC ณ ระดับผลผลิต OX

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า169)

#### วิธีทำ

1. เราสามารถหาค่า MC และค่าเฉลี่ยของต้นทุนชนิดต่างๆ ได้ โดยการวัดค่าตามแนวตั้ง จากจุดที่แสดงระดับผลผลิตที่ต้องการจนถึงเส้นต้นทุนที่ต้องการจะทราบค่า จะได้ค่าต่าง ๆ ดังนี้

$$MC = Xa' \text{ หรือ } Oa$$

$$Ac = Xb' \text{ หรือ } Ob$$

$$AVC = Xc' \text{ หรือ } Oc$$

$$AFC = Ac - AVC \text{ (เพราะว่า } AC = AFC + AVC)$$

$$= Xb' - Xc' \text{ หรือ } Ob - Oc$$

$$= c'b' \text{ หรือ } cd$$

2. สำหรับค่าของผลรวมทั้งหมดนั้น เราสามารถคำนวณได้จากค่าเฉลี่ยต่อหน่วย (ที่วัดได้ตามแนวตั้ง) คูณด้วยจำนวนผลผลิต ซึ่งก็คือสูตรของพื้นที่ □ จะได้ค่าผลรวมของต้นทุนลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

$$AC = \frac{TC}{Q} \text{ นั่นคือ } TC = AC \cdot Q$$

แทนค่า  $AC = Ob$  และ  $Q = OX$  จะได้

$$TC = Ob \cdot OX$$

$$= \text{พื้นที่ } \square Obb'X$$

$$TVC = AVC \cdot Q$$

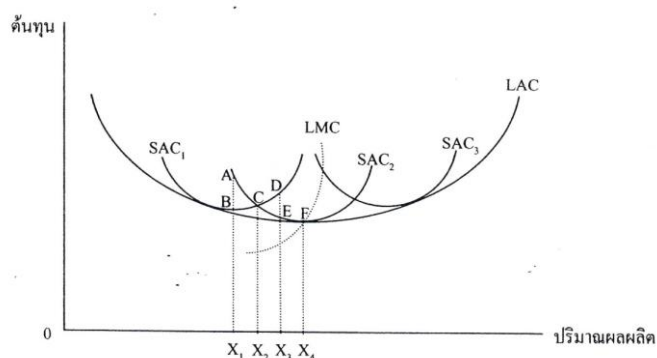
$$= Oc \cdot OX$$



$$\begin{aligned}
 &= \text{พื้นที่ } \square Occ'X \\
 \text{TFC} &= \text{AFC} \cdot Q \\
 &= cb \cdot OX \\
 &= \text{พื้นที่ } \square cbb'c' \\
 \text{หรือ TC} &= \text{พื้นที่ } \square cbb'c' + \text{พื้นที่ } \square cbb'X = \text{พื้นที่ } \square cbb'X
 \end{aligned}$$

#### 6.4 การวิเคราะห์ต้นทุนในระยะยาว

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ ( 2555,หน้า170) กล่าวว่า การวิเคราะห์ต้นทุนในระยะยาวผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตได้ทุกชนิด จึงมีแต่ปัจจัยแปรผันเท่านั้น ต้นทุนทั้งหมดในระยะยาวจึงประกอบด้วยต้นทุนแปรผันเพียงอย่างเดียว ส่วนในระยะสั้นผู้ผลิตจำเป็นต้องใช้ขนาดการผลิตหรือขนาดโรงงานที่มีอยู่ในขณะนั้นผลิตสินค้าที่ต้องการไม่ว่าจะผลิตสินค้าจำนวนมากน้อยเท่าใดก็ตาม แต่ในระยะยาวผู้ผลิตสามารถปรับปรุงโรงงานหรือเลือกขนาดโรงงานที่เสียค่าใช้จ่ายต่ำสุดสำหรับการผลิตสินค้าแต่ละจำนวนที่ต้องการได้เสมอซึ่งการผลิตในระยะยาวจะดำเนินการมาจากการผลิตในระยะสั้นก่อน แล้วจึงปรับปรุงให้เหมาะสมไปสู่การผลิตในระยะยาว สำหรับขนาดการผลิตหรือขนาดของโรงงานในระยะยาวนั้นอาจแบ่งเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ดังนั้นเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) จะประกอบด้วยเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น (SAC) ของขนาดการผลิตขนาดต่าง ๆ ดังภาพที่ 6.5



ภาพที่ 6.5 เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า170)

**ตัวอย่างที่ 6.3** สมมุติว่ามีโรงงาน 2 ขนาด ประกอบด้วยเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น คือ  $SAC_1$  ,  $SAC_2$ , และ  $SAC_3$  เมื่อลากเส้นสัมผัสเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้นของทุกโรงงานจะได้เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) ซึ่งเส้น LAC นี้ไม่ได้สัมผัสเส้น SAC ที่จุดต่ำสุดของทุกขนาดโรงงาน แต่จะสัมผัส SAC ณ

จุดต่ำสุดเพียงโรงงานขนาดเดียวเท่านั้น ซึ่งจากภาพที่ 7.4 คือโรงงานขนาดที่ 2 ดังนั้น โรงงานขนาดที่ 2 จึงเป็นโรงงานที่มีขนาดเหมาะสมที่สุดสำหรับการผลิตในระยะยาว เพราะจุดต่ำสุดของเส้น  $SAC_2$  เท่ากับจุดต่ำสุดของเส้น LAC พอดีที่จุด F แสดงว่าผู้ผลิตเสียต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ  $FX_4$  และจำนวนผลผลิตที่เหมาะสมที่สุด คือ  $OX_4$

อย่างไรก็ดี ในระยะยาวผู้ผลิตจะเลือกใช้โรงงานที่เหมาะสมขนาดใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตที่ต้องการผลิตเช่น

ก. ถ้าต้องการผลิต  $OX_1$  หน่วยอาจใช้โรงงานขนาด  $SAC_1$  หรือ  $SAC_2$  ก็ได้แต่ควรเลือกโรงงานที่เหมาะสมคือโรงงานขนาด  $SAC_1$  เพราะเสียต้นทุนเฉลี่ยเพียง  $BX_1$  ต่ำกว่าโรงงานของ  $SAC_2$  ซึ่งต้องเสียต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ  $AX_1$

ข. ถ้าต้องการผลิต  $OX_2$  หน่วยจะใช้โรงงานขนาด  $SAC_1$  หรือ  $SAC_2$  ก็ได้ เพราะเสียต้นทุนเฉลี่ยเท่ากันคือ  $CX_2$

ค. ถ้าต้องการผลิต  $OX_3$  หน่วย โรงงานที่เหมาะสมคือโรงงานขนาด  $SAC_2$  เพราะเสียต้นทุนเฉลี่ยเพียง  $EX_3$  ต่ำกว่าโรงงานขนาด  $SAC_1$  ซึ่งต้องเสียต้นทุนเฉลี่ย  $DX_3$

เนื่องจากโรงงานขนาดที่เหมาะสมที่สุดในระยะยาว คือ  $SAC_2$  ซึ่งเกิดจาก  $SAC_2 = LAC$  ณ จุดต่ำสุดของเส้น  $SAC_2$  และเส้น LAC พอดี นั่นคือ เงื่อนไขระดับปริมาณผลผลิตที่เหมาะสมที่สุดในระยะยาวจะเกิดขึ้นเมื่อ  $SAC = LAC = SMC = LMC$  ทั้งนี้ เพราะว่า  $SAC = SMC$  ณ จุดที่  $SAC$  มีค่าต่ำสุด และ  $LAC = LMC$  ณ จุดที่  $LAC$  มีค่าต่ำสุด

ข้อสังเกต เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) มีลักษณะเป็นรูปตัว U เหมือนเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น (SAC) เพียงแต่เส้น LAC โค้งน้อยกว่าเส้น SAC ทั้งนี้เนื่องจากเป็นไปตามกฎว่าด้วยผลได้ต่อขนาด (ดังที่ได้อธิบาย) ซึ่งกล่าวว่าในระยะยาวเมื่อผู้ผลิตขยายการผลิตโดยการเพิ่มปัจจัยการผลิตทุกชนิดในสัดส่วนเดียวกันจะทำให้ผลผลิตเปลี่ยนแปลงไป คือ ระยะแรกผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้ต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาวคือ เส้น LAC ลดลง (เส้น LAC จะลาดลงจากซ้ายไปขวามีค่าความลาดชันเป็นลบ) เพราะเกิดการประหยัดมากกว่าการไม่ประหยัดต่อขนาด ระยะต่อมาผลได้ต่อขนาดคงที่ เส้น LAC มีค่าความลาดชันเป็นศูนย์ ณ จุดที่ LAC ต่ำสุด และเมื่อมีการขยายขนาดการผลิตเพิ่มมากขึ้นจนทำให้เกิดการไม่ประหยัดมากกว่าการประหยัดต่อขนาด จึงทำให้ผลได้ต่อขนาดลดลง และเส้น LAC เพิ่มขึ้น (เส้น LAC ลาดขึ้นจากซ้ายไปขวามีค่าความลาดชันเป็นบวก) ดังนั้น ในระยะยาวขนาดการผลิตที่เหมาะสมที่สุดก็คือขนาดการผลิต ณ จุดที่เส้น LAC ต่ำที่สุดนั่นเอง

## 6.5 รายรับจากการผลิต

### 6.5.1 ความหมายของรายรับชนิดต่างๆ

**6.5.1.1 รายรับรวมหรือรายรับทั้งหมด** (total revenue : TR) หมายถึง รายรับทั้งหมดที่ผู้ผลิตได้รับจากการขายสินค้าและบริการ ณ ระดับราคาตลาดในขณะใดขณะหนึ่ง

$$TR = P \times Q$$

โดยที่ P คือ ระดับราคาสินค้าและบริการ

Q คือ ปริมาณสินค้าและบริการที่ขายออกไป

**6.5.1.2 รายรับเฉลี่ย** (average revenue : AR) หมายถึง รายรับที่ผู้ผลิตได้รับเฉลี่ยต่อหน่วยของสินค้าและบริการที่ขายออกไป ซึ่งก็คือระดับราคาของสินค้าและบริการนั่นเอง เราสามารถคำนวณได้จากรายรับทั้งหมดหารด้วยปริมาณสินค้าและบริการที่ขายออกไป

$$AR = \frac{TR}{Q} = \frac{P \times Q}{Q}$$

นั่นคือ  $AR = P$

**6.5.1.3 รายรับหน่วยสุดท้ายหรือรายรับเพิ่ม** (marginal revenue : MR) หมายถึง รายรับที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการขายสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นหรือลดลง 1 หน่วย

$$MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

เมื่อ  $\Delta Q = 1$  จะได้  $MR = \Delta TR$

หรือ  $MR_n = TR_n - TR_{n-1}$

โดยที่  $\Delta TR$  คือ การเปลี่ยนแปลงของรายรับรวม

$\Delta Q$  คือ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการผลิตสินค้าและบริการ

N คือ หน่วยที่ของสินค้าที่ขาย

## 6.5.2 ตารางและลักษณะของเส้นรายรับจากการผลิต

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 171) กล่าวว่า เมื่อเราทราบระดับราคาและปริมาณสินค้าและบริการที่ขายออกไป เราสามารถนำมาสร้างตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายรับรวม รายรับ

เฉลี่ย และรายรับเพิ่มได้ ในที่นี้จะพิจารณาแยกเป็น 2 กรณี คือ กรณีราคาสินค้าและบริการคงที่ และกรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง

### 6.5.2.1 ตารางและเส้นรายรับจากการผลิตกรณีราคาสินค้าและบริการคงที่

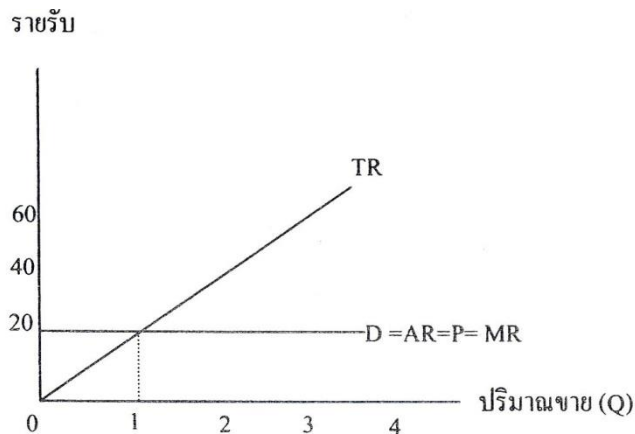
ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีระดับราคาสินค้าและบริการคงที่ ถ้าเราทราบระดับราคาและปริมาณขายก็สามารถแสดงตารางและเส้นรายรับจากการผลิตได้ ดังตารางที่ 6.2

ตารางที่ 6.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง TR AR และ MR กรณีราคาสินค้าและบริการคงที่

ราคา (P)	ปริมาณขาย (Q)	รายรับรวม (TR = P · Q)	รายรับเฉลี่ย (AR = TR/Q)	รายรับเพิ่ม (MR = $\Delta TR/\Delta Q$ )
20	0	0	-	-
20	1	20	20	20
20	2	40	20	20
20	3	60	20	20
20	4	80	20	20

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า174)

เมื่อนำตัวเลขในตารางที่ 6.2 มาเขียนกราฟจะได้ลักษณะของเส้น TR AR และ MR ดังแสดงในภาพที่ 6.6



ภาพที่ 6.6 เส้น TR AR และ MR กรณีราคาสินค้าและบริการคงที่

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า174)

จากตารางที่ 6.2 จะเห็นได้ว่า AR มีค่าเท่ากับ P และเท่ากับ MR ด้วย และโดยที่เส้นอุปสงค์ของผู้บริโภคแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคา (P) และปริมาณสินค้าและบริการ (Q) ดังนั้น

ถ้าเราพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง AR และ Q เราจะได้ว่า AR ก็คือเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตหรือหน่วยธุรกิจนั่นเอง ( $D = AR = P$ ) อุปสงค์ของหน่วยธุรกิจจะหมายถึงอุปสงค์ของผู้บริโภคในตลาดที่มองในทัศนะของหน่วยธุรกิจ เพราะหน่วยธุรกิจจำเป็นต้องรู้และทำความเข้าใจกับลักษณะของอุปสงค์ที่ผู้บริโภคมีต่อสินค้าของตน ดังนั้นในตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์เราจะได้ว่าเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตคือเส้นเดียวกับเส้น AR, P และ MR นั่นคือ  $D = AR = P = MR$  และมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกันแกนนอนดังภาพที่ 7.5 นอกจากนี้เส้น TR ก็เป็นเส้นแนวลาดจากซ้ายไปทางขวา แสดงว่าการเปลี่ยนแปลงของเส้น TR เพิ่มขึ้นในอัตราคงที่ ทั้งนี้เนื่องจากระดับราคาสินค้าคงที่และ MR คือค่าความลาดชันของเส้น TR ก็มีค่าคงที่เท่ากับระดับราคาสินค้าด้วย

### 6.5.2.2 ตารางและเส้นรายรับจากการผลิตกรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง

กรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงมักจะเกิดขึ้นในตลาดที่มีการผูกขาด ผู้ผลิตจะมีอำนาจในการกำหนดราคาและปริมาณผลผลิตอย่างเต็มที่ ทำให้ระดับราคาสินค้าไม่คงที่เหมือนตลาดแข่งขันอย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามหากผู้ผลิตกำหนดระดับราคาสินค้าไว้สูงก็จะทำให้ผู้ขายสามารถขายสินค้าของตนได้น้อยลง ในทางตรงกันข้ามหากกำหนดระดับราคาสินค้าไว้ต่ำผู้ขายก็ยอมขายสินค้าของตนได้มากขึ้น ดังนั้นถ้ากำหนดระดับราคาสินค้าและปริมาณสินค้าที่ขายได้ เราก็สามารถคำนวณการหารายรับชนิดต่างๆ ได้แสดงในตารางที่ 6.3

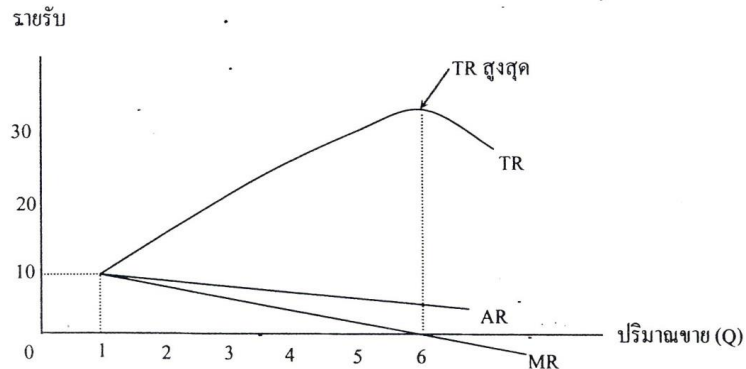
ตารางที่ 6.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง TR AR และ MR กรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง

ราคา (P)	ปริมาณขาย (Q)	รายรับรวม ( $TR = P \cdot Q$ )	รายรับเฉลี่ย ( $AR = TR / Q$ )	รายรับเพิ่ม ( $MR = \Delta R$ )
10	1	10	10	10
9	2	18	9	8
8	3	24	8	6
7	4	28	7	4
6	5	30	6	2
5	6	30	5	0
4	7	28	4	-2

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า175)

จากตารางที่ 6.3 จะเห็นได้ว่า AR มีค่าเท่ากับ P ดังนั้นจะได้ว่า AR ก็คือ เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตหรือหน่วยธุรกิจนั่นเองโดยที่  $D = AR = P$  เช่นเดียวกันตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์แต่มี

ข้อแตกต่างกันคือ MR มีค่าไม่คงที่เพราะระดับราคาสินค้าไม่คงที่ ทำให้เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตหรือเส้น AR ไม่ใช่เส้นเดียวกันเส้น MR ดังภาพที่ 7.6



ภาพที่ 6.7 เส้น TR, AR และ MR กรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า176)

จากตารางที่ 6.3 และภาพที่ 6.7 จะเห็นได้ว่า เส้น TR, AR และ MR มีความสัมพันธ์กันดังนี้

1. เมื่อผู้ผลิตต้องการขยายผลผลิตให้ได้มากขึ้น เขาจะต้องลดราคา จึงทำให้เมื่อปริมาณขายเพิ่มขึ้น AR จะมีค่าลดลงตามลำดับ (เพราะ  $AR = P$  เสมอ) นั่นคือ เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตจะมีลักษณะลาดลงจากซ้ายไปขวาหรือมีความลาดชันเป็นลบ ( $D = AR = P$ )

2. เส้น MR จะลดลงเรื่อยๆ และอยู่ในระดับต่ำกว่า AR ( $MR < AR$ ) โดยมีความชันเป็น 2 เท่าของเส้น AR เพราะการลดลงของ AR น้อยกว่าการลดลงของ MR ทำให้เส้น MR อยู่ใต้เส้น AR เสมอ และ MR จะมีค่าลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งเท่ากับศูนย์และติดลบในที่สุด

3. ตราบใดที่ MR มีค่าเป็นบวกหรือ  $MR > 0$  จะทำให้ TR เพิ่มขึ้นเมื่อปริมาณขายเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจาก MR ลดลงเรื่อยๆ จึงทำให้ TR เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง

4. เมื่อ  $MR = 0$  จะทำให้ TR มีค่าสูงสุด

5. เมื่อ MR มีค่าติดลบ จะทำให้ TR มีค่าลดลง

6.  $MR = \Delta TR / \Delta Q$  คือ ค่าความลาดชันของเส้น TR

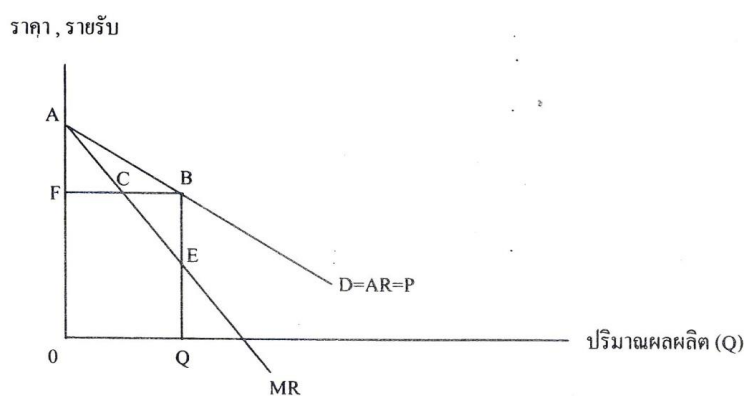
**การสร้างเส้น MR จากเส้น AR หรือเส้นอุปสงค์**

ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกรณีที่ราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เพราะในในตลาดแข่งขันสมบูรณ์หรือกรณีราคาสินค้าและบริการคงที่ ได้อธิบายไว้แล้วว่าเส้น MR คือ

เส้นเดียวกับเส้น AR หรือเส้นอุปสงค์ ( $D = AR = P = MR$ ) ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกันแนวนอน ส่วนกรณีราคาสินค้าและบริการไม่คงที่เส้น MR จะอยู่ใต้เส้น AR (เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิต) เสมอ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเส้น AR และ MR ในกรณีที่เส้น AR เป็นเส้นตรง และกรณีที่เส้น AR เป็นเส้นโค้งแยกพิจารณาได้ดังนี้

### 1. กรณีเส้น AR หรือเส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรงทอดลง

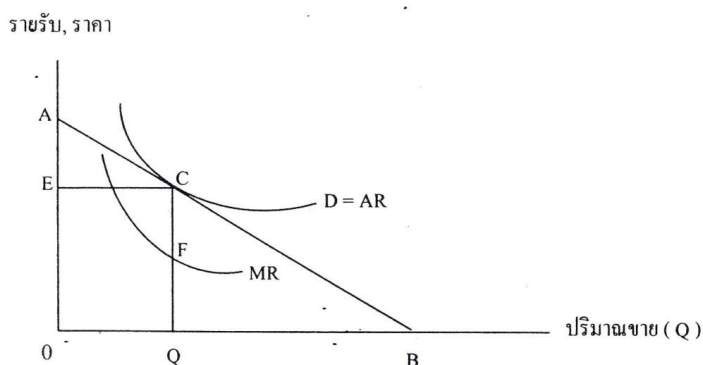
เราสามารถสร้างเส้น MR โดยเลือกจุดใดจุดหนึ่งบนเส้น AR หรือเส้นอุปสงค์ สมมติเป็นจุด B ตามภาพที่ 6.8 เส้นลากเส้นตรงจากจุด B ไปตั้งฉากกับแกนตั้งที่จุด F และจากจุด B ลากเส้นตรงไปตั้งฉากกับแกนนอนที่จุด Q วัดระยะ BE บนเส้น BQ ให้อยู่เท่ากับ AF แล้วลากเส้นตรงจากจุด A ให้อยู่ผ่านจุด E เส้นที่ลากนี้คือเส้น MR จะเป็นเส้นตรงที่มีค่าความลาดชันเป็น 2 เท่า ของเส้น AR เสมอ



ภาพที่ 6.8 การสร้างเส้น MR กรณีเส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรงทอดลง  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า177)

### 2. กรณีเส้น AR หรือเส้นอุปสงค์เป็นเส้นโค้ง

เราสามารถสร้างเส้น MR โดยเลือกจุดใดจุดหนึ่งบนเส้น AR หรือเส้นอุปสงค์ สมมติเป็นจุด C ตามภาพที่ 7.8 และลากเส้นตรง AB ให้สัมผัสเส้น AR ที่จุด C และจากจุด C ลากเส้นตรงไปตั้งฉากกับแกนนอนที่จุด Q และลากไปตั้งฉากกับแกนตั้งที่จุด E จากจุด C วัดระยะ CF = AE แล้วลากเส้นโค้งผ่านจุด F เส้นที่ลากนี้คือเส้น MR จะมีลักษณะเป็นเส้นโค้งเช่นเดียวกับ AR หรือเส้นอุปสงค์ โดยมีค่าความลาดชันเป็น 2 เท่า ของเส้น AR เสมอ



ภาพที่ 6.9 การสร้างเส้น MR กรณีเส้นอุปสงค์เป็นเส้นโค้ง  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า177)

### 6.6 กำไรจากการผลิต (สุจิตรา กุลประสิทธิ์, 2555, หน้า177) กล่าวว่า

กำไร (profit) หมายถึง ผลต่างระหว่างรายรับรวมกับต้นทุนรวมที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าและบริการออกขายในช่วงเวลาหนึ่งๆ เขียนในรูปสมการดังนี้

$$\pi = TR - TC$$

โดยที่  $\pi$  คือ กำไรรวม (total profit)  
 TR คือ รายรับรวม (total revenue)  
 TC คือ ต้นทุนรวม (total cost)

#### 6.6.1 กำไรทางบัญชีและกำไรทางเศรษฐศาสตร์

จากการศึกษาเรื่องต้นทุนทำให้เราทราบว่าต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์สูงกว่าต้นทุนทางบัญชี เพราะได้รวมต้นทุนที่มองไม่เห็นหรือต้นทุนที่ไม่ชัดเจนหรือต้นทุนค่าเสียโอกาสเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้กำไรทางเศรษฐศาสตร์มีค่าน้อยกว่ากำไรทางเศรษฐศาสตร์กล่าวคือ

$$\text{กำไรทางบัญชี} = \text{รายรับรวม} - \text{ต้นทุนชัดเจน}$$

$$\text{กำไรทางเศรษฐศาสตร์} = \text{รายรับรวม} - (\text{ต้นทุนชัดเจน} + \text{ต้นทุนไม่ชัดเจน})$$

อย่างไรก็ดีกำไรทางเศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กำไรปกติ (normal profit) และกำไรเกินปกติ (super normal profit หรือ abnormal profit)

**6.6.1.1 กำไรปกติ** หมายถึง กำไรที่รวมอยู่ในต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ในรูปของต้นทุนไม่ชัดเจนหรือต้นทุนที่ไม่ได้มีการจ่ายจริงหรือต้นทุนค่าเสียโอกาสนั่นเอง ซึ่งหมายถึงค่าตอบแทนที่ผู้ประกอบการควรได้รับ (เพราะต้นทุนประกอบด้วย ค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไร



ซึ่งเป็นผลตอบแทนของผู้ประกอบการ) ดังนั้น กำไรปกติจึงรวมอยู่ในต้นทุนรวม (TC) ส่วนต้นทุนทางบัญชีไม่รวมกำไรปกติ เพราะไม่ถือว่าเป็นค่าตอบแทนของผู้ประกอบการเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2545 : 142)

**6.6.1.2 กำไรเกินปกติหรือกำไรส่วนเกิน (excess profit)** คือ กำไรที่ส่วนเกินจากกำไรปกติ จึงถือว่าเป็นกำไรที่แท้จริง (pure profit) หรือกำไรทางเศรษฐศาสตร์ที่แท้จริง (pure economic profit) ส่วนกำไรปกติเป็นเพียงค่าเสียโอกาสของผู้ประกอบการจึงไม่ใช่กำไรที่แท้จริง ซึ่งกำไรเกินปกติสามารถคำนวณได้จากผลต่างระหว่างรายรับรวม (TR) กับต้นทุนรวม (TC)

**ข้อสังเกต** กำไรทางเศรษฐศาสตร์ที่แท้จริงอาจแบ่งเป็น 3 กรณี คือ

(1) **กำไรทางเศรษฐศาสตร์เท่ากับศูนย์** ( $TR - TC = 0$  หรือ  $TR = TC$ ) แสดงว่าหน่วยผลิตจะได้เฉพาะกำไรปกติเท่านั้น เพราะกำไรเกินปกติเท่ากับศูนย์

(2) **กำไรทางเศรษฐศาสตร์มากกว่าศูนย์** ( $TR > TC$ ) แสดงว่าหน่วยผลิตจะได้ทั้งกำไรปกติและกำไรเกินปกติ ซึ่งกำไรเกินปกตินี้จะเป็นสิ่งจูงใจให้หน่วยธุรกิจเดิมขยายขนาดการผลิตออกไป และดึงดูดให้ผู้ผลิตรายใหม่ๆ เข้าสู่อุตสาหกรรม

(3) **กำไรทางเศรษฐศาสตร์น้อยกว่าศูนย์** ( $TR < TC$ ) แสดงว่าหน่วยผลิตขาดทุนหากการขาดทุนนั้นน้อยกว่าหรือเท่ากับต้นทุนคงที่ หน่วยผลิตก็จะผลิตต่อไปเพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด เพราะถ้าไม่ผลิตก็ต้องขาดทุนเท่ากับต้นทุนคงที่ ซึ่งต้นทุนคงที่นี้ผู้ผลิตจะต้องจ่ายจำนวนคงที่ตลอด แม้ว่าจะไม่ได้ทำการผลิต เช่น ค่าเช่าสำนักงาน เป็นต้น แต่ถ้ามูลค่าการขาดทุนมากกว่าต้นทุนคงที่ผู้ผลิตก็จะเลิกกิจการ

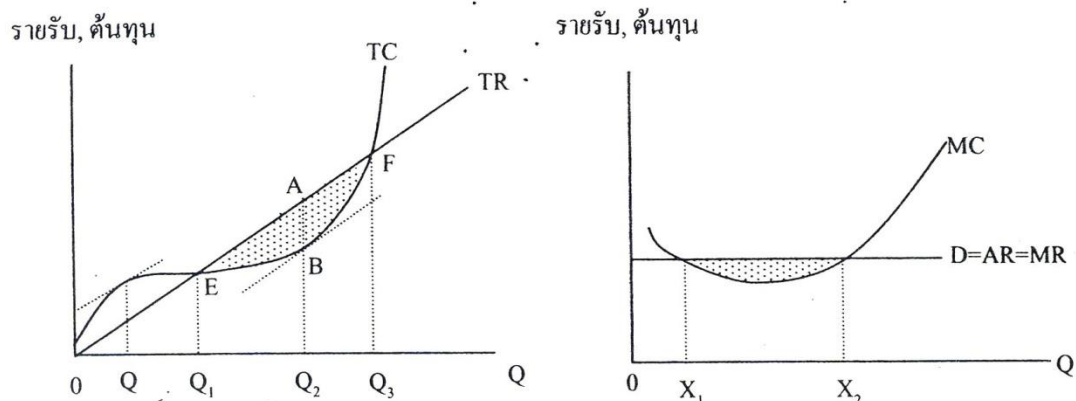
## 6.7 การหากำไรสูงสุด

การหากำไรสูงสุดในกรณีที่ราคาสินค้าและบริการคงที่ และกรณีที่ราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง สามารถพิจารณาได้จากผลต่างระหว่างรายรับรวมและต้นทุนรวมมีค่ามากที่สุด ซึ่งวิธีการวิเคราะห์หาจำนวนผลผลิตที่จะทำให้หน่วยผลิตได้กำไรสูงสุดมี 2 วิธี คือ การวิเคราะห์จากรายรับรวม (TR) และต้นทุนรวม (TC) และการวิเคราะห์จากรายรับเพิ่ม (MR) และต้นทุนเพิ่ม (MC)

### 6.7.1 การหากำไรสูงสุดกรณีราคาสินค้าและบริการคงที่

สามารถวิเคราะห์ได้ 2 วิธี คือ

**6.7.1.1 การวิเคราะห์จากรายรับรวมและต้นทุนรวม** เราสามารถวิเคราะห์โดยพิจารณาส่วนแตกต่างระหว่างเส้นรายรับรวม (TR) กับเส้นต้นทุนรวม (TC) ซึ่งเส้น TR ในกรณีราคาคงที่หรือในตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์จะมีลักษณะเป็นเส้นตรงทอดขึ้นจากซ้ายไปขวาดังภาพที่ 6.10 (ก)



(ก) การหาค่าไรสูงสุดจาก TR และ TC

(ข) การหาค่าไรสูงสุดจาก MR และ MC

ภาพที่ 6.10 การหาค่าไรสูงสุดราคาสินค้าและบริการคงที่

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า178)

จากภาพที่ 6.10 (ก) ผู้ผลิตจะขาดทุนตลาดตั้งแต่หน่วยผลิตที่ 1 จนถึงหน่วยผลิตที่ก่อนถึง  $OQ_1$  หน่วย และหน่วยผลิตหลังจาก  $OQ_3$  เป็นต้นไป โดยจะขาดทุนมากที่สุดเมื่อผลผลิตเท่ากับ  $OQ$  หน่วย และที่จุด E และ F คือจุดเสมอตัว (break – even point) ทำให้ผู้ผลิตคุ้มทุนเพราะ  $TR = TC$  ซึ่งที่จุด E และ F ผู้ผลิตจะได้เพียงกำไรปกติเท่านั้น และผู้ผลิตจะเริ่มทำกำไรทางเศรษฐศาสตร์เมื่อผลผลิตมากกว่า  $OQ_1$  หน่วยจนถึง  $OQ_3$  หน่วย เพราะ  $TR > TC$  ผู้ผลิตจะได้ทั้งกำไรปกติและกำไรเกินปกติและจะได้รับกำไรสูงสุดเมื่อเส้น TR มีระยะห่างจากเส้น TC มากที่สุดตามแนวตั้ง ณ ปริมาณผลผลิตที่ทำให้ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุดคือ  $OQ_2$  หน่วย จะได้กำไรต่อหน่วยสูงสุดเท่ากับ AB ซึ่งค่าความลาดชันของเส้น TR ที่จุด A จะเท่ากับค่าความลาดชันของเส้น TC ที่จุด B พอดี (สังเกตได้จากเส้นตรงที่ลากสัมผัสเส้น TC ที่จุด B จะขนานกับเส้น TR ที่จุด A) โดยมีความลาดชันของ TR คือ MR และค่าความลาดชันของ TC คือ MC ดังนั้นจะได้เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิตที่ทำให้ได้รับกำไรสูงสุด คือ  $MR = MC$

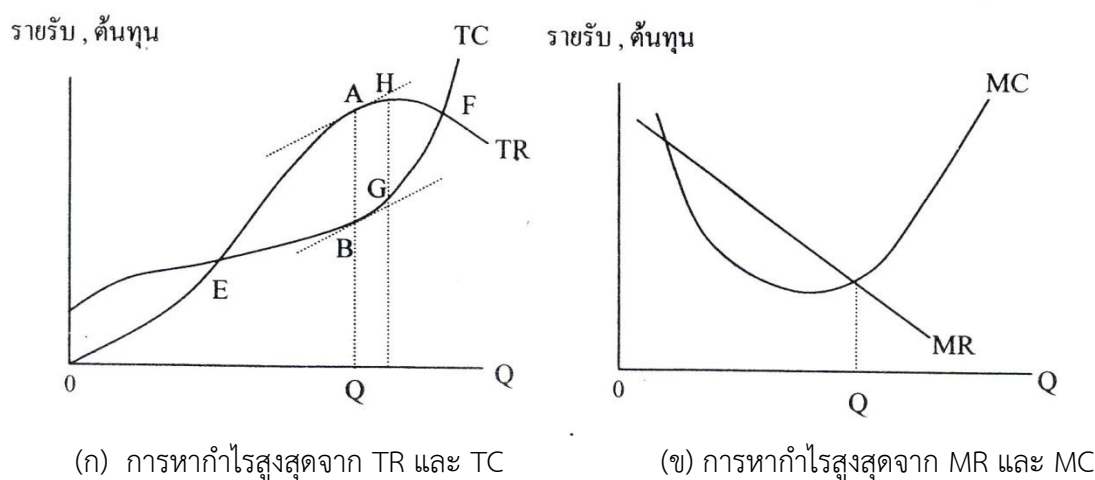
เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิต คือ  $MR = MC$

**6.7.1.2 การวิเคราะห์จาก MR และ MC** การวิเคราะห์วิธีนี้จะทำให้เราสามารถอธิบายได้ว่าทำไมเงื่อนไขกำไรสูงสุดคือ  $MR = MC$  ดังแสดงในภาพที่ 7.9 (ข) จะเห็นได้ว่าถ้า  $MR < MC$  ผู้ผลิตจะขาดทุน และถ้า  $MR > MC$  ตั้งแต่หน่วยผลิตที่  $OX_1$  ผู้ผลิตจะได้กำไร ดังนั้นตราบใดที่  $MR > MC$

แล้วผู้ผลิตจะขยายการผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะจะทำให้มีกำไรรวมสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงหน่วยที่  $OX_2$  ซึ่งเป็นระดับที่  $MR = MC$  ผู้ผลิตจะได้กำไรรวมสูงสุด หรือขาดทุนน้อยที่สุด

### 6.7.2 การหำกำไรสูงสุดกรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์หำกำไรสูงสุดสามารถวิเคราะห์จากรายรับรวมและต้นทุนรวมและวิเคราะห์จาก  $MR$  และ  $MC$  ได้เช่นเดียวกับการหำกำไรสูงสุดกรณีราคาคงที่ มีข้อแตกต่างกันคือ เส้น  $TR$  จะไม่เป็นเส้นตรงแต่จะมีลักษณะเป็นเส้นโค้งที่เพิ่มขึ้นจนกระทั่งระดับสูงสุดแล้วจะลดลงดังแสดงในภาพที่ 7.10 (ก) และเส้น  $MR$  ก็เป็นเส้นที่ลาดเอียงจากซ้ายลงมาจากขวาดังภาพที่ 6.11 (ข)



ภาพที่ 6.11 การหำกำไรสูงสุดกรณีราคาสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า180)

จากภาพที่ 6.11 (ก) ผู้ผลิตจะคุ้มทุนที่จุด  $E$  และ  $F$  (เพราะ  $TR = TC$ ) ซึ่งจะได้เพียงกำไรปกติ และช่วงระหว่างจุด  $E$  และ  $F$   $TR > TC$  ผู้ผลิตจะได้รับทั้งกำไรปกติและกำไรเกินปกติ และจะได้รับการกำไรสูงสุด เมื่อ  $TR$  มีระยะห่างจาก  $TC$  มากที่สุดตามแนวตั้ง คือ ผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุดเท่ากับ  $AB$  ซึ่งที่จุด  $A$  และ  $B$  มีค่าความลาดชันของเส้น  $TR$  และ  $TC$  เท่ากัน นั่นคือเงื่อนไขกำไรสูงสุดจะเกิดขึ้นเมื่อ  $MR = MC$  ดังนั้นไม่ว่าหน่วยผลิตหรือผู้ผลิตจะอยู่ในโครงสร้างตลาดแบบใดไม่ว่าจะเป็นกรณีราคาคงที่หรือราคาเปลี่ยนแปลง เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิตที่จะทำให้ได้รับการกำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุด คือ  $MR = MC$  เช่นเดียวกับภาพที่ 6.11 (ข) ถ้า  $MR > MC$  ผู้ผลิตจะได้กำไรและได้รับการกำไรสูงสุด ณ ระดับที่  $MR = MC$  เมื่อจำนวนผลผลิตเท่ากับ  $OQ$  หน่วย

ข้อสังเกต เมื่อรายรับรวมสูงสุด ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องได้รับการกำไรสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากการหาได้จากส่วนต่างระหว่างรายรับรวม ( $TR$ ) และต้นทุนรวม ( $TC$ ) จากภาพที่ 6.11 (ก) จะเห็นได้ว่า  $TR$  สูงสุดที่จุด  $H$  ผู้ผลิตจะได้รับการกำไรเท่ากับ  $HG$  น้อยกว่าช่วง  $AB$  ซึ่งคือกำไรสูงสุดที่ผู้ผลิตได้รับ

### 6.7.2.1 คำศัพท์ที่ใช้ในตลาดผลผลิต

จากที่อธิบายในบทที่ 6 และ 7 จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตลาดสินค้าและบริการ หรือตลาดผลผลิตมีอยู่หลายคำศัพท์ เราสามารถสรุปได้ดังปรากฏในตารางที่ 6.4

ตารางที่ 6.4 การเปรียบเทียบคำศัพท์ในตลาดผลผลิต

ผลผลิต (product)	ต้นทุน (cost)	รายรับ (revenue)
1. ผลผลิตรวม : TR	1. ต้นทุนรวม : TC TC = TFC + TVC (ระยะสั้น)	1. รายรับรวม : TR TR = P x Q
2. ผลผลิตเฉลี่ย : AP $AP = \frac{TP}{L}$ หรือ $\frac{Q}{L}$	2. ต้นทุนคงที่รวม : TFC	2. รายรับเฉลี่ย : AR $AR = \frac{TP}{Q} = P$
3. ผลผลิตเพิ่ม : MP $MP = \frac{\Delta TP}{\Delta L}$ หรือ $\frac{\Delta Q}{\Delta L}$	3. ต้นทุนแปรผันรวม : TVC	3. รายรับเพิ่ม : MR $MR = \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$
4. slope ของ TP คือ MP	4. ต้นทุนคงที่เฉลี่ย : AFC $AFC = \frac{TFC}{Q}$	4. slope ของ TR คือ MR
5. MP=AP ณ จุดสูงสุดของ AP	5. ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย : AVC $AVC = \frac{TVC}{Q}$	5. กำไร = TR - TC
6. เส้นผลผลิตเท่ากัน : isoquant มีค่า slope คือ $MRTS_{KL}$	6. ต้นทุนเฉลี่ย : AC $AC = \frac{TC}{Q}$ หรือ $AC = AFC + AVC$	6. เงื่อนไขกำไรสูงสุด คือ $MR = MC$
7. เส้นต้นทุนเท่ากัน : isocost มีค่า slope คือ $P_K/P_L$	7. ต้นทุนเพิ่ม : MC $MC = \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$ หรือ $\frac{\Delta TVC}{\Delta Q}$	
8. อัตราเพิ่มของการใช้แทนกันทางเทคนิคของปัจจัยการผลิต : $MRTS_{KL} = \frac{\Delta L}{\Delta K}$	8. MC = AVC ณ จุดต่ำสุดของ AVC	
9. เงื่อนไขการผสมปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมที่สุด คือ $MRTS_{KL} = \frac{\Delta L}{\Delta K} = \frac{P_K}{P_L}$ หรือ $\frac{MP_K}{MP_L} = \frac{P_K}{P_L}$	9. MC = AC ณ จุดต่ำสุดของ AC	
	10. slope ของ TC คือ MC	

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า182)

## สรุป

ต้นทุนทางบัญชีคือต้นทุนชัดเจนที่มีการจ่ายจริง ส่วนต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ คือ ต้นทุนชัดเจนและต้นทุนไม่ชัดเจนหรือต้นทุนค่าเสียโอกาส ดังนั้นต้นทุนทางบัญชีจึงน้อยกว่าต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ทำให้กำไรทางบัญชีสูงกว่ากำไรทางเศรษฐศาสตร์ การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตในระยะสั้นจะประกอบด้วยต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน โดยที่  $MC = AVC$  ณ จุดที่  $AVC$  มีค่าต่ำสุด และ  $MC = AC$  ณ จุดที่  $AC$  มีค่าต่ำสุด สำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตในระยะยาวเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) คือเส้นที่ลากสัมผัสเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้นของโรงงานขนาดต่าง ๆ และเส้น LAC จะสัมผัส SAC ณ จุดต่ำสุดเพียงขนาดโรงงานเดียวเท่านั้น ซึ่งโรงงานนั้นเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด และให้ระดับผลผลิตที่เหมาะสมที่สุดด้วย

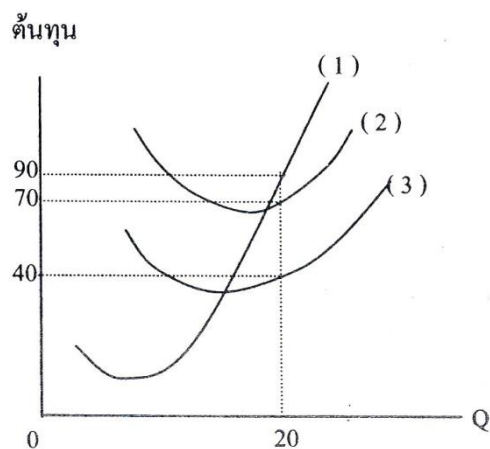
รายรับจากการผลิตประกอบด้วยรายรับรวม (TR) รายรับเฉลี่ย (AR) และรายรับเพิ่ม (MR) ซึ่ง AR มีค่าเท่ากับ P เสมอ ดังนั้น AR คือเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิต ( $D = AR = P$ ) และเป็นเส้น MR จะอยู่ใต้เส้น AR โดยมีความชันเป็น 2 เท่าของเส้น AR เสมอ ยกเว้นกรณีราคาคงที่ในตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ เส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรงขนานกับแกนอนเส้น MR ก็คือ เส้นเดียวกับเส้น อุปสงค์ ( $AR = D = P = MR$ ) และเงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิตที่จะทำให้ได้กำไรสูงสุดคือ  $MR = MC$  トラバิดที่  $MR > MC$  ผู้ผลิตจะขยายขนาดการผลิตไปเรื่อยๆ จนกระทั่ง  $MR = MC$  จึงหยุดเพราะ จะได้รับกำไรส่วนเกินซึ่งหาได้จาก  $TR - TC$  ดังนั้นถ้า  $TR > TC$  ผู้ผลิตจะได้รับทั้งกำไรส่วนเกินและกำไรปกติ ซึ่งรวมอยู่ในต้นทุนที่ไม่ชัดเจนหรือต้นทุนค่าเสียโอกาส และถ้า  $TR - TC$  แสดงว่าผู้ผลิตจะได้รับเฉพาะกำไรปกติเท่านั้น

### คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความหมายของต้นทุนค่าเสียโอกาส ต้นทุนทางบัญชี ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ต้นทุนเอกชน ต้นทุนภายใน และต้นทุนสังคม
2. จงอธิบายความหมายและความสัมพันธ์ระหว่าง TFC, TVC และ TC พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ
3. จงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง MC, AVC, AFC และ AC พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ
4. จงแสดงการวิเคราะห์ต้นทุนในระยะยาว กรณีที่มีโรงงาน 4 ขนาด และพิจารณาว่าควรเลือกขนาดของโรงงานใดจึงจะเหมาะสมที่สุด
5. จงเติมตัวเลขค่าของต้นทุนชนิดต่าง ๆ ลงในตารางให้ถูกต้อง

ผลผลิต (Q)	TC	FC	VC	AC	AFC	AVC	MC
0	22						
1	32						
2	40						
3	52						

6. จงภาพต่อไปนี้จงระบุชื่อเส้นหมายเลข (1), (2) และ (3) และหาค่าของ MC, AC, TC, AVC, TVC, AFC และ TFC ณ ระดับผลผลิต 20 หน่วย



7. จงแสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างเส้นอุปสงค์ รายรับเฉลี่ย รายรับเพิ่มในกรณี  $Ed = \alpha$ ,  $Ed > 1$  และ  $Ed < 1$

8. จงอธิบายความหมายของภาวะดุลยภาพของผู้ผลิตและเงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิต

9. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างกำไรปกติและกำไรเกินปกติ พร้อมทั้งเปรียบเทียบค่า TR และ TC ในกรณี  $TR > TC$   $TR = TC$  และ  $TR < TC$

10. หากผู้ผลิตได้รับรายรับรวมสูงสุดแสดงว่าผู้ผลิตจะต้องได้กำไรสูงสุดใช่หรือไม่ จงอธิบาย พร้อมทั้งแสดงภาพการวิเคราะห์หากำไรสูงสุด

11. กรณีศึกษาจะทำการผลิตและตลาดอย่างไรดี

สมศรีและสมพร มีแนวคิดเกี่ยวกับสินค้าชนิดหนึ่งที่คิดว่าน่าสนใจ แต่พวกเขายังไม่ได้เริ่มต้นกิจการ ทั้งคู่เผชิญกับการตัดสินใจที่ยากลำบาก ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จของพวกเขา

2 เดือนก่อน สมศรีมาหาสมพร พร้อมด้วยแนวคิดที่น่าอัศจรรย์เธอได้สร้างเกมที่ใช้บนโต๊ะโดยรวมเกมส์แครบเบิลและปริศนาซ่อนคำเข้าด้วยกัน เพื่อนๆ ของเธอหลายคนชอบเกมนี้มาก และปรึกษาเรื่องการตลาดกับเธอ เธอมาหาสมพรเพื่อนเก่าแก่ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการเล็ก ๆ ด้านผลิตบรรจุภัณฑ์เพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบและผลิตเพื่อออกจำหน่ายในอนาคต

เมื่อสมพรเห็นวิธีเล่นเกมของเธอ เขามีความรู้สึกกระตือรือร้นร่วมไปด้วย เขามองเห็นถึงโอกาสในการพัฒนาสินค้า ทั้งคู่ร่วมกันตั้งห้างหุ้นส่วน โดยแต่ละคนลงเงิน 87,500 บาท เพื่อเริ่มการผลิตและทำการตลาดเกมที่ชื่อว่า “แทรบเบิ้ล”

ต้นทุนสุดท้ายในการออกแบบและผลิตต้นแบบคิดเป็นเงิน 52,500 บาท ค่าใช้จ่ายสำหรับการผลิตสินค้าทดสอบตลาดเบื้องต้นที่ 200 ชุดเป็นเงินเกือบ 175,000 บาท หรือ 875 บาท ต่อชุด เมื่อรวมเข้ากับค่าการตลาดที่เพียงพอแล้ว ปรากฏว่าเงินทุนเริ่มต้นของทั้งสอง 175,000 บาท นั้นไม่เพียงพอเสียแล้ว หุ้นส่วนทั้งคู่ไม่พร้อมที่จะลงเงินทุนเพิ่มเติม

คำถามแรกที่ต้องตอบคือคำถามที่ว่า “มีตลาดอยู่หรือไม่ และควรตั้งราคาเท่าไร”

สมศรีได้เสนอว่าควรทดสอบตลาดจากใบสั่งสินค้าทางจดหมายเขาค้นนิตยสารอุปโภคบริโภคทั้งหลายและพบว่ามียู่ 3 เล่มที่จับกลุ่มเป้าหมายที่นิยมกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจโดยตรง และเขาเชื่อว่าเป็นตลาดเป้าหมายที่เหมาะสม ถ้าพวกเขาใช้โฆษณาเล็ก ๆ พร้อมรูปขนาด 2x2 คอลัมน์นี้ ค่าโฆษณาทั้งหมดเป็นเงินเกือบ 56,000 บาท เมื่อรวมกับค่าต้นแบบสินค้า 52,500 บาท ที่จ่ายไปแล้วและอีก 175,000 บาท สำหรับการผลิตทดสอบตลาด ทั้งคู่ต้องรับภาระความเสี่ยง 283,500 บาท เนื่องจากเป็นเพียงแค่การทดสอบที่ไม่มีวัตถุประสงค์เอากำไร ดังนั้นทั้งคู่จึงลงทุน 875 บาท รวมค่าส่งและค่าดำเนินการของทั้งคู่มีกำลังซื้อพอละก็ ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยลดลงมากกว่า 50 % หรือ 420 บาท ถ้าผลิตที่ 5,000 ชุด เพราะต้นทุนลดลงเนื่องจากการผลิตจำนวนมาก พวกเขาเริ่มขายสินค้าและนอนไม่หลับหลายคืนทีเดียว

6 สัปดาห์ต่อมา พวกเขาได้รับใบสั่งสินค้ากว่า 150 ชุด และได้รับเงินประมาณ 131,250 บาท สิ่งซึ่งเป็นเสมือนสัญญาณที่ดีก็คือการตอบแบบสอบถามที่ถูกบรรจุรวมอยู่ในเกมของ ลูกค้า ไม่มีข้อสงสัยอย่างใดเลยว่าทั้งคู่ค้นพบความต้องการในตลาดที่ยังไม่มีใครตอบสนอง

หุ้นส่วนทั้งคู่รู้สึกยินดีเป็นอย่างมาก แต่ขณะเดียวกันก็สับสนว่าควรทำอะไรต่อไป มีหลายทางเลือกให้พวกเขาเลือกเดิน แต่ทุกทางเลือกล้วนมีความเสี่ยงมากขึ้น

1. พวกเขาควรผลิตสัก 5,000 ชุด และเพิ่มใบสั่งสินค้าแทรกในนิตยสารอีก 2 เล่มที่เหลือ ซึ่งจับตลาดผู้อ่านกลุ่มเดียวกัน สินค้าแต่ละชิ้นมีกำไรขั้นต้น 455 บาท และทั้งคู่ประมาณผลกำไรสุทธิ 1,750,000 บาท อย่างไรก็ตาม อาจต้องใช้เวลาราว 2 ปี กว่าที่จะขายสินค้าเหล่านี้ได้หมด พวกเขาไม่แน่ใจจะมีการเปลี่ยนแปลงสินค้าหรือไม่ ทนายด้านสิทธิบัตรเสนอให้พวกเขาจดทะเบียนสิทธิบัตรซึ่งมีต้นทุนเท่ากับ 350,000 บาท แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามต้องมีการลงทุนเพิ่ม และที่สำคัญคือไม่มีการรับประกันใด ๆ ว่าบริษัทเกมยักษ์ใหญ่จะไม่เสนอเกมที่น่าสนใจพอ ๆ กัน การผลิตจำนวน 5,000 ชุดนั้นต้องใช้เงิน 2,100,000 บาท หุ้นส่วนทั้งคู่ต้องขอยืมเงินทางบ้านมาลงทุนเพิ่ม

2. พวกเขาขายหมายสิทธิ์การผลิตทั้งหมดในเดือนโซพิพิเศษให้แก่แผนกของเล่นของห้างดีสคานต์ส์โตรขนาดใหญ่ระดับประเทศทั้งคู่ไม่อาจคาดหวังราคาสูงเท่ากับราคาขายส่งทั่วไป อาจต้องขายไปด้วยกำไรเพียง 105 บาทต่อชุด ซึ่งหมายถึงกำไรน้อยกว่า 525,000 บาท มันอาจไม่คุ้มกับความเสี่ยงในการลงทุน

3. ทั้งคู่เดินหน้าจดทะเบียนสิทธิบัตรด้วยความหวังว่า จะขายความคิดให้แก่หนึ่งในบรรดาผู้ผลิตยักษ์ใหญ่ด้านของเล่นและเกม หากสามารถเป็นจริง พวกเขาจะได้รับเงินก้อนล่วงหน้า ซึ่งครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนสิทธิบัตรและค่าธรรมเนียมสำหรับยอดขายในอนาคตแน่นอนว่าวิธีนี้ใช้เงินลงทุนน้อยและมีความเสี่ยงต่ำกว่า แต่ศักยภาพของกำไรก็ลดลงตามไปด้วย

### ข้อคำถามจากกรณีศึกษา

1. สมศรีและสมพรควรเลือกทางเลือกข้อใด
2. ยังมีทางเลือกอื่น ๆ อีกหรือไม่
3. ท่านจะแนะนำวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง สำหรับสมศรีและสมพร เพื่อให้ทั้งคู่ได้กำไรสูงสุด ณ ระดับความเสี่ยงต่ำที่สุดให้เหตุผลประกอบการแนะนำ



## เอกสารอ้างอิง

- ไกร โปธิงาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรพิมล สันติมนิรัตน์. (2544). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2547). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณี๋ย บุษยวิทย์ และไกร โปธิงาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ส่งศักดิ์ ทิตาราม. (2542). “การผลิตและต้นทุนการผลิต” ในเอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ หน่วยที่ 1-8 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- สุปรียา ควรเดชะคุปต์. (2543). “ทฤษฎีการผลิตและต้นทุนการผลิต” ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค หน่วยที่ 1-5 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- A.Koutsoyiannis. (1994). *Modern Microeconomics*. 2<sup>nd</sup> ed. HongKong: The Mc Millian press Ltd.
- Christopher, R. Thomas & S. Charles, Maurice. (2005). *Managerial Economics*. 8<sup>th</sup> ed. Singapore : McGrawHill.



## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7

### หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของตลาดและประเภทของตลาด
2. ตลาดแข่งขันสมบูรณ์
3. คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์
4. เส้นอุปทานของผู้ผลิตแต่ละรายในระยะสั้น
5. คุณภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์
6. คุณภาพในระยะยาวของผู้ผลิต
7. ประสิทธิภาพของการตลาดแข่งขันสมบูรณ์
8. เปรียบเทียบประสิทธิภาพในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กับตลาดผูกขาดและการผูกขาดภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของการกำหนดราคาในตลาดสมบูรณ์
2. อธิบายปัจจัยการกำหนดราคาในตลาดสมบูรณ์
3. วิเคราะห์การกำหนดราคาในตลาดสมบูรณ์ได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาการกำหนดราคาในตลาดสมบูรณ์
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์การกำหนดราคาในตลาดสมบูรณ์

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### **วิธีการวัดและการประเมินผล**

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 7

### การกำหนดราคาในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

จากการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุน รายได้ และกำไรจากการผลิตในบทที่ผ่านมา ทำให้เราได้ทราบถึงแนวคิดในการกำหนดราคาและปริมาณผลผลิตที่จะทำให้ผู้ผลิตได้รับกำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุด โดยเราสามารถนำเงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิตที่ทำให้ได้กำไรสูงสุดคือ  $MR = MC$  มาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์การกำหนดราคาและปริมาณผลผลิตดุลยภาพของตลาดประเภทต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้ ในบทนี้จะอธิบายเกี่ยวกับความหมายและประเภทของตลาด ลักษณะของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ดุลยภาพของผู้ผลิตในตลาดแต่ละประเภททั้งในระยะสั้นและระยะยาว

#### 7.1 ความหมายของตลาดและประเภทของตลาด

##### 7.1.1 ความหมายของตลาด

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า185) กล่าวว่า ตลาดในความหมายทั่วไป หมายถึง สถานที่ซึ่งจัดไว้เพื่อให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาตกลงซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ ตลาดไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ทำการซื้อขายแต่หมายถึงการตกลงติดต่อซื้อขายสินค้าและบริการ รวมทั้งปัจจัยการผลิต ฉะนั้น ตลาดจึงสามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ถ้ามีอุปสงค์และอุปทานต่อสินค้าก็มีตลาดเกิดขึ้นได้ทุกที่

นราทิพย์ ชุติวงศ์. (2558, หน้า187) กล่าวว่า ตลาดหมายถึง สถานที่ใดที่หนึ่งที่มีการจำหน่ายสินค้า เป็นที่ที่ผู้ซื้อ ผู้ขายมาพบกันเป็นประจำเพื่อติดต่อซื้อขายสินค้ากัน เช่น ตลาดสามย่าน ตลาดจตุจักร ตลาด อ.ต.ก. เป็นต้น

วิรุณสิริ ใจมา (2557, หน้า213) กล่าวว่า ตลาด หมายถึง การที่ผู้ซื้อและผู้ขายทำการตกลงแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า บริการหรือทรัพย์สินต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการพบกันโดยตรง ไม่จำเป็นต้องมีสถานที่หรืออาณาเขตที่แน่นอน และไม่จำเป็นต้องชำระเงินหรือส่งมอบของกันทันที

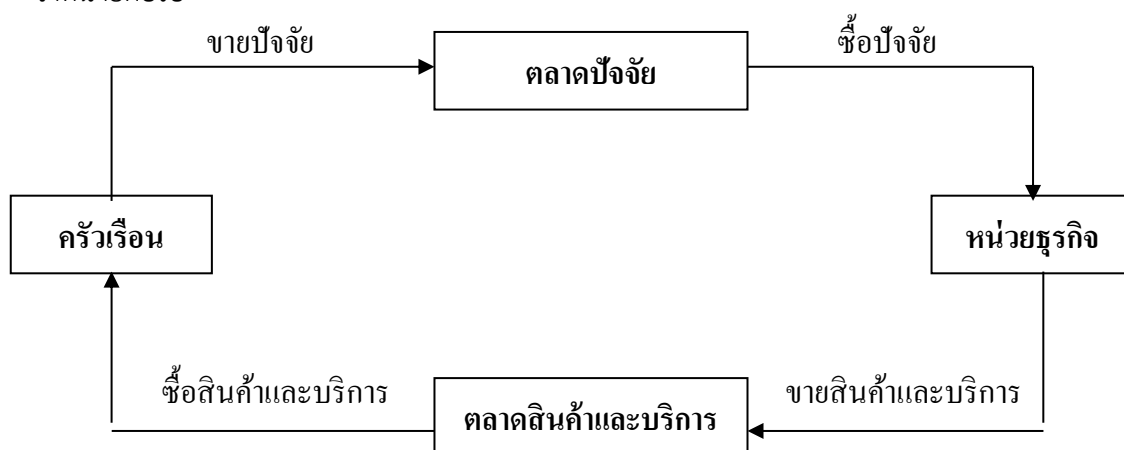
##### 7.1.2 ประเภทของตลาด

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า185) กล่าวว่า ตลาดอาจแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้มากมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจำแนกประเภท และหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการแบ่งแยกเป็นสำคัญ ดังนี้

**7.1.2.1 ประเภทของตลาดจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจการ**  
สามารถแบ่งตลาดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1) ตลาดสินค้าและบริการหรือตลาดผลผลิต (goods and service market หรือ product market) หมายถึง ตลาดที่มีวัตถุประสงค์ของการซื้อขายสินค้าและบริการเพื่อนำไปใช้ในการบริโภคหรือใช้ตอบสนองความต้องการได้ทันที (final demand)

(2) ตลาดปัจจัยการผลิต (factor market) หมายถึง ตลาดที่มีวัตถุประสงค์ของการซื้อขายปัจจัยการผลิตหรือสินค้าเพื่อนำไปผลิตต่อ (intermediate demand) เป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อจำหน่ายต่อไป



ภาพที่ 7.1 การหมุนเวียนของตลาดปัจจัยการผลิตและตลาดสินค้าและบริการ

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า186)

**7.1.2.2 ประเภทของตลาดจำแนกตามลักษณะการแข่งขันที่เกิดขึ้นภายในตลาด** การตัดสินใจของหน่วยธุรกิจในการกำหนดราคาและปริมาณผลผลิต จะแบ่งประเภทของตลาดตามลักษณะการแข่งขัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (perfectly competitive market)
- (2) ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ (imperfectly competitive market) แบ่งออกเป็น
  - 1) ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด (monopolistic competition)
  - 2) ตลาดผู้ขายน้อยราย (oligopoly)
  - 3) ตลาดผูกขาด (monopoly)

ในการพิจารณาว่าตลาดสินค้าชนิดใดจะจัดอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์หรือตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์แบบใดนั้น มีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาว่าตลาดมีการแข่งขันมากน้อยเพียงใด คือ จำนวนผู้ซื้อและจำนวนผู้ขาย ลักษณะของสินค้ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันและความยากง่ายในการหาสินค้าอื่นมาทดแทน ซึ่งจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถจำแนกลักษณะตลาดของสินค้าประเภทต่าง ๆ ตามตารางที่ 7.1 ในที่นี้พิจารณาเฉพาะทางด้านตลาดผู้ขายเท่านั้น

ตารางที่ 7.1 ลักษณะของตลาดประเภทต่างๆ

หลักเกณฑ์การ จำแนกประเภท ของตลาด	ตลาดแข่งขัน สมบูรณ์	ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์		
		กึ่งแข่งขัน กึ่งผูกขาด	ผู้ขายน้อยราย	ผูกขาด
1. จำนวนผู้ผลิต	มาก	มาก	น้อยราย	รายเดียว
2. ลักษณะสินค้า	เหมือนกันทุก ประการ	แตกต่างกัน แต่หาทดแทน ได้ง่าย	เหมือนกันและ แตกต่างกันแต่หา ทดแทนได้ง่าย	หาทดแทนได้ยาก
3. ตัวอย่างชนิด ของสินค้า	สินค้าเกษตร เช่น ไข่ไก่ ผลไม้	สบู่ ยาสีฟัน บะหมี่สำเร็จรูป	ปูนซีเมนต์ น้ำมัน เชื้อเพลิง รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า	กิจการ สาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า187)

นอกจากนี้ประเภทของตลาดอาจจำแนกตามลักษณะของสินค้าที่ผลิตแบ่งออกเป็นตลาดสินค้าเกษตรกรรมและตลาดสินค้าอุตสาหกรรม หรืออาจจำแนกตามลักษณะการขายแบ่งออกเป็นตลาดขายส่ง (whole sale market) และตลาดขายปลีก (retail market) หรืออาจจำแนกตามลักษณะของสินค้า ได้แก่ ตลาดเงิน ตลาดทุน ตลาดรถยนต์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในที่นี้จะจัดแบ่งประเภทของตลาดตามลักษณะการแข่งขัน เพื่อจะได้ศึกษาวิเคราะห์การกำหนดราคาและปริมาณผลผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

## 7.2 ตลาดแข่งขันสมบูรณ์

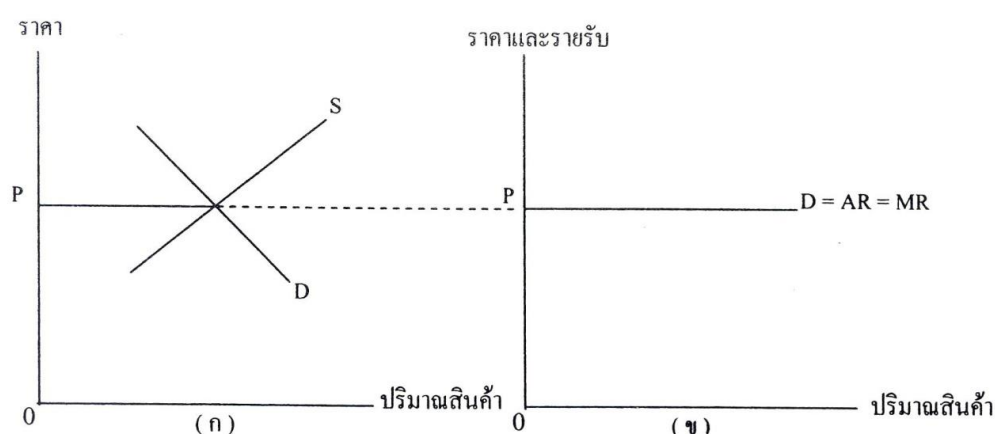
ตลาดแข่งขันสมบูรณ์มีลักษณะที่สำคัญ

1. ผู้ซื้อและผู้ขายมีจำนวนมาก ทำให้การซื้อขายของแต่ละรายมีจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนซื้อขายทั้งหมดของตลาด ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงปริมาณซื้อขายของแต่ละรายจึงไม่กระทบกระเทือนต่อราคา หรือปริมาณสินค้าและบริการในตลาดแต่อย่างใด
2. สินค้าและบริการที่ซื้อขายจะต้องมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ไม่ว่าจะซื้อที่ไหนจะได้สินค้าที่เหมือนกัน เช่น ไข่ไก่ และข้าวสาร 5% เป็นต้น
3. ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องมีความรู้ภาวะตลาดอย่างสมบูรณ์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจะทราบทันทีและปฏิบัติได้ถูกต้อง
4. ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถเข้ามาหรือออกไปจากตลาดได้อย่างเสรี ปราศจากสิ่งกีดขวางหรืออุปสรรคใด ๆ
5. สินค้าหรือปัจจัยการผลิตสามารถเคลื่อนย้ายหรือโยกย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้อย่างเต็มที่ สะดวกและไม่ต้องเสียค่าขนส่งและค่าใช้จ่ายมากจนมีผลกระทบต่อราคา

จากลักษณะของตลาดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นไปได้ยากในโลกของความเป็นจริงจะมีได้เพียงตลาดที่มีการแข่งขันอย่างแท้จริง (pure competition market) เท่านั้น คือจะขาดลักษณะข้อ 3 และ ข้อ 5 ของตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ เพราะผู้ซื้อผู้ขายจะไม่สามารถทราบความเป็นไปของสภาวะตลาดไม่อย่างสมบูรณ์ และปัจจัยการผลิตรวมทั้งสินค้าก็ไม่อาจเคลื่อนย้ายได้อย่างสะดวกจนถึงกับไม่มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นได้เลย

### 7.2.1 เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้ายของผู้ผลิตแต่ละราย

เนื่องจากลักษณะของตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีผู้ขายจำนวนมากและแต่ละรายมีปริมาณขายเพียงเล็กน้อย ดังนั้น ผู้ขายแต่ละรายจึงไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าได้เอง แต่จะต้องขายตามราคาตลาด (price market) ซึ่งจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาดด้วยเหตุนี้เส้นอุปสงค์ของผู้ขายแต่ละรายจึงมีความยืดหยุ่นอย่างสมบูรณ์ (perfectly elastic) คือ เป็นเส้นตรงขนานกับแกนนอน ดังภาพที่ 7.2



ภาพที่ 7.2 เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 188)

จากภาพที่ 7.2 (ก) แสดงราคาดุลยภาพของตลาด ผู้ผลิตต้องขายสินค้าในราคา OP และภาพที่ 7.2 (ข) แสดงเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตแต่ละรายซึ่งต้องขายสินค้าในราคา OP ตลาดไปไม่ว่าปริมาณซื้อจะเป็นเท่าไรก็ตาม หน่วยธุรกิจสามารถขายได้โดยไม่จำกัดจำนวน แต่ถ้าขายสูงกว่า OP จะขายไม่ได้เลย เพราะผู้ซื้อจะหันไปซื้อผู้ขายรายอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่มากในตลาด และหน่วยธุรกิจก็ไม่จำเป็นต้องขายต่ำกว่า OP เพราะ ณ ระดับ OP เขาก็สามารถขายสินค้าทุกหน่วยที่ต้องการได้อยู่แล้ว ดังนั้นเส้นอุปสงค์ (D) เส้นรายรับเฉลี่ย (AR) และเส้นรายรับเพิ่ม (MR) ของผู้ผลิตแต่ละรายจึงเป็นเส้นเดียวกัน และ  $D = AR = P = MR$  เสมอ



### 7.3 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

คุณภาพของผู้ผลิตคือภาวะที่ผู้ผลิตได้รับกำไรสูงสุด ซึ่งเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุดจะเกิดขึ้น ณ จุดที่ต้นทุนหน่วยสุดท้าย (หรือต้นทุนเพิ่ม) เท่ากับรายรับหน่วยสุดท้าย (หรือรายรับเพิ่ม) คือ  $MC = MR$  โดยเงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดปริมาณผลผลิตที่เหมาะสมที่สุด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของตลาดทุกประเภท สำหรับการวิเคราะห์คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะหาได้จากเส้น  $MC$  และ  $MR$  โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สร้างเส้นอุปสงค์ของผู้ผลิต ซึ่งมีลักษณะขนานกันแนวนอนจะได้เส้น  $D = AR = MR = P$  เสมอ

2. สร้างเส้น  $MC$  และหาจุดตัดของเส้น  $MC$  และ  $MR$  (หรือ  $MC = MR$ ) ซึ่งจุดดังกล่าวจะกำหนดปริมาณผลผลิตที่เหมาะสมที่สุด โดยลากเส้นจากจุดดังกล่าวไปตั้งฉากกับแนวนอน (ปริมาณสินค้า)

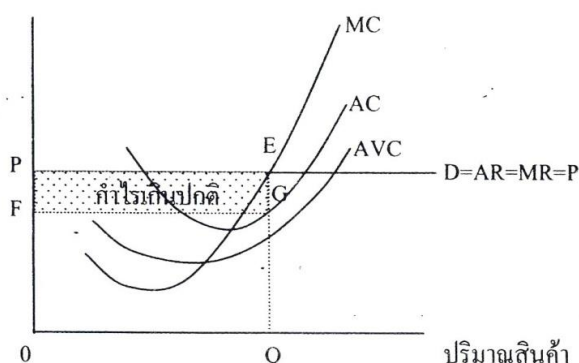
3. สร้างเส้น  $AVC$  และ  $AC$  ตัดกับเส้น  $MC$  ณ จุดที่  $AVC$  และ  $AV$  มีค่าต่ำสุดตามลำดับ ซึ่งในระยะสั้นกำไรของหน่วยผลิตอาจจะมากกว่า เท่ากับ หรือน้อยกว่าศูนย์ก็ได้ เนื่องจากหน่วยผลิตไม่สามารถที่จะเข้าหรือออกจากตลาดได้ทันที และต้นทุนคงที่ยังไม่สามารถแปรผันได้ เช่น ไม่สามารถขยายโรงงานได้ เป็นต้น ผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตได้เฉพาะปัจจัยแปรผันเท่านั้น

ในระยะสั้นภาวะคุณภาพของผู้ผลิตอาจจะทำให้ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุดหรือขาดทุนน้อยที่สุดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างระดับราคาสินค้ากับเส้นต้นทุนเฉลี่ย ( $AC$ ) ถ้า  $P > AC$  จะทำให้ผู้ผลิตได้กำไรปกติและกำไรส่วนเกิน และถ้า  $P = AC$  จะทำให้กำไรปกติเป็นศูนย์ ผู้ผลิตจะได้รับเฉพาะกำไรปกติเท่านั้น แต่ถ้า  $P < AC$  จะทำให้ผู้ผลิตขาดทุน ซึ่งแยกพิจารณาออกเป็น 3 กรณีดังนี้

#### 7.3.1 คุณภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณีผู้ผลิตได้กำไรปกติ

ผู้ผลิตจะได้รับกำไรปกติ ถ้าระดับราคาสินค้าที่ขายได้สูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย ( $P > AC$ ) หรือรายรับสูงกว่าต้นทุน ดังภาพที่ 7.3

ราคาขายรับ ต้นทุน



ภาพที่ 7.3 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณีได้กำไรเกินปกติ

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 190)

จากภาพที่ 7.3 กำหนดให้แกนอนแสดงปริมาณสินค้า (Q) และแกนตั้งแสดงราคาขายรับและต้นทุน จะเห็นได้ว่าระดับราคาอยู่สูงกว่าเส้นต้นทุนเฉลี่ยทำให้ผู้ผลิตได้รับกำไรเกินปกติ และกำไรปกติ (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการผลิตในรูปของผลตอบแทนของผู้ประกอบการผลิต) เงื่อนไขที่ทำให้ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุดเกิดจากเส้น MC ตัดกับเส้น MR หรือ  $MC = MR$  ที่จุด E (จุดดุลยภาพของผู้ผลิต) จะได้ราคาดุลยภาพหรือ OP และปริมาณดุลยภาพคือ OQ เราสามารถหารายรับ ต้นทุน และกำไร ได้ดังนี้

$$\text{รายรับเฉลี่ย (AR)} = \text{OP หรือ QE}$$

$$\text{รายรับรวม (TR)} = \text{OP} \times \text{OQ} = \text{พื้นที่ } \square \text{ OPEQ}$$

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ย (AC)} = \text{OF หรือ GQ}$$

$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = \text{OF} \times \text{OQ} = \text{พื้นที่ } \square \text{ OFGQ}$$

$$\text{กำไรเกินปกติต่อหน่วย} = \text{รายรับเฉลี่ย} - \text{ต้นทุนเฉลี่ย}$$

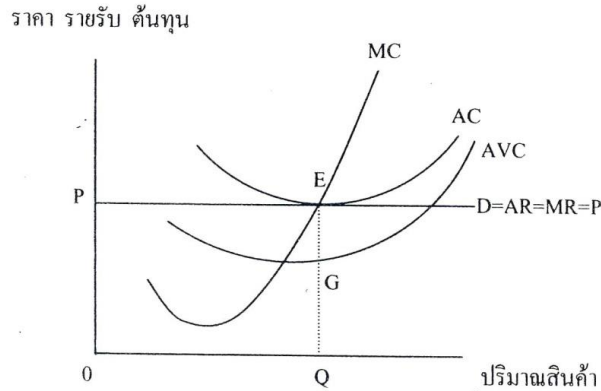
$$= \text{OP} - \text{OF} = \text{FP หรือ GE}$$

$$\text{กำไรเกินปกติทั้งหมด} = \text{GE} \times \text{OQ} = \text{พื้นที่ } \square \text{ FPEG}$$

ดังนั้นในระยะสั้นผู้ผลิตจะได้กำไรสูงสุด เมื่อกำหนดราคาขายสูงกว่าต้นทุนรวม ( $P > AC$ ) และผู้ผลิตจะได้รับทั้งกำไรเกินปกติและกำไรปกติ

### 7.3.2 ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณีผู้ผลิตได้รับกำไรปกติ

ผู้ผลิตจะได้รับกำไรปกติ ถ้าราคาสินค้าที่ขายได้เท่ากับต้นทุนเฉลี่ย ( $P = AC$ ) หรือรายรับรวมเท่ากับต้นทุนรวมพอดี ดังภาพที่ 7.4



ภาพที่ 7.4 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณีได้กำไรปกติ  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555,หน้า192)

จากภาพที่ 7.4 เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิต ( $MC = MR$ ) อยู่ที่จุด E จะได้ราคาดุลยภาพคือ OP และปริมาณดุลยภาพคือ OQ จะเห็นว่าระดับราคาสินค้าเท่ากับต้นทุนระดับ (AC)พอดี ทำให้กำไรเกินปกติเท่ากับศูนย์ ผู้ผลิตได้เฉพาะกำไรปกติเท่านั้น เราสามารถหารายรับ ต้นทุน และกำไร ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{รายรับเฉลี่ย (AR)} &= OP \text{ หรือ } QE \\ \text{รายรับรวม (TR)} &= OP \times OQ = \text{พื้นที่ } \square \text{ OPEQ} \\ \text{ต้นทุนเฉลี่ย (AC)} &= OP \text{ หรือ } QE \\ \text{ต้นทุนรวม (TC)} &= OP \times OQ = \text{พื้นที่ } \square \text{ OPEQ} \end{aligned}$$

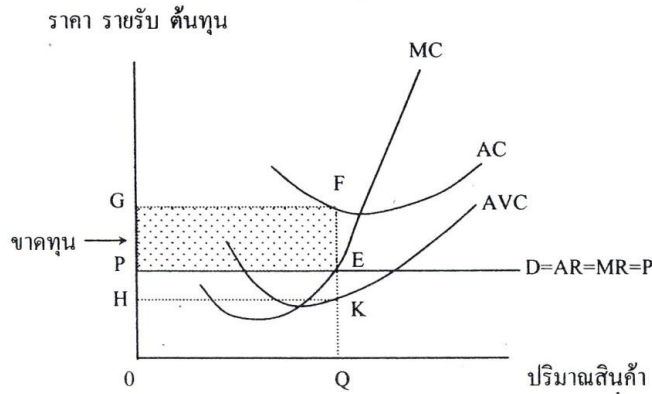
จะเห็นว่ารายรับรวมเท่ากับต้นทุนรวมพอดี ทำให้กำไรเกินปกติเท่ากับศูนย์ ดังนั้นผู้ผลิตจะได้เฉพาะกำไรปกติเมื่อ  $P = AC$  พอดี

### 7.3.3 ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณีผู้ผลิตขาดทุน

ถ้ารายรับไม่คุ้มกับต้นทุนหรือระดับราคาสินค้าที่ขายได้ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย ( $P < AC$ ) จะทำให้ผู้ผลิตขาดทุน แต่ผู้ผลิตจะทำการผลิตต่อไปตราบเท่าที่ราคาสินค้ายังสูงเกินกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ( $AC > P > AVC$ ) เพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด และผู้ผลิตจะหยุดผลิตเมื่อราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ( $P < AVC$ ) ซึ่งแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

#### 7.3.3.1 กรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด

ในระยะสั้นเมื่อ  $AC > P > AVC$  จะทำให้ผู้ผลิตขาดทุน แต่ผู้ผลิตควรผลิตต่อไป เพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด เพราะหากหยุดผลิตก็ต้องขาดทุนเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) แต่ถ้าผู้ผลิตทำการผลิตต่อไปจะมีรายรับจากการใช้ปัจจัยแปรผันบางส่วนเพราะ  $P > AVC$  ไปช่วยชดเชยการขาดทุนของ AFC ทำให้ขาดทุนน้อยที่สุด ดังภาพที่ 7.5



ภาพที่ 7.5 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณี  $AC > P > AVC$

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555,หน้า192)

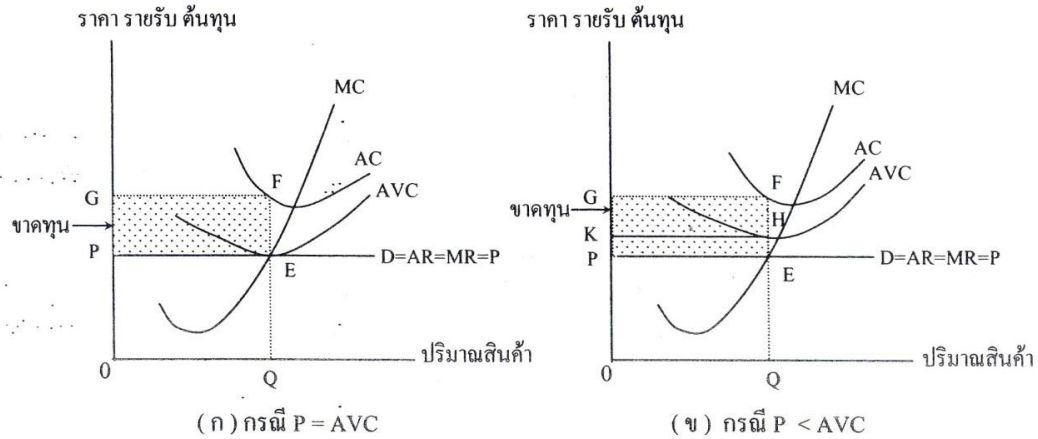
จากภาพที่ 7.5 เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิต ( $MC = MR$ ) อยู่ที่จุด E ระดับราคาดุลยภาพคือ OP และปริมาณดุลยภาพ คือ OQ จะเห็นได้ว่าระดับราคา (OP) อยู่สูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) แต่อยู่ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย (AC) ทำให้รายได้ไม่คุ้มกับต้นทุนผู้ผลิตจึงขาดทุนต่อหน่วยเท่ากับ PG แต่ตราบใดที่  $P > AVC$  หรือรายรับเฉลี่ย (AR) สูงกว่า AVC แม้ว่าผู้ผลิตขาดทุนก็ควรผลิตต่อไปเพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากถ้าหากหยุดการผลิต ผู้ผลิตก็ยังคงจ่ายต้นทุนคงที่ เช่น ค่าเช่าสำนักงาน เป็นต้น จะทำให้ขาดทุนเท่ากับ AFC คือ HG แต่ถ้าหากผลิตต่อไปผู้ผลิตจะมีรายรับที่ได้จากต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) เช่น ผลผลิตที่ได้จากแรงงานจะไปช่วยชดเชยการขาดทุนของต้นทุนคงที่เฉลี่ยบางส่วน คือ HP ทำให้ขาดทุนน้อยที่สุด คือ ขาดทุนเพียงเท่ากับ  $HG - HP = PG$  เราสามารถหารายรับ ต้นทุน และผลขาดทุนได้ดังนี้

รายรับเฉลี่ย (AR)	= OP หรือ QE
รายรับรวม (TR)	= $OP \times OQ =$ พื้นที่ $\square$ OPEQ
ต้นทุนเฉลี่ย (AC)	= OG หรือ QF
ต้นทุนรวม (TC)	= $OG \times OQ =$ พื้นที่ $\square$ OGFQ
ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC)	= OH หรือ QK
ต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC)	= HG หรือ KF
ต้นทุนคงที่รวม (TFC)	= $HG \times OQ =$ พื้นที่ $\square$ HGFK

หากผู้ผลิตหยุดกิจการจะขาดทุนเฉลี่ยเท่ากับ HG และขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square$  HGFK แต่ถ้าผู้ผลิตทำการผลิตต่อไปจะขาดทุนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ  $OG - OP = PG$  และขาดทุนทั้งหมดเพียง พื้นที่  $\square$  PGFE เท่านั้น

### 7.3.3.2 กรณีผู้ผลิตขาดทุนและปิดกิจการ

ในระยะสั้นเมื่อ  $P = AVC$  จะทำให้ผู้ผลิตขาดทุน แม้ว่าผู้ผลิตจะผลิตต่อไปหรือหยุดผลิตก็จะขาดทุนเท่ากัน คือขาดทุนเท่ากับต้นทุนคงที่ ดังภาพที่ 7.6 (ก) แต่กรณีที่  $P < AVC$  ถ้าผู้ผลิตทำการผลิตต่อไปจะขาดทุนมากกว่าต้นทุนคงที่ ดังนั้น ผู้ผลิตควรหยุดการผลิตและปิดกิจการดังภาพที่ 7.6 (ข)



ภาพที่ 7.6 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กรณี  $P \leq AVC$

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า193)

จากภาพที่ 7.6 (ก) และ (ข) เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิต ( $MC = MR$ ) อยู่ที่จุด E จะได้ราคาดุลยภาพคือ OP ปริมาณดุลยภาพคือ OQ และภาพ (ก) จะเห็นว่าระดับราคา OP อยู่ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย (AC) แต่เท่ากับต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC)พอดี ทำให้ผู้ผลิตขาดทุนเฉลี่ยเท่ากับ PG และขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square PGFE$  แต่ถ้าหากผู้ผลิตหยุดกิจการเขาก็จะขาดทุนเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) ซึ่งเท่ากับ PG และต้นทุนคงที่ทั้งหมดเท่ากับ พื้นที่  $\square PGFE$  เช่นกัน ดังนั้น ในกรณี  $P = AVC$  ผู้ผลิตจะผลิตต่อไปหรือหยุดผลิตก็จะขาดทุนเท่ากันคือขาดทุนเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) พอดี แต่ส่วนมากผู้ผลิตจะผลิตต่อไปเพื่อแก้ปัญหาการว่างงานและเพื่อมิให้สินค้าหายขาดไปจากตลาด

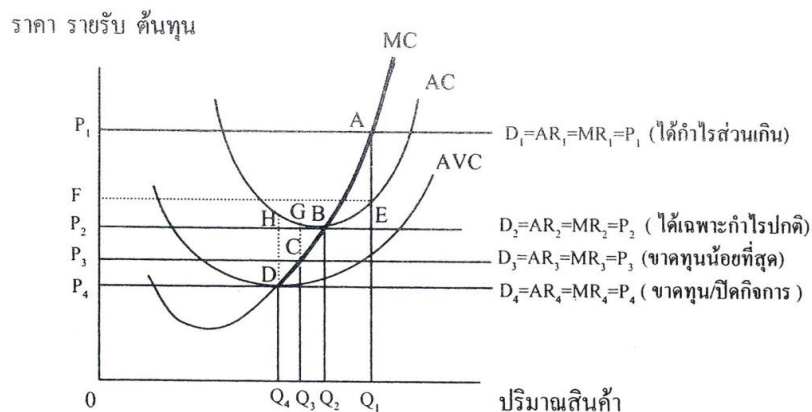
ส่วนภาพที่ 7.6 (ข) ระดับราคาอยู่ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ยและต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ถ้าหากผู้ผลิตทำการผลิตต่อไปจะขาดทุนเฉลี่ยเท่ากับ PG และขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square PGFE$  แต่ถ้าเลิกกิจการจะขาดทุนเฉลี่ยเพียงเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) เท่ากับ KG เท่านั้น หรือขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square KGFH$  ดังนั้น ผู้ผลิตไม่ควรทำการผลิตต่อไปแต่ควรปิดกิจการ

จากที่อธิบายมาจะเห็นได้ว่าในระยะสั้นของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องได้กำไรเสมออาจจะขาดทุนก็ได้ เพราะผู้ผลิตไม่สามารถเข้าหรือออกจากตลาดได้ทันที อย่างไรก็ตามผู้ผลิตจะทำการผลิตไปเรื่อยๆ แม้ว่าจะขาดทุน トラบใดที่ราคาสินค้ายังสูงเกินกว่าหรือเท่ากับต้นทุนแปรผัน

เฉลี่ย ( $P \geq AVC$ ) แต่จะหยุดผลิตทันที ถ้าราคาสินค้าต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ( $P < AVC$ ) นั่นคือดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ ระดับผลผลิตที่ทำให้  $MC = MR = P \geq AVC$

#### 7.4 เส้นอุปทานของผู้ผลิตแต่ละรายในระยะสั้น

จากการวิเคราะห์ดุลยภาพของผู้ผลิตในระยะสั้น ทำให้เราทราบ ณ ระดับราคาต่าง ๆ ในตลาด ผู้ผลิตจะผลิตสินค้าขายจำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสม ดังนั้นเมื่อเราเปลี่ยนระดับราคาไปเรื่อย ๆ เราก็จะทราบจำนวนการผลิตในแต่ละระดับราคานั้น ทำให้สามารถสร้างเส้นอุปทานในระยะสั้นของหน่วยธุรกิจได้ ดังภาพที่ 7.7 สมมติระดับราคามี 4 ระดับ (ในระยะเวลาต่างกัน) คือ  $P_1, P_2, P_3,$  และ  $P_4$  เส้นดังนี้



#### ภาพที่ 7.7 การสร้างเส้นอุปทานของผู้ผลิตในระยะสั้น

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 194)

**7.4.1 ณ ระดับราคา  $OP_1 > AC$  จะได้เส้นอุปสงค์ คือ  $D_1 = AR_1 = MR_1$**  เงื่อนไขดุลยภาพ คือ  $MC = MR_1$  และจุดดุลยภาพ คือ จุด A ปริมาณดุลยภาพ คือ  $QQ_1$  กรณีนี้ราคาสูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย ผู้ผลิตจะทำการผลิตเพราะจะได้ทั้งกำไรปกติ และกำไรส่วนเกินหรือกำไรเกินปกติ ซึ่งกำไรปกติเฉลี่ยเท่ากับ  $FP_1$  หรือ EA และกำไรปกติทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square FP_1AE$

**7.4.2 ณ ระดับราคา  $OP_2 = AC$  จะได้เส้นอุปสงค์คือ  $D_2 = AR_2 = MR_2$**  เงื่อนไขดุลยภาพ คือ  $MC = MR_2$  และจุดดุลยภาพ คือ จุด B และปริมาณดุลยภาพ คือ  $OQ_2$  กรณีนี้ราคาเท่ากับจุดที่ต่ำสุดของ AC พอดี ดังนั้นผู้ผลิตจึงได้รับเพียงกำไรปกติเท่านั้น เพราะว่ารายรับรวมเท่ากับต้นทุนรวมพอดี ไม่มีกำไรปกติ

**7.4.3 ณ ระดับราคา  $OP_3 < AC$  แต่  $AC > OP_3 > AVC$  จะได้เส้นอุปสงค์ คือ  $D_3 = AR_3 = MR_3$**  เงื่อนไขดุลยภาพคือ  $MC = MR_3$  และจุดดุลยภาพคือ จุด C ปริมาณดุลยภาพคือ  $OQ_3$  กรณีนี้ราคาต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย ทำให้รายรับเฉลี่ย (AR) ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย แต่ยังสูงกว่าต้นทุน

แปรผันผันเฉลี่ย (AVC) ทำให้ผู้ผลิตขาดทุนแต่ยังคงผลิตต่อไปอีก เพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด เพราะหากผู้ผลิตหยุดการผลิตก็ยังคงต้องจ่ายต้นทุนคงที่ที่อยู่ดี แต่ถ้าผลิตต่อไปอย่างน้อยก็ยังมีรายได้มาชดเชยต้นทุนคงที่บางส่วน ทำให้ขาดทุนน้อยกว่าจำนวนต้นทุนคงที่เฉลี่ย ขาดทุนต่อหน่วยเพียงแค่ CG เท่านั้น

**7.4.4 ณ ระดับ  $OP_4 = AVC$**  จะได้เส้นอุปสงค์คือ  $D_4 = AR_4 = MR_4$  เงื่อนไขดุลยภาพคือ  $MC = MR_4$  และจุดดุลยภาพอยู่ที่จุด D ปริมาณดุลยภาพคือ  $OQ_4$  กรณีนี้ราคาเท่ากับจุดต่ำสุดของ AVC พอดี ทำให้ผู้ผลิตขาดทุนต่อหน่วยเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) คือ เท่ากับ DH แต่ผู้ผลิตก็ยังผลิตอยู่แม้ว่าขาดทุน เพราะหากไม่ทำการผลิตก็จะขาดทุนเท่ากับ AFC อยู่แล้ว ดังนั้น จึงควรผลิตต่อไปดีกว่า ซึ่งจุด D (จุดที่  $P = AVC$ ) นี้เรียกว่าจุดปิดโรงงานเพราะเป็นจุดต่ำสุดที่จะทำการผลิตหรือเป็นจุดที่ผู้ผลิตพร้อมที่จะตัดสินใจเลิกกิจการทันที เพราะหากราคาต่ำกว่านี้แล้ว ผู้ผลิตจะขาดทุนมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าตราบิตที่ราคาสูงกว่าจุดต่ำสุดของ AVC ผู้ผลิตก็พร้อมที่จะผลิตสินค้าออกมาขาย ดังนั้น เส้นอุปทานในระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ก็คือเส้น MC ที่อยู่สูงกว่าจุดต่ำสุดของต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (AVC) ขึ้นไปนั่นเอง ซึ่งแสดงถึงปริมาณสินค้าที่ผู้ผลิตพร้อมที่จะผลิตออกขาย ณ ระดับราคาต่างๆ

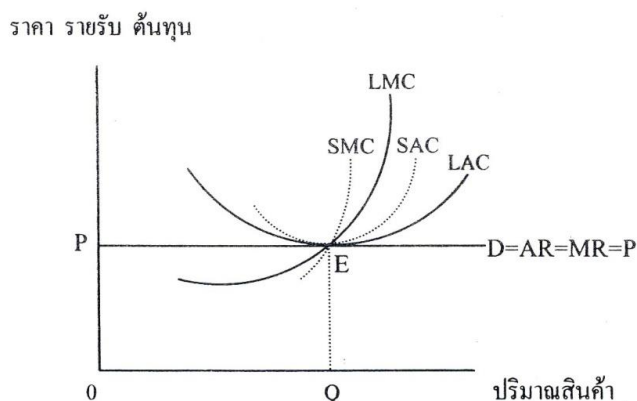
## 7.5 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 195) กล่าวว่าในระยะยาวเงื่อนไขกำไรสูงสุดเหมือนระยะสั้นเพียงแต่เปลี่ยนมาใช้ต้นทุนระยะยาวแทนนั่นคือ ดุลยภาพของผู้ผลิตจะอยู่ ณ จุดที่  $LMC = MR = P$  และการผลิตในระยะยาวแตกต่างจากระยะสั้นดังนี้

7.5.1 ในระยะยาวปัจจัยการผลิตทั้งหมดเป็นปัจจัยแปรผัน ผู้ผลิตสามารถเปลี่ยนแปลงขนาดของโรงงาน และเลือกขนาดโรงงานที่เหมาะสมกับปริมาณผลผลิตระดับต่างๆ ได้ หากหน่วยผลิตประสบการขาดทุนก็จะเลิกผลิต หรือปิดกิจการได้เพราะไม่มีต้นทุนคงที่ จึงแตกต่างกับในระยะสั้นถ้าไม่ผลิตก็ต้องเสียต้นทุนคงที่หรือค่าใช้จ่ายสำหรับปัจจัยคงที่อยู่ดี ดังนั้น ในระยะยาวหน่วยผลิตจะอยู่ในตลาดต่อไปก็ต่อเมื่อหน่วยผลิตนั้นไม่ประสบการขาดทุน

7.5.2 ในระยะสั้นผู้ผลิตรายใหม่อาจจะยังไม่สามารถเข้ามาในตลาดเพื่อแข่งขันกับผู้ผลิตรายเดิมได้ แต่ในระยะยาวผู้ผลิตรายใหม่สามารถเข้ามาแข่งขันในตลาดได้ง่ายโดยเสรีปราศจากการกีดขวางจากผู้ผลิตรายเดิม ดังนั้นถ้าหน่วยผลิตใดมีกำไรเกินปกติอยู่ก็จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ผลิตรายใหม่ ๆ เข้ามาในตลาดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดจำนวนผลผลิตมีมากขึ้น ทำให้อุปทานของสินค้าในตลาดเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ระดับราคาลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งราคาเท่ากับจุดต่ำสุดของต้นทุนเฉลี่ยผู้ผลิตรายใหม่จะไม่เข้ามาเพราะไม่มีกำไรเกินปกติ

ดังนั้น ดุลยภาพของผู้ผลิตในระยะยาวผู้ผลิตจะได้รับเพียงกำไรปกติเท่านั้น ไม่มีกำไรเกินปกติและไม่มีการขาดทุน เพราะหากขุนเมื่อใดก็จะเลิกกิจการทันที ต้นทุนเฉลี่ยในระยะสั้น (SAC) อยู่ที่จุดต่ำสุดของเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) พอดี เพราะถ้า SAC อยู่สูงกว่าจุดต่ำสุดของ LAC จะทำให้ราคาสูงกว่า LAC ทำให้ผู้ผลิตมีกำไรเกินปกติ ก็จะดึงดูดให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาในที่สุดราคาลดลงจนกระทั่งกำไรปกติเท่ากับศูนย์ ดังภาพที่ 7.8



ภาพที่ 7.8 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า196)

จากภาพที่ 7.8 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิต คือ จุด E เราเรียกว่า จุดคุ้มทุน (breakeven point) แสดงว่าผู้ผลิตจะเลือกโรงงานขนาดที่เหมาะสมที่สุด ณ จุดต่ำสุดของ LAC ปริมาณผลผลิตดุลยภาพคือ  $OQ$  ซึ่งเป็นปริมาณผลผลิตที่ทำให้  $SMC = LMC = SAC = LAC = MR = P$  นั่นคือ

ถ้าการผลิตอยู่ในดุลยภาพระยะยาวก็ต้องอยู่ในดุลยภาพระยะสั้นด้วย ผู้ผลิตจะได้รับเพียงกำไรปกติเท่านั้นไม่มีกำไรส่วนเกิน หรือกำไรเกินปกติ

## 7.6 ดุลยภาพในระยะยาวของผู้ผลิต

สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555, หน้า203) ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ในระยะยาว ดุลยภาพจะเกิดขึ้นเมื่อไม่มีแรงจูงใจใด ๆ ที่จะทำให้ผู้ผลิตในตลาดนี้เปลี่ยนแปลงปริมาณการผลิตไปจากเดิม โดยมีองค์ประกอบของภาวะดุลยภาพอยู่ 2 ประการ

1. กำไรสูงสุดในการผลิต โดยที่ผู้ผลิตเป็นผู้ที่ต้องการแสวงหากำไรสูงสุดจากการผลิต โดยมีราคาที่ถูกกำหนดโดยกลไกตลาด เขาจึงเป็นผู้ที่ต้องยอมรับราคา ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การผลิตที่ทำให้เกิดกำไรสูงสุดเกิดขึ้นเมื่อหน่วยผลิตสินค้า ณ จุดที่ราคามีค่าเท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่มในระยะยาว

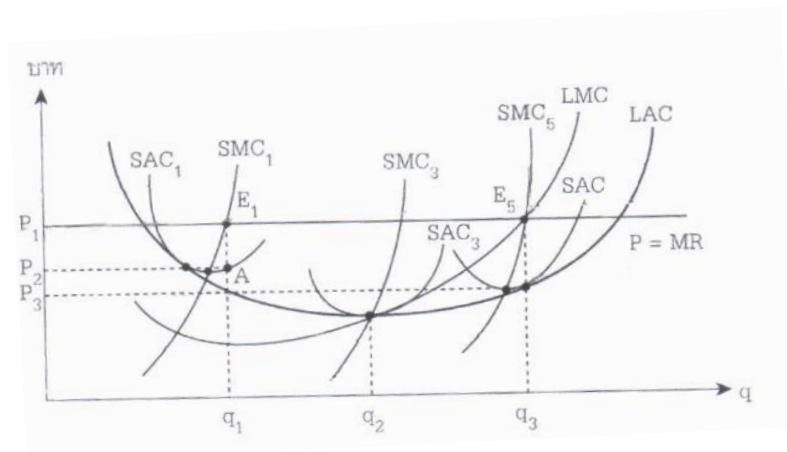
2. ไม่มีกำไรทางเศรษฐศาสตร์หรือกำไรเกินปกติ โดยที่เป็นการผลิต ณ จุดที่ราคาเท่ากับต้นทุนเฉลี่ยระยะยาว ( $P = LAC$ ) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่กำไรทางเศรษฐศาสตร์มีค่าเท่ากับ



ศูนย์ แม้ว่าในข้อนี้จะมีเป้าหมายของหน่วยผลิตที่ต้องการกำไรมาก แต่ในกระบวนการปรับตัวในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ในระยะจะทำให้ทุกหน่วยผลิตต้องยอมรับกำไรทางเศรษฐศาสตร์ที่มีค่าเท่ากับศูนย์แม้ในระยะสั้นหน่วยผลิตอาจจะกำไรทางเศรษฐศาสตร์หรือเกิดการขาดทุนแต่เมื่อมีกำไรก็จะมีแรงจูงใจให้หน่วยผลิตรายใหม่เข้ามาในตลาดในทางตรงข้ามหากขาดทุน หน่วยผลิตก็จะออกไปจากตลาดและทำให้ในระยะยาวกำไรทางเศรษฐศาสตร์ค่าเท่ากับศูนย์เท่านั้น

สมมติให้ในระยะสั้น หน่วยผลิตซึ่งมีขนาดโรงงานขนาดที่ 1 ซึ่งมีลักษณะต้นทุนแสดงโดยเส้น SAC และเส้น SMC 1 ดังในภาพที่ 3.6 ซึ่งมีเส้นราคาเท่ากับรายรับส่วนเพิ่มที่  $P_1$  หน่วยผลิตจะได้ดุลยภาพในการผลิตในระยะสั้น ณ จุด  $E_1$  โดยผลิตปริมาณ  $Q_1$  และได้กำไรต่อหน่วย =  $P_1 - P_2$  และมีกำไรรวมทั้งหมด  $P_1 E_1 A P_2$

อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิตนี้มีใช้ปริมาณที่ทำให้เกิดกำไรสูงสุดในระยะยาวเนื่องจากในระยะยาวปัจจัยทุกชนิดแปรผันได้ หน่วยผลิตสามารถใช้โรงงานในขนาดที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ ซึ่งจากภาพนี้จะเห็นได้ว่าถ้าหน่วยผลิตปรับขนาดโรงงานเป็นโรงงานที่ 5 มีเส้นต้นทุนเท่ากับ SAC 5 และเส้น SMC5 เขาจะได้กำไรสูงสุดในระยะยาวโดยได้กำไรเฉลี่ยเท่ากับ  $P_1 - P_3$  ซึ่งสูงกว่าระยะสั้นที่ได้กำไรต่อหน่วย =  $P_1 - P_2$



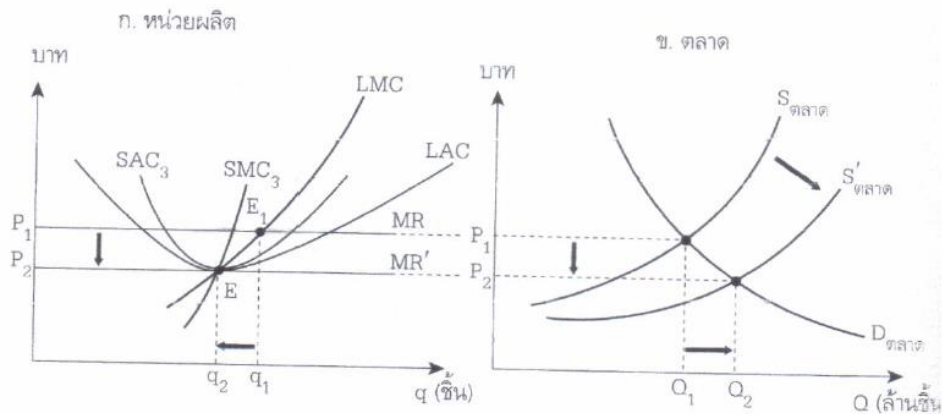
ภาพที่ 7.9 ดุลยภาพของหน่วยผลิตในระยะยาว

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า 203)

อย่างไรก็ตาม แม้หน่วยผลิตจะได้ดุลยภาพในระยะยาวที่  $E_5$  แต่ตลาดยังไม่ได้ดุลยภาพเนื่องจากหน่วยผลิตยังคงมีกำไรทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งก็จะดึงดูดหน่วยผลิตรายใหม่เข้ามา ทำให้ราคาตลาดลดลงหน่วยผลิตก็จะปรับขนาดโรงงานอีกครั้งหนึ่ง จนกระทั่งมีขนาดโรงงาน ณ จุดต่ำสุดของเส้น

LAC ซึ่งก็จะได้เพียงกำไรปกติเท่านั้น และไม่มีแรงจูงใจให้มีผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาซึ่งก็คือโรงงานขนาดที่ 3 ซึ่งมีเส้นต้นทุนคือ  $SAC_3$  และ  $SMC_3$

หากมีกำไรเกิดขึ้นในตลาด ก็จะมีหน่วยผลิตรายใหม่เข้ามาทำให้เส้นอุปทานของตลาดในระยะสั้นเคลื่อน (shift) ออกไปทางขวามือ (ภาพที่ 7.7 ข.) เนื่องจากมีหน่วยผลิตผลิตสินค้าออกมาในตลาดมากขึ้นกว่าเดิม การเคลื่อนย้ายของเส้นอุปทานในลักษณะนี้ ทำให้ราคาตลาดและกำไรที่เกิดขึ้นในตลาดลดลงจาก  $P_1$  บาท กระบวนการในลักษณะเช่นนี้จะเกิดต่อไปจนกระทั่งไม่มีหน่วยผลิตใดเข้ามาในตลาดอีก ณ จุดที่ราคา  $P_2$  บาท หน่วยผลิตก็จะปรับขนาดโรงงานอีกครั้งหนึ่งให้มีขนาดที่ 3 เส้นต้นทุน =  $SAC_3$  และ  $SMC_3$  ซึ่งอยู่ ณ จุดต่ำสุดของเส้น LAC อันแสดงให้เห็นว่าไม่มีกำไรทางเศรษฐศาสตร์เกิดขึ้นจึงไม่มีหน่วยผลิตรายใหม่เข้ามาอีก เกิดดุลยภาพในระยะยาวทั้งตลาดและหน่วยผลิต แต่ละรายก็จะผลิตจำนวนที่ก่อให้เกิดดุลยภาพที่  $q_2$  หน่วย ดังในภาพที่ 7.10 ก



ภาพที่ 7.10 การปรับตัวสู่ดุลยภาพในระยะยาวของตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

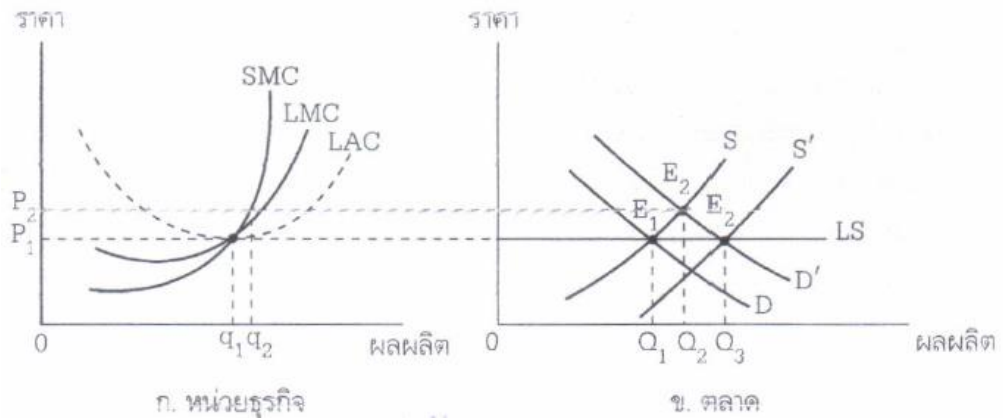
สรุปได้จากภาพที่ 7.10 ดุลยภาพในระยะยาวของหน่วยผลิตและตลาดจะเกิดขึ้นเมื่อมีปริมาณการผลิตที่ทำให้

$$P = MR = SMC_3 = SAC_3 = LMC = LAC$$

### 7.6.1 ดุลยภาพในกรณีที่เส้นอุปทานระยะยาวมีต้นทุนคงที่

ลักษณะของเส้นอุปทานระยะยาวจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับว่าการเข้ามาของหน่วยผลิตรายใหม่จะส่งผลต่อราคาปัจจัยการผลิตอย่างไร สมมติฐานเบื้องต้นที่ง่ายที่สุดคือไม่ว่าหน่วยผลิตจะเข้ามาใหม่เพียงใดหรือออกไปจากตลาดมากแค่ไหน แต่ละหน่วยผลิตก็ยังคงมีเส้นต้นทุนเหมือนเดิมใช้เทคโนโลยีเดียวกัน หรือ ที่เรียกว่าต้นทุนคงที่ (constant cost)

ดุลยภาพในระยะยาวในกรณีที่เส้นอุปทานมีต้นทุนคงที่ อาจแสดงได้ดังภาพที่ 7.11



ภาพที่ 7.11 ดุลยภาพกรณีต้นทุนคงที่

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

จากภาพ 7.8 เส้นอุปสงค์หรือเส้น D และเส้นอุปทานในระยะสั้นหรือเส้น S ราคาดุลยภาพในระยะสั้นคือ  $P_1$  หน่วยผลิตในภาพที่ 7.8 ก. ผลิตที่ระดับ  $q_1$  ซึ่ง ณ ระดับราคานี้จะเท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่มในระยะสั้น (SMC) นอกจากนี้ ณ ราคาตลาดที่  $P_1$  ผลิตที่  $q_1$  ก็ยังเป็นดุลยภาพในระยะยาวของหน่วยผลิตด้วยหน่วยผลิตได้กำไรสูงสุด เนื่องจากเป็นจุดที่ราคาเท่ากับเส้นต้นทุนส่วนเพิ่มในระยะยาว (LMC) ในภาพที่ 3.8 ก. ยังแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของดุลยภาพในระยะยาวอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ราคามีค่าเท่ากับเส้นต้นทุนเฉลี่ยระยะยาว (LAC) ซึ่งกำไรทางเศรษฐกิจที่ได้รับมีค่าเท่ากับศูนย์และไม่มีแรงจูงใจใด ๆ ที่ทำให้หน่วยผลิตเข้ามาหรือออกไปจากตลาดนี้ได้

สมมติว่าเส้นอุปสงค์ของทั้งตลาดเคลื่อนย้ายไปทางขวาเป็นเส้น  $D'$  เส้นอุปทานในระยะสั้นคือเส้น  $S$  ดังนั้นในระยะสั้นราคาจะเพิ่มขึ้นเป็น  $P_2$  หน่วยผลิตก็จะผลิตเพิ่มขึ้นเป็น  $q_2$  และได้รับกำไรทางเศรษฐศาสตร์เพราะ  $P_2 > AC$  ในระยะยาวกำไรเหล่านี้จะดึงดูดผู้ผลิตรายใหม่ให้เข้ามาในตลาดและโดยที่สมมติว่าต้นทุนการผลิตมีลักษณะคงที่

ดังนั้น การเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่จึงไม่มีผลกระทบต่อราคาปัจจัยการผลิตให้เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเนื่องจากทั้งอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าชนิดนี้ว่าจ้างปัจจัยการผลิตเป็นสัดส่วนที่เล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ทั้งหมด การจ้างปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้นจึงไม่ทำให้ต้นทุนของหน่วยผลิตเปลี่ยนแปลงไป หน่วยผลิตใหม่จึงเข้ามาในตลาดอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งทำให้ราคาตลาดลดลงมาในระดับที่หน่วยผลิตไม่ได้กำไรทางเศรษฐศาสตร์อีกต่อไป การเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่ทำให้เส้นอุปทานระยะสั้นเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่  $S'$  ณ ระดับราคาใหม่ที่  $P_1$  ณ ดุลยภาพระยะยาว ราคา

และปริมาณที่  $P_1$  และ  $Q_3$  จะเกิดขึ้นและคงอยู่ต่อไปในตลาด หน่วยผลิตก็จะผลิต ณ ระดับ  $q_1$  โดยมีหน่วยผลิตในตลาดมากขึ้นกว่า ณ ระดับเดิม

จากภาพที่ 7.8 ไม่ว่าอุปสงค์จะเคลื่อนย้ายเพิ่มขึ้นไปทางขวามือ หรือลดลงไปทางซ้ายมือ ราคาที่ยังคงอยู่ ณ ระดับ  $P_1$  เสมอ กล่าวคือ ณ จุดเริ่มต้น ดุลยภาพในระยะสั้นอยู่ที่  $E_1$  (D ตัดกับ S) จุด  $E_1$  นี้เป็นจุดหนึ่งบนเส้นอุปทานระยะยาวของตลาด ต่อมาสมมติว่าอุปสงค์เพิ่มขึ้นเป็น D ทำให้ราคาดุลยภาพในระยะสั้นเพิ่มขึ้นเป็น  $P_2$  หน่วยผลิตปรับตัวด้วยการเพิ่มปริมาณการผลิตจนทำให้อุปทานรวมของทั้งตลาดใน

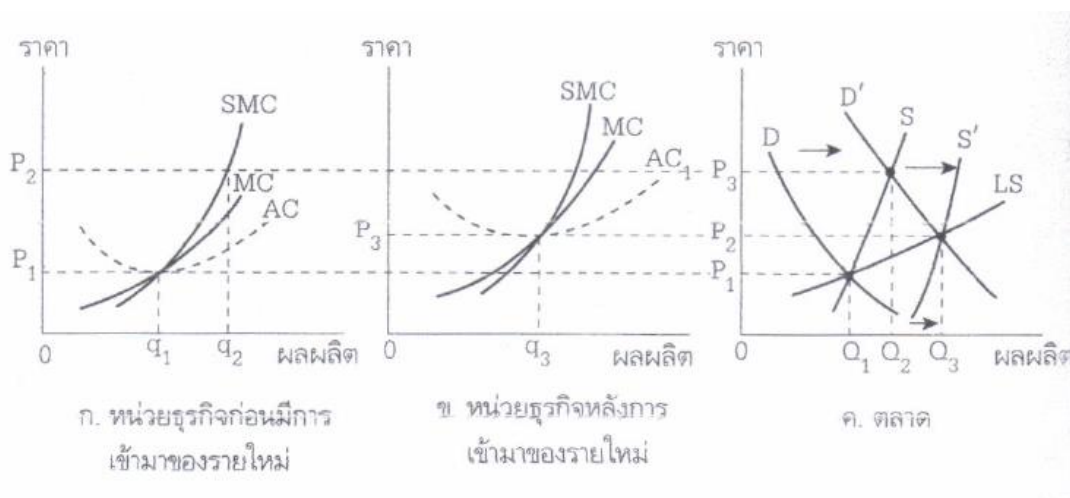
ระยะสั้นเพิ่มขึ้นเป็น S ตัดกับ D ที่  $E_3$  ราคาตกลงมาอยู่ ณ  $P_1$  1 ที่ทำให้เพียงกำไรปกติเท่านั้น  $E_3$  จึงเกิดดุลยภาพในระยะยาวจุดใหม่เมื่อเชื่อมต่อดุลยภาพทั้งสองเข้าด้วยกันก็จะได้เส้น  $L_S$  ซึ่งเป็นเส้นอุปสงค์ของทั้งตลาดที่มีต้นทุนแบบคงที่

สรุปได้ว่า เส้นอุปทานของตลาดในระยะยาวกรณีที่มีต้นทุนแบบคงที่ จะเป็นเส้นขนานกับแกนนอน ณ ระดับที่เท่ากับจุดต่ำสุดของเส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) ของหน่วยผลิต อันเป็นผลมาจากที่ปัจจัยการผลิตไม่เปลี่ยนแปลงแม้มีการใช้ปัจจัยการผลิตมากขึ้นจากการที่มีหน่วยผลิตเข้ามาใหม่มากขึ้นก็ตาม

### 7.6.2 ดุลยภาพในกรณีที่ต้นทุนเพิ่มขึ้น

ในกรณีที่การเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่ ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของต้นทุนเฉลี่ยของทุกหน่วยผลิตตลาด เหตุผลหลักคือ การเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่ทำให้เกิดอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น ทำให้ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น

ภาพที่ 7.12 แสดงถึงดุลยภาพของตลาดในกรณีของต้นทุนเพิ่มขึ้น (increasing cost case) ภาพที่ 7.12 ก. ดุลยภาพเริ่มแรกอยู่ ณ ระดับราคา  $P_1$  ณ ระดับราคานี้ หน่วยผลิตจะผลิตในปริมาณ  $q_1$  และผลผลิตรวมทั้งตลาดแสดงในภาพ 7.12 ค. นั่นคือ อยู่ในปริมาณ  $Q_1$  สมมติต่อไปว่าเส้นอุปสงค์สำหรับสินค้าเพิ่มขึ้น แสดงโดยการเคลื่อนย้ายของเส้นอุปสงค์ออกไปจาก D เป็น  $D'$  เส้น  $D'$  นี้ ตัดกับเส้นอุปทานระยะสั้น (S) ณ ราคานี้ หน่วยผลิตจะผลิตสินค้าจำนวน  $q_2$  และได้รับกำไรจำนวนเกินปกติ กำไรเหล่านี้ เป็นเหตุจูงใจให้หน่วยผลิตรายใหม่เข้ามาในตลาด ทำให้เส้นอุปทานในระยะสั้นเคลื่อนย้ายออกไปทางขวามือ



ภาพที่ 7.12 แสดงดุลยภาพกรณีต้นทุนเพิ่มขึ้น

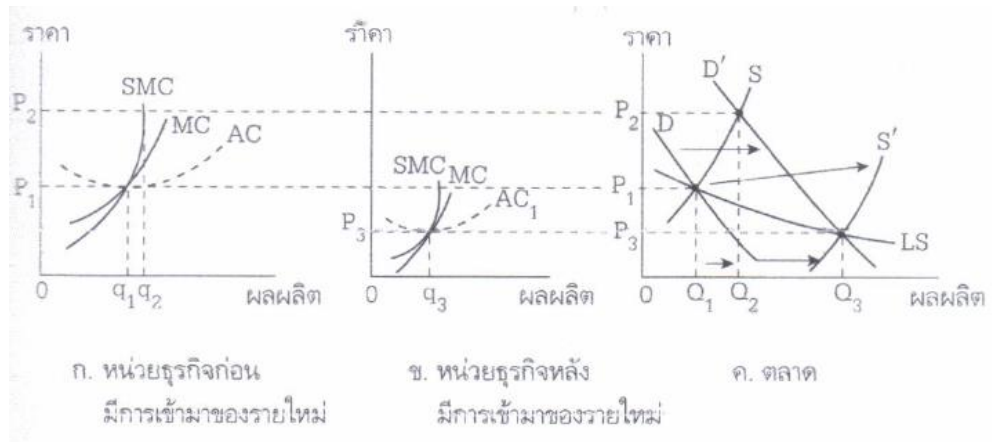
ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

สมมติต่อไปว่า การเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่ทำให้ต้นทุนของทุกหน่วยผลิตเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากอุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต้องใช้ในทั้งตลาดเพิ่มขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้ว เส้นต้นทุนของหน่วยจึงปรับเพิ่มขึ้นจาก AC ในภาพ 7.9 ก. เป็น AC 1 ในภาพ 7.9 ข. ดังแสดงในภาพ 7.9 ข. ราคาดุลยภาพในระยะยาวของอุตสาหกรรมนี้คือ  $P_3$  (ณ จุดที่  $P = MC = AC$ ) โดยปริมาณความต้องการทั้งตลาดอยู่ที่  $Q_3$  เมื่อเชื่อมต่อจุดดุลยภาพทั้งสอง ( $P_1, Q_1$  และ  $P_3, Q_3$ ) ก็จะได้เส้นอุปทานระยะยาว (LS) ของทั้งตลาด เส้นอุปทานในกรณีของต้นทุนเพิ่มขึ้นจะมีความชันทอดขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนที่เกิดจากการเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่

### 7.6.3 ดุลยภาพในกรณีที่ต้นทุนลดลง

ในบางกรณี การเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่อาจทำให้ต้นทุนลดลง ซึ่งอาจเนื่องมาจากการเข้ามาของหน่วยผลิตใหม่ทำให้เกิดการรวมกันของปัจจัยการผลิตในจำนวนที่มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ซึ่งช่วยให้ต้นทุนในการจ้างปัจจัยการผลิตลดลง เช่น ในกรณีการสร้างให้เกิดเมืองอุตสาหกรรม มีหน่วยผลิตรายใหม่เข้ามามากขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาระบบขนส่ง โทรคมนาคม เครือข่ายทางการเงินที่มีประสิทธิภาพ

โดยลักษณะของกรณีต้นทุนลดลงแสดงได้ดังภาพที่ 7.13



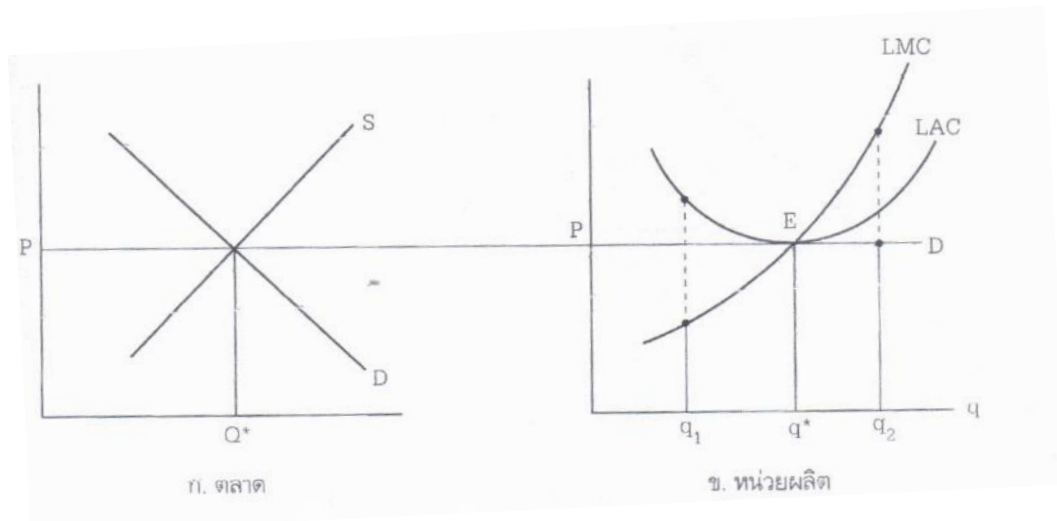
ภาพที่ 7.13 แสดงดุลยภาพกรณีต้นทุนลดลง

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

ดุลยภาพในตลาด ณ จุดเริ่มต้นอยู่ที่ราคา  $P_1$  และปริมาณการผลิต  $Q_1$  ในภาพ 7.13 ค. ระดับราคานี้หน่วยผลิตจะผลิตที่  $q_1$  ในภาพ 7.13 ก. และมีกำไรทางเศรษฐกิจเท่ากับศูนย์สมมติต่อไปว่าอุปสงค์ของตลาดเพิ่มขึ้นเป็นเส้น  $D$  ในระยะสั้นราคาจะเพิ่มขึ้นเป็น  $P_2$  และหน่วยผลิตก็จะผลิตในปริมาณ  $q_2$  ณ ราคา  $P_2$  นี้หน่วยผลิตจะได้รับกำไรทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้หน่วยผลิตใหม่เข้ามาในตลาด มีผลทำให้มีการใช้ปัจจัยการผลิตมากขึ้น เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะทำให้ต้นทุนต่ำลงมา เส้นต้นทุนของหน่วยผลิต ( $AC$ ) จึงปรับลดลงมา ดังในภาพที่ 7.13 ข ณ ราคาดุลยภาพใหม่ที่  $P_3$  ทั้งตลาดมีความต้องการปริมาณ  $Q_3$  ถ้าเชื่อมโยงจุดดุลยภาพทั้งสอง ( $P_1Q_1$  และ  $P_3Q_3$ ) เข้าด้วยกัน ก็จะได้เส้นอุปทานระยะยาว ( $LS$ ) แบบต้นทุนลดลง ภาพที่ 7.13 ที่มีลักษณะมีความชันทอดลง

### 7.7 ประสิทธิภาพของตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ตลาดที่มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นเมื่อสินค้านั้นถูกผลิตขึ้นมาโดยใช้ต้นทุนต่ำที่สุด โดยจะเกิดขึ้น ณ จุดที่ราคามีค่าเท่ากับต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว ( $LAC$ ) ที่มีค่าต่ำสุด ดังราคาที่  $P$  ณ จุด  $E$  และเป็นปริมาณการผลิตที่ทำให้ราคา ( $P$ ) มีค่าเท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่มระยะยาว ( $LMC$ ) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้มีการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและสังคมได้รับสวัสดิการสูงสุด ณ จุด  $E$  ในภาพที่ 7.14 ข. ซึ่งเป็นเงื่อนไขของตลาดแข่งขันสมบูรณ์



ภาพที่ 7.14 แสดงราคาที่มีค่าเท่ากับต้นทุนเฉลี่ยระยะยาว

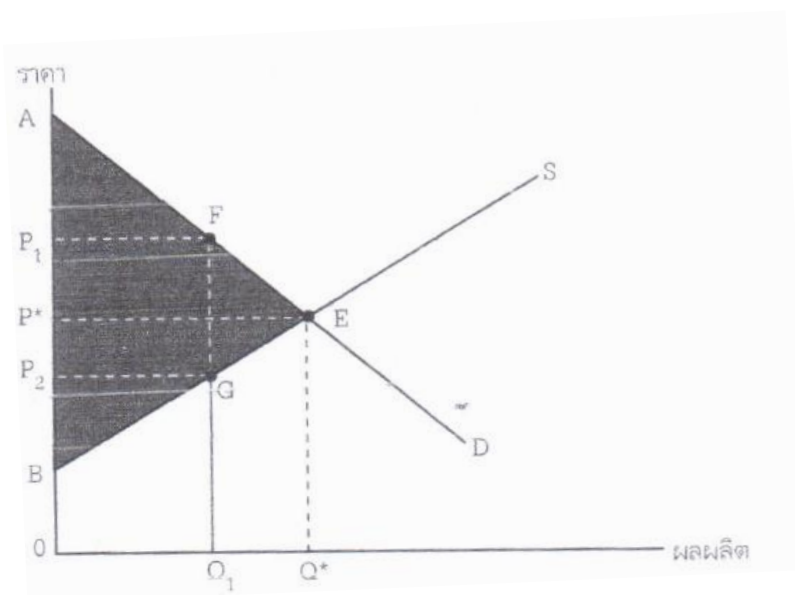
ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

ถ้าหากใช้ราคา ( $P$ ) เป็นดัชนีวัดอรรถประโยชน์หรือคุณค่าที่สังคมให้การบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นแต่ละหน่วยแล้วจากภาพที่ 7.14 ข. ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าถ้าปริมาณการผลิตและการบริโภคที่ไม่ได้เกิดขึ้นที่จุด  $q$  จะเป็นปริมาณการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งพิสูจน์ได้ดังนี้ ถ้ามีการผลิต ณ จุดที่อยู่  $P > LMC$  เช่น ในปริมาณ  $q_1$  ต้นทุนส่วนเพิ่มระยะยาว (LMC) มีค่าน้อยกว่าราคา ( $P$ ) หรืออรรถประโยชน์ที่สังคมได้รับการบริโภคสินค้านั้นเพิ่มขึ้นอีก 1 หน่วย แสดงว่าสวัสดิการสังคมและเพิ่มขึ้นได้อีกหากมีการผลิตสินค้าที่เพิ่มขึ้นในทางตรงกันข้ามหากผลิต ณ จุดที่  $P < LMC$  เช่น ในปริมาณ  $q_2$  จะพบว่า ต้นทุนส่วนเพิ่มระยะยาว (LMC) ที่ใช้ในการผลิตสินค้านั้นสูงกว่าราคา ( $P$ ) หรืออรรถประโยชน์ที่สังคมได้รับการบริโภคสินค้านั้นเพิ่มขึ้นอีก 1 หน่วย ทำให้สวัสดิการสังคมลดลงหากมีการผลิตสินค้านี้เพิ่มขึ้น ดังนั้นจุดผลิตที่จะก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดก็คือ จุดที่  $P = LMC$  เท่านั้น

การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจเป็นการเปรียบเทียบราคา ( $P$ ) กับต้นทุนส่วนเพิ่มในระยะยาว (LMC) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โดยพื้นฐาน แต่โดยทั่วไปแล้วนักเศรษฐศาสตร์ยังนิยมใช้แนวคิดเกี่ยวกับส่วนเกินของผู้บริโภค (consumer surplus) และส่วนเกินของผู้ผลิต (producer surplus) ในการวัดประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจด้วย

ส่วนเกินของผู้บริโภค หมายถึง มูลค่าที่เพิ่มขึ้นที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับการบริโภคสินค้าในส่วนที่เกินกว่าที่เขาได้จ่ายออกไปเพื่อซื้อสินค้านั้น

ภาพที่ 7.15 ได้สรุปแนวคิดนี้ โดยแสดงถึงตลาดมะเขือเทศ ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรชนิดหนึ่ง



ภาพที่ 7.15 แสดงส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

ณ จุดดุลยภาพราคาจะอยู่ที่  $P$  ผู้บริโภคเลือกการบริโภคที่จุด  $Q$  โดยที่เส้นอุปสงค์  $D$  แสดงถึงความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อให้ได้รับสินค้าที่ ได้รับเพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วยหรือ  $Q$  มูลค่าทั้งหมดของมะเขือเทศที่ผู้บริโภคซื้อ ณ ปริมาณ  $Q^*$  คือ จำนวนพื้นที่ใต้เส้นอุปสงค์จาก  $0$  ถึง  $Q^*$  นั่นคือพื้นที่  $AEQ^*O$  ด้วยมูลค่าทั้งหมดนี้ ผู้บริโภคจ่ายจริงในจำนวน  $P^*EQ^*O$  ดังนั้นผู้บริโภคจะได้รับ “ส่วนเกิน” (ซึ่งหมายถึงส่วนที่เกินกว่าที่ผู้บริโภคจ่าย จำนวนพื้นที่  $AEP^*$  หากมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ทำให้ขนาดของพื้นที่เหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมกระทบถึงสวัสดิการของทุกฝ่ายในตลาดไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภคหรือผู้ผลิต

ในภาพที่ 7.15 สามารถแสดงให้เห็นถึงส่วนเกินของผู้ผลิตได้ด้วย

**ส่วนเกินของผู้ผลิต (Product Surplus)** หมายถึงมูลค่าที่เพิ่มขึ้นที่ผู้ผลิตได้รับจากการขายสินค้าในราคาตลาด ในส่วนที่เกินกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการผลิตสินค้า

ในภาพนี้จากเส้นอุปทาน ( $S$ ) ที่แสดงให้เห็นราคาต่ำสุดที่ผู้ผลิตยอมรับที่จะผลิตสินค้าออกมาขายในแต่ละหน่วย ณ ดุลยภาพของตลาดที่ราคา  $P^*$  และปริมาณ  $Q^*$  ผู้ผลิตได้รับรายได้ทั้งหมดเป็นพื้นที่  $P^*EQ^*O$  ในการขายสินค้าปริมาณ  $Q^*$  หน่วยตามลักษณะอุปทานของผู้ผลิต ( $S$ ) ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้าปริมาณการผลิตที่  $Q^*$  นี้คือ  $BEQ^*O$  ซึ่งทำให้ผู้ผลิตได้รับ “ส่วนเกินของผู้ผลิต” คิดเป็นพื้นที่  $P^*EB$



การพิจารณาถึงส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิตจะทำให้สามารถพิสูจน์ได้ว่าทำไมนักเศรษฐศาสตร์จึงเชื่อว่าตลาดแข่งขันสมบูรณ์มีการผลิตที่ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่าง “มีประสิทธิภาพ”

หากกลับไปพิจารณาภาพ จะพบว่า ผลผลิตในระดับอื่น ๆ นอกเหนือจาก  $Q^*$  จะเป็นผลผลิตที่ไม่มีประสิทธิภาพ ในแง่ที่ว่า จำนวนรวมกันของส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิตยังมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควรจะได้ (เมื่อผลิตที่  $Q^*$ ) ถ้าผลิตที่  $Q_1$  พื้นที่ส่วนเกินจำนวน FEG ต้องสูญเสียไป ณ ระดับผลผลิต  $Q_1$  ผู้บริโภคมีความยินดีที่จะจ่ายในราคา  $P_1$  ให้แก่จำนวนผลผลิตที่เพิ่มขึ้น ซึ่ง ณ ระดับผลผลิต  $Q_1$  นี้เสียต้นทุนในการผลิตเพียง  $P_2$  ส่วนต่างระหว่างราคา  $P_1$  และ  $P_2$  นี้ แสดงให้เห็นว่ายังมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิตเพิ่มขึ้นในอันที่จะทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือผู้ผลิต ผลิตเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ณ ราคา  $P^*$  ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าเพิ่มขึ้นในราคาที่น้อยกว่าราคาที่เต็มใจที่จะจ่าย และผู้ผลิตก็จะได้รับรายได้จากการขายสินค้าเพิ่มขึ้นในต้นทุนที่น้อยกว่า ดังนั้น จึงมีเฉพาะปริมาณการผลิตที่  $Q^*$  เท่านั้น ที่ทำให้การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคเกิดประโยชน์สูงสุด ที่มีผลรวมของส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิตมากที่สุด ผลผลิตในระดับ  $Q^*$  จึงเป็นผลผลิตที่ทำให้การจัดสรรทรัพยากรก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจสูงสุด

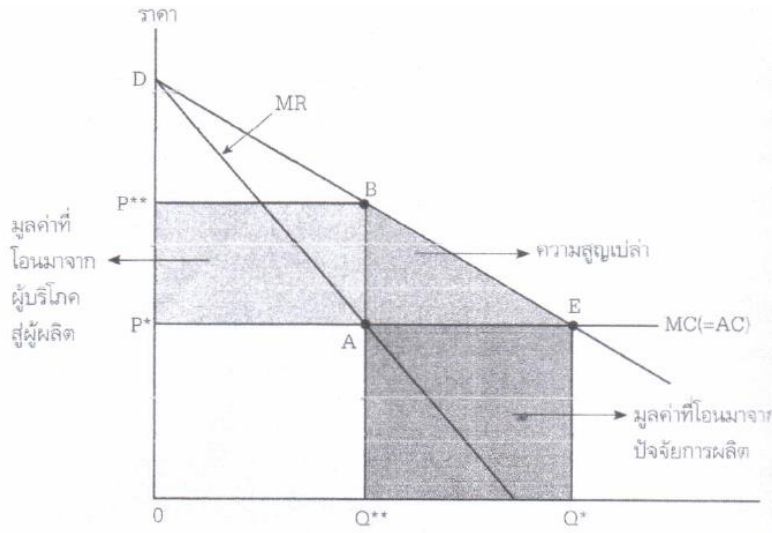
**ความไร้ประสิทธิภาพในตลาดผูกขาด** โดยที่ผู้ผูกขาดมีความตั้งใจที่จะจำกัดปริมาณผลผลิตเพื่อที่จะได้รับกำไรเพิ่มขึ้นโดยผลิต ณ ระดับที่ราคา (P) มีค่ามากกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) แสดงให้เห็นว่า ณ ระดับการผลิตที่ก่อให้เกิดกำไรสูงสุดของผู้ผูกขาด ผู้บริโภคมีความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อให้ได้รับสินค้าเพิ่มขึ้นมากกว่าต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการผลิตสินค้าส่วนเพิ่มนี้ ในมุมมองของสังคมโดยรวมผลผลิตมีจำนวนน้อยเกินไปและทำให้ผลประโยชน์ที่ควรได้รับร่วมกันในสังคมสูญหายไป

ความไร้ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรในตลาดผูกขาดได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจที่สำคัญดังนี้

**1. ผลต่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ** เนื่องจากตามลักษณะโครงสร้างของตลาดผูกขาด ผู้ผูกขาดไม่จำเป็นต้องแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่น ดังนั้น ผู้ผูกขาดจึงไม่จำเป็นต้องเลือกทำการผลิตในปริมาณการผลิตที่ทำให้เสียต้นทุนเฉลี่ยต่ำสุด และไม่จำเป็นต้องเลือกใช้โรงงานขนาดที่เหมาะสมในการผลิต ซึ่งโดยทั่วไป แล้วผู้ผูกขาดมักจะเลือกใช้โรงงานขนาดที่เล็กกว่าขนาดที่เหมาะสม และทำการผลิตสินค้าในปริมาณที่น้อยกว่าขนาดเหมาะสมเพื่อที่เขาจะสามารถตั้งราคาสินค้าให้สูงได้ ซึ่งโดยวิธีการดังกล่าวจะทำให้เขาได้รับกำไรสูงขึ้น (เนื่องจากอุปสงค์ในตลาดผูกขาดมีความยืดหยุ่นต่ำ การตั้งราคาสูงจึงทำให้รายรับรวมสูงขึ้น) ดังนั้น ในตลาดผูกขาดการจัดสรรทรัพยากรมาใช้ในการผลิตจึงเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพทางเทคนิค นอกจากนี้ทางด้านสวัสดิการทางสังคมก็ปรากฏว่า ผู้บริโภคในตลาดผูกขาดจะไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการบริโภค ทั้งนี้เพราะใน

ตลาดผูกขาดถึงแม้ว่าผู้ผูกขาดจะเลือกทำการผลิต ณ ปริมาณการผลิตที่  $MR = MC$  แต่เนื่องจาก  $P > MC$  ดังนั้นราคาในตลาดผูกขาดจึงสูงกว่าราคาในอุดมคติและการที่ผู้ผูกขาดได้รับกำไรเกินปกติ ยาว แสดงว่าราคาในตลาดผูกขาดจะสูงกว่าราคายุติธรรมด้วย ดังนั้นเงื่อนไขของประสิทธิภาพทาง เศรษฐกิจสูงสุดจึงไม่เกิดขึ้นในตลาดผูกขาด

อาจแสดงผลต่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของตลาดผูกขาด โดยแสดงภาพที่ 7.16



ภาพที่ 7.16 แสดงผลต่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของตลาดผูกขาด

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

จากภาพที่ 7.16 ในตลาดผูกขาด ผลิตจำนวนเพียง  $Q^{**}$  เท่านั้นที่มีการผลิตออกมา จำหน่ายราคาผลผลิตจำนวนนี้คือ  $P^{**}$  การจำกัดปริมาณผลผลิต ทำให้ราคาเพิ่มขึ้นนี้มีผลกระทบต่อความสูญเสียต่อระบบเศรษฐกิจ มูลค่าทั้งหมดที่ผู้บริโภคได้รับจากสินค้าจำนวนนี้ได้ถูกลดลงเท่ากับพื้นที่ ในภาพที่ 7.26 แต่การลดลงนี้ยังไม่ได้สูญเสียไปทั้งหมด เนื่องจากตามโครงสร้างตลาดเดิม ผู้บริโภคต้องจ่าย  $AEQ^{**}Q^{**}$  สำหรับสินค้าจำนวนนี้ ( $Q^{**}Q^*$ ) แต่ ณ ขณะนี้เขาก็จะเอาเงินจำนวนนี้สินค้าอื่น ๆ ได้

โดยที่ผู้ผูกขาดผลิตในจำนวนที่น้อยกว่าในกรณีของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ จึงมีการจ้างผลิตในจำนวนที่น้อยกว่าตามไปด้วย ทำให้มีปัจจัยการผลิตเหลือไปผลิตสินค้าอื่น ๆ ได้มากขึ้น ผู้บริโภคที่สูญเสียไปจำนวนพื้นที่ BEA นี้เป็นการลดลงอย่างชัดเจนของสวัสดิการของผู้บริโภค ตลาดผูกขาดที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่าความสูญเสียนี้ว่า Deadweight Loss หรือความสูญเสียทั้ง

ส่วนเกินของผู้ผลิตและส่วนเกินของผู้บริโภคโดยเปล่าประโยชน์ คือ ไม่ได้โอนย้ายส่วนหนึ่งส่วนใดของสังคมเลย

**2. ผลต่อการกระจายรายได้** การผูกขาดเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ ทั้งนี้เพราะการที่ผู้ผูกขาดได้รับกำไรเกินปกติ ย่อมทำให้เขาอยู่ในฐานะที่ร่ำรวยกว่าบุคคลอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ผูกขาดเป็นผู้ผูกขาดในการซื้อปัจจัยการผลิตด้วยแล้วจะยิ่งทำให้ผู้ผูกขาดมีโอกาสนในการกำหนดราคาปัจจัยการผลิตด้วย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ผูกขาดมักจะเอาเปรียบเจ้าของปัจจัยการผลิตด้วยการกดราคาปัจจัยการผลิตให้ต่ำ ผู้ผูกขาดจึงสามารถผลิตสินค้าได้ในต้นทุนที่ต่ำยิ่งขึ้น กำไรก็จะเพิ่มขึ้น จึงเห็นได้ว่า ผู้ผูกขาดจะอยู่ในฐานะที่ร่ำรวยในขณะที่เจ้าของปัจจัยการผลิตจะอยู่ในฐานะที่แย่ง เพราะนอกจากจะได้รับค่าตอบแทนของปัจจัยการผลิตในระดับต่ำแล้ว ยังต้องจ่ายซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในราคาที่สูงอีกด้วย จึงเห็นได้ว่าในระบบเศรษฐกิจใดที่โครงสร้างตลาดมีลักษณะผูกขาด การกระจายรายได้ของสังคมมีแนวโน้มที่จะเหลื่อมล้ำกันมาก

อาจอธิบายผลแห่งการผูกขาดต่อการกระจายรายได้โดยรูปกราฟได้ ซึ่งอาจพิจารณาได้จากภาพที่ 7.26 ข้างต้น ณ ระดับผลผลิตที่  $Q^{**}$  ทำให้ผู้ผูกขาดได้กำไรเกินปกติในพื้นที่  $P^{**}$   $BAP^*$  ในกรณีของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ พื้นที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของส่วนเกินผู้บริโภคที่ขณะนี้ได้ถูกโอนย้ายไปเป็นกำไรของผู้ผูกขาดพื้นที่  $P^{**}$   $BAP^*$  ไม่จำเป็นว่าจะต้องหมายถึงการสูญเสียสวัสดิการสังคม เป็นแต่เพียงการวัดผลการกระจายรายได้ใหม่จากผู้บริโภคสู่ผู้ผลิตเท่านั้น และสิ่งที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมหรือไม่ก็ได้

## 7.8 เปรียบเทียบประสิทธิภาพในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กับตลาดผูกขาดและการผูกขาดภายใต้กำกับดูแลของรัฐ

### 7.8.1 เปรียบเทียบประสิทธิภาพในตลาดแข่งขันสมบูรณ์กับตลาดผูกขาด

ลักษณะโครงสร้างของตลาดที่ส่งผลกระทบต่อกลไกการทำงานหรือประสิทธิภาพของระบบตลาดนับเป็นเรื่องที่วิชาเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจมาก ในเรื่องที่ 3 ได้พิจารณาประสิทธิภาพในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และตลาดผูกขาดที่แยกกันที่ละตลาดแล้ว ในเรื่องนี้ จะพิจารณาเปรียบเทียบรูปแบบของตลาดทั้งสอง โดยจะดูว่าการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างตลาดจากตลาดแข่งขันสมบูรณ์มาเป็นตลาดผูกขาดส่งผลกระทบต่อราคา ผลผลิต และการจ้างงานในอุตสาหกรรมนั้น ๆ อย่างไร

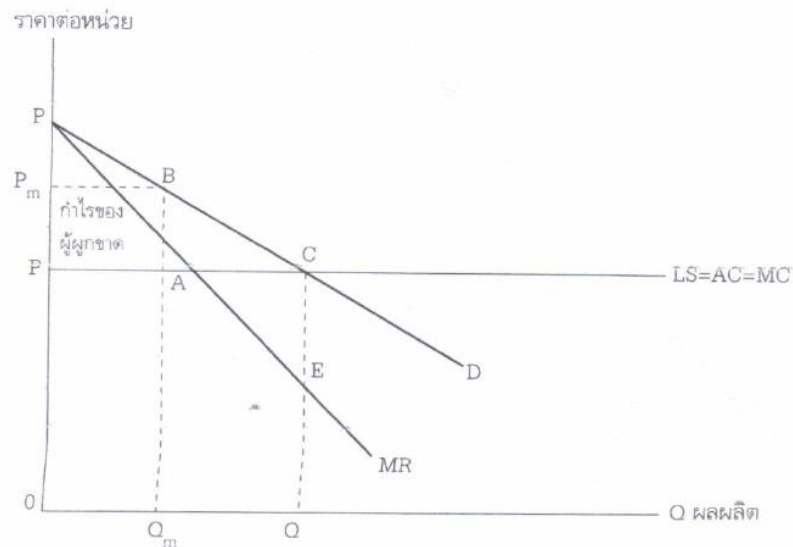
ในการเปรียบเทียบจะสมมติให้ ณ จุดเริ่มต้น ตลาดมีโครงสร้างตลาดแบบแข่งขันสมบูรณ์ และเป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะต้นทุนคงที่ ซึ่งหมายถึงราคาปัจจัยการผลิตจะไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่ามีการใช้ปัจจัยการผลิตมากน้อยเพียงใด หรือโครงสร้างตลาดจะเป็นแข่งขันหรือผูกขาดก็ตาม นั่นคือเส้น AC มีลักษณะขนานกับแกนอน

ในภาพที่ 3 เส้นอุปสงค์และอุปทานในตลาดแข่งขันคือ D และ LS ตามลำดับผลของตลาดแข่งขันทำให้ราคาถูกกำหนดที่ OP และผลผลิตที่ OQ เส้นรายรับส่วนเพิ่มของเส้นอุปสงค์ของอุตสาหกรรม คือ MR แต่ MR ในกรณีนี้มีได้มีบทบาทในการกำหนดผลผลิตภายใต้โครงสร้างตลาดแบบแข่งขัน เนื่องจากหน่วยธุรกิจแต่ละหน่วยจะปรับผลผลิตของตนให้สอดคล้องกับเส้น MR ของตน ซึ่งตลาดแข่งขันแต่ละหน่วยผลิตเผชิญกับเส้นรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ที่ขนานกับแกนนอน ณ ราคาที่กำหนดโดยตลาด

ต่อมาสมมติให้โครงสร้างตลาดของอุตสาหกรรมเปลี่ยนไปจากตลาดแข่งขันไปเป็นตลาดผูกขาดผู้ผูกขาดก็จะเผชิญกับอุปสงค์ (D) และรายรับส่วนเพิ่ม (MR) ของอุตสาหกรรม ในส่วนของเส้นต้นทุนผู้ผูกขาดนั้น สมมติว่าผู้ผูกขาดสามารถบริหารจัดการโรงงานที่แยกกันอยู่หลายแห่งได้ ณ ต้นทุนที่เท่ากันของแต่ละหน่วยธุรกิจในตลาดแข่งขัน เส้นอุปทานของตลาดแข่งขันก็จะกลายเป็นเส้นต้นทุนเฉลี่ยของผู้ผูกขาด โดยเส้น AC จะขนานกับแกนนอน แสดงถึงลักษณะโครงสร้างต้นทุนเป็นแบบต้นทุนไม่ว่าผลผลิต (Q) จะเป็นจำนวนเท่าใด ต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) ก็จะมีค่าเท่ากับต้นทุนเฉลี่ย (AC) ดังนั้นเส้นอุปทานในตลาดแข่งขันที่ขนานกับแกนนอนก็จะเป็นทั้งเส้น AC และ MC ของผู้ผูกขาดด้วย

ผลผลิตในตลาดแข่งขัน ณ จุดเริ่มต้นจากภาพที่ 3.27 คือ OQ จุดนี้ต้นทุนส่วนเพิ่มของผู้ผูกขาดคือ CQ ซึ่งสูงกว่ารายรับส่วนเพิ่ม (MR) คือ EQ ดังนั้น ผู้ผูกขาดจึงต้องบริหารจัดการให้มีกำไร โครงสร้างตลาดเป็นแบบแข่งขันดุลยภาพจะอยู่ที่กำไร = 0 โดยการลดปริมาณผลผลิตลง อันทำให้ผู้ผูกขาดสามารถกำหนดราคาได้สูงขึ้น ผลผลิต ณ จุดที่ได้กำไรสูงสุด (profit-maximizing output) ที่ MC ได้ผลผลิตที่ OQM ผู้ผูกขาดก็จะผลิตที่ OQM กำหนดราคาที่ OPM และได้กำไรทางเศรษฐกิจจำนวน PP BA

จะเห็นได้ว่า ด้วยเงื่อนไขของอุปสงค์และต้นทุนที่เหมือนกัน ราคาในตลาดผู้ผูกขาดจะสูงกว่าและผลผลิตจะมีจำนวนน้อยกว่าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ข้อสรุปนี้ เป็นข้อสรุปที่สำคัญมากที่สุดข้อหนึ่งในการศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค

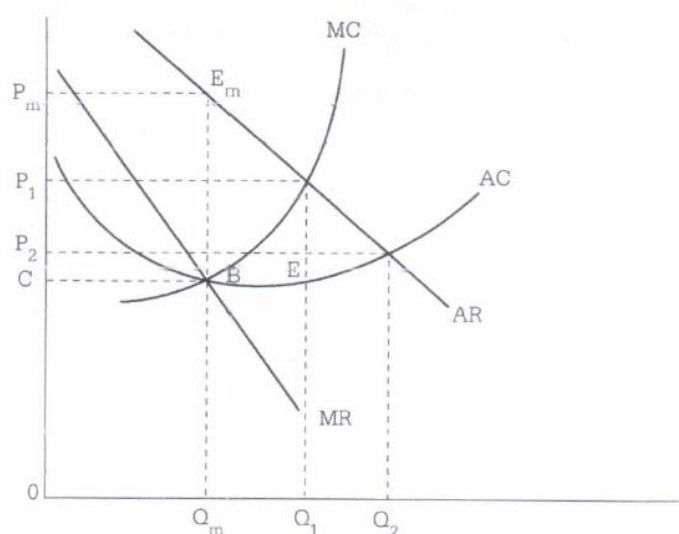


ภาพที่ 7.17 เปรียบเทียบตลาดแข่งขันและผูกขาด

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

### 7.8.1 การผูกขาดภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

7.8.1.1 กรณีการผูกขาดโดยทั่วไป (เส้นต้นทุนส่วนเพิ่มทอดขึ้น) การที่ผู้ผลิตมีอำนาจผูกขาดในตลาดจะทำให้ปริมาณสินค้าที่ผลิตลดลง และราคาสินค้าสูงขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องกำกับดูแลและควบคุมมิให้ผู้ผูกขาดตั้งราคาสูงเกินไปหรือผลิตในปริมาณที่น้อยเกินไป อย่างไรก็ตามในการควบคุมตั้งราคาของผู้ผูกขาด รัฐจำเป็นต้องทราบถึงโครงสร้างต้นทุนของผู้ผูกขาดก่อน การควบคุมการตั้งราคาของผู้ผูกขาด รัฐอาจกำหนดราคาที่ทำให้ผู้ผูกขาดมีกำไรลดลงและมีการผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคมากขึ้น



ภาพที่ 7.18 การควบคุมราคาผู้ผูกขาด

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2559, หน้า3-43)

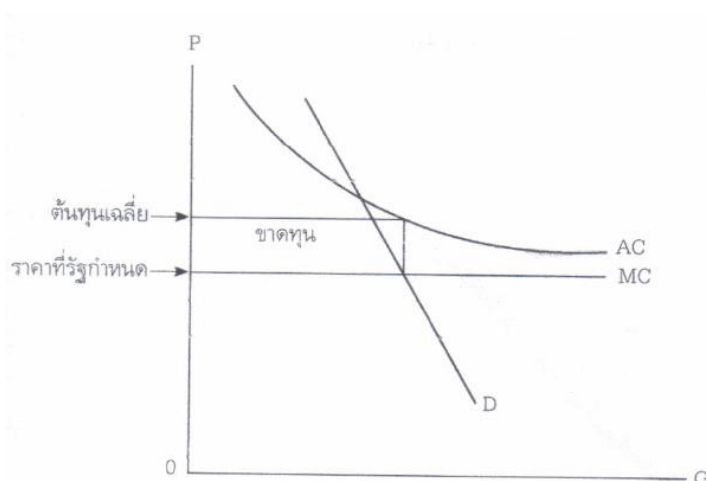
จากภาพที่ 7.18 หากรัฐไม่เข้าไปแทรกแซง ผู้ผูกขาดจะกำหนดปริมาณการผลิตที่  $MR = MC$  คือ  $Q_m$  และราคาขายคือ  $P_m$  ซึ่งจะได้กำไรทางเศรษฐศาสตร์คือพื้นที่  $P_m E_m BC$  แต่ถ้ารัฐควบคุมโดยกำหนดราคาที่เท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่ม ( $P = MC$ ) ตามแนวคิดดุลยภาพในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ โดยกำหนดให้ตั้งราคา  $P_1$  ผู้ผลิตก็จะผลิตสินค้าออกมาขายมากขึ้นจากเดิม คือ จาก  $Q_m$  เป็น  $Q_1$  ซึ่งผู้ผูกขาดยังคงมีกำไรทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจาก ณ ราคา  $P_1$  นี้ ราคายังสูงกว่าต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยที่  $EQ_1$  นั่นเอง

หากรัฐต้องการกำหนดราคาที่ทำให้ผู้ผูกขาดได้เพียงกำไรปกติ รัฐก็จะกำหนดราคา ณ ระดับที่ราคาเท่ากับต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย ( $P = AC$ ) คือ กำหนดราคา  $P_2$  โดย ณ ราคานี้ ผู้ผูกขาดจะผลิตสินค้าออกมาขึ้นอีกเป็น  $Q_2$  โดยผู้ผูกขาดมีเพียงกำไรปกติเท่านั้น

7.8.1.2 กรณีการผูกขาดโดยสภาพตามธรรมชาติ ในกรณีที่การผูกขาดนั้นเป็นการผูกขาดโดยสภาพตามธรรมชาติ ดังเช่น การผลิตไฟฟ้า ประปา ซึ่งเป็นสินค้าสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ผู้บริโภคในสังคมต้องบริโภค กรณีของสินค้าเหล่านี้ รัฐจำเป็นต้องเข้ามากำกับดูแลการตั้งราคาและปริมาณการผลิตของผู้ผูกขาดให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

โดยที่อุตสาหกรรมที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตามธรรมชาติ จะมีเส้นต้นทุนเฉลี่ย (AC) ที่ลดลงโดยตลอด ซึ่งในกรณีนี้เส้นต้นทุนส่วนเพิ่ม (MC) ก็จะมีค่าน้อยกว่าเส้นต้นทุนเฉลี่ย ดังภาพที่ 7.18 ดังนั้น หากรัฐต้องการกำหนดราคา  $P$  ที่เท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่ม ( $P = MC$ ) ราคาก็จะอยู่ต่ำกว่า

ต้นทุนเฉลี่ยของผู้ผูกขาดทำให้ผู้ผูกขาดประสบการณ์ขาดทุน และอาจออกจากการผลิตไป ดังปรากฏในภาพที่ 7.19



ภาพที่ 7.19 แสดงการตั้งราคาที่  $P = MC$  ของผู้ผูกขาดโดยธรรมชาติ  
ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2559, หน้า3-43)

ทางเลือกในกรณีนี้อาจกระทำได้หลายวิธี แม้ว่าแต่ละวิธีไม่มีวิธีใดที่ดีอย่างสมบูรณ์

วิธีแรก การให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผูกขาด เพื่อชดเชยส่วนที่ขาดทุนอันเกิดจากการตั้งราคา

$P = MC$

วิธีที่สอง ยอมให้ผู้ผูกขาดตั้งราคาที่สูงกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม กล่าวคือ ให้ตั้งราคาที่เท่ากับต้นทุนเฉลี่ย ( $P = AC$ ) โดยผู้ผูกขาดจะได้เพียงกำไรปกติเท่านั้น

การกำหนดราคาของรัฐไม่ว่าจะเป็นที่  $P = MC$  หรือ  $P = AC$  ก็ตาม อาจส่งผลให้ผู้ผูกขาดแรงจูงใจในการลดต้นทุน เนื่องจากหากเมื่อใดก็ตามที่ต้นทุนเฉลี่ยของเขาลดลง รัฐผู้กำกับดูแลก็จะต้องกำหนดราคาที่ต่ำลงไปตาม ทางแก้ของรัฐกรณีนี้ก็คือ ยอมให้ผู้ผูกขาดมีกำไรเพิ่มขึ้นบ้างจากการที่ผู้ผูกขาดสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจนทำให้ต้นทุนลดลงได้ ทางแก้อีกทางหนึ่ง ในกรณีสินค้าที่มีสภาพผูกขาดตามธรรมชาติ คือ การดำเนินโดยรัฐเองในรูปรัฐวิสาหกิจ อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปยังเห็นว่าเอกชนจะสามารถประกอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐ เพราะ

เอกชนจะมีแรงจูงใจที่จะลดต้นทุนเพื่อให้เขาได้กำไรเพิ่มขึ้น ในขณะที่การดำเนินการในรูป รัฐวิสาหกิจซึ่งมีเป้าหมายในการดำเนินการที่หลากหลายและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการผลิตไม่มีประสิทธิภาพ

## สรุป

ตลาดในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การตกลงซื้อขายสินค้าและบริการ รวมทั้งปัจจัยการผลิต โดยไม่ต้องมีสถานที่ทำการซื้อขายก็ได้ สำหรับประเภทของตลาดนั้นจะแบ่งตามลักษณะของการแข่งขัน ได้แก่ ตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยตลาดผูกขาด ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด และตลาดผู้ขายน้อยราย ในตลาดทุกประเภทมีเงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผลิตที่จะทำให้ผู้ผลิตได้รับกำไรสูงสุด ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่ทำให้  $MC = MR$  ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยที่ในระยะสั้นผู้ผลิตไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือขยายโรงงานหรือเลิกการผลิตได้ทันที จึงทำให้ทุกตลาดไม่จำเป็นต้องได้กำไรเสมอไปอาจจะขาดทุนก็ได้ถ้า  $P > AC$  จะทำให้ผู้ผลิตได้ทั้งกำไรปกติและกำไรเกินปกติ ถ้า  $P = AC$  ผู้ผลิตจะได้เฉพาะกำไรปกติเท่านั้น ถ้า  $AC > P > AVC$  ผู้ผลิตทุกตลาดจะขาดทุน แต่ควรผลิตต่อไปเพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุดถ้า  $P = AVC$  ผู้ผลิตขาดทุนจะทำการผลิตหรือหยุดผลิตก็ได้เพราะขาดทุนเท่ากับจำนวนต้นทุนคงที่แต่ถ้า  $P < AVC$  ผู้ผลิตจะหยุดผลิตปิดกิจการทันที เพราะถ้าผลิตต่อไปอีกจะขาดทุนมากกว่าจำนวนต้นทุนคงที่ ส่วนในระยะยาวผู้ผลิตจะได้เฉพาะกำไรปกติสำหรับตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด



## คำถามทบทวน

1. ความหมายของตลาดในทางเศรษฐศาสตร์แตกต่างจากความหมายโดยทั่วไปอย่างไร จงอธิบาย

2. จงอธิบายลักษณะเส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่ม (MR) ของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด และตลาดผูกขาด

3. จงแสดงการวิเคราะห์ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันอย่างสมบูรณ์ในกรณีดังนี้

ก.  $P > AC$     ข.  $P = AC$     ค.  $AC > P > AVC$

4. เส้นอุปทานในระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันสมบูรณ์คือเส้น MC ทั้งเส้นใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด จงอธิบายพร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

5. กรณีศึกษาของบริษัทผู้ผลิตสบู่ธรรมชาติ

บริษัทผู้ผลิตสบู่ธรรมชาติ เดิมเป็นบริษัทผู้ผลิตผงซักฟอกขนาดกลางแห่งหนึ่ง ซึ่งดำเนินธุรกิจมานานตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อ มีตลาดอยู่ในตลาดท้องถิ่นต่างจังหวัด ต้องเลิกการผลิตผงซักฟอก แล้วหันมาผลิตสบู่ซักผ้าธรรมชาติ โดยยอมที่จะต้องขาดทุนในเบื้องต้นสาเหตุที่เปลี่ยนกลยุทธ์ผลิตนั้นก็เพราะว่า ผงซักฟอกที่ผลิตมานานเริ่มไม่เป็นที่ยอมรับของตลาด เพราะทำให้เป็นผื่นเกิดขึ้นได้ จึงต้องหันมาผลิตสบู่ธรรมชาติที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ คือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นสุขอนามัยของผู้บริโภค

แต่ก็มีปัญหาเกิดขึ้น คือ เมื่อเปลี่ยนมาเป็นผลิตภัณฑ์เน้นธรรมชาติ ย่อมทำให้ราคาผลิตภัณฑ์ต้องสูงขึ้นเป็นเท่าตัว ในขณะที่เดียวกัน ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก เพราะอาจจะเป็นสินค้าใหม่ที่ยังไม่เป็นที่นิยมก็ได้ ทำให้บริษัทประสบปัญหายอดขายอย่างมาก จนวนเจียนจะล้มละลาย ประธานบริษัทฯ ต้องควักเงินทุนส่วนตัวมาจุนเจือ ทำให้พอประทังการบริหารไปได้

เดิมบริษัท ฯ คาดว่า ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดีอยู่แล้ว ถ้าผู้บริโภคได้รู้ถึงคุณภาพที่ดีของผลิตภัณฑ์ก็คงจะเข้าสู่ตลาดได้ไม่ยากนัก แต่ขาดเงินทุนซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการโฆษณาเพื่อให้เข้าสู่ตลาดได้ง่ายขึ้น สุดท้ายประธานบริษัท ฯ จึงพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับเรื่อง "การใช้สบู่ซักผ้าธรรมชาติ" สำหรับแจก ในขณะเดียวกันตัวเองก็เปิดการสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องการใช้สบู่ธรรมชาติ และเหตุผลของการเลิกใช้ผงซักฟอกสารสังเคราะห์

จากความพยายามอย่างทุ่มเทของประธานและทีมงานของบริษัท ฯ พร้อมกับกระแสที่ผู้บริโภคเริ่มสนใจด้านสุขอนามัย และการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้ยอดขายของบริษัทเพิ่มขึ้นอย่างมาก พ้นจากภาวะวิกฤตและมียอดขายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

### ข้อคำถามจากกรณีศึกษา

1. ผู้ผลิตมีวิธีการอย่างไรในการผลิตสบูธรรมชาติ
2. บริษัทมีปัญหาอย่างไร
3. บริษัทแก้ไขปัญหามาอย่างไร
4. กลยุทธ์ธุรกิจที่พบความสำเร็จมีอะไรบ้าง วิเคราะห์และให้เหตุผล

### เอกสารอ้างอิง

- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2558). **หลักเศรษฐศาสตร์ I : จุลเศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2559). **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ขั้นสูง**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุขยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรุณสิริ ใจมา. (2557). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส่งศักดิ์ ทิตาราม. (2542). "การผลิตและต้นทุนการผลิต" ในเอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ หน่วยที่ 1-8 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- สุปรียา ควรเดชะคุปต์. (2543). "ทฤษฎีการผลิตและต้นทุนการผลิต" ในประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค หน่วยที่ 1-5 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- A. Koutsoyiannis. (1994). **Modern Microeconomics**. 2 nd ed. Hongkong : The Mc Millian press, Ltd.
- Christopher, R. Thomas & S. Charles, Maurics. (2005). **Managerial Economics**. 8th ed. Singapore : Me Graw Hill.

## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8

### หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายตลาดผูกขาด
2. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด
3. ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด
4. การควบคุมราคาของผู้ผูกขาด
5. ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
6. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
7. ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
8. ตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย
9. ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย
10. ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของการกำหนดราคาในตลาดไม่สมบูรณ์ (ผูกขาด)
2. อธิบายปัจจัยกำหนดราคาในตลาดไม่สมบูรณ์ (ผูกขาด)
3. วิเคราะห์การกำหนดราคาในตลาดไม่สมบูรณ์ (ผูกขาด)

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาการกำหนดราคาในตลาดไม่สมบูรณ์ (ผูกขาด)
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์การกำหนดราคาในตลาดไม่สมบูรณ์ (ผูกขาด)

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### **วิธีการวัดและการประเมินผล**

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 8

### การกำหนดราคาในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ (ผูกขาด)

ตลาดผูกขาด (monopoly) เป็นตลาดที่จัดอยู่ในประเภทของตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์มีลักษณะตรงกันข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ทั้งในแง่ของจำนวนผู้ขาย และลักษณะของสินค้า กล่าวคือในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีผู้ขายจำนวนมาก และสินค้ามีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ส่วนตลาดผูกขาดจะมีผู้ขายเพียงรายเดียว และสินค้าก็ไม่เหมือนกับสินค้าของผู้ผลิตรายอื่น ทำให้ผู้ผูกขาดสามารถควบคุมราคาหรือปริมาณได้อย่างใดอย่างหนึ่งได้ อย่างไรก็ตามผู้ผูกขาดไม่จำเป็นต้องไม่กำไรเกินปกติเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของสินค้า ซึ่งผู้บริโภคมีอิสระในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ

#### 8.1 ความหมายตลาดผูกขาด

พรพิมล สันติฉัตรนรินทร์ กล่าวว่า ตลาดผูกขาดแท้จริง ประกอบด้วย หน่วยผลิตเพียงรายเดียว ลักษณะสินค้าแตกต่างหรือทดแทนกันไม่ได้เลย การเข้าแข่งขันดำเนินการผลิตมีความเข้มงวด การกำหนดราคาจะกำหนดโดยผู้ผูกขาด เช่น การไฟฟ้าท้องถิ่น

วิรุณศิริ ใจมา (2557, หน้า224 ) กล่าวว่า ตลาดผูกขาดหรือตลาดไม่สมบูรณ์มีลักษณะตรงข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ มีผู้ขายรายเดียว สินค้าที่อยู่ในตลาดทั้งหมดเป็นของผู้ผูกขาดรายเดียวเท่านั้น

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า197) กล่าวว่า ตลาดผูกขาด เป็นตลาดที่จัดอยู่ในประเภทตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ มีลักษณะตรงข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ในแง่ของจำนวนผู้ขายและลักษณะของสินค้าไม่เหมือนกับสินค้าผู้ผลิตรายอื่นทำให้ผู้ผูกขาดสามารถควบคุมราคาหรือปริมาณได้อย่างใดอย่างหนึ่งได้

##### 8.1.1 ลักษณะของตลาดผูกขาด

8.1.1.1 มีผู้ขายหรือผู้ผลิตเพียงรายเดียว

8.1.1.2 สินค้าแตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่นและไม่สามารถหาสินค้าอื่นทดแทนสินค้าที่ผูกขาดได้อย่างใกล้ชิด

8.1.1.3 ผู้ผูกขาดไม่ต้องเผชิญกับคู่แข่งโดยตรง แต่ผู้ผูกขาดไม่อาจหลีกเลี่ยงการแข่งขันทางอ้อมได้ ดังนี้

(1) ถ้าสินค้าของผู้ผูกขาดมีใช้สินค้าจำเป็น ผู้บริโภคอาจจะไม่เลือกซื้อสินค้านั้นเลยก็ได้

(2) สินค้าบางชนิดอาจนำมาใช้ทดแทนสินค้าของผู้ผูกขาดได้แม้จะไม่นัก เช่น การเลือกซื้อเครื่องปั่นไฟฟ้าเองแทนการใช้ไฟฟ้า เป็นต้น หากสินค้าอื่นสามารถทดแทนสินค้าผูกขาดได้มาก อำนาจการผูกขาดก็จะน้อยลง

(3) หากผู้ผูกขาดมีกำไรมากจนเป็นที่ดึงดูดใจให้ผู้ผลิตรายใหม่พยายามเข้ามาแข่งขันได้ในที่สุดสภาพการผูกขาดก็จะหมดสิ้นไป

8.1.1.4 ผู้ผูกขาดมีอิทธิพลกำหนดราคาสินค้าของตนเองได้ (price maker) แต่ไม่สามารถควบคุมปริมาณการขายได้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของสินค้า หรือถ้าผู้ผูกขาดจะกำหนดปริมาณการขายได้ก็ต้องปล่อยให้ราคาเป็นไปตามสภาพอุปสงค์ที่เป็นอยู่ ไม่สามารถที่จะกำหนดทั้งราคาและปริมาณพร้อมๆ กันได้

### 8.1.2 สาเหตุที่ทำให้เกิดการผูกขาด

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ กล่าวถึง ผู้ผูกขาดสามารถกีดกันไม่ให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้าสู่ตลาดได้ แม้ว่าผู้ผูกขาดมีกำไรแท้จริงทางเศรษฐศาสตร์หรือกำไรเกินปกติซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้าสู่ตลาดก็ตาม แต่มีปัจจัยที่จะกีดกันไม่ให้ผู้ผลิตรายอื่นเข้าสู่ตลาดได้ดังนี้ คือ

8.1.2.1 การได้สิทธิผูกขาดตามกฎหมาย รัฐบาลสามารถสร้างการผูกขาดได้โดยการออกใบอนุญาตให้สัมปทานและให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ผลิต รวมทั้งจัดลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรให้แก่ผู้คิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อป้องกันการเลียนแบบเทคโนโลยีและผลผลิตชนิดใหม่ อย่างไรก็ตาม การได้สิทธิผูกขาดตามกฎหมายมักจะไม่คงที่ เพราะกฎหมายจะมีการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดไว้ นอกจากนี้ รัฐบาลยังอาจเป็นผู้ผูกขาดในการผลิตสินค้าแต่ผู้เดียวด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ และการควบคุมแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ เช่น อุตสาหกรรมอาวุธยุทโธปกรณ์ อุตสาหกรรมบุหรื การให้สัมปทานการทำป่าไม้ และเหมืองแร่ เป็นต้น

8.1.2.2 การผูกขาดโดยธรรมชาติ (natural monopoly) จะเกิดขึ้นเนื่องจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่สามารถใช้เทคนิคการผลิตแบบใช้ทุนมาก และมีการใช้เครื่องจักรเครื่องมือที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูง จึงทำให้ได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด กล่าวคือต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยของการผลิตจะลดลง เมื่อปริมาณการผลิตขยายออกไป ราคาสินค้าก็จะลดลงเรื่อยๆ ทำให้ผู้ผลิตรายเล็ก ๆ ที่มีความสามารถทางการผลิตและการเงินที่ต่ำกว่าถูกขจัดออกไปจากตลาดจนเหลือผู้ผลิตเพียงรายเดียวในอุตสาหกรรม การผูกขาดโดยธรรมชาติส่วนใหญ่มักจะเป็นสินค้าประเภทสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากปัจจุบันนี้เทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น ช่วยทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง อาจทำให้สาเหตุของการผูกขาดโดยธรรมชาติมีบทบาทสำคัญลดลง

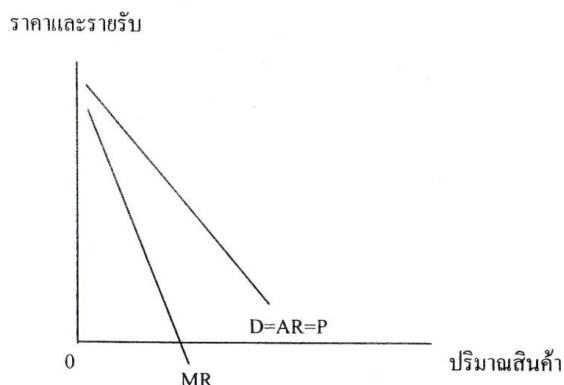
**8.1.2.3 การควบคุมแหล่งวัตถุดิบแต่เพียงผู้เดียว** ถ้าผู้ผลิตรายใดรายหนึ่งสามารถเข้าควบคุมทรัพยากรที่สำคัญหรือเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตบางอย่างที่หาได้ยาก และจำเป็นต้องต่อการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งได้ เช่น แหล่งแร่หินอ่อนและน้ำมัน เป็นต้น ก็จะทำให้ผู้ผลิตนั้นเป็นผู้ผูกขาด เพราะผู้แข่งขันรายอื่นไม่มีวัตถุดิบที่จะทำการผลิตได้ อย่างไรก็ตาม หากผู้ผลิตรายอื่นสามารถเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตหรือค้นพบแหล่งทรัพยากรที่มีคุณภาพเหมือนกันได้ การผูกขาดในกรณีนี้ก็อาจจะหมดไป

**8.1.2.4 การรวมหัวกันของผู้ผลิต** ผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกันมารวมหัวกันกำหนดนโยบายทางการตลาดและการผลิตร่วมกัน เช่น การกำหนดราคา การโฆษณา เป็นต้น จึงเปรียบเสมือนว่าเป็นผู้ผลิตรายเดียวกันในตลาด ก็จะทำให้เกิดอำนาจผูกขาดขึ้นได้

### 8.1.3 เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้ายของผู้ผูกขาด

เนื่องจากในตลาดมีผู้ผูกขาดเพียงรายเดียว ดังนั้นอุปสงค์ที่ผู้ผูกขาดต้องเผชิญอยู่จึงเป็นอุปสงค์เดียวกันกับอุปสงค์ของตลาด มีลักษณะลาดเอียงจากซ้ายลงมาทางขวา และมีค่าความลาดชันเป็นลบ ทั้งนี้เพราะราคาและปริมาณเสนอซื้อมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม และโดยที่สินค้าที่ซื้อขายนั้นไม่มีสินค้าอื่นทดแทนได้อย่างใกล้ชิด ผู้ผูกขาดจึงมีอิทธิพลกำหนดราคาหรือ ปริมาณผลผลิตได้ แต่ไม่สามารถที่จะกำหนดทั้งราคาและปริมาณพร้อมกันได้ และผู้ผูกขาดมักจะเลือกกำหนดปริมาณผลผลิตมากกว่าที่จะกำหนดราคา เพราะเป็นการยากที่ผู้ผลิตจะทราบว่าควรกำหนดราคาสูงหรือต่ำเพียงใด แต่ผู้ผลิตทราบว่าถ้าต้องการกำไรสูงสุดแล้วก็ควรที่จะกำหนดปริมาณผลผลิต ณ จุดที่  $MC = MR$  โดยปล่อยให้ราคาเป็นไปตามอุปสงค์ของสินค้า (สุมล มานัสสุทธิ, 2544, หน้า179)

สำหรับรายรับเพิ่มขึ้นหรือรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) ของตลาดผูกขาดนั้นจะน้อยกว่าราคา เพราะระดับราคาไม่คงที่ถ้าผู้ผูกขาดต้องการขายสินค้าเป็นจำนวนมากขึ้น ก็ต้องยอมลดราคาสินค้าลง หากระดับราคาสูงขึ้นผู้ผูกขาดจะต้องลดปริมาณผลผลิตให้น้อยลง ดังนั้นเส้น MR จะอยู่ใต้เส้นอุปสงค์หรือเส้นรายรับเฉลี่ย ( $D = AR = P$ ) โดยมีค่าความลาดชันเป็น 2 เท่าของเส้น AR (ตามที่อธิบายไว้แล้ว) ดังภาพที่ 8.1



ภาพที่ 8.1 เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่มของผู้ผูกขาด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า199)

จากภาพที่ 8.1 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปสงค์ของผู้ผูกขาดมีลักษณะความยืดหยุ่นน้อย (inelastic) เนื่องจากเมื่อราคาสูงขึ้นปริมาณขายลดลงเพียงเล็กน้อยแสดงว่าผู้ผูกขาดมีอำนาจผูกขาด (กัญญา กุณทีกาญจน์, 2536, หน้า226) และเส้น MR จะอยู่กึ่งกลางระหว่างแกนตั้งและเส้นอุปสงค์ ( $D = AR = P$ ) ตามแนวอนพอดี หากผู้ขายต้องการให้ปริมาณขายเพิ่มขึ้น เขาต้องลดราคาลงมารายรับเฉลี่ย (AR) จึงลดลงตามเส้นอุปสงค์เมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น MR จะลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเท่ากับศูนย์และติดลบในที่สุด เส้น MR และ เส้น AR จึงไม่ใช่เส้นเดียวกันเหมือนตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ดังนั้นเส้นอุปทานในระยะสั้นของตลาดผูกขาดและตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ลักษณะอื่นๆ เช่น ตลาดผู้ขายน้อยราย ฯลฯ จึงไม่ใช่เส้นเดียวกับ SMC เหมือนในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และยังไม่สามารถหาเส้นอุปทานในระยะสั้นที่แน่นอนได้ ในที่นี้จึงอธิบายเฉพาะเส้นอุปสงค์ของตลาดผูกขาดเท่านั้น

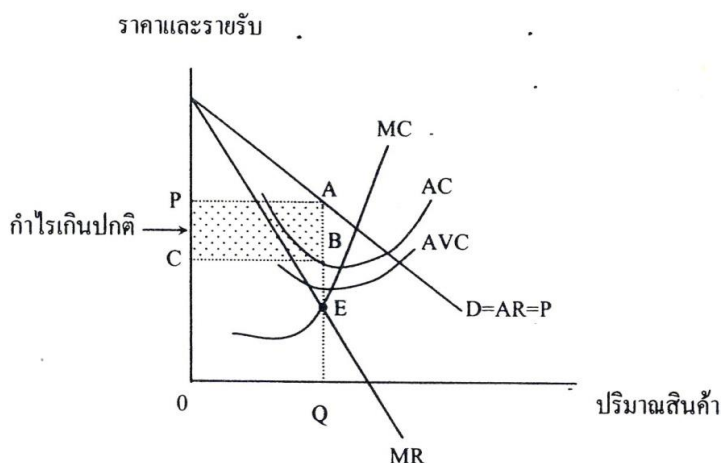
## 8.2 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด

ผู้ผูกขาดจะอยู่ในภาวะดุลยภาพ ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่ทำให้  $MC = MR$  จึงจะได้กำไรสูงสุด ซึ่งในระยะสั้นกำไรของผู้ผูกขาดอาจจะมากกว่าศูนย์ (ได้กำไรเกินปกติ) เท่ากับศูนย์ (ได้เฉพาะกำไรปกติ) หรือน้อยกว่าศูนย์ (ขาดทุน) ก็ได้เช่นเดียวกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์อื่นๆ เนื่องจากในระยะสั้นผู้ผลิตไม่สามารถปรับเปลี่ยนขนาดโรงงานหรือออกจากตลาดได้ สำหรับการวิเคราะห์ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผูกขาดมีขั้นตอน ทำนองเดียวกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ โดยจะหาจากเส้น MC ตัดกับเส้น MR แต่มีข้อแตกต่างกัน คือเส้นอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ( $D = AR = P$ ) และเส้น MR จะอยู่ใต้เส้นอุปสงค์โดยอยู่กึ่งกลางระหว่างแกนตั้งกับเส้นอุปสงค์ตามแนวอนนนั้นคือ  $MR < P$  เสมอ และในระยะสั้นเส้น AC อาจอยู่ต่ำกว่าเท่ากับหรือสูงกว่าราคาก็ได้ ทำนองเดียวกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์แต่ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกรณีผู้ผูกขาดได้รับกำไรสูงสุด ( $P > AC$ ) และกรณีผู้ผูกขาดทุนน้อยที่สุด ( $AC > P > AVC$ )



### 8.2.1 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดกรณีผู้ผลิตได้กำไรสูงสุด

ผู้ผลิตในตลาดทุกประเภทในระยะสั้นจะได้รับกำไรสูงสุด ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่  $MR = MC$  และราคาสินค้าที่ขายได้จะต้องสูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย ( $P > AC$ ) หรือรายรับสูงกว่าต้นทุน ดังภาพที่ 8.2



ภาพที่ 8.2 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดกรณีได้กำไรสูงสุด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า201)

จากภาพที่ 8.2 ผู้ผูกขาดจะได้กำไรสูงสุด ณ จุดที่  $MC$  ตัดกับ  $MR$  ที่จุดดุลยภาพคือ E ลากเส้นตั้งฉากผ่านจุด E ไปยังแกนนอนที่จุด Q จะได้ปริมาณผลผลิตเท่ากับ OQ และลากเส้นตั้งฉากผ่านจุด E ไปยังเส้นอุปสงค์ ( $D = AR = P$ ) ที่จุด A และจากจุด A ลากเส้นไปตั้งฉากกับแกนตั้งที่จุด P จะได้ระดับราคาขายหรือรายรับเฉลี่ย (AR) เท่ากับ OP หรือ QA กรณีนี้  $P > AC$  ดังนั้นจะเห็นว่าเส้น  $AC$  อยู่ต่ำกว่าเส้นอุปสงค์ ( $D = AR = P$ ) แสดงว่าผู้ผูกขาดจะได้รับกำไรเกินปกติและกำไรปกติ เราสามารถหาค่ารายรับ ต้นทุน และกำไร ได้ดังนี้

$$\text{รายรับเฉลี่ย (AR)} = OP \text{ หรือ } QA$$

$$\text{รายรับรวม (TR)} = OP \times OQ = \text{พื้นที่ } \square OPAQ$$

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ย (AC)} = OC \text{ หรือ } QB$$

$$\text{ต้นทุนรวม (TC)} = OC \times OQ = \text{พื้นที่ } \square OCBQ$$

$$\text{กำไรเกินปกติต่อหน่วย} = CP \text{ หรือ } BA$$

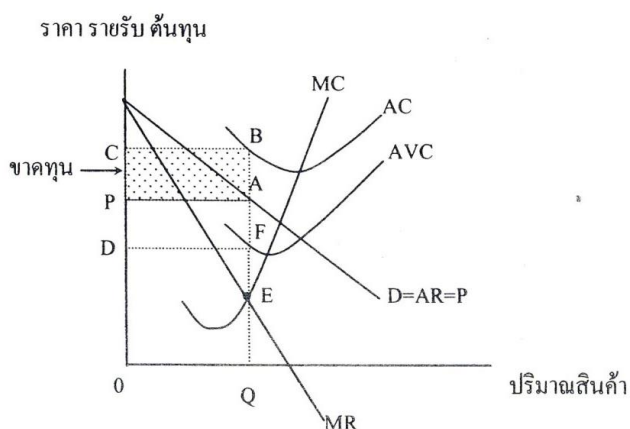
$$\text{กำไรเกินปกติทั้งหมด} = CP \times OQ = \text{พื้นที่ } \square CPAB$$

จะเห็นว่าในตลาดผูกขาดระดับราคาจะสูงกว่า  $MC$  เพราะว่า  $MR$  อยู่ต่ำกว่าเส้น  $D = AR = P$  เสมอ นั่นคือ ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดกรณีได้กำไรปกติและกำไรปกติ จะเกิดขึ้น ณ ระดับผลิตที่ทำให้  $MC = MR < P > AC$

### 8.2.2 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อย

ที่สุด

การที่ผู้ผลิตมีอำนาจผูกขาดแต่เพียงผู้เดียวในตลาด มิได้หมายความว่าหน่วยผลิตนั้นจะต้องมีกำไรเสมอ อาจขาดทุนก็ได้ในระยะสั้นเพราะว่าการผลิตในระยะสั้นมีทั้งปัจจัยคงที่และปัจจัยแปรผัน ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถปรับขนาดของโรงงาน และไม่สามารถเข้าหรือออกจากตลาดได้ทันที เช่นเดียวกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ลักษณะอื่น ๆ ดังนั้นถ้าหากผู้ผูกขาดมีต้นทุนเฉลี่ยสูงกว่าราคาที่จะขายได้ โดยอาจจะมีสาเหตุจากต้นทุนสูงเกินไปหรืออุปสงค์ของตลาดอยู่ในระดับต่ำเกินไปก็ตาม ผู้ผูกขาดอาจต้องยอมขาดทุนและตัดสินใจดำเนินการผลิตต่อไป ตราบใดที่ราคาขายได้หรือรายรับเฉลี่ยต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ยแต่สูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ( $AC > P > AVC$ ) เพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด แต่ถ้าราคาต่ำกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ( $P < AVC$ ) ผู้ผูกขาดจะหยุดผลิตหรือปิดกิจการเพราะถ้าผลิตต่อไป จะยิ่งทำให้ขาดทุนมากกว่าการหยุดผลิต ดังที่ได้อธิบายเหตุผลไว้แล้วในตลาดแข่งขันสมบูรณ์



ภาพที่ 8.3 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดกรณีขาดทุนน้อยที่สุด

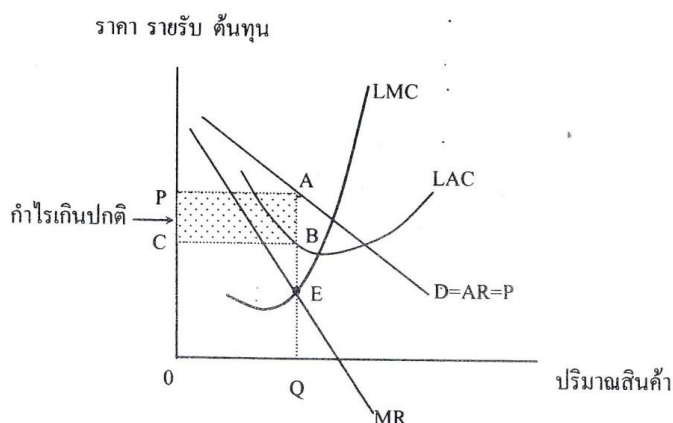
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า201)

จากภาพที่ 8.3 เงื่อนไขดุลยภาพของผู้ผูกขาดเกิดขึ้น ณ ระดับที่ MC ตัดกับ MR จุดดุลยภาพคือจุด E ปริมาณผลผลิตเท่ากับ OQ ราคาขายต่อหน่วยหรือรายรับเฉลี่ยเท่ากับ OP จะเห็นได้ว่าราคาอยู่ต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย ( $P < AC$ ) ทำให้ผู้ผูกขาดขาดทุนแต่ผู้ผูกขาดก็ควรที่จะผลิตต่อไป เพราะราคาหรือรายรับเฉลี่ยยังสูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ยแสดงว่าผู้ผลิตผูกขาดยังมีรายรับจากต้นทุนแปรผัน ซึ่งสามารถนำไปชดเชยต้นทุนคงที่บางส่วนได้ ทำให้ขาดทุนน้อยที่สุด คือ ขาดทุนหน่วยเท่ากับ PC หรือขาดทุนทั้งสิ้นเท่ากับพื้นที่  $\square PCBA$  แต่ถ้าเลิกผลิต ผู้ผูกขาดจะขาดทุนต่อหน่วยเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) เท่ากับ DC และขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square DCBF$  ซึ่งมากกว่า

พื้นที่ □ PCBA ดังนั้น ดุลยภาพในระยะสั้นของผู้ผูกขาดจะเกิดขึ้น ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่ทำให้  $MC = MR < P > AVC$

### 8.3 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด

ในระยะยาวผู้ผูกขาดสามารถเลือกขนาดของโรงงานที่จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสุด ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่ต้องการ ไม่จำเป็นต้องเลือกขนาดของโรงงานขนาดที่เหมาะสมที่สุด กล่าวคือ ต้นทุนเฉลี่ยของผู้ผูกขาดมักจะไม่มี ณ จุดต่ำสุดของเส้นต้นทุนเฉลี่ยระยะยาว (LAC) และกำไรทางเศรษฐศาสตร์อาจจะเท่ากับศูนย์หรือมากกว่าศูนย์ คือ ผู้ผูกขาดจะได้กำไรปกติหรือกำไรเกินปกติ แต่จะขาดทุนไม่ได้เพราะถ้าขาดทุนก็จะเลิกผลิต และระดับราคาจะสูงกว่าต้นทุนเพิ่ม ( $P > MC$ ) เพราะผู้ผูกขาดมีแนวโน้มที่จะทำราคาสูงขึ้น และปริมาณการผลิตลดลงมากกว่าที่เป็นอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เนื่องจากผู้ผูกขาดเผชิญกับเส้นอุปสงค์ที่มีค่าความลาดชันเป็นลบดังภาพที่ 8.4



ภาพที่ 8.4 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า203)

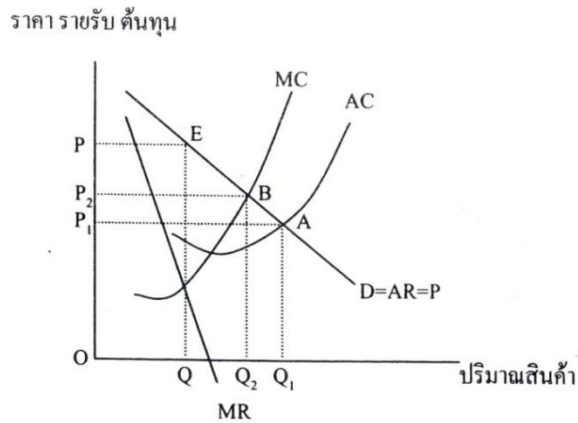
จากภาพที่ 8.4 เจ็อนไขดุลยภาพคือ  $LMC = MR$  จะได้จุดดุลยภาพคือ จุด E ราคาขายเท่ากับ OP และปริมาณผลิตเท่ากับ OQ โดยผู้ผูกขาดเลือกโรงงานที่เหมาะสมกับระดับ OQ ที่ต้องการ ซึ่งไม่ใช่ขนาดโรงงานที่เหมาะสมที่สุดเพราะไม่ใช่จุดต่ำสุดของ LAC และผู้ผูกขาดจะได้รับกำไรปกติต่อหน่วยเท่ากับ CP และกำไรเกินปกติทั้งหมดเท่ากับพื้นที่ □ CPAB ซึ่งถ้าผู้ผูกขาดได้ดุลยภาพในระยะยาวแสดงว่าจะต้องได้ดุลยภาพในระยะสั้นด้วย แต่ผู้ผูกขาดที่ได้ดุลยภาพในระยะสั้นอาจจะไม่ได้ดุลยภาพในระยะยาวก็ได้ (ในที่นี้แสดงเฉพาะเส้น LAC และ LMC เท่านั้น ไม่ได้แสดงเส้น SAC เส้น SMC)

นั่นคือ ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผูกขาดจะเกิดขึ้นเมื่อ  $SMC = LMC = MR < P \geq LAC = SAC$  และระดับผลผลิตที่ต้องการมักจะไม่มีอยู่ ณ จุดต่ำสุดของ SAC และ LAC

### 8.4 การควบคุมราคาของผู้ผูกขาด

ในตลาดที่มีผู้ขายเพียงรายเดียวเป็นผู้ผูกขาด อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ระบบเศรษฐกิจก็ได้ ถ้าผู้ผูกขาดผลิตสินค้าและบริการต่ำกว่าระดับการผลิตที่เหมาะสมและขายสินค้าในราคาที่สูงกว่าต้นทุน เพื่อหวังกอบโกยกำไรส่วนเกิน ทำให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หากรัฐบาลเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค รัฐบาลอาจเข้าไปแทรกแซงก็ได้ เช่น การแปลงกิจการผูกขาดให้เป็นกิจการของรัฐ โดยทำในรูปของรัฐวิสาหกิจการออกกฎหมายคัดค้านการผูกขาดหรือการควบคุมราคาผู้ผูกขาดให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เป็นต้น ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกรณีที่รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงโดยการควบคุมราคาขายมิให้สูงจนเกินไปเท่านั้น ซึ่งการกำกับดูแลในลักษณะนี้จะพบมากในกิจการไฟฟ้าและประปา สำหรับวิธีการควบคุมราคาขายของผู้ผูกขาดนั้นมีหลายวิธีแต่ที่นิยมใช้กับผู้ผูกขาดมีอยู่ 2 วิธี คือ ใช้ราคายุติธรรม (fair price) และราคาอุดมคติ (ideal price)

**8.4.1 การควบคุมราคาแบบราคายุติธรรม** คือการตั้งราคา ณ ระดับราคาที่ยอมรับเฉลี่ย (AR) เท่ากับต้นทุนเฉลี่ย (AC) พอดี หรือ  $P = AR = AC$  ซึ่งการตั้งราคาแบบนี้ผู้ผลิตจะไม่ขาดทุนแน่นอน แต่ก็จะไม่มีส่วนเกินจะได้รับเพียงกำไรปกติเท่านั้น ดังแสดงในตารางที่ 8.13



ภาพที่ 8.5 การควบคุมราคาผู้ผูกขาดโดยใช้ราคายุติธรรมและราคาอุดมคติ

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า204)

จากภาพที่ 8.5 หากไม่มีการควบคุมราคา เงื่อนไขดุลยภาพ คือ  $MC = MR$  จะได้จุดดุลยภาพคือจุด E ราคาขายเท่ากับ OP และปริมาณสินค้าเท่ากับ OQ ผู้ผูกขาดจะได้ทั้งกำไรปกติและกำไรส่วนเกิน หากรัฐบาลเห็นว่าราคา OP สูงเกินไปจึงเข้ามาควบคุมโดยกำหนดให้ผู้ผูกขาดขายสินค้าใน

ราคายุติธรรม ณ ระดับที่  $P = AR = AC$  คือราคาขายเท่ากับ  $OP_1$  และปริมาณสินค้าเท่ากับ  $OQ_1$  ผู้ผูกขาดจะได้รับเพียงกำไรปกติ

**8.4.2 การควบคุมราคาแบบราคาอุดมคติ** คือ การตั้งราคา ณ ระดับที่รายรับเฉลี่ยเท่ากับต้นทุนเพิ่มหรือ  $P = AR = MC$  เพื่อมุ่งให้การใช้ทรัพยากรของสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพราะต้นทุนเพิ่มจะสะท้อนถึงต้นทุนค่าเฉลี่ยของปัจจัยการผลิตที่สังคมได้สูญเสียไปในการผลิตสินค้า ซึ่งการตั้งราคาแบบอุดมคตินี้จะเป็นราคาที่ทำให้สังคมได้รับผลประโยชน์สูงสุด จากภาพที่ 8.5 ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าราคาอุดมคติเท่ากับ  $OP_2$  และปริมาณสินค้าเท่ากับ  $OQ_2$  ผู้ผูกขาดรายนี้จะมีกำไรส่วนเกินเพราะราคาขายสูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย ( $P_2 > AC$ ) แต่อย่างไรก็ตามไม่จำเป็นเสมอไปที่ผู้ผูกขาดจะต้องได้รับกำไร อาจจะมีขาดทุนก็ได้ถ้าระดับราคาอุดมคติดูต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ยของผู้ผูกขาด สำหรับรายละเอียดการกำหนดราคาขายในตลาดผูกขาดลักษณะต่าง ๆ จะศึกษาได้จากเศรษฐศาสตร์ในระดับขั้นสูงต่อไป

## 8.5 ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดอาจเรียกว่า ตลาดผู้ขายมาก เพราะมีผู้ขายจำนวนมากผลิตสินค้าแตกต่างกันไปแต่ใช้แทนกันได้ เป็นลักษณะของตลาดในสภาพที่เป็นจริง จะมีทั้งลักษณะของตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดผูกขาดรวมกัน ตัวอย่างสินค้าและบริการของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ได้แก่ สบู่ ผงซักฟอก บะหมี่สำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์นม เครื่องสำอาง เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า ร้านอาหาร และร้านเสริมสวย เป็นต้น

### 8.5.1 ลักษณะของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดเป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ที่มีทั้งการแข่งขันและการผูกขาดรวมอยู่ด้วยกัน มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

8.5.1.1 มีผู้ขายและผู้ซื้อจำนวนมาก ทำให้ผู้ขายและผู้ซื้อแต่ละรายมีอิทธิพลต่อระดับราคาสินค้าน้อยมากและผู้ขายแต่ละรายจะมีขนาดเล็ก ทำให้การดำเนินนโยบายของผู้ขายแต่ละรายจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ขายรายอื่นๆ ในตลาด

8.5.1.2 สินค้ามีลักษณะแตกต่างกัน แต่ใช้แทนกันได้ ซึ่งความแตกต่างอยู่ในรูปของเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อ ชื่อสินค้า การบรรจุหีบห่อ และวิธีการโฆษณา ฯลฯ บางครั้งสินค้าประเภทเดียวกัน ผลิตจากโรงงานเดียวกัน แต่นำมาเสนอขายภายใต้เครื่องหมายการค้าที่แตกต่างกัน ก็ทำให้ผู้บริโภครู้สึกว่าสินค้าทั้ง 2 ชนิดนั้นมีความแตกต่างกัน

8.5.1.3 ในระยะยาวผู้ผลิตรายใหม่สามารถเข้าและออกจากตลาดได้อย่างสะดวก โดยไม่มีอุปสรรคหรือข้อกีดกันใดๆ

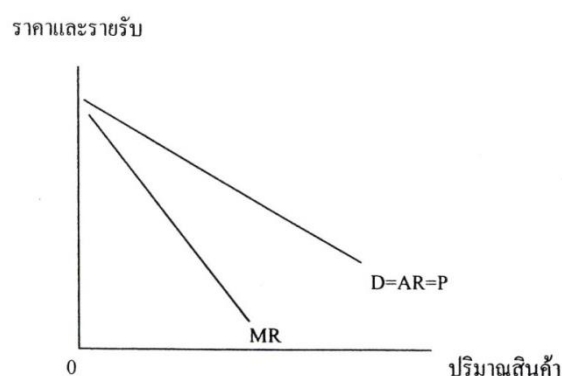
8.5.1.4 ผู้ผลิตบางรายอาจมีอำนาจผูกขาดการขายสินค้าได้ขึ้นอยู่กับว่าหน่วยธุรกิจนั้นสามารถทำให้สินค้าของตนแตกต่างจากผู้ผลิตอื่นได้มากน้อยเพียงใด และพยายามทำให้

ผู้บริโภคนิยมหรือติดสินค้าและบริการของตนได้มากน้อยเพียงไร อย่างไรก็ตามอำนาจผูกขาดมีอยู่ในขอบเขตจำกัด เพราะว่าในตลาดนี้สามารถหาสินค้าทดแทนกันได้ดี หากตั้งราคาสูงกว่าผู้ผลิตรายอื่นมากเกินไปก็จะสูญเสียลูกค้าจำนวนมากให้กับผู้ผลิตอื่น

### 8.5.2 เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่มของผู้ผลิตแต่ละราย

เนื่องจากสินค้าของผู้ผลิตแต่ละรายมีความแตกต่างกัน และผู้ผลิตแต่ละรายต่างมีอำนาจผูกขาดในสินค้าของตนอยู่บ้าง แต่ถ้าตั้งราคาสูงเกินกว่าผู้ผลิตรายอื่น ก็จะมีสูญเสียลูกค้าจำนวนมาก เส้นอุปสงค์ของผู้ผลิตแต่ละรายจึงเป็นเส้นที่ลาดจากซ้ายลงมาขวา และมีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าตลาดผูกขาด เพราะถ้าเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของราคาขายสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย จะทำให้เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงปริมาณสินค้าลดลงมาก เนื่องจากผู้ผลิตหันไปซื้อสินค้าจากผู้ผลิตรายอื่นแทน

สำหรับเส้นรายรับเฉลี่ย คือ เส้นเดียวกับเส้นอุปสงค์ ( $D = AR$ ) และเส้นรายรับเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้าย ( $MR$ ) จะอยู่ต่ำกว่าเส้นอุปสงค์ทุกๆ ระดับผลผลิตและมีความลาดชันเป็น 2 เท่าของเส้นอุปสงค์ ดังภาพที่ 8.6



ภาพที่ 8.6 เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่มของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า206)

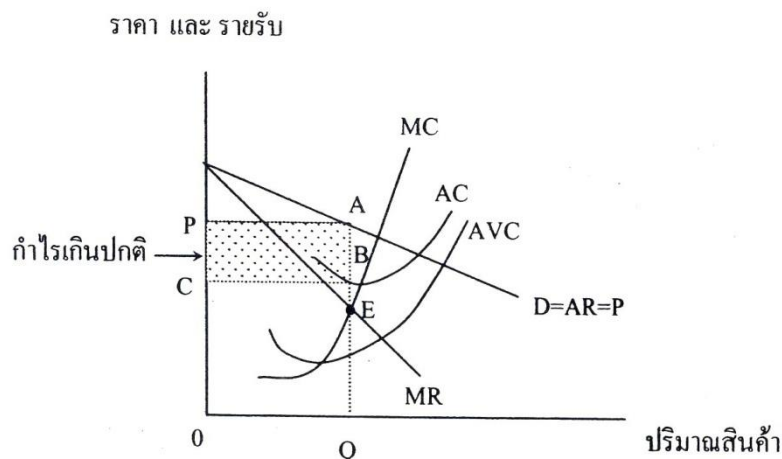
เนื่องจากผู้ผลิตแต่ละรายในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ไม่อาจรู้ลักษณะที่แน่นอนของเส้นอุปสงค์ต่อสินค้าที่ตนผลิตได้ และผู้ผลิตแต่ละรายต่างมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายของตน จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ผลิตรายอื่น ผู้ผลิตรายอื่นๆ ย่อมไม่สังเกตเห็นและไม่กระทำตาม ดังนั้นเส้นอุปสงค์ในความนึกคิดของผู้ผลิตแต่ละรายจึงเป็นเส้นที่ค่อนข้างลาด แต่ถ้าผู้ผลิตทุกรายในกลุ่มได้ดำเนินนโยบายอย่างเดียวกันพร้อมๆ กัน ผู้ผลิตแต่ละรายก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบระหว่างกันได้ ทำให้เส้นอุปสงค์ที่เป็นจริงของผู้ผลิตแต่ละรายจะแตกต่างกันไปจากเส้นอุปสงค์ในความนึกคิดของผู้ผลิตแต่ละราย นั่นคือในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดนี้จะมีเส้นอุปสงค์ 2 เส้น คือ เส้นอุปสงค์ในความนึกคิดและเส้นอุปสงค์เป็นจริง แต่ในที่นี้เพื่อให้ง่ายแก่การศึกษาวิเคราะห์เบื้องต้น จะแสดงเส้นอุปสงค์เพียงเส้นเดียวเท่านั้น

## 8.6 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตแต่ละรายในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะอยู่ ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่  $MC = MR$  ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดียวกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดผูกขาดและทำนองเดียวกันในระยะสั้นผู้ผลิตอาจจะได้รับกำไรเกินปกติหรือได้รับเฉพาะกำไรปกติหรืออาจจะขาดทุนก็ได้ ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกรณีผู้ผลิตได้กำไรสูงสุด ( $P < AC$ ) และกรณีผู้ผลิตขาดทุนน้อยที่สุด ( $AC > P > AVC$ )

### 8.6.1 คุณภาพระยะสั้นในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดกรณีได้กำไรสูงสุด

ผู้ผลิตจะได้รับกำไรสูงสุด ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่  $MC = MR$  และราคาสินค้าที่ขายได้จะต้องสูงกว่าต้นทุนเฉลี่ย ( $P > AC$ ) ดังแสดงที่ 8.7



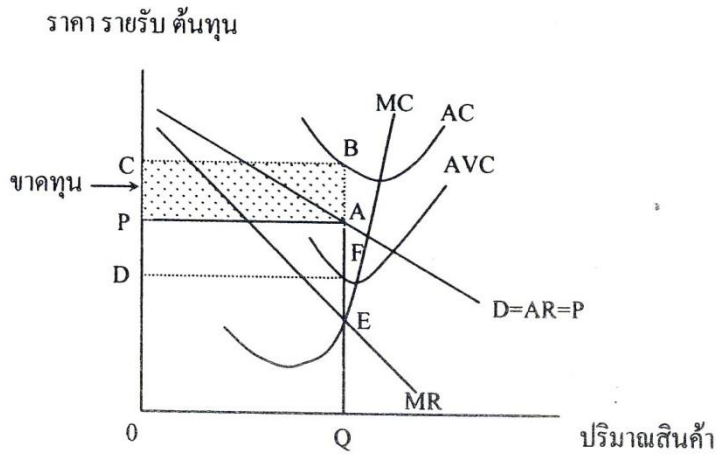
ภาพที่ 8.7 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดกรณีได้กำไรสูงสุด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า207)

จากภาพที่ 8.7 ราคาขายหรือรายรับเฉลี่ยเท่ากับ OP ปริมาณผลผลิตเท่ากับ OQ และ ต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ OC ดังนั้นผู้ผลิตจะได้รับกำไรเกินปกติต่อหน่วยเท่ากับ CP และกำไรเกินปกติ ทั้งหมดเท่ากับพื้นที่ □ CPAB

**8.6.2 ดุลยภาพระยะสั้นในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดกรณีขาดทุนน้อยที่สุด**

เนื่องจากผู้ผลิตไม่สามารถเข้าหรือออกจากตลาดได้ทันทีในระยะสั้น แม้ว่าระดับราคาหรือ รายรับเฉลี่ยจะต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ย ทำให้ผู้ผลิตประสบการขาดทุนก็ตาม ผู้ผลิตก็ควรผลิตต่อไปเพื่อให้ ขาดทุนน้อยที่สุด ตราบใดที่ราคาอยู่สูงกว่าต้นทุนแปรผันเฉลี่ย ( $AC > P > AVC$ ) แต่ถ้าราคาอยู่ต่ำกว่า ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย หรือ  $P < AVC$  ผู้ผลิตควรเลิกทำการผลิตเพราะถ้าผลิตต่อไปจะทำให้ขาดทุน มากกว่าการเลิกผลิต เหตุผลทำนองเดียวกันที่อธิบายไว้แล้วในตลาดแข่งขันสมบูรณ์



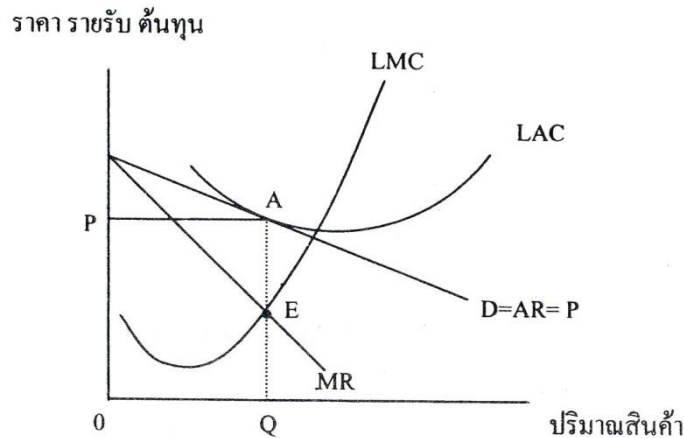
ภาพที่ 8.8 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดกรณีขาดทุนน้อยที่สุด  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า208)

ภาพที่ 8.8 สามารถอธิบายได้ทำนองเดียวกันภาพที่ 8.3 ของตลาดผูกขาด กล่าวคือ ราคาขาย OP ต่ำกว่าเส้น AC ทำให้ผู้ผลิตขาดทุน ถ้าผลิตต่อไปจะขาดทุนต่อหน่วยเพียง PC และขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่ □ PCBA แต่ถ้าหยุดผลิตจะขาดทุนต่อหน่วยเท่ากับต้นทุนคงที่เฉลี่ย (AFC) เท่ากับ DC และขาดทุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่ □ DCBF ซึ่งมากกว่าพื้นที่ □ PCBA ดังนั้นแม้ว่าขาดทุนผู้ผลิตควรผลิตต่อไปให้ถ้า  $P > AVC$  เพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด นั่นคือ ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะเกิดขึ้น ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่ทำให้  $MC = MR < P > AVC$



## 8.7 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

เงื่อนไขดุลยภาพในระยะยาวอยู่ที่  $MC = MR$  เช่นเดียวกับทุกตลาด แต่ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดแตกต่างไปจากตลาดผูกขาด คือในระยะยาวผู้ผลิตของตลาดผูกขาดจะได้รับกำไรเกินปกติ แต่ผู้ผลิตของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะได้รับเพียงกำไรปกติเท่านั้น เพราะหากมีกำไรเกินปกติก็จะดึงดูดผู้ผลิตรายใหม่ให้เข้ามาแข่งขันได้อย่างเสรีเรื่อยๆ ไม่มีสิ่งกีดขวางทำให้ส่วนแบ่งของผู้ผลิตเดิมแต่ละรายลดลง และผู้ผลิตแต่ละรายต่างมีการแข่งขันที่จะลดราคาสินค้าให้ต่ำลงเพื่อจูงใจลูกค้า จนในที่สุดผู้ผลิตได้รับเพียงกำไรปกติ การเข้ามาผลิตแข่งขันของผู้ผลิตใหม่ ๆ ก็จะทำให้ราคาลดลง ผู้ผลิตก็จะอยู่ในดุลยภาพระยะยาวดังภาพที่ 8.9



ภาพที่ 8.9 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า208)

จากภาพที่ 8.9 ดุลยภาพในระยะยาวของผู้ผลิตจะอยู่ ณ จุดที่  $LMC = MR$  หรือจุดดุลยภาพคือ จุด E ปริมาณผลผลิตคือ OQ และราคาขายคือ OP จะเห็นได้ว่าที่จุด A เส้นต้นทุนเฉลี่ยในระยะยาว (LAC) เท่ากับราคาหรือรายรับเฉลี่ยพอดีคือเท่ากับ OP แสดงว่าผู้ผลิตได้รับเพียงกำไรปกติเหมือนกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ในระยะยาว แต่มีข้อแตกต่างจากตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดเส้นอุปสงค์ ( $D = AR = P$ ) สัมผัสกับเส้น LAC ก่อนถึงจุดต่ำสุดส่วนตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะสัมผัสจุดต่ำสุดของเส้น LAC พอดี ทำให้ราคาดุลยภาพของตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดสูงกว่าตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และผลิตสินค้าน้อยกว่าที่ควร ทำให้ในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดมีการใช้ทรัพยากรไม่เต็มที่และมีได้ผลิตในระดับที่มีต้นทุนเฉลี่ยต่ำสุด นั่นคือดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดจะเกิดดุลยภาพ ณ ระดับปริมาณผลผลิตที่ทำให้  $LMC = MR < P = LAC$  (ซึ่งโดยข้อเท็จจริงเมื่อผู้ผลิตเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาวแล้วก็ย่อมแสดงว่าผู้ผลิตนี้มีดุลยภาพในระยะสั้นด้วย โดยมีเงื่อนไขดุลยภาพในระยะยาว คือ  $LMC = SMC = MR < P = LAC = SAC$  แต่ในที่นี้

เพื่อมิให้ภาพการวิเคราะห์ยุ่งยากซับซ้อนจึงแสดงเฉพาะเส้น LAC และ LMC เท่านั้นมิได้แสดงเส้น SAC และ SMC)

## 8.8 ตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย

ตลาดผู้ขายน้อยรายเป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ที่มีลักษณะค่อนข้างไปทางตลาดผูกขาดมากกว่า เพราะมีจำนวนผู้ผลิตหรือผู้ขายเพียงไม่กี่ราย และเป็นตลาดที่ผู้ผลิตรายใหม่จะเข้ามาแข่งขันได้ยาก

### 8.8.1 ลักษณะของตลาดผู้ขายน้อยราย

8.8.1.1 มีผู้ขายจำนวนน้อยราย ตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป ซึ่งเราไม่สามารถระบุจำนวนแน่นอนได้ว่าควรมีจำนวนกี่ราย แต่เป็นตลาดที่มีผู้ขายจำนวนน้อยจนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงราคาและปริมาณการผลิตของผู้ขายรายหนึ่งจะมีผลกระทบต่อผู้ขายรายอื่นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณการขายของผู้ผลิตแต่ละรายมีส่วนค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับปริมาณขายทั้งหมดในตลาด แต่มิได้หมายความว่าหน่วยธุรกิจจะต้องมีขนาดใหญ่เสมอไป อาจจะเป็นเพียงรายเล็ก ๆ ก็ได้ถ้าตลาดทั้งหมดไม่กว้างนัก

8.8.1.2 การดำเนินนโยบายของผู้ผลิตแต่ละรายจะมีปฏิกริยาตอบโต้การกระทำซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หน่วยธุรกิจแต่ละรายจำเป็นต้องคำนึงถึงกลยุทธ์ของคู่แข่งในการตัดสินใจดำเนินกิจการของตน

8.8.1.3 สินค้าที่ขายอาจมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กกล้า อลูมิเนียม สังกะสี เป็นต้น เราเรียก pure oligopoly หรือสินค้านั้นอาจแตกต่างกันแต่ใช้แทนกันได้ เช่น เครื่องดื่ม รถยนต์ อุปกรณ์เครื่องไฟฟ้าต่างๆ เป็นต้น เราเรียกว่า differentiated oligopoly

8.8.1.4 การเข้ามาผลิตแข่งขันของผู้ผลิตรายใหม่ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากสิ่งกีดขวาง เช่น ขนาดของผลิต เทคนิคการผลิต ต้นทุนการผลิตที่สูงมาก ชื่อเสียงของคุณภาพสินค้าที่มีอยู่เดิม ทำให้ผู้ผลิตรายใหม่เกิดความยากลำบากในการสร้างชื่อเสียงให้ทัดเทียมพอที่จะแข่งขันกันได้ เป็นต้น

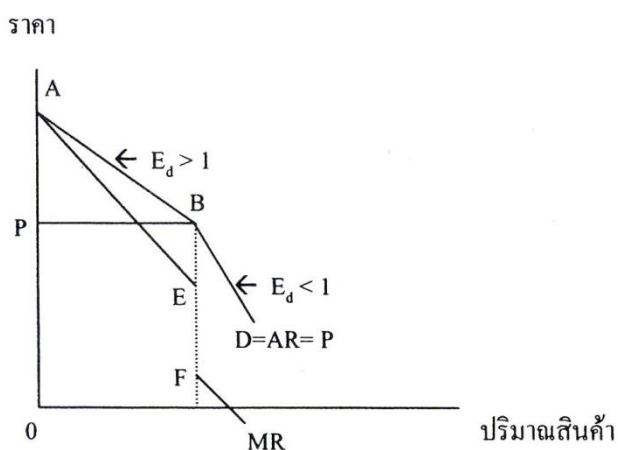
8.8.1.5 อำนาจการกำหนดราคามีอยู่บ้าง ซึ่งทำได้โดยการรวมหัวกันตั้งราคาในตลาด pure oligopoly ส่วนในตลาดที่สินค้ามีความแตกต่างกันแต่ใช้แทนกันได้ ผู้ผลิตมีอำนาจกำหนดราคาอยู่บ้างแต่ควรต้องให้สอดคล้องกับราคาคู่แข่งด้วย

### 8.8.2 เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเพิ่มของผู้ผลิตแต่ละราย

เนื่องจากผู้ผลิตแต่ละรายจะมีผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด จึงไม่สามารถสร้างเส้นอุปสงค์ทั่วไปสำหรับผู้ขายน้อยราย และกำหนดทฤษฎีหลักทั่วไปที่จะใช้อธิบายพฤติกรรมของผู้ผลิตในตลาดนี้ทำนองเดียวกับตลาดลักษณะอื่นๆ ได้ การศึกษาวิเคราะห์จึงสามารถอธิบายได้ด้วยการสร้าง

แบบจำลองต่างๆ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบและมีข้อสมมติแตกต่างกันไป ได้แก่ แบบจำลองของผู้ผลิตมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ (cartel model) และแบบจำลองเส้นอุปสงค์หักมุม (kinked demand curve model) ของพอล สวีซี (Paul Sweezy) เป็นต้น ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะแบบจำลองเส้นอุปสงค์หักมุม

แบบจำลองเส้นอุปสงค์หักมุม เป็นแบบจำลองที่แสดงให้เห็นว่าราคาสินค้าในตลาดผู้ขายน้อยรายมีแนวโน้มค่อนข้างจะคงที่ เพราะถ้าผู้ผลิตรายใดขึ้นราคาสินค้า ผู้ผลิตรายอื่นจะไม่ขึ้นราคาตาม ทำให้ผู้ขายที่ขึ้นราคาสูญเสียลูกค้าจำนวนมาก เส้นอุปสงค์ช่วงที่ขึ้นราคาจะเป็นช่วงที่อยู่เหนือราคาตลาดหรือเหนือจุดหักมุมจะมีความยืดหยุ่นมาก (elastic) กล่าวคือ เปอร์เซ็นต์การเพิ่มขึ้นของราคาเพียงเล็กน้อยจะทำให้เปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงของปริมาณสินค้าลดลงมาก ในทางตรงกันข้ามผู้ผลิตรายใดลดราคาสินค้า ผู้ผลิตรายอื่นๆ จะลดลงตามด้วยทำให้จำนวนสินค้าที่ขายได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเส้นอุปสงค์ในช่วงลดราคาจึงมีความยืดหยุ่นน้อย (inelastic) จะเป็นช่วงที่อยู่ต่ำกว่าจุดหักมุม ดังนั้น ผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายจึงมีแนวโน้มที่จะไม่เปลี่ยนแปลงราคาขายแต่จะหันไปแข่งขันกันในการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าการบรรจุหีบห่อ การโฆษณา และการให้บริการต่าง ๆ มากกว่าที่จะแข่งขันในด้านราคาขายลักษณะของเส้นอุปสงค์ในตลาดนี้จึงมีลักษณะเป็นเส้นหักมุมหรือหักงอ (kinked demand) ณ ราคาตลาดขณะนั้น ดังแสดงในภาพที่ 8.10



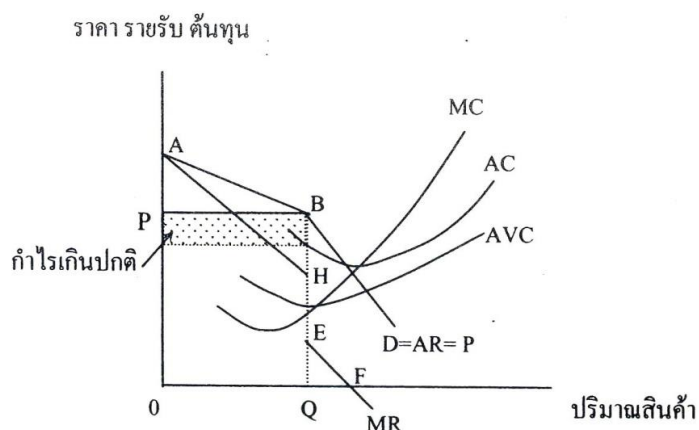
ภาพที่ 8.10 เส้นอุปสงค์หักมุมและเส้นรายรับเพิ่มของตลาดผู้ขายน้อยราย  
ที่มา :สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า211)

จากภาพที่ 8.10 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปสงค์หักมุมจะประกอบด้วยเส้นอุปสงค์ 2 ช่วง คืออุปสงค์ช่วง AB จะอยู่เหนือราคาตลาด OP ซึ่งเป็นราคาที่ค่อนข้างตายตัว โดยอุปสงค์ช่วง AB จะมีความยืดหยุ่นมากกว่าหนึ่ง และอุปสงค์ช่วง BD ซึ่งมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่งจะอยู่ต่ำกว่าจุดหักมุม

สำหรับเส้นรายรับเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) ของผู้ผลิตแต่ละรายจะมีลักษณะเป็นเส้นขาดตอนเป็น 2 ช่วง คือ MR ช่วงแรกคือเส้น AE และจะขาดตอนตรงระดับราคา ณ จุดหักมุม คือจะขาดตอนเท่ากับ ช่วง EF และอีกช่วงจะเริ่มต้นใหม่ที่จุด F ซึ่งช่วงที่ MR ขาดตอนนี้จะกว้างหรือแคบขึ้นอยู่กับความแตกต่างของลักษณะของเส้นอุปสงค์ทั้ง 2 ช่วง หากเส้นอุปสงค์ทั้งสองมีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์แตกต่างกันมากเพียงใด ช่วงที่ MR ขาดตอนหนึ่งก็จะยิ่งกว้างขึ้น

### 8.9 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย

การกำหนดระดับราคาและปริมาณผลผลิตเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดจะเกิดขึ้น ณ ระดับที่  $MC = MR$  เช่นเดียวกับตลาดอื่นๆ ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แต่เนื่องจากเส้นอุปสงค์หรือรายรับเฉลี่ย ( $D = AR$ ) เป็นเส้นหักมุม ณ ราคาตลาดขณะนั้น ทำให้เส้น MR จึงขาดตอนด้วย และเส้น MC จะตัดกับเส้น MR ในช่วงที่ขาดตอน ดังนั้น ราคาขายและปริมาณผลผลิต จึงค่อนข้างคงที่ ณ ระดับที่เส้นอุปสงค์หักมุม ดังภาพที่ 8.11



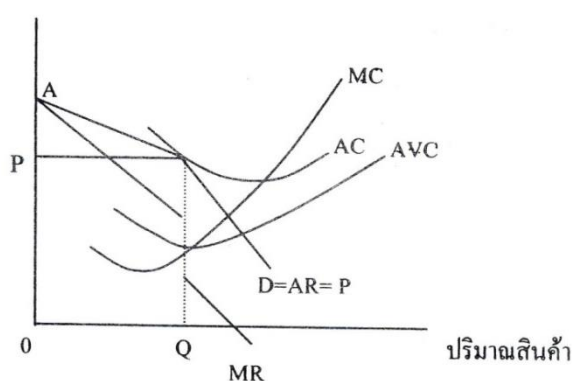
ภาพที่ 8.11 คุณภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายกรณีได้กำไรสูงสุด  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า212)

จากภาพที่ 8.11 จะเห็นว่าระยะสั้น ABD คือ เส้นอุปสงค์และเส้นรายรับเฉลี่ย ( $D = AR$ ) ซึ่งหักมุม ณ จุด B ระดับราคา OP และเส้น MR ขาดตอนในช่วง HE ผู้ผลิตจะได้รับกำไรสูงสุด เมื่อกำหนดปริมาณผลผลิต ณ ระดับที่  $MC = MR$  ในช่วงที่ MR ขาดตอน จะได้ปริมาณผลผลิต คือ OQ และราคาขายคือ OP ซึ่งเป็นระดับราคา ณ จุดหักมุมพอดี และจากภาพเส้นต้นทุนเฉลี่ย (AC) อยู่ต่ำกว่าราคาทำให้ผู้ผลิตได้กำไรเกินปกติในระยะสั้น

ข้อสังเกตในระยะสั้นต้นทุนการผลิตของผู้ผลิตอาจเพิ่มขึ้น ทำให้เส้น AC สูงขึ้นเท่ากับ AR หรือ  $AC = P$  ก็ได้ ดังภาพที่ 8.12 ในกรณีนี้ผู้ผลิตก็จะได้เฉพาะกำไรปกติ และถ้าเส้น AC เลื่อนสูงขึ้นไปมากกว่า AR หรือ  $AC > P$  ผู้ผลิตจะขาดทุนแต่ผู้ผลิตจะทำการผลิตต่อไป เพื่อให้ขาดทุนน้อยที่สุด

ถ้า  $AC > P > AVC$  เช่นเดียวกับตลาดอื่นๆ ในระยะสั้นดังที่ได้อธิบายมาแล้ว อย่างไรก็ตามเงื่อนไขกำไรสูงสุดคือเส้น  $MC$  ก็ยังคงตัดกับ  $MR$  ในช่วงที่ขาดตอน ทำให้ปริมาณและราคาคงที่ตลาด ทั้งนี้เนื่องจากแม้ว่าต้นทุนจะเพิ่มขึ้น ผู้ผลิตก็ไม่อาจขึ้นราคาสินค้าได้เพราะกลัวปฏิกิริยาตอบโต้ของคู่แข่งอื่น ๆ ณ ระดับราคา  $OP$  จึงเป็นราคาที่ดีที่สุดสำหรับผู้ขายแต่ละคน เพราะถ้าราคาสูงกว่านี้จะขายสินค้าได้น้อยลง หรือถ้าราคาต่ำกว่านี้เขาจะขายสินค้าได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ราคา รายรับ ต้นทุน



ภาพที่ 8.12 ดุลยภาพระยะสั้นของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายกรณีได้กำไรปกติ  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า213)

### 8.10 ดุลยภาพระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยราย

ในระยะยาวปริมาณผลผลิตและราคาจะขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงขนาดของกิจการและความยากง่ายที่ผู้ผลิตใหม่จะเข้ามาสู่ตลาดด้วย บางอุตสาหกรรมผู้ผลิตไม่สามารถเข้ามาทำการผลิตแข่งขันได้เลย ผู้ผลิตจะมีกำไรเกินปกติแต่บางอุตสาหกรรมผู้ผลิตใหม่สามารถเข้ามาทำการผลิตแข่งขันได้บ้าง หรือบางอุตสาหกรรมสามารถเข้ามาผลิตแข่งขันได้อย่างเสรี ทำให้ผู้ผลิตจะได้รับเพียงกำไรปกติ การวิเคราะห์ระยะยาวจึงค่อนข้างยุ่งยาก และในตลาดผู้ขายน้อยรายมักจะไม่นิยมแข่งขันกันในด้านราคา แต่จะแข่งขันกันในด้านคุณภาพและการจำหน่ายสินค้าเพราะส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายใหม่ มีจำนวนผลผลิตและฐานะการเงินสูงมาก จะเพิ่มการจำหน่ายสินค้าโดยใช้วิธีการโฆษณา และ

พัฒนาคุณภาพของสินค้าแทนการลดราคา ซึ่งในระยะยาวผู้ผลิตในตลาดผู้ขายน้อยรายมักจะมีการรวมหัวกันกำหนดราคา

### 8.10.1 การรวมหัวกันกำหนดราคา

ในตลาดผู้ขายน้อยรายหน่วยธุรกิจมักจะไม่มั่นใจในการกำหนดราคาและปริมาณเสนอขายสินค้าของตน เพราะกลัวปฏิกิริยาตอบโต้ของคู่แข่ง จึงมีการรวมตัวกันระหว่างหน่วยธุรกิจในลักษณะต่างๆ เพื่อขจัดปัญหาการกระทบระหว่างกันของหน่วยธุรกิจ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะกรณีการเป็นผู้นำราคาและการรวมตัวกันในรูปของคาร์เทล (cartel)

**8.10.1.1 การเป็นผู้นำราคา (price leadership)** หมายถึง การที่หน่วยธุรกิจต่าง ๆ พากันยินยอมขายสินค้าตามราคาที่หน่วยธุรกิจผู้นำได้กำหนด ซึ่งการเป็นผู้นำราคานั้นอาจจะเป็นผู้นำราคาในลักษณะที่หน่วยธุรกิจนั้นเป็นผู้ผลิตรายใหญ่เพียงรายเดียว หรืออาจเป็นผู้นำราคาที่หน่วยธุรกิจมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าหน่วยธุรกิจรายอื่น ๆ ในตลาด หรืออาจจะเป็นผู้นำราคาที่เกิดจากการตกลงร่วมกันก็ได้ เมื่อหน่วยธุรกิจผู้นำขึ้นราคาหรือลดราคาแล้ว หน่วยธุรกิจอื่น ๆ ก็จะขึ้นราคาหรือลดราคาตามผู้นำโดยไม่มีการแข่งขันระหว่างกัน ถ้าหน่วยธุรกิจใดไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกแพ่งเล็งว่าแข่งขันในเรื่องราคา

**8.10.2 การรวมกลุ่มแบบคาร์เทล** หมายถึง การที่หน่วยธุรกิจหลายแห่งรวมตัวเข้าด้วยกัน โดยตกลงว่าจะไม่แข่งขันระหว่างกัน การตกลงอาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ และลักษณะการรวมตัวแบ่งออกเป็น

**8.10.2.1 การรวมอย่างสมบูรณ์ (perfect collusion)** จะมีลักษณะเหมือนตลาดผูกขาดกล่าวคือหน่วยธุรกิจทุกรายจะตกลงร่วมกันที่จะดำเนินนโยบายเดียวกันทุกเรื่อง ราคาสินค้าจะมีเพียงราคาเดียวหรือกำหนดราคาตายตัว (price fixed) เพื่อจะได้กำไรร่วมกันของกลุ่มสมาชิกสูงสุด (joint profit) ปริมาณการผลิตทั้งหมดของกลุ่มจะเป็นปริมาณการผลิตที่ทำให้ต้นทุนหน่วยสุดท้าย (MC) ของกลุ่มเท่ากับรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) ของกลุ่ม และหน่วยธุรกิจแต่ละรายจะได้รับการจัดสรรโควตาการผลิตตามข้อตกลงของกลุ่ม เช่น การรวมตัวของกลุ่มโอเปคในการค้าน้ำมันกับประเทศต่างๆ เป็นต้น

**8.10.2.1 การรวมตัวกันอย่างไม่สมบูรณ์ (imperfect – collusion)** จะเป็นการรวมตัวกัน โดยมีข้อตกลงระหว่างหน่วยธุรกิจในการกำหนดนโยบายบางเรื่อง ซึ่งโดยปกติหน่วยธุรกิจมักจะตกลงกันในการกำหนดราคาขายไว้ว่าเป็นราคาเดียวกัน ส่วนนโยบายส่งเสริมการขายอื่น ๆ ปล่อยให้หน่วยธุรกิจมีเสรีภาพที่ดำเนินนโยบายอย่างใดก็ได้ที่ไม่อยู่ในข้อตกลง

## สรุป

ตลาดผูกขาดเป็นตลาดที่มีลักษณะตรงข้ามกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ โดยเป็นตลาดที่มีผู้ผลิตเพียงรายเดียว ผลิตสินค้าโดยไม่มีสินค้าอื่นทดแทนได้เลยและการเข้ามาผลิตแข่งขันในอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้ ซึ่งจากลักษณะต่างๆ ดังกล่าวเป็นผลให้ผู้ผูกขาดกำหนดนโยบายที่ผลิตสินค้าในจำนวนจำกัด เพื่อที่จะขายสินค้าได้ในราคาสูง และทำกำไรเกินปกติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดเป็นตลาดที่มีผู้ขายจำนวนมากรายเพียงพอที่จะทำให้ผู้ขายแต่ละรายมีอิทธิพลต่อระดับราคาสินค้าในตลาดน้อยมาก และทำให้การดำเนินนโยบายของผู้ผลิตรายหนึ่งๆ ไม่กระทบต่อผู้ผลิตรายอื่นๆ ในตลาด สินค้าในตลาดนี้มีลักษณะแตกต่างกันแต่สามารถใช้ทดแทนกันได้ เส้นอุปสงค์ที่ผู้ผลิตเผชิญจะมีลักษณะลาดเอียงลงจากซ้ายไปขวาและเป็นเส้นค่อนข้างลาด ผู้ผลิตในระยะสั้นอาจได้รับกำไรเกินปกติ กำไรปกติ หรือขาดทุน แต่ในระยะยาวผู้ผลิตจะได้รับเฉพาะกำไรปกติเท่านั้น

ตลาดผู้ขายน้อยรายเป็นตลาดที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายตั้งแต่สองรายขึ้นไป โดยจำนวนผลผลิตของผู้ผลิตแต่ละรายมีสัดส่วนที่ค่อนข้างมาก ส่วนสินค้าในตลาดอาจมีลักษณะคล้ายกันหรือมีลักษณะต่างกันแต่สามารถทดแทนกันได้

เมื่อกล่าวโดยเปรียบเทียบ ในระหว่างตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะเป็นตลาดซึ่งโดยหลักทฤษฎีแล้วจะสามารถก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจได้ทุกๆ ด้าน แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อบกพร่องในทางปฏิบัติที่ต้องคำนึงถึงอยู่หลายประการ

## คำถามทบทวน

1. ในตลาดผูกขาดมีผู้ผลิตเพียงรายเดียว ผู้ผลิตยอมจะได้แต่กำไรเกินปกติเสมอทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวใช่หรือไม่ จงอธิบาย
2. จงอธิบายเงื่อนไขที่จะทำให้ผู้ผลิตได้กำไรสูงสุด และเงื่อนไขดังกล่าวจะใช้กับตลาดประเภทใดบ้าง
3. จงอธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดอุปสงค์หักมุมหรือหักงอ และลักษณะของอุปสงค์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นในตลาดประเภทใด
4. จงเปรียบเทียบดุลยภาพในระยะยาวของผู้ผลิตในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดและตลาดผูกขาด
5. จงเปรียบเทียบตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ตลาดผูกขาด ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด และตลาดผู้ขายน้อยรายในหัวข้อต่อไปนี้
  - 5.1 ลักษณะสินค้า
  - 5.2 อำนาจกำหนดราคา
  - 5.3 ระดับราคาสินค้า
  - 5.4 กำไรในระยะสั้นและกำไรในระยะยาว
6. กรณีศึกษา

บริษัท เอ็มผลิตขนมขบเคี้ยว เป็นผู้ผลิตขนมขบเคี้ยวที่มีรสชาติดี มีคุณภาพยืนยงอยู่ในตลาด เป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภคมาหลายสิบปีตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อ แต่ปรากฏว่าเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป การแข่งขันทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อำนาจต่อรองต่อยี่ปั้วหรือซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่เริ่มมีน้อยลง นอกจากจะถูกกดราคาสั่งซื้อแล้ว ยังต้องมีเงื่อนไขมาก ทั้งการรับประกันการเพิ่มส่วนลด จึงทำให้ปัจจุบันบริษัทต้องเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับกลยุทธ์ด้านช่องทางการจำหน่าย เพราะพึ่งพาช่องทางเดิมที่มีแต่ความเสียหายเปรียบมาตลอด

บริษัท ๑ จึงได้พยายามปรับกลยุทธ์โดยหันมาใช้การขายตรงถึงผู้บริโภคทั่วประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาช่องทางการจำหน่ายเดิม แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องพบกับปัญหาใหม่ขึ้น คือ ต้องทำให้ผู้บริโภคทั่วปัฐจักและยอมรับซื้อบริษัท ๑ ว่าเป็นผู้ผลิต และจำหน่ายขนมขบเคี้ยวแบรนด์เอ็ม ซึ่งแน่นอนต้องมีการใช้ Direct Mail หรือการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์วารสารต่าง ๆ แต่ไม่มีเงินทุนเพียงพอ

กลยุทธ์ที่บริษัท ๑ คิดขึ้นได้ก็คือ การพิมพ์แผ่นปลิวที่มีการพิมพ์ชื่อ ที่อยู่ของบริษัท ๑ ไว้พร้อมกับผลิตขนมสำหรับทดลองชิม แล้วแจกจ่ายไปให้กับสำนักงานสาขาของบริษัทประกันชีวิตทั่วทั้งประเทศ เพื่อให้ทดลองชิมฟรี พนักงานขายของบริษัทประกันชีวิตก็ใช้ขนมขบเคี้ยวเหล่านี้ไปแจกจ่ายมอบเป็นของขวัญ หรือของชำร่วย เมื่อไปเยี่ยมลูกค้า ในงานนี้บริษัท ๑ ทุ่มเงินลงทุนไปด้วย



เงินทุนที่มีอยู่เกือบทั้งหมด แต่จากการมองการณ์ไกล และการเปลี่ยนกลยุทธ์ ซึ่งมีประมาณปีละ 30 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 130 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้น 4 เท่า ในเวลาเพียง 5-6 ปี เท่านั้น

#### ข้อคำถามจากกรณีศึกษา

1. จากการศึกษกรณีศึกษามีให้ท่านวิเคราะห์ว่าการให้เงินแก่ผู้มีรายได้น้อยไปจับจ่ายใช้สอยถูกต้องตามหลักวิชาหรือไม่
2. ให้ท่านพิจารณาว่าการกระทำโดยการขายข้าวตามสภาพที่ต่าง ๆ โดยผู้ผลิตขายโดยตรงต่อผู้ซื้อหรือผู้บริโภคจะแก้ไขปัญหาราคาข้างตกต่ำได้หรือไม่กรุณาให้เหตุผล
3. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร โปรดอธิบายและให้เหตุผล
4. ปัญหาที่พบของผู้ผลิตขนมขบเคี้ยวมีอะไรบ้าง
5. ท่านสามารถจะแก้ปัญหาได้หรือไม่
6. ท่านจะใช้กลยุทธ์ใดจึงจะเหมาะสมกับปัญหานี้
7. ท่านได้อะไรจากกรณีศึกษา

## เอกสารอ้างอิง

- นราทิพย์ ชูติวงศ์. (2558). **หลักเศรษฐศาสตร์ I : จุลเศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิมล สันติฉัตรรัตน์. (2544). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุษยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิรุณศิริ ใจมา. (2553). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรุณศิริ ใจมา. (2557). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรยุทธ์ มีนะพันธ์ เศรษฐศาสตร์การจัดการองค์การธุรกิจ กรุงเทพมหานคร สเตรทโทโนมิคส์ 2546
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- Pindyck, Robert S. and Daniel L. Rubinfeld. (2009). *Microeconomics*. 7<sup>th</sup> ed. New Jersey: Pearson Education. Inc.
- Schotter. Andrew. (2003). *Microeconomics. A Modern Approach* 3<sup>rd</sup> ed. New Jersey: Prentice Hall International, Inc.

## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 9

### หัวข้อเนื้อหา

1. อุปสงค์และอุปทานปัจจัยการผลิต
2. การกำหนดราคาปัจจัยการผลิตในตลาดปัจจัยการผลิต
3. การกำหนดราคาปัจจัยการผลิต ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ
4. ตลาดปัจจัยการผลิต
5. อุปสงค์ต่อแรงงาน
6. การวิเคราะห์ตลาดแรงงาน
7. ค่าเช่า ดอกเบี้ย

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของตลาดปัจจัยการผลิต
2. อธิบายปัจจัยตลาดปัจจัยการผลิต
3. วิเคราะห์ตลาดปัจจัยการผลิตได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาตลาดปัจจัยการผลิต
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม
- 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์ตลาดปัจจัยการผลิต

### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์

3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

### วิธีการวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 9

### ตลาดปัจจัยการผลิต

จากการศึกษาที่ผ่านมาเป็นเนื้อหาที่อธิบายการทำงานของกลไกราคาหรือกลไกตลาด โดยมุ่งเน้นในการกำหนดราคาของผลผลิตเป็นสำคัญซึ่งผลผลิตหรือสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจจะมีปริมาณมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความสามารถหรือประสิทธิภาพของการผลิต และประสิทธิภาพของการผลิตก็จะถูกจำกัดโดยปัจจัยการผลิต (factor of production) ซึ่งเราเคยกล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่าทรัพยากรเศรษฐกิจหรือปัจจัยการผลิตแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการโดยเจ้าของปัจจัยการผลิตแต่ละประเภทจะได้รับผลตอบแทนหรือราคาของปัจจัยการผลิตจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับชนิดของปัจจัยการผลิต ปริมาณและคุณภาพของปัจจัยการผลิตเป็นสำคัญ ผลตอบแทนดังกล่าวได้แก่ เจ้าของปัจจัยที่ดินได้ผลตอบแทน เรียกว่าค่าเช่า เจ้าของปัจจัยแรงงานได้ผลตอบแทนเรียกว่า ค่าจ้าง เจ้าของปัจจัยทุนได้ผลตอบแทนเรียกว่า ดอกเบี้ย และผู้ประกอบการได้ผลตอบแทน เรียกว่า กำไร

ผลตอบแทนหรือราคาของปัจจัยการผลิตมีความสำคัญต่อทั้งฝ่ายครัวเรือนซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและฝ่ายธุรกิจ ซึ่งเป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิต กล่าวคือ ผลตอบแทนหรือราคาของปัจจัยการผลิตจะกลายเป็นรายได้ของฝ่ายครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกระจายรายได้หรือการจัดสรรทรัพยากรในสังคม กล่าวคือผู้ที่มีรายได้มากย่อมมีโอกาสได้บริโภคสินค้าและบริการในปริมาณที่มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย ในอีกด้านหนึ่งผลตอบแทนหรือราคาปัจจัยการผลิตก็มีอิทธิพลต่อฝ่ายธุรกิจซึ่งทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการในส่วนของการผลิต และความสามารถในการใช้ปัจจัยการผลิต

ดังนั้นในบทที่ 9 นี้จึงเป็นการอธิบายการทำงานของกลไกราคาในการกำหนดราคาของปัจจัยการผลิต ทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะกลายเป็นรายได้ของเจ้าของปัจจัยการผลิต รวมทั้งการอธิบายถึงอุปสงค์ และอุปทานของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิด ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไป ไม่เหมือนกับอุปสงค์และอุปทานของผลผลิตที่เคยศึกษา

#### 9.1 อุปสงค์และอุปทานปัจจัยการผลิต

##### 9.1.1 อุปสงค์ของปัจจัยการผลิต

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า218) กล่าวว่า จากการศึกษาที่ผ่านมาอุปสงค์ของสินค้าหรือบริการ หมายถึง ความต้องการซื้อสินค้าหรือบริการของผู้บริโภคที่มีอำนาจซื้อและเต็มใจที่จะซื้อ ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้าหรือบริการชนิดนั้นในขณะหนึ่ง และการซื้อสินค้าและบริการดังกล่าวก็เพื่อมาบำบัดหรือสนองความต้องการของตัวเอง ส่วนอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต หมายถึง

ถึง ปริมาณต่าง ๆ ของปัจจัยการผลิตที่ผู้ผลิตสินค้าและบริการต้องการซื้อ ณ ระดับราคาต่างๆ กันของปัจจัยการผลิตในขณะใดขณะหนึ่ง ดังนั้นอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตเป็นความต้องการซื้อปัจจัยการผลิตก็เพื่อนำปัจจัยการผลิตมาผลิตสินค้าและบริการแล้วจึงนำสินค้าและบริการที่ผลิตได้ไปบำบัดความต้องการของผู้บริโภคอีกทีหนึ่ง จะเห็นได้ว่าอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตแตกต่างกันอุปสงค์ของสินค้าและบริการ คือ

9.1.1.1 ผู้ผลิต ไม่ได้ต้องการปัจจัยการผลิตเพื่อมาบำบัดความต้องการของตนเอง แต่นำปัจจัยการผลิตมาผลิตสินค้าและบริการเพื่อบำบัดความต้องการของผู้บริโภค

9.1.1.2 ความต้องการปัจจัยการผลิตของผู้ผลิตจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้บริโภคมีความต้องการการบริโภคสินค้าและบริการนั้นคือ ถ้าผู้บริโภคไม่มีอุปสงค์ของสินค้าและบริการ ผู้ผลิตก็จะมีอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตด้วยนั่นคืออุปสงค์ของปัจจัยการผลิตจะเกิดขึ้นต่อเนื่องจากอุปสงค์ของสินค้าและบริการ

ดังนั้น อุปสงค์ของปัจจัยการผลิตจึงถูกเรียกว่า อุปสงค์ต่อเนื่อง (derived demand)

### 9.1.2 ตัวกำหนดและการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต

ตัวกำหนดอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตหมายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการซื้อปัจจัยการผลิต ได้แก่ อุปสงค์ของสินค้าและบริการ ราคาปัจจัยการผลิต ราคาปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้อง

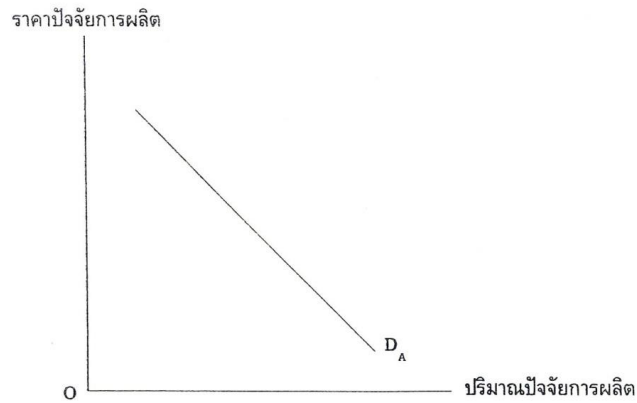
9.1.2.1 อุปสงค์ของสินค้าหรือบริการของผู้บริโภค ถ้าอุปสงค์ของสินค้าและบริการของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น จะมีผลให้อุปสงค์ที่มีต่อปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นด้วย เพราะผู้ผลิตต้องผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นก็ต้องใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นด้วย แต่ถ้าอุปสงค์ของสินค้าและบริการของผู้บริโภคลดลง อุปสงค์ของปัจจัยการผลิตก็จะลดลงด้วย

9.1.2.2 ราคาของปัจจัยการผลิตในทำนองเดียวกับปัจจัยการกำหนดอุปสงค์ที่มีต่อสินค้าและบริการถ้าราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้นอุปสงค์ที่มีต่อปัจจัยการผลิตก็จะลดลงและถ้าราคาของปัจจัยการผลิตลดลงอุปสงค์ที่มีต่อปัจจัยการผลิตก็จะเพิ่มขึ้น

9.1.2.3 ราคาของปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้อง คือ การเปลี่ยนแปลงของราคาของปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งซึ่งสามารถใช้ทดแทนกับปัจจัยอีกชนิดหนึ่งได้จะมีผลต่ออุปสงค์ของปัจจัยการผลิตชนิดนั้นด้วย เช่น ถ้าราคาค่าแรงงานเพิ่มสูงขึ้นในขณะที่ราคาเครื่องจักรคงที่ อุปสงค์ที่มีต่อปัจจัยแรงงานจะลดลงและอุปสงค์ที่มีต่อเครื่องจักรจะเพิ่มขึ้น

### 9.1.3 ลักษณะของเส้นอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตของตลาด

เส้นอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตโดยทั่วไปจะเป็นเส้นทอกลงจากซ้ายมาขวาและมีค่าความชันเป็นลบนั่นคือ ปริมาณความต้องการซื้อปัจจัยการผลิตจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงข้ามกับราคาของปัจจัยการผลิต



ภาพที่ 9.1 แสดงอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต A ของตลาด

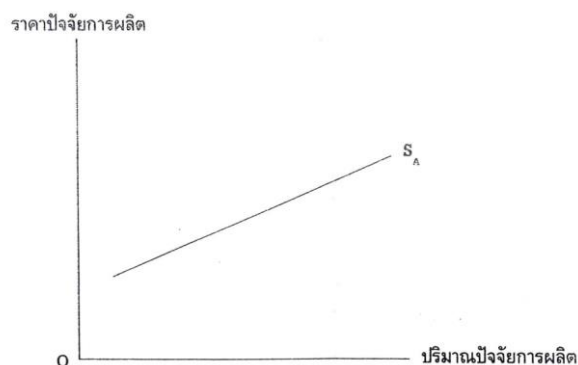
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า219)

#### 9.1.4 อุปทานของปัจจัยการผลิตและลักษณะของอุปทานของปัจจัยการผลิต

##### ของตลาด

อุปทานของปัจจัยการผลิต หมายถึง ปริมาณต่าง ๆ ของปัจจัยการผลิตที่เจ้าของปัจจัยการผลิตพร้อมที่จะนำออกมาขาย ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของปัจจัยการผลิตในขณะใดขณะหนึ่ง

ลักษณะของเส้นอุปทานของปัจจัยการผลิตของตลาดโดยทั่วไปจะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวามีค่าความชัน (Slope) เป็นบวกเหมือนเส้นอุปทานของสินค้าและบริการ และปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิตจะแปรผันตามราคาของปัจจัยการผลิต คือ ถ้าราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิตก็จะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าราคาปัจจัยการผลิตต่ำลง ปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิตก็จะลดลงด้วย



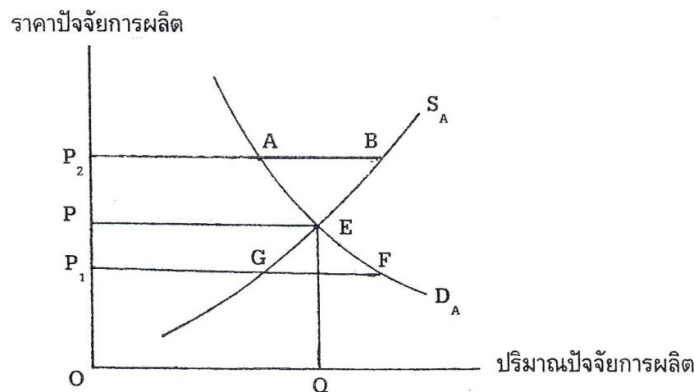
ภาพที่ 9.2 แสดงเส้นอุปทานของปัจจัยการผลิต A ของตลาด

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า220)

เนื่องจากปัจจัยการผลิตที่สำคัญมีถึง 4 ชนิด คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ซึ่งจะกำหนดของอุปทานของปัจจัยแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน ดังนั้นรายละเอียดเกี่ยวกับอุปทาน และตัวกำหนดอุปทานของปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

## 9.2 การกำหนดราคาปัจจัยการผลิตในตลาดปัจจัยการผลิต

การกำหนดราคาของปัจจัยการผลิตก็ทำนองเดียวกับการกำหนดราคาของสินค้าและบริการ กล่าวคือ ราคาของปัจจัยการผลิตจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพของปัจจัยการผลิตจะเกิด ณ จุดที่ตัดกันของเส้นอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิต



ภาพที่ 9.3 แสดงการกำหนดราคาและปริมาณดุลยภาพในตลาดปัจจัยการผลิต

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า221)

จากรูปที่ 9.3 เส้น  $D_A$  คือ เส้นอุปสงค์ของปัจจัย A และเส้น  $S_A$  คือเส้นอุปทานของปัจจัย A จุดดุลยภาพในตลาดปัจจัย คือ จุด E ราคาดุลยภาพคือ OP และปริมาณและดุลยภาพ คือ OQ ณ จุด E ราคาเสนอซื้อปัจจัยการผลิตเท่ากับราคาเสนอขายปัจจัยการผลิต และปริมาณเสนอซื้อปัจจัยการผลิตจะเท่ากับปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิตนั่นคือ  $D_A = S_A$

แต่ถ้าราคาสูงหรือต่ำกว่าราคาดุลยภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงในปริมาณเสนอซื้อ , ปริมาณเสนอขายและราคาปัจจัยการผลิตจนกว่าปริมาณเสนอซื้อปัจจัยการผลิตจะเท่ากับปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิต

ถ้าราคาปัจจัยการผลิต อยู่สูงกว่าราคาดุลยภาพคือที่  $OP_2$  ก็จะเกิดอุปทานส่วนของปัจจัยการผลิตเพราะปริมาณเสนอซื้อปัจจัยการผลิตมีน้อยกว่าปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิตถ้าเจ้าของปัจจัยการผลิตต้องการขายปัจจัยที่เหลืออยู่ให้หมด ก็ต้องลดราคาปัจจัยลงมาจนถึง OP ปริมาณเสนอซื้อก็จะเท่ากับปริมาณเสนอขาย และราคาจะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง



ในทำนองเดียวกัน ถ้าราคาอยู่ต่ำกว่าราคาดุลยภาพ คือ ที่  $OP_1$  จะเกิดอุปสงค์ส่วนเกินของปัจจัยการผลิต เพราะปริมาณเสนอซื้อปัจจัยการผลิตมากกว่าปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิต นั่นคือเกิดภาวะขาดแคลนปัจจัยการผลิต มีการแย่งกันซื้อปัจจัยการผลิต จนทำให้ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงราคา  $OP$  ซึ่งเป็นราคาดุลยภาพและจะคงที่อยู่ไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป トラบเท่าที่อุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตไม่เปลี่ยนแปลง

### 9.3 การกำหนดราคาปัจจัยการผลิต ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ

#### 9.3.1 การกำหนดราคาปัจจัยที่ดิน

##### 9.3.1.1 ความหมายของปัจจัยที่ดิน

สมุล มานัสฤดี (2548, หน้า211) ที่ดิน (Land) ความหมายของที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ดินทั้งหมด รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ทั้งใต้ดิน บนดินและเหนือพื้นดิน ซึ่งได้แก่ แร่ธาตุ ป่าไม้ หิน อากาศ และแหล่งน้ำ

ดังนั้น อุปสงค์ของที่ดิน จึงหมายถึงปริมาณต่าง ๆ ของที่ดินที่ผู้ผลิตต้องการซื้อ ณ ระดับค่าเช่าหรือผลตอบแทนที่ต้องจ่ายให้เจ้าของที่ดินต่าง ๆ กันในขณะใดขณะหนึ่ง

##### 9.3.1.2 อุปสงค์ของที่ดิน

(1) ความหมายของอุปสงค์ของที่ดิน ได้กล่าวมาแล้วว่า อุปสงค์ของปัจจัยการผลิตเป็นอุปสงค์ต่อเนื่อง ดังนั้นอุปสงค์ของปัจจัยประเภทที่ดิน ก็เป็นอุปสงค์ต่อเนื่อง คือ ต้องมีอุปสงค์ของสินค้าและบริการที่ต้องใช้ปัจจัยที่ดินเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการชนิดนั้น จึงจะทำให้เกิดอุปสงค์ของที่ดินต่างๆ กันในขณะใดขณะหนึ่ง

(2) ลักษณะของอุปสงค์ของที่ดิน เส้นอุปสงค์ของที่ดินจะเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายมาขวา และมีค่าความชัน (Slope) เป็นลบ นั่นคือ ปริมาณความต้องการซื้อที่ดินจะเปลี่ยนแปลงในทางตรงข้ามกับของระดับราคาที่ดิน กล่าวคือ ถ้าที่ดินมีราคาสูง หรือผู้ผลิตต้องจ่ายค่าตอบแทนในการซื้อที่ดินในปริมาณที่สูง อุปสงค์ของที่ดินก็จะน้อย แต่ถ้าที่ดินมีราคาต่ำ ผู้ผลิตก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนในการซื้อที่ดินในปริมาณต่ำ อุปสงค์ของที่ดินก็จะมีมากขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าราคาที่ดินหรือค่าตอบแทนที่จ่ายไปในการซื้อที่ดินหรือค่าตอบแทนที่จ่ายไปในการที่ดินจะเป็นต้นทุนการผลิตของผู้ผลิตนั่นเอง

(3) ปัจจัยกำหนดอุปสงค์ของที่ดิน หมายถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณความต้องการซื้อที่ดิน ซึ่งได้แก่ อุปสงค์ของสินค้าและบริการ ราคาที่ดินหรือค่าเช่า ระดับความรู้ด้านเทคโนโลยี และจำนวนประชากร เป็นต้น

##### 9.3.1.3 อุปทานของที่ดิน

(1) ความหมายของอุปทานของที่ดิน หมายถึง ปริมาณของที่ดินที่เจ้าของที่ดินยินดีที่จะขาย ณ ระดับค่าตอบแทนหรือค่าเช่าต่าง ๆ ที่เจ้าของที่ดินจะได้รับในขณะใดขณะหนึ่ง

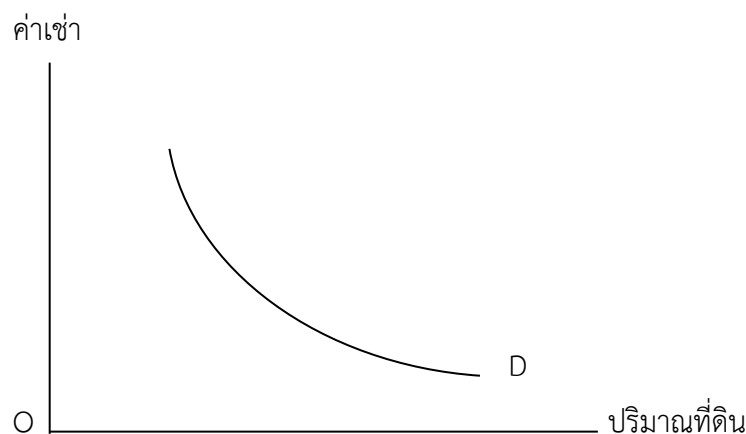
(2) ลักษณะของเส้นอุปทานของที่ดิน เส้นอุปทานของที่ดินจะมีลักษณะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาอุปทานของที่ดินในแง่ใด ในที่นี้จะพิจารณาที่ดินเป็น 2 ด้าน คือ

1) พิจารณาในทางภูมิศาสตร์คือพิจารณาจากจำนวนที่ดินทั้งหมดที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจในกรณีนี้ปริมาณของที่ดินจะมีจำนวนคงที่และไม่มีคามยืดหยุ่นต่อราคาไม่ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามปริมาณหรืออุปทานของที่ดินจะไม่เปลี่ยนแปลงคือเพิ่มมากกว่าที่มีอยู่ไม่ได้อีกแล้ว เส้นอุปทานของที่ดินจะมีลักษณะเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนนอน

2) พิจารณาอุปทานของที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์ คือ ศึกษาถึงแนวทางที่จะใช้ทรัพยากรที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพราะที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตซึ่งสามารถนำไปผลิตสินค้าและบริการได้หลายชนิด เราจะเลือกใช้ที่ดินไปในทางใดที่จะก่อให้เกิดผลตอบแทนที่สูงกว่า เช่น ใช้ไปในการเพาะปลูก ก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย หรือก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ดังนั้น การพิจารณาอุปทานของที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์ อุปทานของที่ดินจะมากหรือน้อยก็จะเปลี่ยนไปตามผลตอบแทนที่เจ้าของที่ดินได้รับการใช้ปัจจัยที่ดิน เช่น อุปทานของที่ดิน ที่ใช้เพาะปลูกทุเรียนจะมากขึ้นหรือน้อยลงก็ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนที่ได้จากการปลูกทุเรียนมีมากหรือน้อย ถ้าเจ้าของที่ดินได้ผลตอบแทนจากการปลูกทุเรียนมาก อุปทานของที่ดินเพาะปลูกทุเรียนก็จะเพิ่มขึ้น แต่ถ้าเจ้าของที่ดินได้ผลตอบแทนจากการปลูกทุเรียนน้อยอุปทานของที่ดินที่ใช้ปลูกทุเรียนก็จะลดลงด้วย

ดังนั้น ลักษณะของเส้นอุปทานของที่ดินในทางเศรษฐศาสตร์จะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวาและมีค่าความชันเป็นบวก นั่นคือ อุปทานของที่ดินจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกับผลตอบแทนที่เจ้าของที่ดินได้รับ

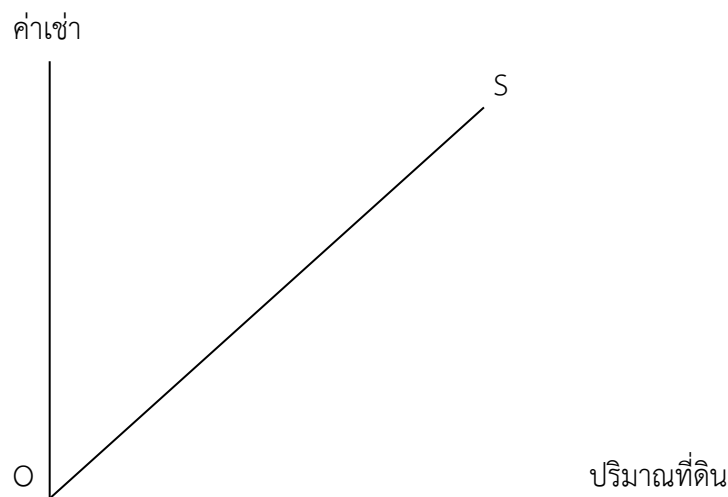


ภาพที่ 9.4 แสดงเส้นอุปทานของที่ดิน  
ที่มา : สุมล มานัสถิติ (2548, หน้า212)



ภาพที่ 9.5 แสดงอุปทานของที่ดินพิจารณาในเชิงภูมิศาสตร์

ที่มา : สุมล มานัสสุดี (2548, หน้า213)



ภาพที่ 9.6 แสดงอุปทานของที่ดินพิจารณาในเชิงภูมิศาสตร์

ที่มา : สุมล มานัสสุดี (2548, หน้า213)

#### 9.3.1.4 การกำหนดค่าเช่า (ราคา) หรือผลตอบแทนของที่ดิน

(1) ความหมายของค่าเช่า ก่อนที่จะพิจารณาถึงการกำหนดราคาหรือผลตอบแทนของที่ดินจะได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า ค่าเช่า ซึ่งอยู่ด้วยกัน 3 ความหมาย 1. ค่าเช่าเชิงการค้า 2. ค่าเสียโอกาส 3. ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ

1) ค่าเช่าเชิงการค้า หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่จ่ายไปในการใช้บริการจากสินทรัพย์ ซึ่งส่วนมากจะเป็นสินทรัพย์ถาวร เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่ารถยนต์ หรือเช่าตึกแถว

2) ค่าตอบแทนที่จำเป็นในการใช้ที่ดิน หรือค่าเสียโอกาสของการใช้ที่ดินของเจ้าของที่ดิน

เนื่องจากเราสามารถนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง และค่าตอบแทนที่ได้รับจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินก็ไม่เท่ากันดังนั้นผู้เป็นเจ้าของที่ดินจึงนำเอาค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินมาประกอบการตัดสินใจเพื่อขายที่ดิน หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่เขามีอยู่

เจ้าของที่ดินจะยินยอมขายที่ดิน หรือให้เช่าที่ดินก็ต่อเมื่อเขาได้ผลตอบแทนที่สูงกว่าผลตอบแทนที่เขาได้รับอยู่ปัจจุบัน หรือค่าเสียโอกาสจากการขายที่ดินนั้น เช่น เจ้าของที่ดินทำสวนส้มได้ผลตอบแทนปีละ 50,000 บาทต่อไป เขาจะยินยอมขายที่ดิน หรือให้เช่าที่ดินของเขาเพื่อไปใช้ประโยชน์ในทางอื่นก็ต่อเมื่อเขาได้รับผลตอบแทนจากการขายที่ดินเป็นเงินที่สูงกว่า 50,000 บาท ซึ่งก็คือว่าค่าเช่าในส่วนของค่าเสียโอกาสจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินนั้น หรือค่าตอบแทนที่จำเป็นจากการใช้ที่ดินนั้นทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า Transfer earning ซึ่งหมายถึง ค่าตอบแทนที่ต่ำสุดที่ผู้ผลิตจำเป็นจะต้องจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยการผลิตนั้น

3) ค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจ หมายถึง ผลต่างระหว่างค่าเช่าที่ได้รับจริง กับค่าเช่าในส่วนของค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดิน (ค่าตอบแทนที่จำเป็นในการใช้ที่ดิน) ดังนั้นจากตัวอย่างถ้าเจ้าของที่ดินได้ค่าเช่าปีละ 150,000 บาท และมีค่าเช่าในส่วนของค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินเท่ากับ 50,000 บาท

ค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจ จะมีค่าเท่ากับ

$$\begin{aligned}\text{ค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจ} &= 150,000 - 50,000 \text{ บาท} \\ &= 100,000 \text{ บาท}\end{aligned}$$

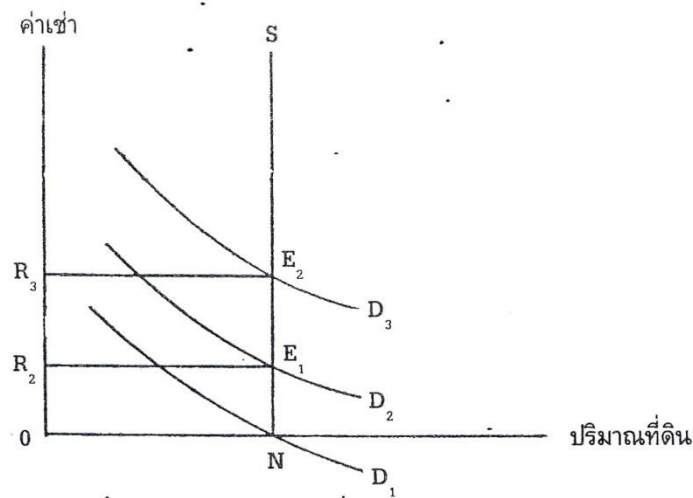
ดังนั้น ถ้าเป็นที่ดินที่ใช้ประโยชน์ได้เพียงทางเดียวไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น ๆ ได้อีกการให้เช่าหรือขายที่ดิน ในกรณีนี้ก็จะไม่มีค่าเสียโอกาสในส่วนของการใช้ที่ดิน หรือค่าเสียโอกาสมีค่าเท่ากับศูนย์หรือค่าตอบแทนที่จำเป็นในการใช้ที่ดินเท่ากับศูนย์เจ้าของที่ดินก็จะได้รับค่าเช่าในเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

โดยทั่วไปแล้วการใช้ประโยชน์จากที่ดินหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นไปได้ในหลายทาง และแต่ละทางก็ได้ผลตอบแทนแตกต่างกันไป ดังนั้นผลตอบแทนจากค่าเช่าที่ดินจึงประกอบไปด้วย ค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจและค่าตอบแทนที่จำเป็นในการใช้ที่ดิน หรือค่าเสียโอกาสในการใช้

## (2) การกำหนดค่าเช่าหรือผลตอบแทนที่ดิน

การกำหนดค่าเช่า หรือค่าตอบแทนของที่ดินอาจจะพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ 2.1 เมื่ออุปทานของที่ดินมีจำนวนคงที่ หรืออุปทานที่ดินมีความยืดหยุ่นต่อราคาเท่ากับศูนย์ และ 2.2 กรณีอุปทานของที่ดินมีจำนวนไม่จำกัด คือมีความยืดหยุ่นต่อราคาเป็น infinity

- 1) การกำหนดค่าเช่า กรณีเส้นอุปทานของที่ดินมีความยืดหยุ่นต่อราคาเท่ากับศูนย์ (ปริมาณที่ดินคงที่)



ภาพที่ 9.7 แสดงว่าค่าเช่าเมื่ออุปทานความยืดหยุ่นเป็นศูนย์

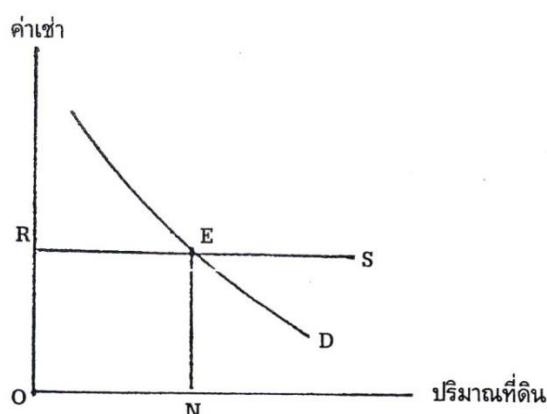
ที่มา : สุมล มานัสถิติ (2548, หน้า215)

จากภาพที่ 9.7 เส้น D คือเส้นอุปสงค์ของที่ดิน และเส้น S คือเส้นอุปทานของที่ดิน กรณีที่อุปทานของที่ดินมีความยืดหยุ่นต่อค่าเช่าเท่ากับศูนย์ คือ ไม่ว่าค่าเช่าจะสูงหรือต่ำปริมาณที่ดินก็มีจำนวนเท่าเดิม

ดังนั้น ค่าเช่าจึงถูกกำหนดโดยอุปสงค์ของที่ดินเพียงอย่างเดียว จากรูป ถ้าเส้นอุปสงค์ของที่ดินเป็น  $D_2$  ค่าเช่าจะเป็น  $OR_2$  และถ้าอุปสงค์ของที่ดินเพิ่มขึ้นเป็น  $D_3$  ค่าเช่าก็จะเพิ่มขึ้นเป็น  $OR_3$  และถ้าเส้นอุปสงค์ที่ดินเป็น  $D_1$  ค่าเช่าเป็นศูนย์ จะเห็นได้ว่าค่าเช่าขึ้นลงตามอุปสงค์ของที่ดิน โดยที่ปริมาณการซื้อขายที่ดินมีจำนวนที่คงที่คือ ON

อนึ่ง ในกรณีที่ที่ดินนั้นใช้ประโยชน์ได้ทางเดียวเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ทางอื่นได้เลย พื้นที่สี่เหลี่ยม  $OR_2E_1N$  และพื้นที่สี่เหลี่ยม  $OR_3E_2N$  ในรูปจะเป็นค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจทั้งจำนวนที่เจ้าของปัจจัยการผลิตได้รับจากการให้เช่าที่ดินนั้นเพราะไม่มีค่าเสียโอกาส

2) การกำหนดค่าเช่า กรณีเส้นอุปทานมีความยืดหยุ่นต่อค่าเช่าเป็น infinity (ปริมาณที่ดินไม่จำกัด)



ภาพที่ 9.8 แสดงค่าเช่าเมื่ออุปทานของที่ดินมีความยืดหยุ่นเป็นอนันต์หรือ infinity

ที่มา : สุมล มานัสฤดี (2548, หน้า215)

จากภาพที่ 9.8 เส้น D คืออุปสงค์ของที่ดิน เส้น S คืออุปทานของที่ดิน ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นตรงขนานกับแกนอนมีค่าความยืดหยุ่นเป็น infinity คือถ้าค่าเช่าไม่เปลี่ยนแปลงจะมีการเสนอขายที่ดินไม่จำกัดจำนวน

จุด E คือจุดดุลยภาพ ซึ่งมีค่าเช่าเท่ากับ OR และปริมาณการใช้ที่ดินเท่ากับ ON หน่วยที่เรียกว่า ค่าตอบแทนที่จำเป็นในการใช้ที่ดิน หรือค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินเท่านั้น จะไม่มีส่วนของค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจเลย เพราะมีปริมาณที่ดินที่นำมาเสนอขายในตลาดจำนวนที่ไม่จำกัด ผู้ผลิตที่ต้องการที่ดินจึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนหรือค่าเช่าที่สูงกว่า transfer earnings ซึ่งก็คือพื้นที่สี่เหลี่ยม OREN ในรูปนั่นเอง

### 9.3.2 การกำหนดราคาปัจจัยแรงงาน

#### 9.3.2.1 ความหมายของปัจจัยแรงงาน

สุมล มานัสฤดี, (2548, หน้า216) ความหมายปัจจัยแรงงาน มีความแตกต่างจากปัจจัยอื่นๆ เพราะปัจจัยแรงงานเป็นมนุษย์ที่มีสมองและจิตใจ ดังนั้นแรงงานจึงหมายถึงปัจจัยที่ให้บริการทั้งความสามารถทางร่างกาย พลังสมอง และพลังจิตใจที่ทุ่มเทให้กับการผลิตสินค้าและบริการ

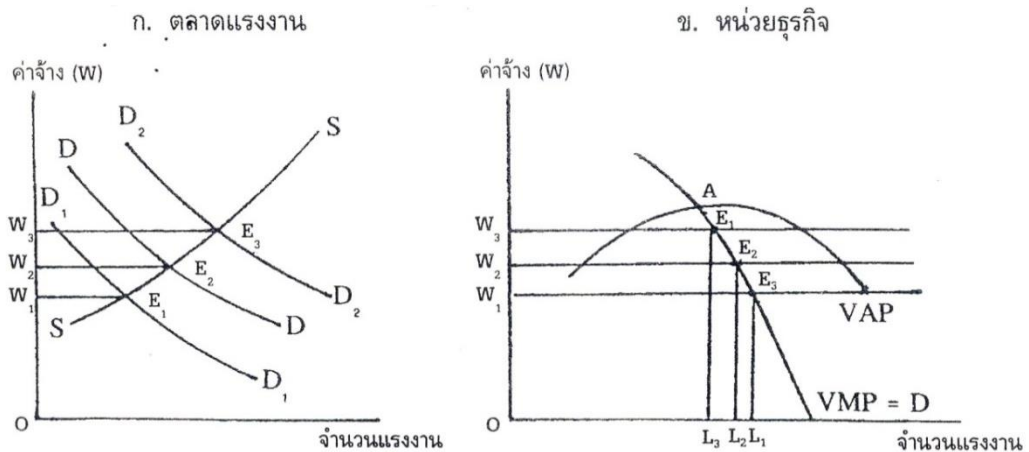
คุณภาพของปัจจัยแรงงานจะมีความหลากหลาย และแตกต่างกันไปตามความรู้ ความสามารถ ตั้งแต่แรงงานที่ไม่มีความชำนาญในการผลิต (Unskilled Labour) เพราะขาดทักษะมีความสามารถในการผลิตในระดับต่ำ เช่น ผู้ใช้แรงงานทั่วไป กรรมกรหรืออาจจะเป็นแรงงานที่มีความชำนาญในการผลิต (Skilled Labour) เป็นแรงงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะอย่างในระดับสูง เช่น แพทย์ วิศวกร นักบัญชี เป็นต้น

#### 9.3.2.2 เส้นอุปสงค์ของแรงงาน

(1) อุปสงค์ของแรงงาน (demand for labour) หมายถึง ปริมาณต่าง ๆ ของแรงงานที่ผู้ผลิตต้องการว่าจ้างไปทำงาน ณ ระดับอัตราค่าจ้างต่างๆ กันในขณะใดขณะหนึ่ง อุปสงค์ของแรงงานเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายมาขวาและมีค่าความชันเป็นลบ มีความสัมพันธ์กับค่าจ้างในทิศทางตรงข้าม กล่าวคือ ถ้าอัตราค่าจ้างต่ำ อุปสงค์ของแรงงานจะมาก แต่ถ้าอัตราค่าจ้างสูง อุปสงค์ของแรงงานจะน้อย

และอุปสงค์ของแรงงานเป็นอุปสงค์ต่อเนื่องเหมือนอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตอื่นคือต้องมีอุปสงค์ในสินค้าและบริการก่อนจึงจะเกิดอุปสงค์ของแรงงานตามมา

(2) การหาเส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยธุรกิจ เราสามารถหาเส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยธุรกิจได้จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราค่าจ้าง (W) กับรายรับเฉลี่ยจากการจ้างแรงงาน (VAP) โดยพิจารณาจากภาพที่ 9.9



ภาพที่ 9.9 แสดงเส้นอุปสงค์ของแรงงาน

ที่มา : สุมล มานัสถิติ (2548, หน้า217)

จากภาพที่ 9.9 ก. เส้น S และ D คือเส้นอุปทานและอุปสงค์ของตลาดของแรงงาน ณ ระดับดุลยภาพอยู่ที่ E<sub>2</sub> ระดับค่าจ้าง OW<sub>2</sub>จำนวนแรงงานที่เหมาะสมให้พิจารณา ภาพที่ 9.9 ก. เส้น D และ S คือเส้นอุปสงค์และอุปทานของตลาดที่มีต่อการว่าจ้างแรงงาน

และภาพที่ 9.9 ข. เส้น VMP คือ เส้นมูลค่าหรือรายรับจากการจ้างแรงงานหน่วยท้ายและเส้น VAP คือ เส้นมูลค่าหรือรายรับเฉลี่ยจากการจ้างแรงงาน ซึ่งหาค่า VMP และ VAP จาก

$$VMP = MP \times P \text{ (ผลผลิตหน่วยสุดท้าย \times ราคาผลผลิต)}$$

$$VAP = AP \times P$$

VAP จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าพิจารณาในการว่าจ้างแรงงาน

กล่าวคือ VAP คือรายรับเฉลี่ยจากการจ้างแรงงานหน่วย และ W ต่อค่าต้นทุนต่อหน่วยจากการจ้างแรงงาน ดังนั้น ถ้า  $VAP > W$  คือ รายรับต่อหน่วยจากการจ้างแรงงาน แต่ถ้า  $VAP < W$  นั้นคือ รายรับต่อหน่วยจากการจ้างแรงงานต่ำกว่าต้นทุนต่อหน่วยจากการจ้างแรงงานผู้ผลิตจะขาดทุนจึงไม่สมควรว่าจ้างแรงงาน

สรุปก็คือ การว่าจ้างแรงงานก็เกิดขึ้นได้ภายใต้ขอบเขตของเส้น VAP เท่านั้น

จากภาพที่ 9.9 ดุลยภาพของตลาดแรงงานอยู่ที่จุด  $E_2$  ระดับค่าจ้างคือ  $OW_2$  ให้พิจารณารอบเส้น VMP ดังที่ได้ศึกษามาข้างต้นว่า จำนวนแรงงานที่จะทำกำไรสูงสุดจะอยู่ที่  $VMP = W$  ดังนั้นในภาพที่ 9.9 ข. จำนวนแรงงานดุลยภาพที่จะทำการว่าจ้างเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด ณ ค่าจ้าง  $OW_2$  คือ  $OL_2$  ณ จุด  $E_2$  บนเส้น VMP

และถ้าดุลยภาพตลาดแรงงานอยู่ที่จุด  $E_3$  ค่าจ้างแรงงานจะอยู่ที่  $OW_3$  จำนวนแรงงานที่เหมาะสมจะอยู่ที่จุด  $E_3$  บนเส้น VMP คือจ้างแรงงาน เท่ากับ  $OL_3$

ดังนั้น เมื่อนำความสัมพันธ์ระหว่างค่าจ้างแรงงาน  $OW_1$ ,  $OW_2$  และ  $OW_3$  กับจำนวนแรงงานที่เหมาะสมในการจ้างงาน ณ ระดับค่าจ้างแต่ละระดับ คือ  $OL_1$ ,  $OL_2$  และ  $OL_3$  มาสร้างเส้นกราฟก็จะได้เส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยธุรกิจซึ่งก็คือเส้น VMP นั่นเอง

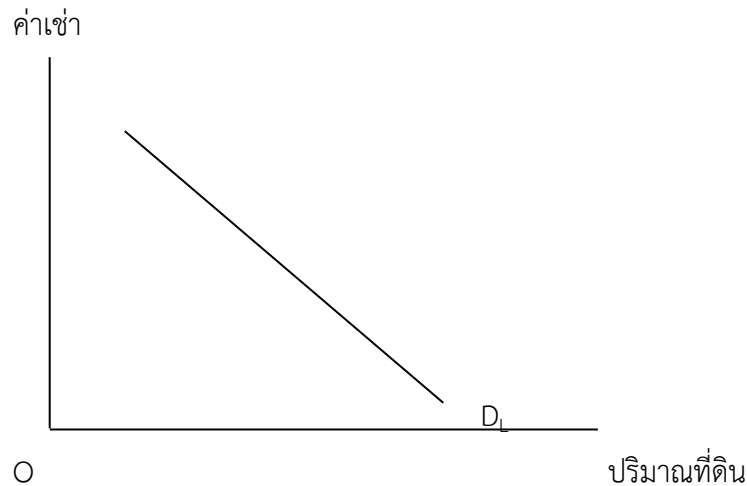
แต่ที่สำคัญ เส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยธุรกิจ เป็นเส้น VMP เฉพาะช่วง VMP ที่ต่ำกว่า VAP เท่านั้น เพราะ VMP ช่วงที่สูงกว่า VAP จะไม่มีการว่าจ้างแรงงาน เพราะรายรับต่อหน่วยที่แรงงานทำได้หรือรายรับต่อหน่วยจากการจ้างแรงงานต่ำกว่าต้นทุนต่อหน่วยจากการจ้างแรงงาน

ดังนั้นเส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยธุรกิจ คือเส้น VMP ตั้งแต่จุดที่  $VMP = VAP$  หรือจุด A ในภาพที่ 9.9 ข

### 9.3.2.3 เส้นอุปสงค์แรงงานของตลาด

เส้นอุปสงค์แรงงานของตลาดสามารถหาโดยการรวมอุปสงค์แรงงานของแต่ละหน่วยธุรกิจเข้าด้วยกัน ก็จะได้อุปสงค์แรงงานของตลาด





ภาพที่ 9.10 แสดงเส้นอุปสงค์ของแรงงานตลาด

ที่มา : สุมล มานัสฤดี (2548, หน้า218)

ในภาพที่ 9.10 เส้น  $D_L$  คือเส้นอุปสงค์แรงงานของตลาด ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายมาขวา มีค่าความชันเป็นลบ คือความต้องการว่าจ้างแรงงานจะแปรผกผันตรงข้ามกับค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน

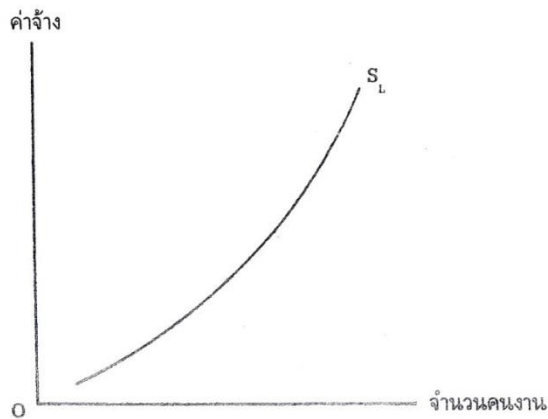
#### 9.3.2.4 อุปทานของแรงงาน (Supply of Labour)

อุปทานของแรงงาน หมายถึง ปริมาณต่างๆ ของแรงงานที่เต็มใจเข้าทำงาน ณ ระดับอัตราค่าจ้างต่างๆ กัน ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

ลักษณะของเส้นอุปทานของแรงงานจะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวาและมีค่าความชันเป็นบวก คือ อุปทานของแรงงานจะแปรผันทิศทางเดียวกับอัตราค่าจ้าง กล่าวคือ ถ้าอัตราค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น อุปทานของแรงงานก็จะเพิ่มขึ้น และถ้าอัตราค่าจ้างลดลง อุปทานของแรงงานก็จะลดลงด้วย

ทั้งนี้ สามารถอธิบายจากเหตุผลต่อไปนี้

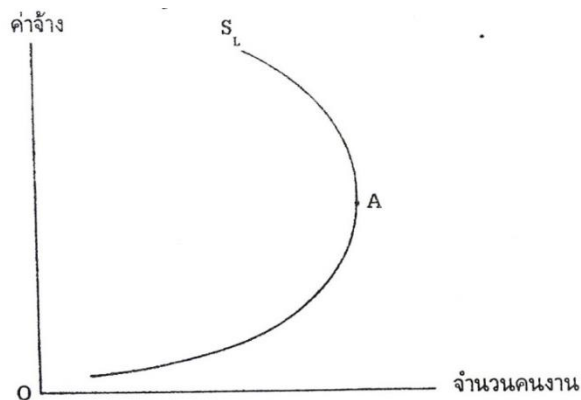
1. อัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น จะจูงใจให้แรงงานทำงานมากกว่าเดิมโดยเพิ่มชั่วโมงการทำงาน
2. อัตราค่าจ้างที่สูงขึ้นของอาชีพหนึ่งจะจูงใจให้แรงงานที่ประกอบอาชีพอื่นโยกย้ายมาประกอบอาชีพหรือทำงานในอาชีพที่มีอัตราค่าจ้างสูงขึ้นแทนอาชีพเดิม
3. อัตราค่าจ้างที่สูงขึ้นจะจูงใจให้แรงงานที่ว่างงานโดยสมัครใจหันมาทำงานมากขึ้น



ภาพที่ 9.11 แสดงเส้นอุปทานแรงงานของตลาด

ที่มา : สุมล มานัสสุดี (2548, หน้า219)

จากภาพที่ 9.11 เส้น  $S_L$  คือ เส้นอุปทานแรงงานของตลาด มีค่าความชันเป็นบวก



ภาพที่ 9.12 แสดงเส้นอุปทานแรงงาน

ที่มา : สุมล มานัสสุดี (2548, หน้า220)

ภาพที่ 9.12 แสดงเส้นอุปทานของแรงงานมีลักษณะโค้งกลับ คือ มีค่าความชันเป็นลบ ในกรณีที่อัตราค่าจ้างสูงๆ เพราะเมื่อแรงงานมีรายได้สูงถึงระดับหนึ่ง แรงงานอาจจะเลือกใช้เวลาพักผ่อนมากขึ้นและทำงานน้อยลง

### 9.3.2.5 การกำหนดราคาแรงงาน หรือค่าจ้าง

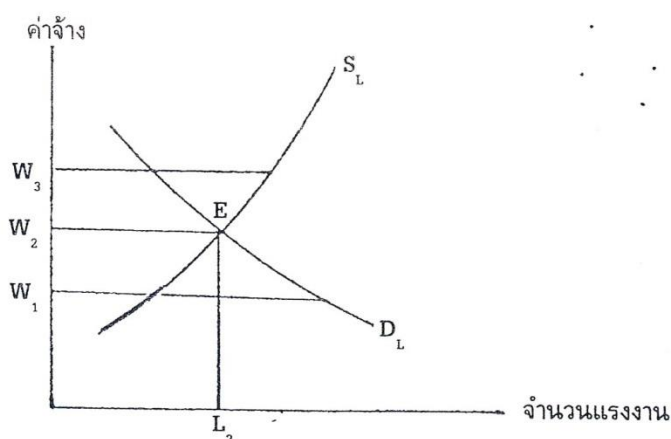
(1) ความหมายของค่าจ้าง ค่าตอบแทนแรงงาน หรือ ค่าจ้าง (Wage) หมายถึง ผลตอบแทนที่ปัจจัยแรงงานได้รับจากการที่แรงงานเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการ

(2) อัตราค่าจ้างดุลยภาพ หมายถึงอัตราค่าจ้าง ณ ระดับที่อุปสงค์ของแรงงานในตลาดเท่ากับอุปทานของแรงงานในตลาด

(3) การกำหนดอัตราค่าจ้าง ในหัวข้อนี้จะพิจารณาการกำหนดอัตราค่าจ้างเป็น 2 กรณี คือ 1. การกำหนดอัตราค่าจ้างดุลยภาพในตลาดแรงงาน 2. การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หรือการกำหนดอัตราค่าจ้างโดยรัฐบาลหรือโดยสหพันธ์กรรมการ

### 9.3.3 การกำหนดอัตราค่าจ้างดุลยภาพในตลาดแรงงาน

เป็นการกำหนดอัตราค่าจ้างที่เป็นไปตามกลไกตลาด กล่าวคือ อัตราค่าจ้างดุลยภาพจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของแรงงานในตลาดแรงงาน โดยที่ไม่มีรัฐบาลหรือสหพันธ์กรรมการเข้าไปแทรกแซง แต่อย่างไรก็ตาม อัตราค่าจ้างจะถูกกำหนดขึ้น ณ ระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของแรงงานที่มีอยู่ในตลาดแรงงานเป็นสำคัญ



ภาพที่ 9.13 การกำหนดอัตราค่าจ้างดุลยภาพ

ที่มา : สุมล มานัสถิติ (2548, หน้า221)

จากภาพที่ 9.13 เส้น  $D_L$  และเส้น  $S_L$  คือเส้นอุปสงค์และอุปทานของแรงงานในตลาดแรงงาน จุด E คือ จุดดุลยภาพในตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นจุดที่  $D_L$  เท่ากับ  $S_L$  อัตราค่าจ้างดุลยภาพเท่ากับ  $OW_2$  และปริมาณแรงงานดุลยภาพเท่ากับ  $OL_2$  ซึ่งเป็นปริมาณแรงงานที่อุปสงค์ของแรงงานเท่ากับอุปทานของแรงงาน

ณ ระดับอัตราค่าจ้าง  $OW_1$  ซึ่งต่ำกว่าอัตราค่าจ้างดุลยภาพจะทำให้อุปสงค์ของแรงงานมากกว่าอุปทานของแรงงาน ย่อมทำให้อุปสงค์ส่วนเกินของแรงงานเป็นเหตุให้อัตราค่าจ้างปรับตัวสูงขึ้น จนถึงระดับ  $OW_2$  ซึ่งอุปสงค์ของแรงงานเท่ากับอุปทานของแรงงาน และ ณ ระดับอัตราค่าจ้าง  $OW_3$  ซึ่งสูงกว่าอัตราค่าจ้างดุลยภาพจะทำให้อุปทานของแรงงานมากกว่าอุปสงค์ของแรงงานทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินของแรงงานเป็นเหตุให้ระดับอัตราค่าจ้างลดลงเรื่อย ๆ จนถึงระดับที่อุปสงค์ของแรงงานเท่ากับอุปทานของแรงงานพอดี

อัตราค่าจ้าง  $OW_2$  จึงเป็นอัตราค่าจ้างดุลยภาพที่พอดีทำให้อุปสงค์ของแรงงานเท่ากับอุปทานของแรงงาน ทำให้อุปสงค์ส่วนเกินของแรงงานและอุปทานส่วนเกินของแรงงานเท่ากับศูนย์

อนึ่ง อัตราค่าจ้างดุลยภาพจะคงที่อยู่ที่  $OW_2$  ตราบเท่าที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์หรืออุปทานของแรงงานซึ่งเป็นตัวกำหนดดุลยภาพ

### 9.3.4 การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หรือการกำหนดอัตราค่าจ้างโดยสหสัมพันธ์กรรมกร

การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หรือการกำหนดอัตราค่าจ้างโดยสหสัมพันธ์กรรมกรมีหลักเกณฑ์เหมือนกับนโยบายการประกันราคาขั้นต่ำของผลผลิต ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 กล่าวคือ นโยบายกำหนดอัตราค่าจ้างต่ำ มีวัตถุประสงค์ คือ

9.3.4.1 วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าจ้างต่ำมุ่งเน้นช่วยเหลือกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งมักจะเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ซึ่งขาดอำนาจการต่อรอง และมีความเป็นอยู่และรายได้ในระดับต่ำ ให้มีรายได้จากอัตราค่าจ้างในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิม

9.3.4.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ คือ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำจะกำหนด ณ ระดับที่สูงกว่าอัตราค่าจ้างดุลยภาพ

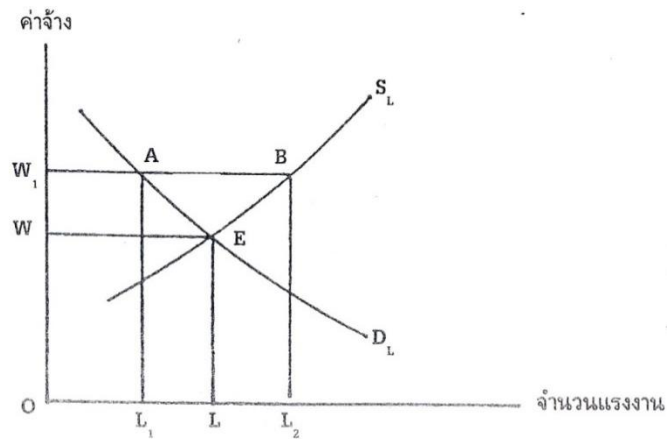
9.3.4.3 ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดค่าจ้างต่ำ การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ อาจจะถูกกำหนดโดยรัฐบาล หรือสหสัมพันธ์กรรมกร (Labour union) ในกรณีสหสัมพันธ์กรรมกรมีบทบาทหรืออำนาจเพียงพอ

#### 9.3.4.4 ผลของการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

เมื่อมีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำจะมีผลให้ระดับอัตราค่าจ้างสูงกว่าระดับอัตราค่าจ้างดุลยภาพ ซึ่งเป็นผลดีแก่แรงงานส่วนหนึ่ง แต่ผลที่ตามมาอีกด้านหนึ่งคือ เกิดการว่างงาน

ทั้งนี้เนื่องจากอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่สูงขึ้นทำให้อุปสงค์ที่มีต่อแรงงานลดน้อยลงและยังเป็นสิ่งดึงดูดให้อุปทานของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น จึงเกิดการว่างงานมากขึ้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการว่างงานที่จะกิดควบคู่กับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ รัฐบาลหรือสหสัมพันธ์กรรมกรต้องมีมาตรการรองรับแรงงานส่วนเกินด้วย



ภาพที่ 9.14 การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ

ที่มา : สุมล มานัสสุดี (2548, หน้า222)

ภาพที่ 9.14 เส้น  $D_L$  คือเส้นอุปสงค์ของแรงงาน และเส้น  $S_L$  คือ เส้นอุปทานของแรงงาน จุด E คือ จุดดุลยภาพในตลาดแรงงาน อัตราค่าจ้างดุลยภาพเท่ากับ  $OW$  และจำนวนแรงงานดุลยภาพคือ  $OL$  เมื่อมีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่อัตรา  $OW_1$  อุปสงค์ของแรงงานเท่ากับ  $OL_1$  และอุปทานของแรงงานจะเป็น  $OL_2$  จึงเกิดอุปทานส่วนเกินของแรงงาน เท่ากับ  $AB$  หรือ  $L_1L_2$  ซึ่งก็คือเกิดการว่างงานเท่ากับ  $L_1L_2$  ด้วย

### 9.3.5 การใช้ปัจจัยแรงงานเพื่อให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดหรือกำไรสูงสุด

#### 9.3.5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์

การใช้ปัจจัยแรงงานเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดเป็นการวิเคราะห์อุปสงค์ของแรงงานจะเป็นการวิเคราะห์ต่อเนื่องจากทฤษฎีการผลิต ซึ่งมีการผสมปัจจัยการผลิตหลายชนิดร่วมกันและจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. TP (Total Product) ผลผลิตรวม หมายถึง ปริมาณผลผลิตรวมทั้งหมดที่ผู้ผลิตได้รับจากการปัจจัยการผลิตจำนวนหนึ่งในที่นี้หมายถึง ปริมาณของปัจจัยแปรผัน คือ จำนวนคนงาน
2. MP (Marginal Product) ผลผลิตส่วนเพิ่มหรือผลผลิตหน่วยสุดท้าย หมายถึง ปริมาณผลผลิตรวมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงาน 1 หน่วย

$$\begin{aligned} \text{ค่า} \quad \text{MP} &= \frac{\Delta TP}{\Delta L} \\ \text{เมื่อ} \\ \text{MP} &= \text{ผลผลิตหน่วยสุดท้าย} \\ \Delta TP &= \text{ส่วนเปลี่ยนแปลงของผลผลิตรวม} \\ \Delta L &= \text{ส่วนเปลี่ยนแปลงของจำนวนแรงงาน} \end{aligned}$$

3. VMP (Value of Marginal Product) หรือมูลค่าของผลผลิตหน่วยสุดท้าย หรือมูลค่าของผลผลิตส่วนเพิ่ม หมายถึง มูลค่าของผลผลิตที่แรงงานแต่ละคนผลิตได้ โดยคิดหน่วยเป็นเงินตรา หากค่า VMP ได้จาก ผลผลิตหน่วยสุดท้าย หรือผลผลิตส่วนเพิ่ม จากการใช้แรงงานเพิ่มขึ้น 1 หน่วย คูณกับมูลค่าหรือราคาของผลผลิตที่แรงงานผลิตได้ดังนั้น

$$\begin{aligned} \text{VMP} &= \text{MP} \times \text{P} \\ \text{เมื่อ} \\ \text{VMP} &= \text{มูลค่าของผลผลิตหน่วยสุดท้าย} \\ \text{MP} &= \text{ผลผลิตหน่วยสุดท้าย} \\ \text{P} &= \text{ราคาหรือมูลค่าของผลผลิต} \end{aligned}$$

4. MRP (Marginal Revenue Product) หรือรายรับจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย หมายถึง รายรับส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการจ้างปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นทีละหนึ่งหน่วย การหาค่า MRP ต้องพิจารณาด้วยว่าตลาดผลผลิตเป็นตลาดประเภทใด

ก. ถ้าตลาดผลผลิตเป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ค่า MRP สามารถคำนวณจาก ผลผลิตส่วนเพิ่มหรือผลผลิตหน่วยสุดท้ายซึ่งก็คือ MP คูณกับรายรับส่วนเพิ่มหรือรายรับหน่วยสุดท้ายจากการขายผลผลิตเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ซึ่งก็คือค่าของ MR ดังนั้น

$$\text{MRP} = \text{MP} \times \text{MR}$$

ข. ถ้าเป็นตลาดผลผลิตที่แข่งขันสมบูรณ์ ค่าของ MR จะเท่ากับ P หรือ ราคาต่อหน่วย เพราะเส้นอุปสงค์เป็นเส้นตรงขนานกับแกนอน  $P = D = AR = MR$  ด้วย

นั่นคือ

$$\text{MRP} = \text{MP} \times \text{P} \text{ จึงเรียกว่า VMP}$$

5. MRC (Marginal Resource Cost) หรือ ค่าจ้าง (Wage = W) ต้นทุนจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย หมายถึงต้นทุนหรือรายจ่ายส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการจ้างปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นทีละหนึ่งหน่วย สำหรับตลาดปัจจัยการผลิตที่เป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ค่าของ MRC ก็คือ อัตราค่าจ้าง (Wage หรือ W) ที่ปัจจัยแรงงานได้รับ ซึ่ง การที่ผู้ผลิตจะตัดสินใจจ้างแรงงานหรือปัจจัยการผลิตก็หน่วยผู้ผลิตจะเปรียบเทียบระหว่าง

ก. รายรับจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย (MRP) ซึ่งค่า MRP จะมากหรือน้อย ก็ต้องไปพิจารณาว่า แรงงานแต่ละคนสามารถสร้างผลผลิตส่วนเพิ่ม (MP) ให้กับหน่วยผลิตเท่าใด โดยคิดเป็นมูลค่าที่เป็นตัวเงิน ก็นำ MP คูณกับ P ซึ่งค่าเท่ากับ VMP

ข. ต้นทุนหรือรายจ่ายจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย คือ MRC

6. MPR (Marginal Profit Received) หรือ กำไรส่วนเพิ่มจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย หมายถึง กำไรส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการจ้างปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นทีละหนึ่งหน่วย หากค่า MPR ได้จาก มูลค่าของผลผลิตหน่วยสุดท้าย ลบด้วย ค่าจ้างหรือต้นทุนจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย

ดังนี้

$$\text{MPR} = \text{VMP} - W$$

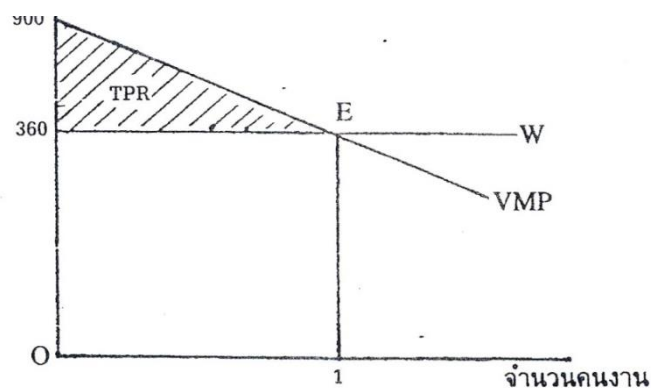
$$\text{หรือ MPR} = \text{VMP} - \text{MRC}$$

7. TPR (Total Profit Received) หรือ กำไรรวมจากการจ้างปัจจัยการผลิต หมายถึง ผลรวมของกำไรทั้งหมดที่ได้รับจากการจ้างปัจจัยการผลิตจำนวนหนึ่ง ซึ่งค่า TPR หาได้จาก ผลรวมของ MPR นั้นเอง

ตารางที่ 9.1 จำนวนเชื้อเพลิงที่ได้รับจากการว่าจ้างแรงงานในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ใน 1 วัน

จำนวน แรงงาน (L)	TP	MP	MR=P	VMP= MP×P	MRC=W	MPR	TPR
1	15	15	60	900	360	540	540
2	35	20	60	1200	360	840	1380
3	50	15	60	900	360	540	1920
4	6	10	60	600	360	240	216
5	69	9	60	540	360	180	2340
6	75	6	60	360	360	0	2340
7	79	4	60	240	360	-120	2220
8	81	2	60	120	360	-240	1980

ที่มา : สุมล มานัสฤดี (2548, หน้า 224)



**ภาพที่ 9.15** แสดงการจ้างแรงงานที่ทำกำไรสูงสุดของหน่วยธุรกิจในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

**ที่มา :** สมล มานัสฤดี (2548, หน้า225)

จากตารางที่ 9.15 เป็นตารางแสดงจำนวนผลผลิตคือเส้นเช็ดที่ีได้รับจากการว่าจ้างแรงงานในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ในระยะเวลา 1 วัน ซึ่งผู้ผลิตจะว่าจ้างแรงงานเป็นจำนวนกี่คน เพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดนั้นสามารถพิจารณา

1. เปรียบเทียบมูลค่าของผลผลิตหน่วยสุดท้าย ( $VMP = MP \times P$ ) กับต้นทุนจากการจ้างปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย ( $MRC = W$ ) ผู้ผลิตจะจ้างแรงงานไปเรื่อย ๆ トラบใดที่  $VMP > MRC$  หรือ  $VMP > W$

2. ผู้ผลิตจะได้รับกำไรสูงสุดจากการจ้างแรงงาน ก็ต่อเมื่อ  $VMP = W$

3. ผู้ผลิตจะไม่จ้างแรงงานหน่วยที่ทำให้  $VMP < W$  เพราะจะทำให้มูลค่าของผลผลิตหน่วยสุดท้ายน้อยกว่าต้นทุนของการจ้างแรงงานหน่วยสุดท้าย

ดังนั้นจากตาราง ผู้ผลิตจะจ้างแรงงานตั้งแต่หน่วยที่ 1 ถึงหน่วยที่ 6 เพราะทุกหน่วยของแรงงาน สามารถสร้างรายรับให้กับผู้ผลิต หรือ  $VMP (MP \times P)$  ในจำนวนที่มากกว่าต้นทุนจากการจ้างแรงงานหน่วยสุดท้าย ( $MRC$ ) หรือ  $W$  กล่าวคือ ผู้ผลิตได้รับ  $VMP$  เท่ากับ 900, 1,200, 900, 600, 540 และ 360 หน่วย แต่ผู้ผลิตจะต้องจ่ายต้นทุนสำหรับแรงงานแต่ละหน่วย คือ  $W$  เท่ากับ 360 บาท ต่อแรงงาน 1 หน่วย

ดังนั้นผู้ผลิตจะได้รับกำไรส่วนเพิ่มจากการจ้างแรงงานหน่วยสุดท้าย หรือ  $MPR$  เท่ากับ 540, 840, 540, 240, 180 และ 0 ตามลำดับ โดยผู้ผลิตจะได้รับกำไรรวมจากการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นทีละ 1 หน่วยจนถึง 6 ตามลำดับ ดังนี้ คือ 540, 1380, 1920, 2160, 2340, 2340 บาท

และหากผู้ผลิตจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นมากกว่า 6 หน่วย เป็นหน่วยที่ 7 และ 8 จะเห็นได้ว่า  $VMP$  ของแรงงานหน่วยที่ 7 และ 8 จะลดลง คือ 240 บาท และ 120 บาท ตามลำดับ ทำให้ค่ากำไรส่วนเพิ่ม  $MRP$  ติดลบ คือมีค่า -120 บาท และ -240 บาท เป็นเหตุให้กำไรรวมจากการจ้างงาน 7 หน่วย หรือ 8 หน่วย ลดลง เหลือ 2,220 และ 1,980 บาท ตามลำดับ

สรุปก็คือ จำนวนหน่วยของแรงงานที่ทำกำไรสูงสุดแก่ผู้ผลิต คือ 6 หน่วย ซึ่งจะได้รับกำไรสูงสุดเท่ากับ 2,340 บาท

ถ้าพิจารณาภาพที่ 9.15 เส้น  $W$  คือ เส้นค่าจ้าง หรือรายจ่าย ต้นทุนของการจ้างแรงงานหน่วยสุดท้าย และเส้น  $VMP$  ก็คือ มูลค่าหรือรายรับจากการจ้างแรงงานหน่วยสุดท้าย



เส้น VMP จะมีลักษณะเหมือนเส้น MP เพราะ  $VMP = MP \times P$  โดยในตัวอย่างค่า P คงที่เท่ากับ 60 ดังนั้นเส้น VMP จึงเป็นเส้นคล้าย MP คือค่าเพิ่มขึ้นในช่วงแรกของการผลิต และจะลดลงเมื่อเกิดกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตหน่วยสุดท้าย

ดังนั้น ดุลยภาพในการจ้างแรงงานของหน่วยธุรกิจในรูปแบบคือที่จุด E คือจุดที่รายรับเพิ่มจากการจ้างแรงงานเท่ากับรายจ่ายเพิ่มจากการจ้างแรงงาน นั่นคือจุดที่  $VMP = W$  จะมีการว่าจ้างแรงงาน 6 หน่วยในอัตราค่าจ้างวันละ 360 บาท ผู้ผลิตจะได้กำไรจากการจ้างแรงงาน 6 หน่วยเท่ากับพื้นที่แรงเงา TPR ในภาพที่ 9.15

### 9.3.6 การกำหนดราคาปัจจัยทุน

#### 9.3.6.1 ความหมายของปัจจัยทุน

ในทางเศรษฐศาสตร์ทุน หมายถึง ปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิตชนิดอื่นๆ คือ ที่ดิน แรงงาน และผู้ประกอบการ เพื่อช่วยในการผลิตสินค้าและบริการ ปัจจัยทุนจึงได้แก่ เครื่องจักรต่าง ๆ ยานพาหนะ โรงงาน เครื่องมือ และอาคาร ฯลฯ ดังนั้นปัจจัยทุนจึงเป็นได้ทั้งสิ่งปลูกสร้าง และสิ่งที่เป็นอุปกรณ์การผลิต

คำว่า การลงทุน (Investment) หมายถึง การใช้จ่ายเงินทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนกลับมาในอนาคต ซึ่งผลตอบแทนดังกล่าวอาจจะเป็นตัวเงินหรือขนาดของการผลิตที่ใหญ่ขึ้น

คำว่า เงินทุน (Money capital) หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนกับปัจจัยทุนหรือเป็นการใช้จ่ายเงินทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยทุน คือ เครื่องมือ เครื่องจักร แรงงาน

จะเห็นได้ว่าปัจจัยทุนที่พิจารณาในรูปแบบของเครื่องมือ เครื่องจักร โรงงาน สามารถช่วยเพิ่มผลผลิตให้กับระบบเศรษฐกิจได้ แต่เราไม่สามารถนำเงินทุนมาช่วยในการผลิตสินค้าและบริการได้โดยตรง

ดังนั้นในการพิจารณาปัจจัยทุนจึงเน้นที่สิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์การผลิตเป็นสำคัญแต่เนื่องจากผลตอบแทนของสิ่งก่อสร้างและอุปกรณ์การผลิตคำนวณยากในทางปฏิบัติ จึงใช้ดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนของปัจจัยทุน

#### 9.3.6.2 อุปสงค์ของทุน

(1) ความหมายของอุปสงค์ของทุน อุปสงค์ของทุน หรือปัจจัยทุน หมายถึง ความต้องการซื้อ เครื่องมือ เครื่องจักร โรงงาน ฯลฯ เพื่อนำมาใช้ในการผลิต แต่ในความต้องการซื้อดังกล่าว ผู้ผลิตอาจจะมีเงินทุนไม่เพียงพอ จึงต้องอาศัยเงินทุนโดยการกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ เพื่อทำเงินทุนนั้นมาซื้อปัจจัยทุนต่อไป ดังนั้นอุปสงค์ที่มีต่อปัจจัยทุนจึงเป็นอุปสงค์ที่มีต่อเงินทุนด้วย

(2) ลักษณะของเส้นอุปสงค์ของปัจจัยทุน อุปสงค์ของเงินทุนจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นราคาหรือผลตอบแทนของปัจจัยทุน กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ

อุปสงค์ของเงินกู้จะมาก แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง อุปสงค์ของเงินกู้จะน้อย เส้นอุปสงค์ของเงินกู้หรืออุปสงค์ของปัจจัยทุนจึงมีลักษณะเป็นเส้นทอดลงมาจากซ้ายมาขวามีค่าความชันเป็นลบ คือปริมาณความต้องการเงินกู้จะแปรผันในทิศทางตรงข้ามกับอัตราดอกเบี้ย

### 9.3.6.3 ลักษณะของอุปทานของปัจจัยทุนและอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยทุน

ในการพิจารณาอุปสงค์และอุปทานของทุน เส้นอุปสงค์และอุปทานของทุนจะมีลักษณะอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับทฤษฎีที่ใช้ในการกำหนดอัตราผลตอบแทนของทุนซึ่งก็คือ อัตราดอกเบี้ย ในที่นี้จะกล่าวถึงทฤษฎีการกำหนดผลตอบแทนของทุนเป็น 2 ทฤษฎี คือ

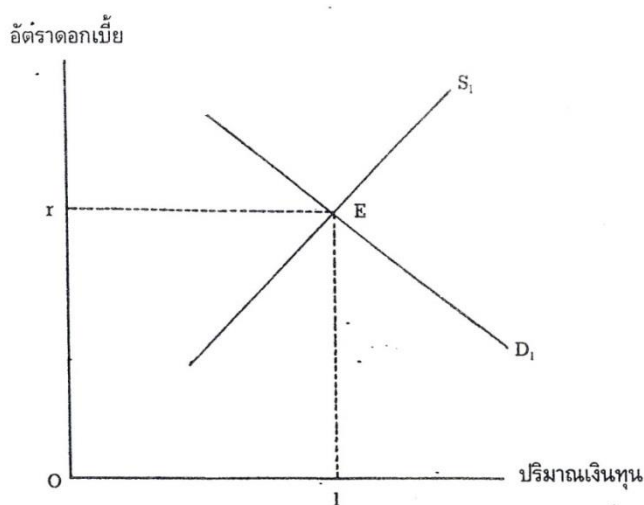
(1) The Loanable – Funds Theory เป็นทฤษฎีการกำหนดราคาของทุนหรืออัตราดอกเบี้ย โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ คือ อุปทานของเงินที่จะให้กู้ยืม และอุปสงค์ของความต้องการกู้ยืม

1) อุปทานของเงินที่จะให้กู้หรือปริมาณเงินที่ยินดีให้กู้ (Supply of loanable funds) มีแหล่งที่มาจากเงินออมของครัวเรือน เงินออมของภาคธุรกิจ การใช้งบประมาณแบบเกินดุลของรัฐบาลและการขายสินเชื่อของภาคธนาคาร เป็นต้น

ลักษณะของเส้นอุปทานของเงินที่จะให้กู้ยืมจะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา มีค่าความชันเป็นบวก คือ ปริมาณเงินกู้ที่จะนำออกให้กู้ยืมจะแปรผันในทิศทางเดียวกับอัตราดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนที่จะได้รับ นั่นคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูง อุปทานของเงินที่จะให้กู้ยืมก็จะมาก แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำอุปทานของเงินที่จะให้กู้ยืมก็จะน้อย

2) อุปสงค์ของความต้องการเงินกู้ยืม หรือความต้องการที่จะกู้ยืมเงิน (demand for loan able funds) มีแหล่งที่มาจากความต้องการใช้จ่ายและต้องการเงินไปลงทุนของภาคครัวเรือนภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล เมื่อใช้นโยบายงบประมาณแบบขาดดุลความต้องการใช้จ่ายเหล่านี้ย่อมต้องอาศัยการกู้ยืมเงินจากแหล่งกู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเงินกู้ทั้งระบบและนอกระบบการเงิน

ลักษณะของเส้นอุปสงค์ของเงินกู้จะเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายมาขวา มีค่าความชันเป็นลบ คือ อุปสงค์ของเงินกู้จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงข้ามกับการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย หรือราคาของเงินกู้ กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูง (ราคาของทุนแพง) อุปสงค์ของเงินกู้ก็จะน้อย แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำ (ราคาของทุนถูก) อุปสงค์ของเงินกู้จะมาก



ภาพที่ 9.16 แสดงอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

ที่มา : สุมล มานัสถิติ (2548, หน้า228)

จากภาพที่ 9.16 เส้น  $D_1$  คือเส้นอุปสงค์ของเงินกู้ หรือความต้องการกู้ยืมเงิน หรือความต้องการเงินทุนและเส้น  $S_1$  คือเส้นอุปทานของเงินทุนที่จะให้กู้ยืม

ผลตอบแทนของเงินทุน คือ อัตราดอกเบี้ยซึ่งอัตราดอกเบี้ยจะสูงหรือต่ำก็ขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของความต้องการเงินกู้หรืออุปสงค์ของเงินทุนกับอุปทานของเงินทุนที่จะให้กู้ยืมเป็นสำคัญ

อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะอยู่ ณ จุด E ซึ่งเป็นจุดที่  $D_1$  และ  $S_1$  ตัดกันโดยได้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพที่  $O_r$  และปริมาณเงินทุนที่กู้ยืมกันเท่ากับ  $O_I$

(2) The Liquidity – Preference Theory ทฤษฎีความพึงพอใจในสภาพคล่อง

เซอร์ จอห์น มายด์นาร์ด เคนส์ (Sir John Maynard Keynes) ซึ่งเป็นเจ้าของทฤษฎีนี้มีความเห็นว่า เงินเป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูงสุด ถ้าบุคคลถือเงินไว้ก็จะเสียโอกาสที่จะได้ผลตอบแทนจากการถือเงินนั้นคือ ดอกเบี้ย แต่ถ้าบุคคลยินดีที่จะเสียสละสภาพคล่องเปลี่ยนจากการถือเงินสดไปถือสินทรัพย์อื่นแทน เช่น ตั๋วสัญญาใช้เงิน บัญชีเงินฝาก บุคคลก็จะได้รับผลตอบแทนจากการเสียสละสภาพคล่องในรูปของดอกเบี้ย และอัตราดอกเบี้ยจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์ของเงิน และอุปทานของเงินในระบบเศรษฐกิจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ตามทฤษฎี (The Liquidity – Preference Theory) คือ

1. อุปสงค์ของเงิน หรือความต้องการถือเงิน (Demand for money)
2. อุปทานของเงินหรือปริมาณเงิน (Supply of money)

**1. อุปสงค์ของเงิน หรือความต้องการถือเงิน (Demand for money)** หมายถึง ความต้องการถือเงินของบุคคลผู้บริโภค ผู้ผลิต ในขณะใดขณะหนึ่งซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายโดยทั่วไป (Transaction demand for money) หมายถึง ทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิตย่อมต้องการถือเงินไว้ เพื่อใช้จ่ายในการบริโภค หรือเพื่อการ

ผลิตซึ่งในขณะหนึ่งๆ จะต้องการถือเงินไว้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับรายได้ และระยะเวลาที่จะได้รับรายได้นั้นถ้าเขามีรายได้มากก็จะถือเงินไว้มาก แต่ถ้าเขามีรายได้น้อยก็จะถือเงินไว้น้อยด้วย

1.2 ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ยามฉุกเฉิน (Precautionary demand for money) ทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิตย่อมไม่ประมาทจึงต้องถือเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เมื่อเกิดเหตุจำเป็นต่างๆ เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย การประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้ผลิตขายสินค้าไม่ได้ เป็นต้น ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ในยามฉุกเฉินจะถือไว้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับรายได้ของผู้บริโภคและผู้ผลิตถ้าเขามีรายได้มากก็จะถือเงินสำรองส่วนนี้ไว้มาก แต่ถ้าเขามีรายได้น้อยก็จะถือเงินสำรองส่วนนี้ไว้น้อย

1.3 ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร (Speculative demand for money) หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้บริโภคหรือหน่วยธุรกิจถือไว้เพื่อจะแสวงหากำไรจากการลงทุน หรือยอมเสียสละสภาพคล่องเพื่อแลกกับผลตอบแทนซึ่งเรียกว่า ดอกเบี้ย

ดังนั้น ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไรจึงขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยโดยความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไรจะแปรผันในทิศทางตรงข้ามกับอัตราดอกเบี้ย ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำ บุคคลจะถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรในจำนวนมากยิ่งอัตราดอกเบี้ยต่ำเท่าใดความต้องการที่จะถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรจะยิ่งมากเท่านั้น เพราะไม่คุ้มค่าแก่การเสียสละสภาพคล่องหรือการไปซื้อหลักทรัพย์มาถือแทนเงินสด แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงบุคคลจะถือเงินสดไว้เพื่อเก็งกำไรน้อยลงเพราะหันไปซื้อหลักทรัพย์มาถือแทนเงินสดไว้เพื่อเก็งกำไรน้อยลงเพราะหันไปซื้อหลักทรัพย์มาถือแทนเงินสด

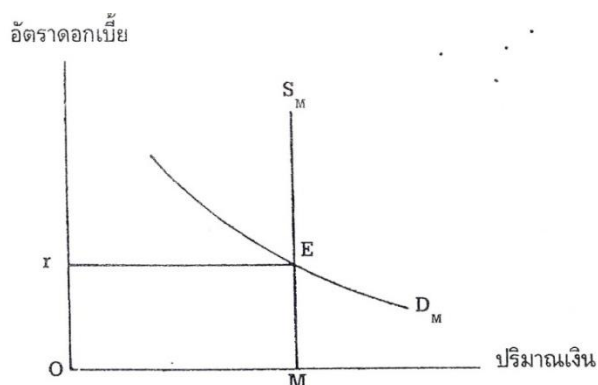
ลักษณะของเส้นอุปสงค์ของเงินหรือความต้องการถือเงิน จะเป็นเส้นทอดลงจากซ้ายมาขวา และมีค่าความชันเป็นลบ เนื่องจากความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไรจะแปรผันในทิศทางที่ตรงข้ามกับอัตราดอกเบี้ย

#### 9.3.6.4 อุปทานของเงินหรือปริมาณเงิน (Supply of money)

อุปทานของเงิน หรือปริมาณเงิน หมายถึง ปริมาณเงินทั้งหมดที่ประกอบด้วย เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินฝากกระแสรายวัน ที่ประชาชนและหน่วยธุรกิจใช้หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

อุปทานของเงินหรือปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะมีปริมาณมากหรือปริมาณน้อยจะขึ้นอยู่กับนโยบายการเงินของธนาคารกลาง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมปริมาณเงิน ดังนั้นลักษณะของเส้นอุปทานของเงิน จึงเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนนอน นั่นแสดงว่าปริมาณเงินหรืออุปทานของเงินจะมีจำนวนจำกัด ณ ขณะใดขณะหนึ่ง และจะไม่มีคามยืดหยุ่นต่ออัตราดอกเบี้ยไม่ว่าอัตราดอกเบี้ยจะสูงหรือต่ำปริมาณเงินก็จะมีคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

การกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือราคาของเงินทุนโดยใช้อุปสงค์และอุปทานของเงิน



ภาพที่ 9.17 แสดงอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

ที่มา : สุมล มานัสสุดี (2548, หน้า230)

จากภาพที่ 9.17 เส้น  $D_M$  คือเส้นอุปสงค์ของเงินหรือความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร โดยสมมติให้ความต้องการถือเงินแบบใช้ในชีวิตประจำวันและถือไว้ในยามฉุกเฉินคงที่ เส้น  $S_M$  คือเส้นอุปทานของเงินหรือปริมาณเงิน

ดังนั้น E ซึ่งเป็นจุดตัดของเส้น  $D_M$  และ  $S_M$  จึงเป็นจุดดุลยภาพ โดยมี  $r$  เป็นอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ และ  $M$  เป็นปริมาณเงินที่ใช้หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีปริมาณเท่ากับจำนวนเงินที่ประชาชนต้องการถือไว้ด้วยนั่นคือ อุปสงค์ของเงิน เท่ากับอุปทานของเงิน

### 9.3.7 การกำหนดราคาปัจจัยผู้ประกอบการ

#### 9.3.7.1 ความหมายของผู้ประกอบการ

ปัจจัยการผลิตที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน แรงงาน และทุน ต่างก็ได้รับผลตอบแทนที่แตกต่างกันไปคือ ที่ดิน ได้ค่าตอบแทนเป็นค่าเช่า แรงงานได้ค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง ทุนได้ค่าตอบแทนเป็นดอกเบี้ย

ในหัวข้อนี้ จะได้กล่าวถึงปัจจัยการผลิตตัวสุดท้าย คือ ผู้ประกอบการซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการใช้ความรู้ ความสามารถของตนที่มีอยู่เพื่อจัดการให้ปัจจัยการผลิตชนิดอื่น คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังต้องทำหน้าที่รับผิดชอบ ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น ควรจะผลิตสินค้าชนิดใด ผลิตด้วยวิธีไหน ผลิตแล้วจะจำหน่าย ให้ผู้บริโภคกลุ่มใด หากกิจการมีปัญหาควรจะดำเนินการผลิตต่อไปหรือไม่หรือจะแก้ปัญหาของกิจการอย่างไร

สิ่งที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับภาวะความเสี่ยง ซึ่งผู้ที่ต้องรับภาระความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลาก็คือ ผู้ประกอบการ

ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงต้องได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า ซึ่งทางเศรษฐศาสตร์เรียกผลตอบแทนนั้นว่า กำไร

แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินธุรกิจที่เผชิญกับความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา ผลตอบแทนที่ได้รับ จึงไม่แน่นอนถ้าผู้ประกอบการโชคดี กิจกรรมเจริญรุ่งเรืองก็จะได้รับผลตอบแทนเป็นกำไร แต่ถ้าผู้ประกอบการโชคร้าย กิจกรรมซบเซาก็จะได้รับผลตอบแทนถึงขั้นขาดทุน

### 9.3.7.2 อุปสงค์ อุปทาน และการกำหนดราคาของปัจจัยที่เรียกว่าผู้ประกอบการ

ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติเราไม่สามารถหาอุปสงค์และอุปทานของผู้ประกอบการ ได้ เพราะไม่อาจทราบปัจจัยที่แท้จริงที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์และอุปทานของผู้ประกอบการ

นอกจากนี้เป็นที่ทราบกันว่า กำไรเป็นผลตอบแทนของความเสี่ยง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจาก ผลตอบแทนของปัจจัยอื่น คือ

(1) ความไม่แน่นอน ปัจจัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน แรงงาน หรือทุนค่อนข้างจะ ได้รับผลตอบแทนในอัตราที่แน่นอนเป็นช่วงๆ ของระยะเวลา แต่ผลตอบแทนที่เรียกว่ากำไร อาจจะได้รับในปริมาณที่มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลการดำเนินการ

(2) ผลตอบแทนมีทั้งค่าเป็นบวกและลบ ปัจจัยอื่น ๆ จะได้รับผลตอบแทนที่เป็นบวก แต่สำหรับผู้ประกอบการอาจจะได้กำไรเป็นบวกเมื่อกิจการมีรายรับมากกว่าต้นทุน และอาจจะได้กำไรเป็นลบ หรือขาดทุนเมื่อกิจการมีรายรับน้อยกว่าต้นทุน

(3) ค่าตอบแทนของปัจจัยทุนทางเศรษฐศาสตร์จะสูงกว่าทางบัญชี เนื่องจากทางบัญชีจะไม่มีการคิดค้นทุนค่าเสียโอกาส สำหรับหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก ทำให้ต้นทุนบางบัญชีต่ำกว่าทางเศรษฐศาสตร์กำไรทางบัญชีจึงหมายถึงรายรับส่วนที่เกิดค่าใช้จ่ายหรือต้นทุน แต่ถ้ารายรับเท่ากับ ต้นทุนก็จะมีกำไรเรียกว่าคุ้มทุน

แต่ทางเศรษฐศาสตร์จะคิดทั้งต้นทุนแจ้งชัด และต้นทุนแอบแฝงหรือค่าเสียโอกาส ดังนั้น ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์จะสูงกว่าทางบัญชีเพราะบวกค่าเสียโอกาสด้วย ดังนั้นกำไรทางเศรษฐศาสตร์จึงสูงกว่ากำไรทางบัญชี เพราะแม้มีผู้ผลิตได้รับรายรับเท่ากับต้นทุน ผู้ผลิตก็มีกำไรที่เรียกว่า กำไรปกติ คือ ได้ค่าเสียโอกาสไว้แล้วและถ้าผู้ผลิตมีรายรับมากกว่าต้นทุนก็จะมีกำไรเรียกว่า กำไรเกินปกติ

ในกรณีธุรกิจขนาดใหญ่มีการจัดการบริหารองค์กรอย่างเป็นระบบค่าใช้จ่ายในการผลิต สามารถลงบัญชีได้ทุกรายการ จึงไม่มีต้นทุนแอบแฝงหรือต้นทุนค่าเสียโอกาส

### 9.3.7.3 ที่มาของผลตอบแทนที่เรียกว่า กำไร

ในเชิงเศรษฐศาสตร์สามารถอธิบายที่มาของผลตอบแทนของผู้ประกอบการ หรือ กำไรได้หลายแนวทาง คือ

(1) กำไรมาจากความเสี่ยง เมื่อผู้ประกอบการต้องใช้ความรู้ความสามารถในระดับสูง เผชิญกับความเสี่ยงความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจหรือผลิตสินค้าและบริการก็สมควรที่จะได้รับผลตอบแทนในรูปของกำไร

(2) กำไรมาจากอำนาจผูกขาด การดำเนินธุรกิจใด ๆ ก็ตาม ถ้าผู้ประกอบการมีอำนาจผูกขาด ซึ่งอาจจะเกิดจากสิทธิจากกฎหมาย การประหยัดจากขนาด การรวมหัวกันของผู้ผลิต เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้ผู้ประกอบการสามารถจำหน่ายสินค้าในราคาสูง หรือดำเนินการใด ๆ ที่ก่อให้เกิดรายได้และผลกำไรจำนวนมากแก่ผู้ประกอบการ

(3) กำไรมาจากการค้นคว้าวิจัยและพัฒนา ผู้ประกอบการที่ทันสมัยมีความรู้ความสามารถ ย่อมจัดให้มีการค้นคว้าวิจัยและพัฒนาเรื่องต่างๆ เส้นอุปทานของแรงงานในความเห็นึกคิดของผู้ขายแรงงานแต่ละคนในตลาดแรงงานแข่งขันสมบูรณ์

## 9.4 ตลาดปัจจัยการผลิต

### 9.4.1 ความหมายตลาดปัจจัยการผลิต

วรณี จิเจริญ (2558, หน้า319) กล่าวว่า ความหมายตลาดปัจจัยการผลิต (factors market) หมายถึง การตกลงซื้อขายปัจจัยการผลิตประเภทต่างๆ อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการ ระหว่างหน่วยผลิตกับเจ้าของปัจจัยการผลิตเจ้าของปัจจัยการผลิตจะเป็นผู้ที่เสนอขายบริการของปัจจัยการผลิต (factors services) ในขณะที่หน่วยผลิตเป็นฝ่ายที่มีอุปสงค์สำหรับบริการของปัจจัยการผลิต บริการของปัจจัยการผลิตในที่นี้เป็นตัวแปรเชิงกระแส (flow) โดยมีปริมาณเป็นหน่วยต่อช่วงเวลา เมื่อหน่วยผลิตใช้บริการจากปัจจัยการผลิต หน่วยผลิตจะต้องจ่ายค่าตอบแทนแก่เจ้าของปัจจัยการผลิต ค่าตอบแทนนี้จะกลายเป็นรายได้ของเจ้าของปัจจัยการผลิต รายได้นี้จะถูกกำหนดโดยปริมาณและราคาของปัจจัยการผลิต ราคาของปัจจัยการผลิตแต่ละประเภทก็คือ ค่าจ้างสำหรับบริการจากปัจจัยแรงงาน อัตราดอกเบี้ยสำหรับบริการของปัจจัยทุน ค่าเช่าสำหรับบริการของปัจจัยที่ดิน และกำไรปกติสำหรับบริการของผู้ประกอบการ ราคาของปัจจัยการผลิตจะเป็นเท่าใดโดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขแห่งอุปสงค์และ/หรืออุปทาน หรือโครงสร้างของตลาดปัจจัยการผลิตประเภทนั้นๆ

ไกร โพธิ์งาม (2558, หน้า319) กล่าวว่า ตลาดปัจจัยการผลิต หมายถึง การวิเคราะห์เกี่ยวกับอุปสงค์ อุปทานของแรงงาน ทุน และที่ดิน

การกำหนดราคาปัจจัยการผลิต (factor of production) คือการกำหนดราคาปัจจัยการผลิต เช่น เจ้าของแรงงาน เจ้าของที่ดิน และเจ้าของทุน

ค่าจ้าง (wage) คือผลตอบแทนของแรงงาน จากการทำงาน แบ่งออกเป็น

ก) ค่าจ้างที่แท้จริง (real wage) คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา

ข) ค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน (nominal wage) ไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา

$$\text{Real wage} = \frac{W}{P}$$

W = nominal wage

P = ระดับราคา

#### 9.4.2 อุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตและทฤษฎีผลิตภาพหน่วยสุดท้าย

ตลาดปัจจัยการผลิตผู้ผลิตจะตัดสินใจเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมที่สุด ณ จำนวนปัจจัยการผลิตที่ทำให้รายรับส่วนเพิ่มจากการใช้ปัจจัยการผลิต (marginal revenue product of factor หรือ MRP) เท่ากับต้นทุนส่วนเพิ่มของปัจจัยการผลิต (marginal factor cost หรือ MFC) หน่วยนั้นพอดี (MRP = MFC) หรือ ณ ระดับปัจจัยการผลิตที่ทำให้รายรับส่วนเพิ่มจากการใช้ปัจจัยการผลิตเท่ากับราคาของปัจจัยการผลิต (price of factor หรือ  $P_F$ )

#### 9.5 อุปสงค์ต่อแรงงาน

อุปสงค์ต่อแรงงาน เป็นอุปสงค์ต่อเนื่อง (derived demand) เนื่องจากผู้ผลิตทำการจ้างแรงงานเพื่อนำไปผลิตสินค้าชนิดอื่น

##### 9.5.1 การวิเคราะห์อุปสงค์ต่อแรงงาน

กรณีผู้ผลิตอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ทั้งตลาดสินค้าและตลาดแรงงาน

$$\text{ผู้ผลิตจะจ้างแรงงานจนกระทั่ง } P \times MP_L = W$$

โดยที่ P = ระดับราคาสินค้า

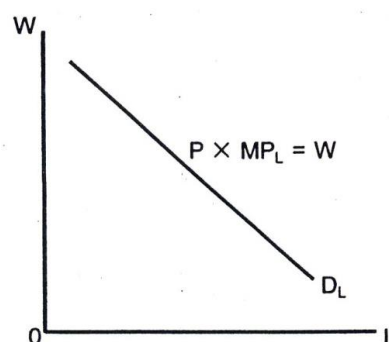
$MP_L$  = ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน  
(Marginal Product of Labor)

W = อัตราค่าจ้าง

หรือจะเขียนว่า  $VMP = W$

VMP คือ Value of Marginal Product

$$VMP = P \times MP_L$$





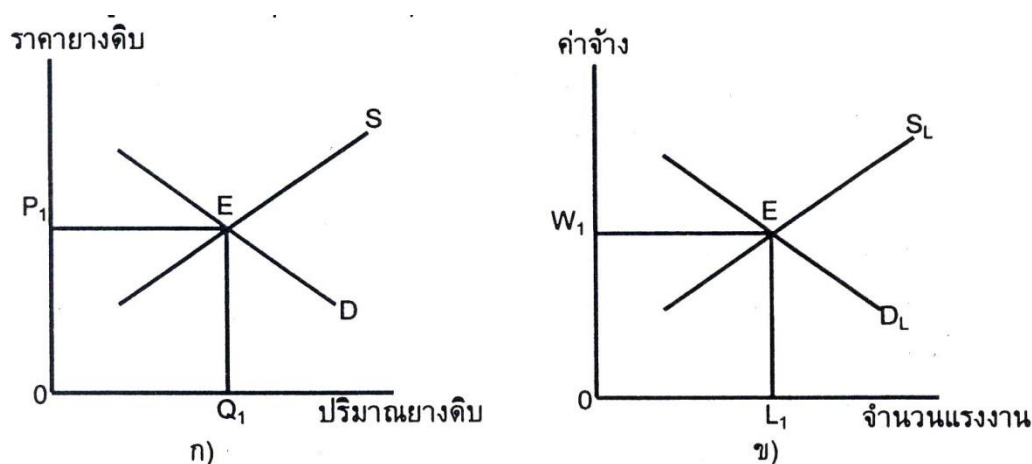
### ภาพที่ 9.18 เส้นอุปสงค์แรงงาน

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า320)

จากภาพที่ 9.18 แสดงเส้นอุปสงค์ของแรงงาน ซึ่งมี slope เป็นลบ แสดงว่าเมื่อค่าแรงลดลง ความต้องการแรงงานจะเพิ่มขึ้น

### 9.6 การวิเคราะห์ตลาดแรงงาน

ตลาดแรงงานจะเหมือนกับตลาดสินค้าประเภทอื่นๆ ค่าแรง (wage) และจำนวนแรงงาน ถูกกำหนดโดยอุปสงค์ และอุปทาน



ภาพที่ 9.19 อุปสงค์ อุปทาน ของยางดิบ และอุปสงค์ อุปทานของแรงงาน

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า320)

จากภาพที่ 9.19 ก) แสดงเส้นอุปสงค์ D และเส้นอุปทาน S ของยางดิบ ที่จุดดุลยภาพ E ราคายางดิบ และปริมาณยางดิบมีค่าเท่ากับ  $P_1$  และ  $Q_1$  ตามลำดับ เมื่อมีความต้องการยางดิบ จะทำให้เกิดความต้องการแรงงาน เพื่อการกรีดยาง ดังภาพที่ 9.19 ข) ที่จุดดุลยภาพ E ค่าจ้าง (nominal wage) เท่ากับ  $W_1$  และจำนวนแรงงานเท่ากับ  $L_1$  ความต้องการแรงงาน ถือว่าเป็น intermediate demand เนื่องจากผู้ผลิตต้องการแรงงานเพื่อนำไปผลิตสินค้าชนิดอื่น

#### ตลาดสินค้าและตลาดแรงงานเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์

สมมติตลาดยางดิบ และตลาดแรงงานเพื่อใช้ในการกรีดยาง เป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (perfect completion) ซึ่งผู้ผลิตในตลาดยางดิบ ยอมรับราคายางดิบที่กำหนดโดยกลไกตลาดหรือจะเรียกว่าผู้ผลิตเป็น “price taker” และผู้ผลิตต้องการกำไรสูงสุด (profit – maximizing cost) ดังนั้น จำนวนการจ้างแรงงานจะขึ้นอยู่กับ ความต้องการของผู้ผลิต ซึ่งต้องการกำไรสูงสุด ซึ่งอธิบายไว้ในตารางที่ 9.2

ตารางที่ 9.2 จำนวนการจ้างแรงงานเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด

L	Q	MP <sub>L</sub> (ตัน)	VMP <sub>L</sub>	W
0	0	-	-	-
1	110	110	1100	200
2	190	80	800	200
3	250	60	600	200
4	290	40	400	200
5	310	20	200	200

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า322)

จากตารางที่ 9.2 ให้ราคาสินค้า (P) เท่ากับ 10 บาท และสมมติว่าจ้างเท่ากับ 200 บาท จำนวนแรงงานที่เหมาะสม

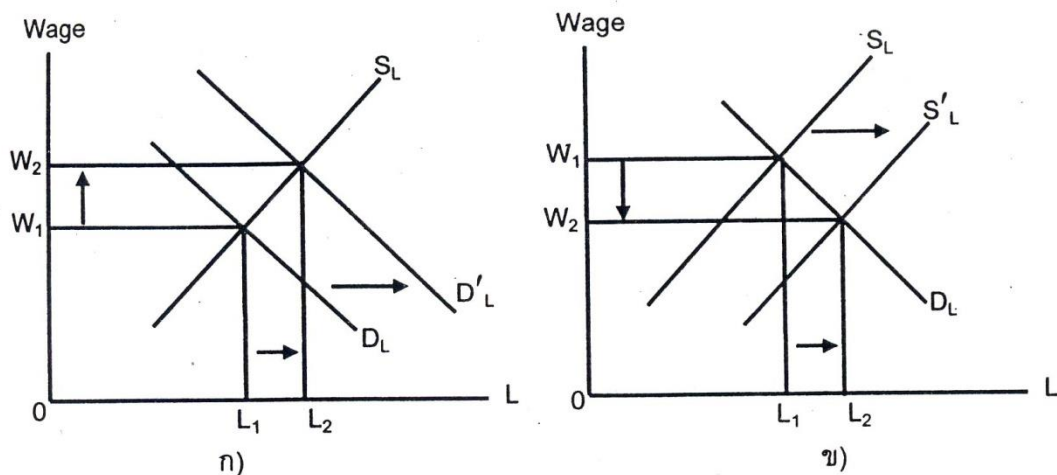
$$\text{ให้คำนวณจาก } P \times MP_L = W$$

$$P = 10 \quad MP_L = 20 \quad W = 200$$

$$10 \times 20 = 200$$

จำนวนแรงงานที่เหมาะสม จึงเท่ากับ 5 คน

การย้ายตำแหน่งของเส้นอุปสงค์ และเส้นอุปทานของแรงงาน



ภาพที่ 9.20 การย้ายตำแหน่งของเส้นอุปสงค์ และเส้นอุปทานของแรงงาน

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า322)

จากภาพที่ 9.20 ก) เมื่อเส้นอุปสงค์แรงงานย้ายตำแหน่งจาก  $D_L$  เป็น  $D'_L$  จะทำให้ค่าแรงเพิ่มขึ้นจาก  $W_1$  เป็น  $W_2$  และความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้นจาก  $L_1$  เป็น  $L_2$

$$\text{จากสมการ } P \times MP_L = W$$

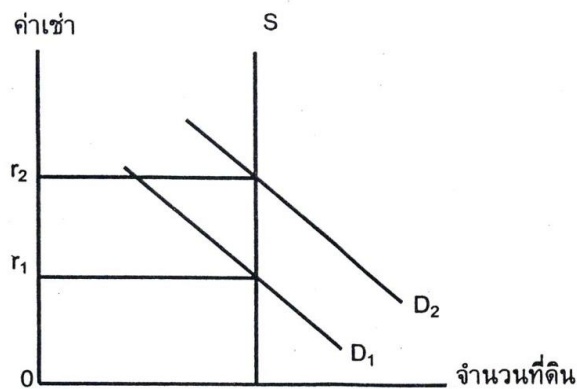
ความต้องการจ้างงานเพิ่มขึ้นสืบเนื่องมาจาก ราคาสินค้า เพิ่มขึ้น หรือ  $MP_L$  เพิ่มขึ้น

จากภาพที่ 9.20 ข) เส้นอุปทานแรงงานเพิ่มขึ้นจาก  $S_L$  เป็น  $S'_L$  มีผลทำให้ค่าแรงลดลงจาก  $W_1$  เป็น  $W_2$  และจำนวนแรงงานที่เสนอตัวเข้ามาทำงาน เพิ่มขึ้นจาก  $L_1$  เป็น  $L_2$  การเพิ่มขึ้นของแรงงานชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย เป็นตัวอย่างของการทำให้เส้นอุปทานแรงงานย้ายไปทางขวามือ

## 9.7 ค่าเช่า ดอกเบี้ย

### 9.7.1 ค่าเช่า (Rent)

ค่าเช่า (Rent) คือ ค่าตอบแทนจากการใช้ทรัพย์สินถาวร เช่น ที่ดิน (Land) เป็นทรัพย์สินที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจำนวนได้ในระยะสั้น อุปทานที่ดินจึงเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนปริมาณค่าเช่าที่ดินจึงขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของที่ดิน



ภาพที่ 9.21 เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานของที่ดิน

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า323)

### 9.7.2 ดอกเบี้ย

ดอกเบี้ย คือ ผลตอบแทนของเงินทุน โดยมีเงินทุน คือ สื่อกลางในการจัดหาสินค้าทุน เช่น โรงงานเครื่องจักร

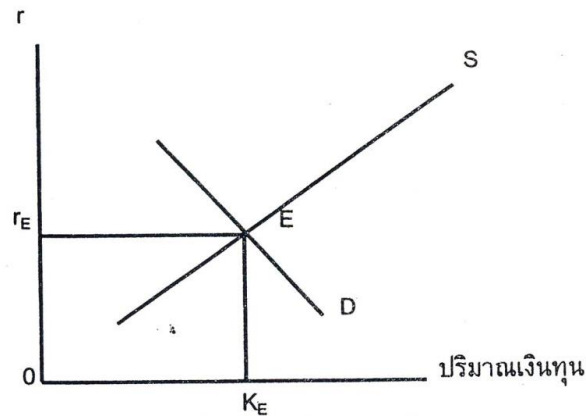
อัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดโดย ความต้องการเงินทุน

#### 9.7.2.1 อุปสงค์ต่อเงินทุน (demand for capital)

คือ ความต้องการเงินทุน ณ อัตราดอกเบี้ยระดับต่างๆ

### 9.7.2.2 อุปทานของเงินทุน (supply of capital)

คือ ปริมาณเงินทุนที่มีการเสนอให้กู้ยืม ณ อัตราดอกเบี้ยระดับต่างๆ แสดงดังภาพที่ 9.21



ภาพที่ 9.22 อุปสงค์และอุปทานของเงินทุน

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า324)

#### ตัวอย่าง

ตารางต่อไปนี้ ใช้ตอบคำถามข้อ 1 – 4

กำหนดให้ตลาดสินค้าและตลาดปัจจัยการผลิตแข่งขันแบบสมบูรณ์

จำนวน ปัจจัยการผลิต	ผลผลิตหน่วยสุดท้าย (MP)	ผลผลิตเฉลี่ย (AP)	ราคาสินค้า (P)
1	20	20	10
2	22	26	10
3	23	25	10
4	21	24	10
5	19	23	10

1. Value of Marginal Product (VMP) เมื่อใช้ปัจจัยการผลิต 3 หน่วย มีค่าเท่าใด

- 1) 200      2) 230      3) 240      4) 250      5) 260

2. Average Revenue Product (ARP) เมื่อใช้ปัจจัยการผลิต 3 หน่วย มีค่าเท่าใด

- 1) 200      2) 230      3) 240      4) 250      5) 260

3. ในกรณีที่ราคาปัจจัยการผลิตเท่ากับ 200 บาท สินค้าเท่ากับ 10 ผู้ผลิตสมควรใช้ปัจจัยการผลิตกี่หน่วย

- 1) 1                      2) 2                      3) 3                      4) 4                      5) 5

4. ในกรณีที่ราคาปัจจัยการผลิตเท่ากับ 230 บาท สินค้าเท่ากับ 10 ผู้ผลิตสมควรใช้ปัจจัยการผลิตกี่หน่วย

- 1) 1                      2) 2                      3) 3                      4) 4                      5) 595

### วิธีทำ

1. การใช้ปัจจัยการผลิต 3 หน่วย  $MP = 23$

ราคาสินค้า (P) เท่ากับ 10

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น } VMP &= P \times MP \\ &= 10 \times 23 \\ &= 230 \end{aligned}$$

**ตอบ** 2) VMP เท่ากับ 230

2. การใช้ปัจจัยการผลิต 4 หน่วย  $AP = 24$

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น } ARP &= P \times AP \\ &= 10 \times 24 \\ &= 240 \end{aligned}$$

**ตอบ** 3) ARP เท่ากับ 240

3. ราคาปัจจัยการผลิตเท่ากับ 200

$$P = 10$$

สมมติว่าเป็นแรงงาน สมการอุปสงค์แรงงานคือ

$$P \times MP_L = 200$$

$$10 \times MP_L = 200$$

$$MP_L = 20$$

**ตอบ** 1) จึงสมควรจ้างปัจจัยการผลิต 1 หน่วย

4. ราคาปัจจัยการผลิตเท่ากับ 230

$$P = 10$$

$$P \times MP = 230$$

$$MP = 23 \text{ สมควรจ้างปัจจัย 3 หน่วย}$$

ตอบ 3) จ้างปัจจัยการผลิต 3 หน่วย

## สรุป

ทฤษฎีว่าด้วยการกำหนดราคาปัจจัยการผลิต ศึกษาถึงอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิตซึ่งอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตเป็นอุปสงค์ต่อเนื่อง คือ ต้องมีอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการก่อนจึงจะเกิดอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต

ตัวกำหนดอุปสงค์ปัจจัยการผลิต ได้แก่ อุปสงค์ของสินค้าและบริการ ราคาปัจจัยการผลิต และราคาปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของเส้นอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต จะเป็นเส้นทอดจากซ้ายมาขวา มีค่าความชันเป็นลบ คือ ปริมาณความต้องการซื้อปัจจัยการผลิตจะแปรผกผันกับราคาของปัจจัยการผลิต

ลักษณะของเส้นอุปทานของปัจจัยการผลิต จะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา มีค่าความชันเป็นบวก คือ ปริมาณเสนอขายปัจจัยการผลิตจะแปรผันตามราคาปัจจัยการผลิต

การกำหนดราคาปัจจัยการผลิตในตลาดปัจจัยการผลิต ราคาปัจจัยการผลิตจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของปัจจัยการผลิต เช่นเดียวกับการกำหนดราคาสินค้า

การกำหนดราคาหรือผลตอบแทนของปัจจัยการผลิต

1. ที่ดิน หมายถึง พื้นที่ดินทั้งหมดรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่บนดินและใต้ดิน อุปสงค์ของที่ดิน เป็นเส้นทอดจากซ้ายมาขวา มีค่าความชันเป็นลบ ปัจจัยกำหนดอุปสงค์ของที่ดิน ได้แก่ อุปสงค์ของสินค้าและบริการ ราคาที่ดิน ความรู้ด้านเทคโนโลยี จำนวนประชากร อุปทานของที่ดินในแง่ภูมิศาสตร์ จะเป็นเส้นตั้งฉากกับแกนนอน ไม่มีความยืดหยุ่นต่อราคา แต่อุปทานที่ดินในแง่เศรษฐศาสตร์จะเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวามีค่าความชันเป็นบวก ค่าเช่ามี 3 ความหมาย คือ ค่าเช่าเชิงการค้า ค่าเสียโอกาสของการใช้ที่ดินของเจ้าของที่ดินและค่าเช่าเชิงเศรษฐกิจ การกำหนดราคาที่ดินหรือค่าเช่าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของที่ดิน

2. แรงงาน หมายถึง ปัจจัยที่ให้บริการทั้งความสามารถทางร่างกาย สมอง และจิตใจ อุปสงค์ของแรงงานตลาดเป็นเส้นทอดจากซ้ายมาขวา มีค่าความชันเป็นลบ อุปสงค์ของแรงงานจะมีความสัมพันธ์กับค่าจ้างในทิศทางตรงข้าม

ส่วนเส้นอุปสงค์ของแรงงานของหน่วยธุรกิจก็คือ เส้น VMP ตั้งแต่จุดที่  $VMP = VAP$  และสำหรับอุปทานของแรงงานของตลาดเป็นเส้นทอดขึ้นจากซ้ายไปขวา มีค่าความชันเป็นบวก คือ อุปทานแรงงานจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าจ้าง

การกำหนดราคาหรือผลตอบแทนของแรงงาน ซึ่งเรียกว่า ค่าจ้างในตลาดแรงงาน ค้างถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานแรงงาน แต่ถ้าเป็นหน่วยธุรกิจที่อยู่ตลอดแข่งขันสมบูรณ์ทั้งตลาดผลผลิตและตลาดแรงงาน อัตราค่าจ้างดุลยภาพจะถูกกำหนด ณ จุดที่  $VMP = W$  ซึ่งเป็นจุดที่ผู้ผลิตจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการว่าจ้างแรงงาน และการกำหนดราคาหรือผลตอบแทนของแรงงาน อาจถูกกำหนดโดยรัฐบาล หรือสหพันธกรรมกร ซึ่งเป็นการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในลักษณะ

เกี่ยวกับการประกันราคาขั้นต่ำ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำจะอยู่สูงกว่าอัตราค่าจ้างดุลยภาพที่ถูกกำหนดโดยกลไกราคา ซึ่งจะเป็นผลดีแก่แรงงานส่วนหนึ่ง แต่ก็จะมีผลเสียคือเกิดการว่างงาน มีการว่าจ้างแรงงานน้อยลง

3. ทุน หมายถึง ปัจจัยการผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร โรงงาน ฯลฯ

อุปสงค์ของทุน เป็นเส้นทอดจากซ้ายมาขวา มีค่าความชันเป็นลบมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตราดอกเบี้ยส่วนอุปทานของทุนจะมีลักษณะอย่างไรขึ้นอยู่กับทฤษฎีในการกำหนดผลตอบแทนของปัจจัยทุนหรืออัตราดอกเบี้ย ซึ่งมีอยู่ 2 ทฤษฎี คือ 1. The Loanable Funds Theory มีแนวคิดที่ว่าอัตราดอกเบี้ยถูกกำหนด โดยอุปสงค์ของเงินทุนที่ต้องการกู้ยืมกับอุปทานของเงินทุนที่จะให้กู้ยืม 2. The Liquidity – Preference Theory มีแนวคิดที่ว่า อัตราดอกเบี้ย ถูกกำหนดโดยอุปสงค์ของเงินหรือความต้องการถือเงิน และอุปทานของเงินหรือปริมาณเงิน

4. ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมที่ดิน แรงงาน ทุน และปัจจัยอื่นๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิต ซึ่งเราไม่สามารถหาอุปสงค์และอุปทานของผู้ประกอบการได้ เนื่องจากเราไม่สามารถทราบปัจจัยกำหนดอุปสงค์และอุปทานที่แท้จริงของผู้ประกอบการ

ผลตอบแทนของผู้ประกอบการ คือ กำไร ซึ่งแตกต่างจากผลตอบแทนของปัจจัยการผลิตชนิดอื่น คือ 1. ปริมาณผลตอบแทนไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงาน 2. ผลตอบหารูปกำไรทั้งผลบวกและผลลบ คือ อาจจะได้กำไรหรือขาดทุน

แหล่งที่มาของกำไร 1. เกิดความเสี่ยง 2. เกิดจากอำนาจผูกขาด 3. เกิดจากการวิจัยค้นคว้าและพัฒนา



## คำถามทบทวน

1. คุณภาพและอุปทานของปัจจัยการผลิต และคุณภาพการใช้ปัจจัยการผลิต มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร
2. คุณภาพในตลาดการผลิตคืออะไร
3. ปัจจัยที่ดินกักผลตอบแทนคืออะไร
4. ปัจจัยทุนกับผลตอบแทน คืออะไร
5. ปัจจัยตัวผู้ประกอบการระดับผลตอบแทนที่คุ้มค่าอย่างไร
6. กรณีศึกษา เรื่อง อุปสงค์สำหรับน้ำตาลทรายกับตลาดปัจจัยการผลิต

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในตลาดปัจจัยการผลิต ก็อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาดสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตชนิดนั้นได้เช่นกัน กล่าวคือ เมื่อราคาของปัจจัยการผลิตเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้อุปทานของสินค้าหรือบริการที่ใช้ปัจจัยการผลิตชนิดนั้น ๆ ลดลง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในราคาและปริมาณการซื้อขายของสินค้าหรือบริการชนิดนั้น ๆ ตามมา ด้วยเหตุนี้การพิจารณาถึงตลาดปัจจัยการผลิตหรือตลาดสินค้าจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอีกตลาดหนึ่งด้วยและเมื่อใดก็ตามที่อุปสงค์สำหรับน้ำตาลทรายเพิ่มขึ้น ราคาน้ำตาลทรายจะเพิ่มขึ้นและส่งผลไม่หน่วยผลิตเพิ่มการผลิตน้ำตาลทรายในปริมาณที่มากขึ้น จึงทำให้หน่วยผลิตมีความต้องการปัจจัยการผลิต เช่น อ้อย และคนงานหีบอ้อย เพิ่มขึ้นด้วย ในทางตรงกันข้าม หากอุปสงค์สำหรับน้ำตาลทรายลดลงผู้ผลิตจะต้องลดปริมาณการผลิตลง ทำให้อุปสงค์สำหรับอ้อย และคนงานหีบอ้อยที่ใช้ในการผลิตน้ำตาลลดลงไปด้วย ในกรณีนี้ จะเห็นได้ว่าอุปสงค์สำหรับอ้อยและคนงานหีบอ้อยเป็นผลที่มาจากอุปสงค์สำหรับน้ำตาล ดังนั้น อุปสงค์สำหรับอ้อยและคนงานหีบอ้อยจึงเป็นอุปสงค์สืบเนื่อง จากอุปสงค์สำหรับน้ำตาล

ในทำนองเดียวกัน ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในตลาดปัจจัยการผลิต ก็อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาดสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตชนิดนั้นได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เมื่ออุปทานของอ้อยลดลงและส่งผลให้ราคาอ้อยเพิ่มสูงขึ้น อาจจะทำให้ต้นทุนในการผลิตน้ำตาลเพิ่มขึ้น ผู้ผลิตน้ำตาลจะปรับลดระดับการผลิตเพื่อตอบสนองการเพิ่มขึ้นของราคาอ้อย ซึ่งจะส่งผลให้อุปทานของตลาดน้ำตาลลดลง ทำให้ราคาน้ำตาลสูงขึ้นและปริมาณการซื้อขายน้ำตาลลดลง

### ข้อคำถามของกรณีศึกษา

1. ให้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตและตลาดการผลิต
2. หลักการอ้างปัจจัยการผลิตให้ได้กำไรสูงสุด
3. อธิบายคุณภาพในการอ้างปัจจัยการผลิตของหน่วย

## เอกสารอ้างอิง

- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2549). พจนานุกรมเศรษฐศาสตร์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2548). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุษยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมบูรณ์ ศิริประชัย. (2552) "การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ บทสำรวจสถานะความรู้เบื้องต้น" **เศรษฐศาสตร์การเมืองและสถาบันสำนักท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร โอเพ่นบุ๊กส์**.
- สุจิตรา กุลประเสริฐ. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- สุมล มานัสฤดี. (2548). **หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (เศรษฐศาสตร์จุลภาค)**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- Bellante, Don and Mark Jackson. (1983). Labor Economics. Choice in Labor Market. Second Edition. Singapore; McGraw-Hill.
- David Besanko and Ronald B. Braeutigam. (2006). Microeconomics. Second Edition. New Jersey. Wiley & Son's.

## แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 10

### หัวข้อเรื่อง

1. บทบาทของรัฐบาลในทางเศรษฐกิจ
2. การแทรกแซงราคาของรัฐบาล
3. การประกันราคาขั้นต่ำ
4. การกำหนดราคาขั้นสูง
5. การเก็บภาษีจากผู้ขายและผลลัทธิภาษีไปให้ผู้ซื้อ
6. การผลัทธิภาษีไปให้ผู้ซื้อ
7. การผลัทธิภาษีไปให้ผู้ขาย
8. ส่วนเกินผู้บริโภค และส่วนเกินผู้ผลิต
9. ทฤษฎีเวยแมงมุม
10. ระบบเศรษฐกิจกับการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
11. ปัญหาทางเลือก
12. เศรษฐกิจในภาพกว้าง
13. ภารกิจของภาครัฐ

### วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายของบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป
2. อธิบายบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป
3. วิเคราะห์บทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปได้

### วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

#### 1. วิธีการสอน

- 1.1 การบรรยายประกอบเอกสารประกอบการสอน
- 1.2 ให้นักศึกษาตอบคำถามจากการบรรยายและจากเอกสารประกอบการสอน
- 1.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์จากกรณีศึกษา

#### 2. กิจกรรมการเรียนการสอน

- 2.1 บรรยายเนื้อหาบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป
- 2.2 อภิปรายเดี่ยวและกลุ่ม

### 2.3 ให้นักศึกษาวิเคราะห์บทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป

#### สื่อการเรียนการสอน

1. Power Point
2. วีดิทัศน์
3. เอกสารประกอบการสอน/ตำรา
4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำมาวิเคราะห์

#### วิธีการวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนและการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
2. จากการทำงานและอภิปรายกลุ่ม/เดี่ยว
3. ประเมินจากการวิเคราะห์ และการตอบคำถาม

## บทที่ 10

### บทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป

รัฐบาลใช้กฎหมายต่างๆ เพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ 1) ส่งเสริมและคุ้มครองการแข่งขันของธุรกิจ 2) ส่งเสริมให้ประกอบธุรกิจหรือจัดสรรทรัพยากร 3) ควบคุมการดำเนินธุรกิจหรือจัดสรรทรัพยากร 4) ควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิต และ 5) คุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้บริโภค

รัฐบาลมีการใช้มาตรการทางด้านภาษีอากร ดังนี้ ได้แก่ 1) มาตรการทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีมูลค่าเพิ่มในการเพิ่มอำนาจซื้อของผู้บริโภค 2) มาตรการทางด้านภาษีสรรพสามิตในการควบคุมการบริโภคและการใช้ทรัพยากร 3) มาตรการทางด้านภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีศุลกากรในการจัดสรรทรัพยากร และ 4) มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการดำเนินธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การใช้จ่ายเงินของรัฐบาลจะมีผลต่อหน่วยเศรษฐกิจที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐเองโดยตรง โดยรัฐบาลมีการจ่ายเพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้คือ สร้างสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สร้างโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ให้เงินอุดหนุนกองทุนรวมช่วยเหลือเกษตรกร การรับจำนำผลผลิตทางการเกษตร และช่วยเหลือคนงานโดยการให้เงินอุดหนุนสมทบเข้ากองทุนต่างๆ (วิรุณศิริ ใจมา, 2553, หน้า301-303)

บทบาทของรัฐบาลและเอกชนที่ทำให้ภาวะดุลยภาพเปลี่ยนแปลง ราคาดุลยภาพและจำนวนดุลยภาพนั้นถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานภายใต้เงื่อนไขการแข่งขันสมบูรณ์ แต่ในความเป็นจริงนั้นในปัจจุบันยังไม่เกิดการแข่งขันสมบูรณ์ แต่เกิดสภาพความล้มเหลวของตลาด (Market failure) ทั้งนี้เพราะรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงการกำหนดราคาแทนอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งโดยทั่วไปมีรูปแบบ โดยการกระทำเหล่านี้จะทำให้เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานเปลี่ยนแปลงไปต่างๆ ที่ตามความจริงมันไม่ควรเป็นเช่นนั้น และผลการกระทำของรัฐบาลจะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ดังนี้

1. การกำหนดราคาขั้นสูง (Price ceiling) หรือการควบคุมราคา (Price control) สำหรับสินค้าบางชนิด
2. การกำหนดราคาขั้นต่ำ (Minimum price) หรือการประกันราคาขั้นต่ำ (Price floor)
3. การจ่ายเงินอุดหนุน (Subsidy)
4. การเก็บภาษี (Tax)
5. การพยุงราคา (Price support)

### 10.1 บทบาทของรัฐบาลในทางเศรษฐกิจ

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า86) ได้กล่าวว่า เนื่องจากราคาคุณภาพของสินค้าที่ถูกกำหนดโดยกลไกราคาไม่จำเป็นต้องเป็นราคาที่เหมาะสมเสมอไป ถ้าหากสินค้าชนิดใดผลิตได้มากเกินไป ความต้องการของตลาด ย่อมจะทำให้ราคาคุณภาพต่ำเกินไปจนผู้ผลิตเดือดร้อน หรือในทางตรงกันข้ามหากเกิดการขาดแคลนสินค้าโดยเฉพาะสินค้าจำเป็น ย่อมจะทำให้ราคาคุณภาพสูงเกินไปจนผู้บริโภคเดือดร้อน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการทำงานของกลไกราคาอาจมีข้อบกพร่อง และนอกจากนี้ในทางปฏิบัติกลไกราคามักจะไม่สามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากเอกชนแต่ละคนต่างก็คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน (self interests) จึงอาจมีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดไปใช้ในกิจกรรมที่ไม่มีประโยชน์หรือเป็นผลเสียหายแก่สังคมส่วนรวม เช่น กิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน การปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองและการปล่อยควันดำ ทำให้ต้นทุนทางสังคมสูงขึ้น เป็นต้น และยังมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างเอกชนทำไม่ได้เพราะต้องใช้เงินทุนมหาศาล หรือบางอย่างเอกชนทำได้แต่ไม่ยอมทำ แต่มีความจำเป็นต้องมีในระบบเศรษฐกิจ เช่น การป้องกันประเทศ การสร้างถนนและการสร้างเขื่อนชลประทาน ฯลฯ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและดำเนินมาตรการต่างๆ ได้แก่ การออกกฎหมายหรือกฎข้อบังคับห้ามกักตุนสินค้า หรือป้องกันการค้ากำไรเกินควร การแทรกแซงราคาของรัฐบาลด้วยการควบคุมราคาขั้นต่ำ การควบคุมราคาขั้นสูง การเก็บภาษี และการให้เงินอุดหนุน เป็นต้น

### 10.2 การแทรกแซงราคาของรัฐบาล

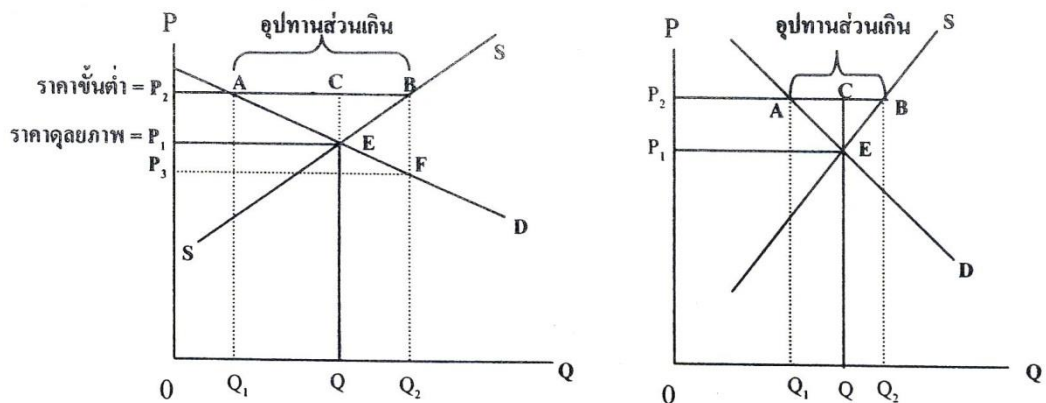
สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า86) กล่าวถึงการทำงานของกลไกราคาบางครั้งอาจมีปัญหาในกรณีที่สินค้าบางอย่างผลิตได้น้อยหรือมากเกินไป ถ้าปล่อยให้กลไกราคาทำหน้าที่ตามลำพัง โดยไม่มีรัฐบาลเข้าไปแทรกแซงอาจจะทำให้สินค้าหรือปัจจัยการผลิตบางชนิดมีราคาสูงเกินไปหรือต่ำเกินไป ซึ่งสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้บริโภคหรือผู้ผลิต ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงเพื่อผ่อนคลายความเดือดร้อนของกลุ่มคนเหล่านี้ โดยการกำหนดราคาขั้นต่ำ (price floor) หรือการประกันราคาขั้นต่ำ (price support) และการกำหนดราคาขั้นสูง (price ceiling)

### 10.3 การประกันราคาขั้นต่ำ

การประกันราคาขั้นต่ำเป็นนโยบายที่รัฐบาลช่วยเหลือผู้ผลิตโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนเมื่อราคาสินค้าตกต่ำมาก ทั้งนี้ เนื่องจากผลิตผลทางเกษตรกรรมควบคุมได้ยากส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ หากปีใดผลิตสินค้าได้มากหรือกรณีที่มีสินค้าเหลือล้นตลาดมาก ราค

ตกต่ำอย่างมาก รัฐบาลจำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือโดยการประกันราคาขั้นต่ำ หรือการกำหนดราคาขั้นต่ำหรือการควบคุมราคาขั้นต่ำ (minimum price control) หมายถึง การที่รัฐบาลบังคับให้ขายสินค้าในราคาที่สูงกว่าราคาตลาดหรือราคาดุลยภาพโดยรัฐบาลอาจประกาศรัฐประกันราคาพืชผลที่เกษตรกรผลิตขึ้นในฤดูกาลเพาะปลูกนั้นๆ ให้มีราคาที่สูงกว่าราคาซื้อขายกันอยู่ในตลาด และออกกฎหมายประกาศบังคับใช้ทั่วประเทศให้ผู้ซื้อทุกรายซื้อสินค้านั้นในราคาประกันที่รัฐบาลกำหนดไว้ จะรับซื้อในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกันไม่ได้ถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย หากเกษตรกรไม่สามารถขายสินค้าแก่พ่อค้าในราคาประกันได้หมด รัฐบาลจะดำเนินการรับซื้อสินค้าที่เหลือโดยไม่จำกัดจำนวน หรือจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่เกษตรกร

สำหรับกรณีที่รัฐบาลดำเนินการรับซื้อผลผลิตเฉพาะในบางท้องที่ ณ ตำบล หรืออำเภอแห่งหนึ่งแห่งใด เราเรียกว่า “การพยุงราคา” ซึ่งผู้ซื้อรายอื่นๆ ไม่จำเป็นต้องรับซื้อในราคาที่สูงไว้ แต่จะรับซื้อในราคาเท่าใดก็ได้รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย อย่างไรก็ตาม ในการประกันราคาขั้นต่ำหรือการกำหนดราคาขั้นต่ำหรือการพยุงราคานี้จะทำให้เกิดปัญหาอุปทานส่วนเกิน ดังภาพที่ 10.1



(ก) อุปสงค์และอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก

(ข) อุปสงค์และอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย

ภาพที่ 10.1 การประกันราคาขั้นต่ำ

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า87)

จากภาพที่ 10.1 จะเห็นได้ว่าภาพ (ก) เส้นอุปสงค์และอุปทานมีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าภาพ (ข) และกำหนดให้ทั้ง 2 ภาพมีราคาตลาด หรือราคาดุลยภาพ ณ ราคา  $OP_1$  ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าเป็นราคาที่ต่ำเกินไป จึงเข้ามาแทรกแซงโดยการประกาศประกันราคาขั้นต่ำให้สูงกว่า  $OP_1$  สมมติว่ารัฐบาลประกันราคาขั้นต่ำเท่ากับ  $OP_2$  จะมีอุปสงค์เท่ากับ  $OQ_1$  แต่อุปทานมีเท่ากับ  $OQ_2$  ทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินสินค้าเหลือล้นตลาดเท่ากับ  $Q_1Q_2$  หรือ  $AB$  ดังนั้นเพื่อให้ราคา  $OP_2$  เป็นราคาที่มี

เสถียรภาพ รัฐบาลจำเป็นต้องใช้มาตรการพยุงราคาหรือการให้เงินอุดหนุนควบคู่กันไปเพื่อขจัดอุปทานส่วนเกินให้หมดไป โดยดำเนินมาตรการได้หลายวิธีดังนี้

1. ลดอุปทานเพื่อจำกัดปริมาณการผลิต โดยการชักชวนให้ผู้ผลิตหรือเกษตรกรลดการผลิตลง หรือส่งเสริมให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้รายได้ดีกว่า

2. รัฐบาลจ่ายเงินอุดหนุน (subsidy) ให้แก่ผู้ผลิตหรือเกษตรกร โดยรัฐบาลจ่ายเงินชดเชยเท่ากับส่วนต่างระหว่างราคาประกันกับราคาตลาดให้แก่เกษตรกรซึ่งเท่ากับ  $P_2 - P_1$  (งบประมาณที่รัฐบาลใช้ในการอุดหนุนทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square P_2CEP_1$ ) เพื่อปล่อยให้มีการซื้อขายในราคาตลาด  $OP_1$  และปริมาณ  $OQ$  เหมือนเดิม

3. รัฐบาลจ่ายเงินอุดหนุนให้ผู้ผลิตเท่ากับพื้นที่  $\square P_3 P_2BF$  เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถขายสินค้าได้ปริมาณ  $OQ_2$  ซึ่งผู้บริโภคจะซื้อสินค้าทั้งหมดจำนวน  $OQ_2$  ณ ระดับราคา  $OP_3$

4. เพิ่มอุปสงค์โดยรัฐบาลจะใช้มาตรการเสริมรับซื้อสินค้าที่เหลือไว้ทั้งหมดในราคาประกันขั้นต่ำเพื่อขจัดอุปทานส่วนเกิน กล่าวคือ รัฐบาลจะรับซื้ออุปทานส่วนเกินเท่ากับ  $AB$  ในราประกัน  $OP_2$  อย่างไม่จำกัดจำนวน ซึ่งรัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณทั้งหมดเท่ากับพื้นที่  $\square ABQ_2Q_1$

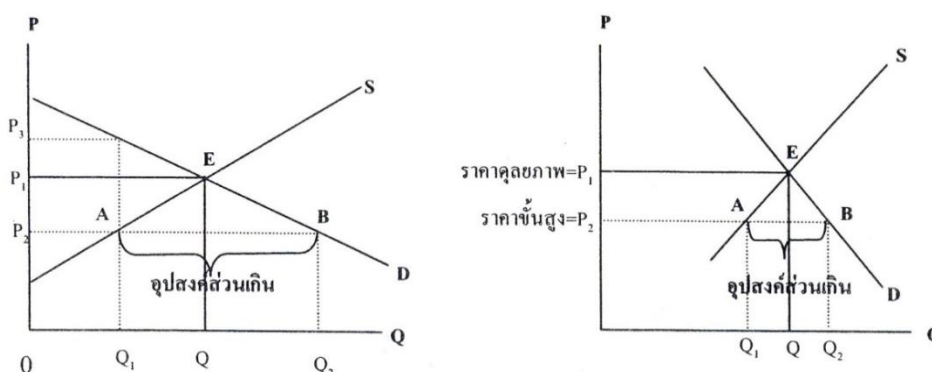
จากที่อธิบายมาจะเห็นได้ว่ามาตรการแต่ละวิธีรัฐบาลจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากน้อยแตกต่างกัน ดังนั้นการที่รัฐบาลจะใช้นโยบายกำหนดราคาขั้นต่ำให้บรรลุผลรัฐบาลต้องมีความพร้อมทั้งด้านเงินทุนและมาตรการรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของสินค้านั้น จากภาพที่ 10.1 (ข) จะเห็นว่าอุปสงค์และอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อยทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินน้อยกว่าภาพ (ก) รัฐบาลสามารถขจัดอุปทานส่วนเกินให้หมดไปได้ง่ายกว่า รัฐบาลจึงมักจะประกันราคาขั้นต่ำเฉพาะสินค้าที่มีความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานน้อย ซึ่งส่วนมากจะใช้การประกันราคาขั้นต่ำกับสินค้าหรือผลผลิตทางเกษตรกรรม เช่น การประกันราคาข้าวเปลือก เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลอาจใช้นโยบายกำหนดราคาขั้นต่ำนี้ สำหรับการประกันค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น

#### 10.4 การกำหนดราคาขั้นสูง

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า89) กล่าวว่า การกำหนดราคาขั้นสูง หรือการควบคุมราคาขั้นสูง (maximum price control) เป็นนโยบายที่รัฐบาลใช้ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนสินค้า เมื่อเกิดการขาดแคลนสินค้าอย่างมากราคาสินค้าต่าง ๆ จะสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสินค้าจำเป็นเช่น น้ำตาลทราย และนมผงสำหรับทารก เป็นต้น หากราคาแพงเกินไปจะทำให้ผู้บริโภคเดือดร้อน รัฐบาลจะเข้ามาแทรกแซงการทำงานกลไกราคาโดยการควบคุมหรือกำหนดราคาขั้นสูง หรือ การประกันราคาขั้นสูง หมายถึง การที่รัฐบาลประกาศควบคุมราคาสินค้าให้จำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด



หรือราคาดุลยภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาตามมาคือ อุปสงค์ส่วนเกิน ทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้า หากรัฐบาลไม่รีบดำเนินการแก้ไขก็อาจเกิดปัญหาตลาดมืด (black market) ขึ้นได้ ดังภาพที่ 10.2



(ก) อุปสงค์และอุปทานมีความยืดหยุ่นมาก (ข) อุปสงค์และอุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย

ภาพที่ 10.2 การควบคุมราคาขั้นสูง

ที่มา :สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า87)

จากภาพที่ 10.2 จะเห็นได้ว่าเส้นอุปสงค์และอุปทานในภาพ (ก) มีความยืดหยุ่นมากกว่าภาพ (ข) และราคาตลาดหรือราคาดุลยภาพคือ  $OP_1$  ซึ่งรัฐบาลเห็นว่าเป็นราคาที่สูงเกินไป จึงกำหนดราคาขั้นสูงเพียง  $OP_2$  เมื่อเป็นเช่นนี้จะเห็นว่าอุปทานมีเพียง  $OQ_1$  แต่อุปสงค์มีถึง  $OQ_2$  ดังนั้นจึงเกิดอุปสงค์ส่วนเกินเท่ากับ  $Q_1Q_2$  หรือ AB ดังนั้นเพื่อให้ราคา  $OP_2$  เป็นราคาที่มีเสถียรภาพรัฐบาลสามารถดำเนินการมาตรการได้หลายวิธีดังนี้

1. ลดอุปสงค์โดยการปันส่วนสินค้าให้กับผู้บริโภคตามความจำเป็นของแต่ละครอบครัว
2. เพิ่มอุปทานโดยให้ผู้ผลิตเพิ่มการผลิตและรัฐบาลจ่ายเงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิตเพื่อขจัดอุปสงค์ส่วนเกินให้หมดไป โดยใช้งบประมาณเท่ากับ  $ABQ_2Q_1$

ตามภาพที่ 10.2 (ข) จะเห็นว่าเกิดอุปสงค์ส่วนเกินน้อยกว่าภาพ (ก) ดังนั้น หากรัฐบาลจะกำหนดราคาขั้นสูงสินค้าชนิดใดแล้วควรจะเลือกใช้กรณีที่อุปสงค์และอุปทานสินค้าชนิดนั้นมีความยืดหยุ่นน้อยจะได้ขจัดปัญหาอุปสงค์ส่วนเกินให้หมดไปได้ง่ายกว่า เพราะหากเกิดอุปสงค์ส่วนเกินมาก ผู้บริโภคแต่ละคนอาจได้รับสินค้าจากการปันส่วนน้อยกว่าความต้องการ และถ้ารัฐบาลไม่สามารถขจัดปัญหาอุปสงค์ส่วนเกินให้หมดไปได้ ก็อาจมีการลักลอบขายสินค้าทำให้เกิดตลาดมืด คือราคาอาจสูงกว่าราคาควบคุมหรือสูงกว่าราคาดุลยภาพเดิมเสียอีกแต่ไม่เกินราคา  $OP_3$  ดังภาพที่ 10. (ก) หรือผู้ขายจะขายให้แก่ลูกค้าประจำ หรือผู้ที่คุ้นเคยซึ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้บริโภคอื่น ๆ

#### 10.4.1 การเก็บภาษีสินค้า

การเก็บภาษีสินค้าของรัฐอาจกระทำได้ 2 ทาง คือ เรียกเก็บภาษีจากผู้ขาย คือ ผู้ขายทำหน้าที่จ่ายชำระภาษีนั้นให้เจ้าหน้าที่รัฐบาล และเรียกเก็บภาษีจากผู้ซื้อ คือ ผู้ซื้อทำหน้าที่จ่ายภาษีนั้น

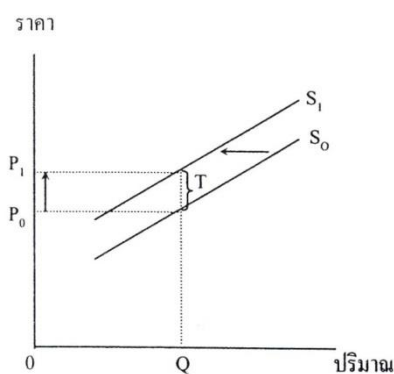
ซึ่งลักษณะของภาษีที่รัฐเรียกเก็บแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ภาษีต่อหน่วย และภาษีแบบคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาขาย (สุมล มานัสถิติ, 2544, น. 8)

**10.4.1.1 ภาษีต่อหน่วย (specific tax)** คือ ภาษีที่รัฐบาลเรียกเก็บต่อหน่วยของสินค้าที่มีการซื้อขายกันไม่ว่าจะเก็บภาษีจากผู้ซื้อหรือผู้ขายก็ตามโดยทุกหน่วยของสินค้าเสียภาษีเท่ากันหมด แม้ว่าจะมีราคาต่างกันก็ตาม เช่น เก็บภาษีน้ำอัดลมขวดละ 2 บาท น้ำอัดลมทุกขวดต้องเสียภาษีขวดละ 2 บาท เท่ากับหมด เป็นต้น

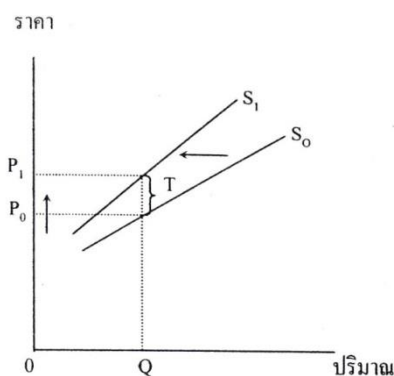
**10.4.1.2 ภาษีที่เก็บตามราคาขาย (ad valorem tax)** คือ ภาษีที่เก็บตามราคาขายของสินค้าที่ซื้อขายกันโดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาขาย เช่น กำหนดว่าจะเก็บภาษี 10% ตามราคาขายของสินค้าทุกชนิด ดังนั้นถ้าเสียราคาตัวละ 200 บาท ก็เสียภาษีเท่ากับ 20 บาท และกระป๋องราคา 1,500 บาท ถ้าเสียภาษีเท่ากับ 150 บาท จะเห็นได้ว่าราคาสินค้ายิ่งสูงเท่าใดจำนวนภาษีที่เรียกเก็บก็จะยิ่งมากเท่านั้น

#### 10.4.2 การเก็บภาษีจากผู้ขายและการผลักภาระภาษีไปให้ผู้ซื้อ

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า91) กล่าวว่า เมื่อรัฐบาลเรียกเก็บภาษีจากผู้ขายจะมีผลทำให้ต้นทุนของสินค้าสูงขึ้นกว่าเดิมเท่ากับจำนวนภาษีที่เรียกเก็บ ส่งผลให้อุปทานลดลง เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับอุปทาน เส้นอุปทานย้ายไปทางซ้าย ถ้าสมมติรัฐเก็บภาษีแบบต่อหน่วยจะทำให้เส้นอุปทานเส้นใหม่ขนานกันเส้นเดิมดังภาพที่ 10.3 (ก)



(ก) การเก็บภาษีต่อหน่วย



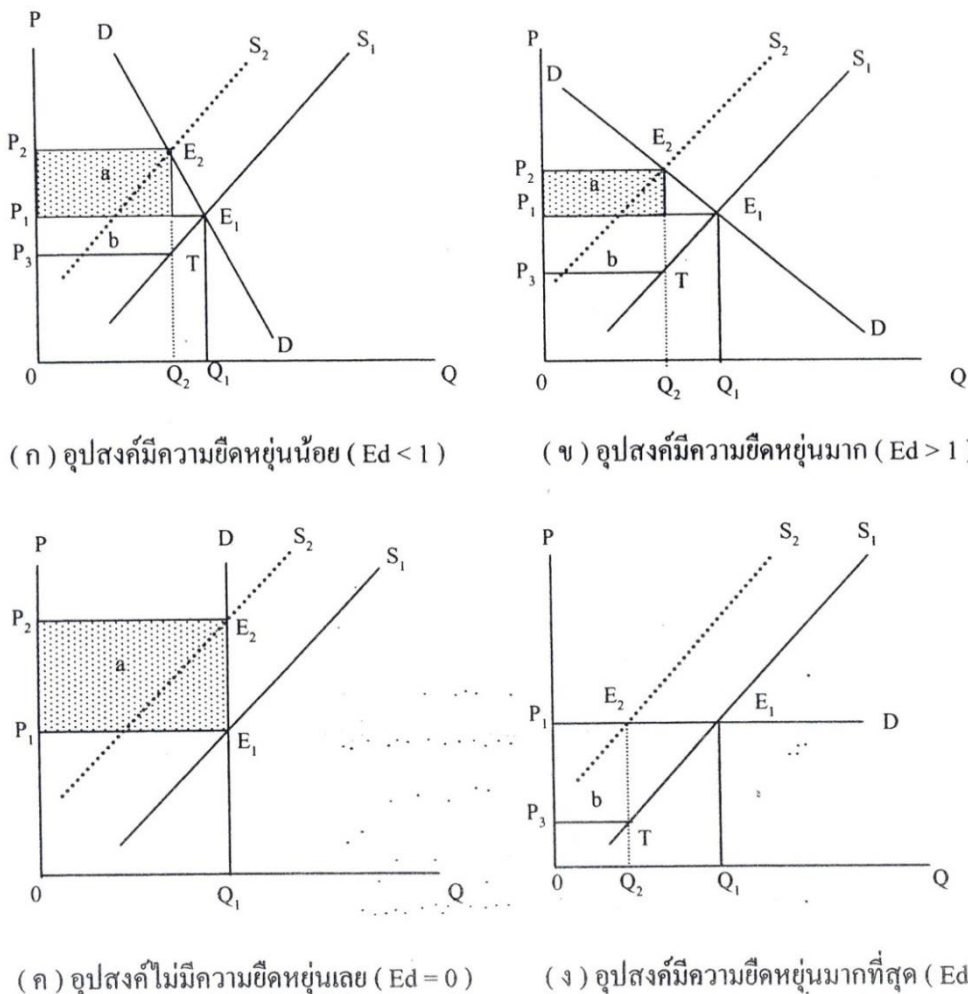
(ข) การเก็บภาษีตามราคา

ภาพที่ 10.3 การเก็บภาษีจากผู้ขาย

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า91)

ภาพที่ 10.3 (ข) แสดงกรณีการเก็บภาษีจากผู้ขายแบบเก็บตามราคาขายหรือคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาขาย ดังนั้น สินค้าที่ระดับราคาสูงก็จะต้องเสียภาษีเป็นจำนวนมากกว่าสินค้าที่มีระดับราคาต่ำทำให้เส้นอุปทานเคลื่อนไปทางซ้าย โดยมีระยะห่างระหว่างเส้นอุปทานเดิมก่อนเก็บภาษีกับเส้นอุปทานใหม่หลังเก็บภาษีไม่เท่ากันตลอดช่วง กล่าวคือ ณ ระดับราคาต่ำช่วงห่างจะแคบก่อน ณ ระดับราคาสูงช่วงห่างจะกว้าง

อย่างไรก็ดีในการศึกษาวิเคราะห์จะพิจารณาเฉพาะกรณีเก็บภาษีแบบต่อหน่วย ดังนั้นเมื่อรัฐบาลเก็บภาษีสินค้าแบบต่อหน่วยจากผู้ขาย จะทำให้เส้นอุปทานย้ายไปทางซ้าย และขนานกับเส้นเดิม โดยห่างจากเส้นเดิมเท่ากับจำนวนภาษีต่อหน่วยที่เก็บ ปกติผู้ขายต้องการจะผลักภาระภาษีไปยังผู้ซื้อแต่ละผลักระได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ ซึ่งในที่นี้จะแยกพิจารณา ค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์เป็น 4 ลักษณะดังภาพที่ 10.4



( ก ) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_d < 1$ )                      ( ข ) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก ( $E_d > 1$ )

( ค ) อุปสงค์ไม่มีความยืดหยุ่นเลย ( $E_d = 0$ )                      ( ง ) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมากที่สุด ( $E_d = \infty$ )

ภาพที่ 10.4 การเก็บภาษีจากผู้ขายและการผลักภาระภาษี

(กำหนดให้ a = ภาระภาษีทั้งหมดของผู้ซื้อ และ b = ภาระภาษีทั้งหมดของผู้ขาย)

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า92)

จากภาพที่ 10.4 แสดงการเก็บภาษีจากผู้ขายและการผลักภาระภาษีไปให้ผู้ซื้อ ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

1. ก่อนเก็บภาษีสมมติเดิมจุดดุลยภาพอยู่ที่จุด  $E_1$  เกิดจากเส้นอุปสงค์ (D) ตัดกับเส้นอุปทานก่อนเก็บภาษี ( $S_1$ ) ราคาดุลยภาพหรือราคาซื้อขายก่อนก่อนเก็บภาษีคือ  $OP_1$  และปริมาณคือ  $OQ_1$
2. หลังเก็บภาษีเมื่อรัฐบาลเก็บภาษีต่อหน่วยจากผู้ขาย จะทำอุปทานลดลง เส้น  $S_1$  จะย้ายไปทางซ้ายขนานกับเส้นเดิมเป็นเส้น  $S_2$  ตัดกับเส้น D ได้จุดดุลยภาพใหม่คือ  $E_2$  ราคาดุลยภาพใหม่หรือราคาซื้อขายใหม่ คือ  $OP_2$  และปริมาณคือ  $OQ_2$
3. ช่วงห่างระหว่าง  $S_1$  และ  $S_2$  ตามแนวดิ่ง คือ  $E_2 T$  ซึ่งก็คือภาษีต่อหน่วยที่รัฐบาลจัดเก็บภาษีเท่ากับ  $P_2 P_2$
4. ภาระภาษีส่วนที่อยู่สูงกว่าระดับราคาดุลยภาพเดิม คือภาระภาษีต่อหน่วยของผู้ซื้อเท่ากับ  $P_2 P_2$  และภาระภาษีทั้งหมดของผู้ซื้อเท่ากับ  $P_2 P_1 \times OQ_2$  สมมติคือ พื้นที่  $\square a$
5. ส่วนที่อยู่ต่ำกว่าระดับราคาดุลยภาพเดิม คือ ภาระภาษีต่อหน่วยของผู้ขายเท่ากับ  $P_2 P_3$  ผู้ขายจะได้รับเงินเพียง  $OP_3$  และภาระภาษีทั้งหมดของผู้ขายเท่ากับ  $P_1 P_3 \times OQ_2$  สมมติคือ พื้นที่  $\square b$
6. ภาษีต่อหน่วยที่รัฐบาลเก็บ คือ  $P_2 P_3$  และภาษีทั้งหมดที่รัฐบาลได้รับคือพื้นที่  $\square a$  และ  $b$

### 10.4.3 การผลักภาระภาษีไปให้ผู้ซื้อ

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า93) กล่าวว่าเมื่อรัฐบาลเก็บภาษีจากผู้ขาย ถ้าผู้ขายผลักภาระภาษีไปให้ผู้ซื้อได้มากเพียงใดผู้ซื้อก็ต้องซื้อสินค้าดังกล่าวในราคาสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ผู้ขายจะผลักภาระภาษีไปให้ผู้ซื้อได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ กล่าวคือหากสินค้ามีค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ยิ่งน้อยเท่าไร ผู้ขายจะผลักภาระภาษีไปยังผู้ซื้อได้มากเท่านั้น ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

**10.4.3.1 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_d < 1$ )** ได้แก่ สินค้าจำเป็นผู้ขายจะผลักภาระภาษีไปยังผู้ซื้อได้มาก ดังภาพที่ 10.4 (ก) แม้ภาระภาษีของผู้ซื้อจะทำให้ราคาสูงขึ้นมากแต่ปริมาณซื้อจะลดลงเพียงเล็กน้อย

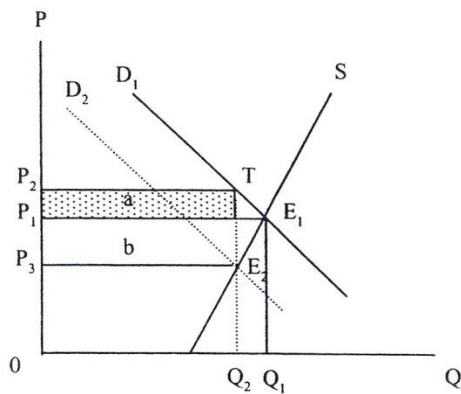
**10.4.3.2 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมาก ( $E_d > 1$ )** ได้แก่ สินค้าฟุ่มเฟือยผู้ขายจะผลักภาระภาษีไปยังผู้ซื้อได้น้อย ดังภาพที่ 10.4 (ข) หากราคาสูงขึ้นเพียงเล็กน้อย ปริมาณซื้อจะลดลงมาก

10.4.3.3 อุปสงค์ไม่มีความยืดหยุ่นเลย ( $E_d = 0$ ) ผู้ขายจะผลักระภาษีไปยังผู้ซื้อได้ทั้งหมด ทำให้ราคาซื้อขายใหม่หลังเก็บภาษีสูงกว่าราคาเดิมเท่ากับภาระภาษีต่อหน่วยทั้งหมด ดังแสดงในภาพที่ 10.4 (ค)

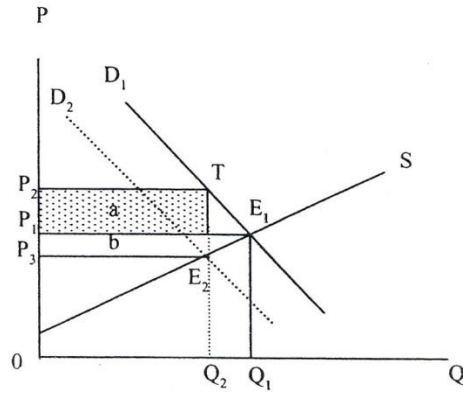
10.4.3.4 อุปสงค์มีความยืดหยุ่นมากที่สุด ( $E_d = \infty$ ) ผู้ขายจะผลักระภาษีไปยังผู้ซื้อไม่ได้เลยต้องรับภาระเองทั้งหมดทำให้หลังเก็บภาษียังซื้อขายในราคาเดิมดังภาพที่ 10.4 (ง)

### 10.5 การเก็บภาษีจากผู้ขายและผลักระภาษีไปให้ผู้ซื้อ

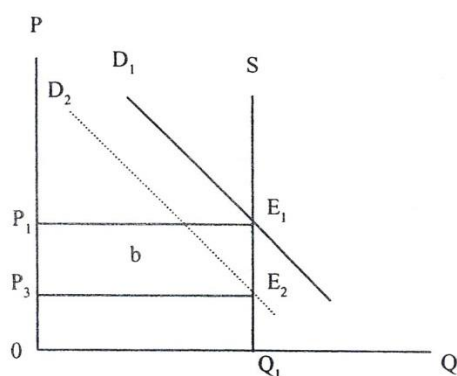
เมื่อรัฐบาลเก็บภาษีแบบต่อหน่วยจากผู้ซื้อ จะทำให้ผู้ซื้อที่มีเงินเหลือสำหรับซื้อสินค้าได้ในจำนวนที่น้อยลง ทำให้อุปสงค์ลดลงเกิดการเปลี่ยนแปลงระดับอุปสงค์ย้ายไปซ้าย และผู้ซื้อจะผลักระภาษีไปให้ผู้ขายได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน ดังภาพที่ 10.5



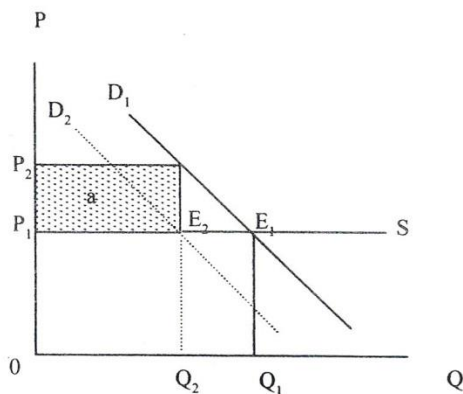
(ก) อุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_s < 1$ )



(ข) อุปทานมีความยืดหยุ่นมาก ( $E_s > 1$ )



(ค) อุปทานไม่มีความยืดหยุ่นเลย ( $E_s = 0$ )



(ง) อุปทานมีความยืดหยุ่นมากที่สุด ( $E_s = \infty$ )

ภาพที่ 10.5 การเก็บภาษีจากผู้ซื้อและการผลักระภาษี

(กำหนดให้ a = ภาระภาษีทั้งหมดของผู้ซื้อ และ b = ภาระภาษีทั้งหมดของผู้ขาย)

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า94)

## 10.6 การผลักภาระภาษีไปให้ผู้ซื้อ

การเก็บภาษีจากผู้ซื้อและการผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขาย สามารถวิเคราะห์ได้ทำนองเดียวกับการเก็บภาษีจากผู้ขายแตกต่างกัน คือเมื่อรัฐบาลเก็บภาษีจากผู้ซื้อจะทำให้เส้นอุปสงค์ย้ายไปทางซ้ายดังภาพที่ 10.5 จุดดุลยภาพเดิมคือ  $E_1$  ชื้อขายในราคา  $OP_1$  เมื่อรัฐบาลเก็บภาษีจากผู้ซื้อ ทำให้เส้นอุปสงค์ย้ายจาก  $D_1$  เป็น  $D_2$  และดุลยภาพใหม่คือ จุด  $E_2$  ถ้าพิจารณาภาพที่ 10.5 (ก) และ (ข) จะเห็นว่าราคาใหม่สูงขึ้นเป็น  $OP_2$  แต่ผู้ขายได้รับเงินเพียง  $OP_3$  แสดงว่าผู้ซื้อผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขายเท่ากับ  $P_1P_2$  และภาระภาษีทั้งหมดของผู้ขายคือพื้นที่  $\square b$  ส่วนผู้ซื้อรับภาระภาษีเท่ากับ  $P_2P_1$  และภาระภาษีทั้งหมดของผู้ซื้อเท่ากับพื้นที่  $\square a$  สำหรับภาพที่ 10.5 (ค) แสดงกรณีอุปทานไม่มีความยืดหยุ่นเลย หลังเก็บภาษีก็ยังซื้อขายในราคาเดิมคือ  $OP_1$  แสดงว่าผู้ซื้อผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขายได้ทั้งหมดและภาพที่ 10.5 (ค) แสดงกรณีอุปทานมีความยืดหยุ่นมากที่สุดภายหลังเก็บภาษีซื้อขายในราคา  $OP_2$  แสดงว่า ผู้ซื้อไม่สามารถผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขายได้เลย

## 10.7 การผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขาย

เมื่อรัฐบาลเก็บภาษีจากผู้ซื้อ และผู้ซื้อจะผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขายได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นของอุปทาน กล่าวคือหากสินค้ามีความยืดหยุ่นของอุปทานยิ่งน้อยเท่าไร ผู้ซื้อจะผลักภาระภาษีไปยังผู้ขายได้มากเท่านั้น ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

**10.7.1 อุปทานไม่มีความยืดหยุ่นเลย ( $E_s = 0$ )** ผู้ซื้อจะผลักภาระไปให้ผู้ขายได้ทั้งหมดดังภาพที่ 10.5 (ค)

**10.7.2 อุปทานมีความยืดหยุ่นมากที่สุด ( $E_s = \infty$ )** ผู้ซื้อจะผลักภาระไปยังผู้ขายไม่ได้เลยต้องรับภาระเองทั้งหมดดังภาพที่ 10.5 (ง)

**10.7.3 อุปทานมีความยืดหยุ่นน้อย ( $E_s < 1$ )** ได้แก่ สินค้าเกษตรกรรม ผู้ซื้อจะผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขายได้มากดังภาพที่ 10.5 (ก) เพราะสินค้าทางเกษตรมักจะเน่าเสียได้ง่ายเก็บไว้ไม่ได้นาน ผู้ขายจึงยอมรับภาระภาษีจากผู้ซื้อเพื่อจะได้ขายหมดไม่มีปัญหาสินค้าเหลือ

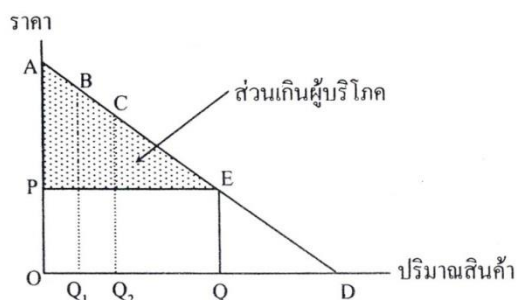
**10.7.4 อุปทานมีความยืดหยุ่นมาก ( $E_s > 1$ )** ได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรม ผู้ซื้อจะผลักภาระภาษีไปให้ผู้ขายได้น้อย ดังภาพที่ 10.5 (ข)

**ข้อสังเกต** รัฐบาลสามารถใช้มาตรการเก็บภาษีเป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนหรือควบคุมการบริโภคสินค้าและบริการบางอย่างได้และในการดำเนินมาตรการรัฐบาลต้องคำนึงถึงลักษณะค่าความยืดหยุ่นของสินค้าและบริการ วิธีการเก็บภาษีและเก็บจากผู้ผลิตหรือผู้บริโภคการผลักภาระภาษีและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงราคาและปริมาณ

## 10.8 ส่วนเกินผู้บริโภค และส่วนเกินผู้ผลิต

สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า96) กล่าวว่า การดำเนินมาตรการต่างๆ ของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นการประกันราคาขั้นต่ำ การควบคุมราคาขั้นสูง หรือการเก็บภาษีจากสินค้าจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้บริโภคและผู้ผลิต ทำให้แต่ละฝ่ายอาจได้รับผลประโยชน์ที่มากขึ้นหรือน้อยลงก็ได้ ซึ่งจะส่งผลต่อสวัสดิการ (welfare) ของสังคม เครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์สวัสดิการก็คือการวิเคราะห์ส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต

**10.8.1 ส่วนเกินผู้บริโภค (consumer's surplus)** คือ ส่วนต่างระหว่างจำนวนเงินที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการจำนวนหนึ่งกับจำนวนเงินที่ผู้บริโภคได้จ่ายออกไปจริงในการซื้อสินค้าและบริการจำนวนนั้น ดังแสดงในภาพที่ 10.6

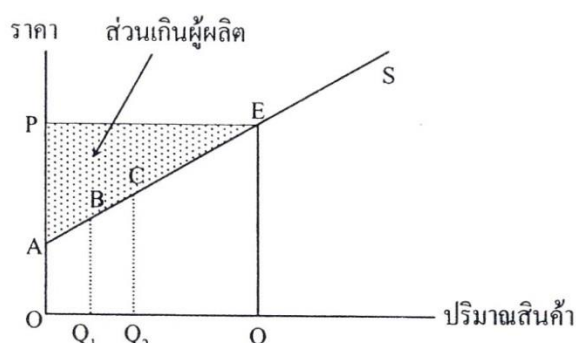


ภาพที่ 10.6 ส่วนเกินผู้บริโภค

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า96)

จากภาพที่ 10.6 เส้น AD เส้นอุปสงค์ซึ่งสะท้อนถึงพฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคว่าในการซื้อสินค้าแต่ละหน่วยเขายินดีจ่ายจำนวนเงินสูงสุดเท่าไร ผู้บริโภคมักจะยินดีจ่ายเงินซื้อสินค้าในราคาต่อหน่วยสำหรับสินค้าหน่วยแรกสูงกว่าสินค้าหน่วยต่อไป เช่น สินค้าหน่วยที่  $Q_1$  ราคาสูงสุดที่ผู้บริโภคยินดีจ่าย คือ  $Q_1B$  และสินค้าหน่วยที่  $Q_2$  ราคาสูงสุดคือ  $Q_2C$  อย่างไรก็ตามบนเส้นอุปสงค์หนึ่งๆ จะมีราคาสินค้าสำหรับปริมาณการซื้อสินค้าจำนวนหนึ่งเพียงราคาเดียวที่ผู้บริโภคต้องจ่ายออกไปจริงๆ จากภาพถ้าผู้บริโภคซื้อสินค้าจำนวน  $OQ$  หน่วย ราคาต่อหน่วยคือ  $OP$  บาท จำนวนเงินที่ผู้บริโภคจ่ายจริง (คือ  $OP \times OQ$ ) เท่ากับพื้นที่  $OPEQ$  แต่จำนวนเงินที่ผู้บริโภคยินดีจ่ายสำหรับสินค้าตั้งแต่หน่วยที่หนึ่งถึง  $OQ$  เท่ากับพื้นที่  $OAEQ$  ดังนั้นส่วนเกินผู้บริโภค (พื้นที่  $OAEQ -$  พื้นที่  $OPEQ$ ) เท่ากับพื้นที่  $\triangle PAE$  ซึ่งถ้าเส้นอุปสงค์ดังกล่าวเป็นเส้น อุปสงค์ส่วนบุคคล ส่วนเกินดังกล่าวก็จะเป็นส่วนเกินของผู้บริโภครายบุคคล เมื่อรวมส่วนเกินของผู้บริโภคแต่ละคน ณ ระดับราคาเดียวกันเข้าด้วยกันก็จะได้ส่วนเกินของผู้บริโภคทั้งหมดในสังคม ดังนั้นหากราคาตลาดสูงขึ้นย่อมทำให้ส่วนเกินผู้บริโภคลดลงผู้บริโภครายบุคคลก็จะได้รับผลประโยชน์ที่น้อยลง

**10.8.2 ส่วนเกินผู้ผลิต (producer's surplus) คือ ส่วนต่างระหว่างจำนวนเงินที่ผู้ผลิตได้รับจริงจากการขายสินค้าและบริการจำนวนหนึ่ง กับจำนวนเงินต่ำสุดที่ผู้ผลิตยินดีที่จะรับเพื่อผลิตสินค้าและบริการจำนวนนั้นออกขาย ดังแสดงในภาพที่ 10.7**



ภาพที่ 10.7 ส่วนเกินผู้ผลิต

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า97)

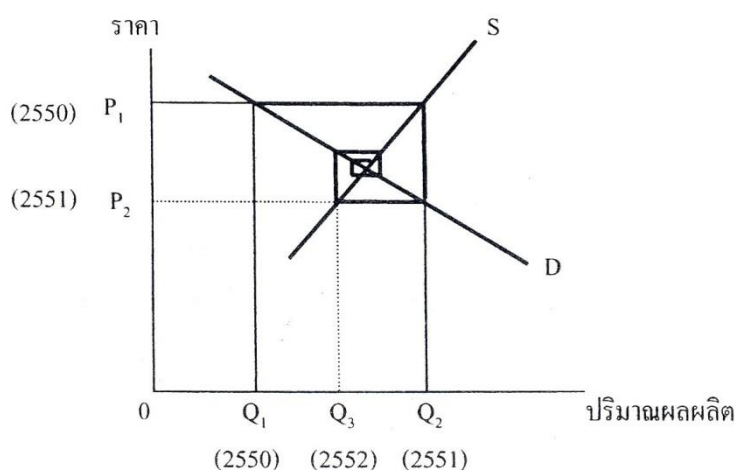
จากภาพที่ 10.7 เส้น AS คือเส้นอุปทานซึ่งสะท้อนถึงราคาต่ำสุดที่ผู้ผลิตจะยอมรับสำหรับสินค้าแต่ละหน่วยที่นำออกขาย เช่น สินค้าหน่วยที่  $Q_1$  ราคาต่ำสุด คือ  $Q_1B$  และหน่วยที่  $Q_2$  ราคาต่ำสุด คือ  $Q_2C$  เป็นต้น แต่ราคาสำหรับปริมาณการขายสินค้าจำนวนหนึ่ง ๆ ของผู้ผลิตจะมีเพียงราคาเดียวทำนองเดียวกับอุปสงค์ นั่นคือถ้าผู้ผลิตขายสินค้าได้  $OQ$  หน่วย ราคาสำหรับแต่ละหน่วยคือ  $OP$  จำนวนเงินที่ผู้ผลิตได้รับจริงตั้งแต่หน่วยที่  $OQ_1$  ถึง  $OQ$  คือ  $OP \times OQ$  เท่ากับ พื้นที่  $OPEQ$  จึงสูงกว่าจำนวนเงินที่ผู้ผลิตจะยอมรับสำหรับผลิตสินค้าแต่ละหน่วยซึ่งเท่ากับพื้นที่  $OAEQ$  ดังนั้นส่วนเกินผู้ผลิต (พื้นที่  $OPEQ -$  พื้นที่  $OAEQ$ ) เท่ากับพื้นที่  $\Delta APE$  และถ้าต้องการหาส่วนเกินของผู้ผลิตทั้งหมดในสังคมก็สามารถทำได้โดยการรวมส่วนเกินของผู้ผลิตทุกๆ รายที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน ณ ระดับราคาเดียวกันเข้าด้วยกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเมื่อรัฐบาลดำเนินนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าในตลาด ย่อมส่งผลกระทบต่อส่วนเกินผู้บริโภคซึ่งเป็นพื้นที่เหนือเส้นระดับราคาที่อยู่ใต้เส้นอุปสงค์ และส่วนเกินผู้ผลิตซึ่งเป็นพื้นที่ใต้เส้นระดับราคาแต่เหนือเส้นอุปทาน นั่นคือถ้าระดับราคาลดลงจะทำให้ส่วนเกินผู้บริโภคเพิ่มขึ้นและส่วนเกินผู้ผลิตจะลดลง ค่าผลประโยชน์สุทธิของสังคมขึ้นอยู่กับเปรียบเทียบส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต ซึ่งจะได้มีการศึกษาวิเคราะห์ในวิชาเศรษฐศาสตร์ระดับขั้นสูง

## 10.9 ทฤษฎีเวยแมงมุม



สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า98) กล่าวว่าทฤษฎีใยแมงมุม (cobweb theorem) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความผันผวนขึ้น ๆ ลง ๆ ของราคาสินค้าที่ต้องใช้เวลาในการผลิตเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน เช่น สินค้าเกษตรกรรม ซึ่งมีระยะเวลาการผลิตที่ค่อนข้างนาน ผลผลิตที่ได้รับจากการกำหนดปริมาณการผลิตในขณะหนึ่ง ๆ จึงเป็นผลผลิตในงวดต่อไป ไม่ใช่ในงวดเวลาเดียวกัน ดังนั้นเกษตรกรมักใช้ราคาสินค้าเกษตรในช่วงเวลาหนึ่งเป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าเกษตรที่เขายินดีจะผลิตออกขายในช่วงเวลาถัดไป เช่น ถ้าปีนี้ราคาปอในตลาดสูง เกษตรกรก็จะพากันปลูกปอมากขึ้นในปีหน้าหรือฤดูเพาะปลูกถัดไป ซึ่งหมายความว่าเกษตรกรถือเอาราคาในปีนี้เป็นตัวกำหนดปริมาณการผลิตในปีหน้าดังภาพที่ 10.8



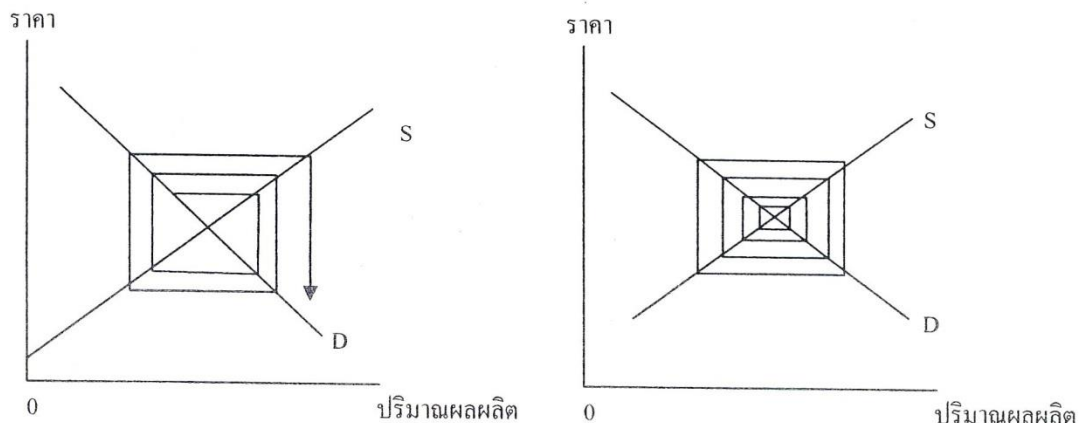
**ภาพที่ 10.8** การปรับภาวะดุลยภาพแบบใยแมงมุม กรณีอุปสงค์มีความยืดหยุ่นมากกว่าอุปทาน  
ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า98)

จากภาพที่ 10.8 สมมติว่าในปี พ.ศ. 2550 ราคาปอในตลาดโลกสูงขึ้น ประเทศไทยสามารถขายปอปริมาณ  $OQ_1$  ได้ ณ ระดับราคา  $OP_1$  ทำให้ผู้ปลูกปอในไทยได้กำไรสูง เกษตรกรจึงคาดว่าราคาปอจะอยู่ในระดับนี้อย่างน้อยก็จนถึงฤดูถัดไป คือ ปี พ.ศ. 2551 เกษตรกรจึงระดมการผลิตปอออกขายมากขึ้นเท่ากับ  $OQ_2$  โดยเข้าใจว่าตนจะขายปอได้ในราคา  $OP_1$  เท่ากับในปีที่แล้วแต่ปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2551 ปริมาณปอมีมากเกินไปเกินกว่าความต้องการซื้อทำให้เกษตรกรขายไม่หมด ทำให้ราคาปอในปี พ.ศ. 2551 ลดต่ำลงมาอยู่ที่  $OP_2$  ดังนั้นในปี พ.ศ. 2552 เกษตรกรจึงผลิตปอน้อยลงเหลือเพียง  $OQ_3$  ทำให้ปริมาณผลผลิตในตลาดมีน้อยกว่าปริมาณความต้องการซื้อส่งผลให้ราคาปอในปี พ.ศ. 2552 สูงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง การผลิตจึงต้องปรับตัวไปเรื่อยๆ

ปัญหาความไร้เสถียรภาพดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดจากการยึดถือราคาของสินค้าในช่วงเวลาหนึ่งเป็นตัวกำหนดปริมาณผลผลิตในช่วงเวลาถัดไป โดยเข้าใจผิดว่าระดับราคาในช่วงถัดไปจะต้องเท่ากับหรืออยู่ในระดับใกล้เคียงกับราคาในช่วงที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดปริมาณ

ผลผลิตให้พอดีกับปริมาณซื้อ การผลิตจึงต้องปรับตัวไปเรื่อยๆ เริ่มจากราคาสูงและปริมาณผลผลิตต่ำ ในช่วงแรก แต่ราคาสูงในช่วงแรกนี้ชักจูงให้มีการผลิตเพิ่มขึ้น ในช่วงปี 2 เมื่อมาถึงช่วงที่ 2 ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นนี้มีมากเกินไปเกินความต้องการ ทำให้ราคาสินค้าในช่วงที่ 2 ต่ำลง หมุนเวียนกันไปเรื่อยๆ การปรับให้ปริมาณผลผลิตเท่ากับปริมาณซื้อจะต้องใช้เวลานาน และการปรับตัวนี้จะเข้าสู่จุดดุลยภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่น ณ จุดตัดของเส้นอุปสงค์และอุปทานดังนี้

1. กรณีอุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นมากกว่าอุปทานดังภาพที่ 10.9 จะเห็นได้ว่าการปรับตัวของราคาและปริมาณจะมีแนวโน้มเข้าสู่จุดดุลยภาพ
2. กรณีอุปสงค์มีค่าความยืดหยุ่นน้อยกว่าอุปทานภาพที่ 10.9 (ก) การปรับตัวของราคาและปริมาณจะมีแนวโน้มห่างจากจุดดุลยภาพยิ่งขึ้นทุกที
3. กรณีอุปสงค์มีความยืดหยุ่นเท่ากับอุปทานดังภาพที่ 10.9 (ข) การปรับตัวจะมีลักษณะไขว้กันไปมาแบบ



(ก) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อยกว่าอุปทาน

(ข) อุปสงค์มีความยืดหยุ่นเท่ากับอุปทาน

ภาพที่ 10.9 การปรับราคาและปริมาณแบบไขว้กันไปมา

ที่มา : สุจิตรา กุลประสิทธิ์ (2555, หน้า99)

### 10.10 ระบบเศรษฐกิจกับการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับทุกๆประเทศซึ่งได้แก่ปัญหาว่าจะจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นไปผลิตสินค้าอะไร (What to be produced?) จะผลิตสินค้าอย่างไร (How to produce?) และจะผลิตสินค้าเพื่อใคร (For whom to produce?) หรือปัญหา What?, How? และ For whom? ก่อให้เกิดรูปแบบของระบบเศรษฐกิจขึ้น

คำว่า “ระบบเศรษฐกิจ” (Economic System) หมายถึงกลุ่มสถาบันทางเศรษฐกิจ (economic institution) ที่มีกฎเกณฑ์และนโยบายที่เป็นแบบแผนปฏิบัติอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อใช้แก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ระบบ คือ (1) ระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการวางแผน (Unplanned Economy) หรือระบบเศรษฐกิจแบบธุรกิจเอกชน (Private Enterprise Economy) หรือระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Free Economy) หรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) (2)ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผน (Planned Economy) หรือ ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแบบบังคับ (Authoritarian socialism) หรือระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) และ (3) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Semi – Planned Economy or Mixed Economy)

ประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันดังนี้

#### 10.10.1 ระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการวางแผน (Unplanned Economy)

ระบบเศรษฐกิจแบบนี้นิยมเรียกว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรี (Free Economy) หรือ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) หรือระบบเศรษฐกิจแบบธุรกิจเอกชน (Private Enterprise Economy) โดยเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ประชาชนมีอิสระในการดำเนินการผลิตและการบริโภค ไม่มีบุคคลใดเข้ามาวางแผนกำหนดว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร ในระบบเศรษฐกิจแบบนี้การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจจะใช้กลไกของตลาดหรือกลไกราคา (Price mechanism) เป็นตัวกำหนด กล่าวคือ กลไกของราคาเป็นตัวตอบปัญหาว่าสังคมควรผลิตสินค้าอะไร (What to be produced?) โดยบอกผ่านทางราคา โดยที่ราคาสินค้าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด เมื่อใดก็ตามที่สังคมมีความต้องการสินค้าชนิดใดมากจนทำให้อุปสงค์ของสินค้ามากกว่าอุปทานของสินค้านั้น จะทำให้ราคาสินค้านั้นสูงขึ้น ผู้ผลิตที่มองเห็นถึงกำไรก็จะได้รับจะแบ่งทรัพยากรไปผลิตสินค้าที่ให้ราคาสูงขึ้น และเมื่ออุปทานของสินค้ามากขึ้น ทำให้ราคาสินค้าลดลง ผู้ผลิตจะลดการผลิตสินค้านั้นลง ก่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ทำให้สังคมได้รับสวัสดิการสูงสุด สำหรับปัญหาที่ว่า จะผลิตสินค้าอย่างไร (How to produce?) จะพบว่าในระบบเศรษฐกิจแบบเสรียังคงให้กลไกราคาทำงาน กล่าวคือผู้ผลิตจะเลือกวิธีการผลิตที่ทำให้เสียต้นทุนต่ำสุด และเช่นเดียวกันสำหรับปัญหาที่ว่าผลิตแล้วจะแจกจ่ายให้กับใคร (For whom to produce?) ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีหรือทุนนิยม (Capitalism) จะปล่อยให้กลไกราคาเป็นตัวตัดสิน คือถ้าผู้ใดมีอำนาจซื้อหรือมีเงินซึ่งได้จากผลตอบแทนจากการใช้ปัจจัยการผลิตก็จะได้สินค้านั้นไป

ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีก็คือ

(1) ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจเพราะผู้ที่มีเงินมากก็จะมีพลังทางเศรษฐกิจมากกว่าบุคคลอื่น ทำให้มีความไม่เท่าเทียมทางรายได้เกิดขึ้น

(2) ทำให้มีการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ทั้งนี้เพราะในเศรษฐกิจแบบนี้เอกชนมีเสรีภาพในการใช้ทรัพยากร จึงอาจมีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

### 10.10.2 ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผน (Planned Economy)

เป็นระบบที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง (Central Planning) รัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และเป็นผู้กำหนดว่าจะผลิตอะไร (What) ผลิตอย่างไร (How) และผลิตเพื่อใคร (For Whom) ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนนี้มีลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) หรือบางแห่งเรียกว่าระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแบบบังคับ (Authoritarian socialism) และระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism)

ความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) และระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism) คือระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแบบเข้มงวดหรือระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (Communism) เป็นระบบที่รัฐเข้าดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมด โดยรัฐเป็นเจ้าของเจ้าของกิจการ และถือกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรทั้งหมด เอกชนไม่มีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เพราะถ้าปล่อยให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์จะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยรัฐบาลจะเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรผลิตสินค้าและบริการและแจกจ่ายให้ประชากรอย่างเสมอภาคและยุติธรรม แต่ถ้าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมอย่างอ่อน หรือระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยอมให้เอกชนเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก ๆ ได้ แต่กิจการขนาดใหญ่ที่รัฐเป็นเจ้าของทั้งหมด รัฐจะเป็นผู้ควบคุมดำเนินการผลิตและถือกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ เป็นส่วนใหญ่เพื่อให้รัฐสามารถควบคุมและดำเนินการผลิตไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และยอมให้ภาคเอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรและปัจจัยบางชนิดได้ เช่น แรงงาน

การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจคือจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร ของทั้งระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์จะเป็นการวางแผนจากส่วนกลางหรือรัฐบาล

ข้อด้อยของระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลางก็คือ

(1) ถ้าสินค้าที่วางแผนมีจำนวนมากและจะต้องแจกจ่ายให้กับประชากรทั่วประเทศ จึงมักเกิดปัญหาว่าจะวางแผนผลิตสินค้าอะไรและในจำนวนเท่าใดจึงจะพอดี เพราะการที่ผู้วางแผนจะล่วงรู้ประชากรต้องการอะไรและมากน้อยเท่าใดนั้นคาดคะเนได้ยาก

(2) ถ้าการคาดคะเนวางแผนผลิตผิดพลาดก็จะเกิดความเสียหายสิ้นเปลืองทรัพยากรของชาติ

(3) ประชาชนขาดเสรีภาพในการผลิตและบริโภค ต้องเป็นไปตามความต้องการของรัฐบาล จึงอาจขาดแรงจูงใจในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

### 10.10.3 ระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งวางแผนหรือระบบเศรษฐกิจแบบผสม (SemiPlanned Economy or Mixed Economy)

เป็นระบบที่รัฐบาลและเอกชนรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเอกชนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินและปัจจัยการผลิต จะดำเนินการผลิตภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี รัฐบาลจะเข้าดำเนินการวางแผนในกิจกรรมเศรษฐกิจบางประการเท่านั้น โดยทั่ว ๆ ไป จะปล่อยให้เอกชนดำเนินการ โดยการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจคือจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร จะอาศัยกลไกราคาหรือกลไกตลาด

การที่รัฐต้องเข้ามาดำเนินการในกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่าง ก็เนื่องจากในบางครั้งเมื่อปล่อยให้กลไกตลาดทำงานแล้วมีผลกระทบต่อบุคคลบางกลุ่มทำให้รัฐบาลต้องเข้าไปแทรกแซง เช่น การประกันราคาขั้นต่ำสำหรับสินค้าเกษตร หากปีใดผลผลิตออกมามาก ความต้องการซื้อจะมีผลให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำมาก เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน รัฐบาลจะเข้าแทรกแซงตลาด หรือการกำหนดราคาขั้นสูงเพื่อช่วยเหลือผู้บริโภคไม่ให้เดือดร้อนจากการที่ราคาสินค้าสูงเกินไป นอกจากนี้บางกรณีรัฐบาลอาจต้องเข้าไปผลิตเอง เช่น สินค้าหรือบริการประเภทสาธารณสุข โภคสาธารณสุข การต่าง ๆ ที่มีต้นทุนสูงหาเอกชนมาลงทุนได้ยากแต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชน รัฐบาลก็จะเข้ามาลงทุนเอง หรือกรณีของสินค้าบางอย่างที่รัฐบาลต้องการควบคุมปริมาณหรือคุณภาพเนื่องจากเป็นอันตรายสำหรับประชาชน รัฐบาลก็จะเข้ามาดำเนินการเอง เช่น การผลิตบุหรี่ สุรา เป็นต้น สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไป การแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจว่าจะผลิตอะไรและผลิตเพื่อใครจะใช้กลไกตลาดหรือกลไกราคาเป็นตัวตัดสิน ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม สำหรับประเทศไทยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบผสม

## 10.11 ปัญหาการเลือก (problem of choice)

วรณี จิเจริญ (2558, หน้า11) กล่าวว่าเนื่องจากความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด (unlimited wants) แต่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด (limited resources) จึงต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลน (Scarcity) นำไปสู่ปัญหาการเลือก (Problem of choice) เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปผลิตสินค้าให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ทั้งนี้เพราะการผลิตสินค้าใดมากเกินไปก็จะเหลือทรัพยากรผลิตสินค้าชนิดอื่นได้น้อยลง

เพื่ออธิบายถึงปัญหาการเลือก (Problem of choice) จะตั้งข้อสมมุติในการวิเคราะห์ดังนี้

1. สังคมตัดสินใจเลือกผลิตสินค้าเพียง 2 ชนิดจากทรัพยากรที่มีอยู่

2. ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดมีจำกัดอยู่จำนวนหนึ่ง โดยจะดำเนินการผลิตสินค้าโดยมีการจ้างงานปัจจัยอย่างเต็มที่ (full employment)

3. ปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่ง ๆ สามารถนำไปใช้ผลิตสินค้าได้หลายชนิด

4. เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตในขณะนั้นจะคงอยู่ที่ระดับหนึ่ง

สมมติสินค้า 2 ชนิด ที่จะนำทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ไปผลิต คือ อาหารและเสื้อผ้า โดยมีปริมาณผลิตที่เป็นไปได้ของสินค้าทั้ง 2 ชนิดเป็นดังตารางที่ 10.1

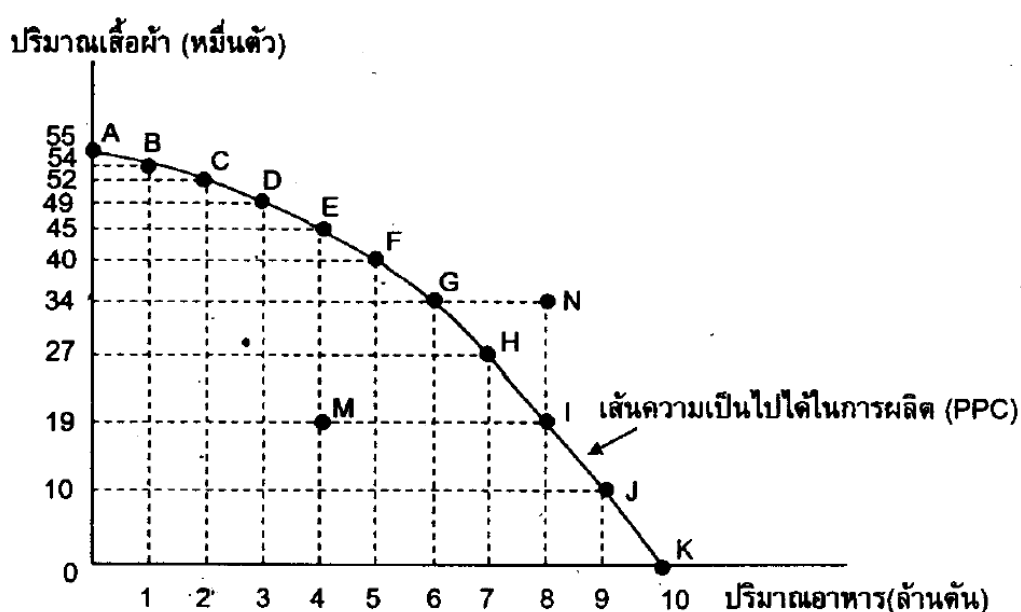
ตารางที่ 10.1 แสดงปริมาณผลิตที่เป็นไปได้ในการผลิตอาหารและเสื้อผ้า

การเป็นไปได้ในการผลิต	ปริมาณอาหาร (ล้านตัน)	ปริมาณเสื้อผ้า (หมื่นตัว)
A	0	55
B	1	54
C	2	52
D	3	49
E	4	45
F	5	40
G	6	34
H	7	27
I	8	19
J	9	10
K	10	0

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า12)

จากตารางที่ 10.1 แสดงให้เห็นว่าถ้านำทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ไปทำการผลิตเสื้อผ้าเพียงอย่างเดียว จะผลิตเสื้อผ้าได้ทั้งหมดจำนวน 550,000 ตัว โดยไม่มีทรัพยากรเหลือสำหรับการผลิตอาหารเลย จึงทำให้ปริมาณการผลิตของอาหารเท่ากับ 0 ตัน ในทางตรงกันข้ามถ้านำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดไปผลิตอาหาร จะได้อาหารปริมาณทั้งหมด 10 ล้านตัน โดยจะผลิตเสื้อผ้าไม่ได้เลย ทำให้ปริมาณเสื้อผ้าที่ผลิตได้เท่ากับ 0 ตัว แต่ถ้าต้องการผลิตทั้งอาหารและเสื้อผ้าจากทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ โดยการแบ่งทรัพยากรที่มีอยู่ไปผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด ความเป็นไปได้ในการผลิตทั้งอาหารและเสื้อผ้าจะเป็นไปตามตารางที่ 10.1

ถ้านำเอาความเป็นไปได้ในการผลิตอาหารและเสื้อผ้าที่ผลิตได้ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมด ด้วยระดับเทคโนโลยีที่มีอยู่ในขณะนั้นตามตารางที่ 10.10 ไปเขียนเป็นรูปกราฟ โดยให้แกนตั้งแสดงถึงปริมาณเสื้อผ้าที่ผลิตได้ (มีหน่วยเป็นหมื่นตัว) และแกนนอนแสดงปริมาณผลิตของอาหารที่ผลิตได้ (มีหน่วยเป็นหมื่นตัว) และแกนนอนแสดงปริมาณผลิตของอาหารที่ผลิตได้ (มีหน่วยเป็นล้านตัน) ดังภาพที่ 10.10 จะได้เส้นที่เรียกว่าเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (Production Possibility Curve or Production Possibility Frontier)



ภาพที่ 10.10 เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (Production Possibility Curve)

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า 13)

จากรูปที่ 10.10 เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (Production Possibility Curve : PPC หรือบางครั้งเรียกว่า Transformation Curve) ที่ลากขึ้นจากข้อมูลในตารางที่ 10.10 จะเป็นเส้นที่แสดงถึงส่วนประกอบหรือส่วนผสมต่าง ๆ ของจำนวนสินค้า 2 ชนิดที่สามารถผลิตได้ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนหนึ่งด้วยเทคโนโลยีระดับหนึ่งที่มีอยู่ในขณะนั้นอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการผลิตและการจ้างงานทรัพยากรอย่างเต็มที่ (Full employment)

จะเห็นว่าทุก ๆ จุดที่อยู่บนเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) จะบอกถึงจำนวนสูงสุดของการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด โดยมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดนี้อย่างเต็มที่ด้วยเทคโนโลยีที่มีอยู่ในขณะนั้น เช่น ที่จุด A ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดจะสามารถผลิตเสื้อผ้าได้ 550,000 ตัว โดย

ไม่ผลิตอาหารเลย และบนเส้น PCC ยังแสดงให้เห็นได้อีกว่าด้วยทรัพยากรที่มีอยู่โดยเทคนิคการผลิต ยังคงที่อยู่และมีการจ้างงานเต็มที่สามารถผลิตอาหารได้ 1 ล้านตัน และผลิตเสื้อผ้าได้ 540,000 ตัวซึ่งอยู่ที่จุด B ถ้าผลิตที่จุด C จะผลิตอาหารได้ 2 ล้านตัน และผลิตเสื้อผ้าได้ 520,000 ตัว หรือผลิตที่จุด D จะผลิตอาหารได้ 3 ล้านตัน และผลิตเสื้อผ้าได้ 490,000 ตัว...และที่จุด K จะผลิตอาหารได้ 10 ล้านตัน และผลิตเสื้อผ้าได้ 0 ตัว (โดยพิจารณาได้ดังตารางที่ 10.2)

**ตารางที่ 10.2** แสดงการหาอัตราหน่วยสุดท้ายของการแปรสภาพของสินค้า

(Marginal Rate of Product Transformation : MRPT)

การเป็นไปได้ในการผลิต	ปริมาณอาหาร (ล้านตัน)	ปริมาณเสื้อผ้า (หมื่นตัว)	MRPT
A	0	55	-1
B	1	54	-2
C	2	52	-3
D	3	49	-4
E	4	45	-5
F	5	40	-6
G	6	34	-7
H	7	27	-8
I	8	19	-9
J	9	10	-10
K	10	0	

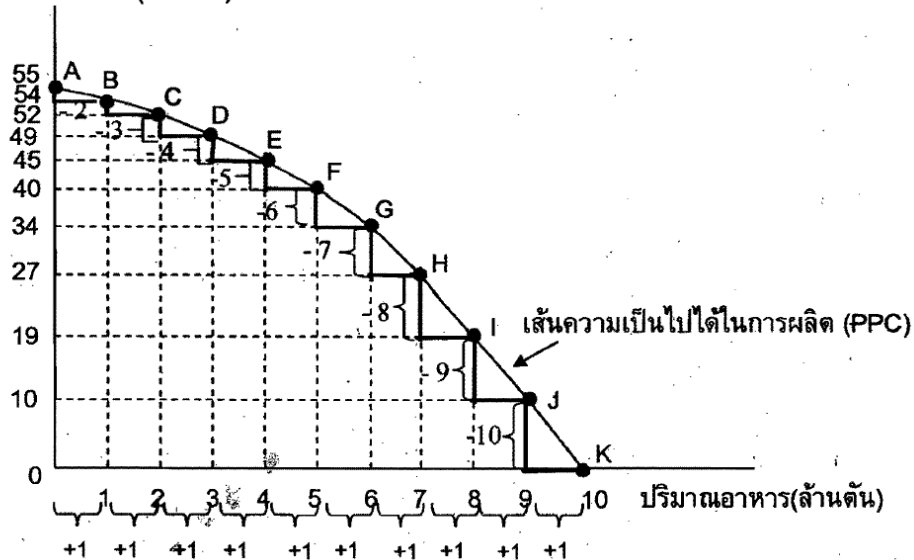
ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า15)

(2) ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรทุกครั้งที่พบว่าจะเกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสขึ้น โดยเกิดจากการที่นำเอาทรัพยากรจากการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งเพื่อไปผลิตสินค้าอีกชนิดหนึ่งเพิ่ม มีผลทำให้ปริมาณผลิตสินค้าชนิดหนึ่งที่เพิ่มขึ้นอยู่ในรูปของการเสียโอกาสในการผลิตสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่อยู่ในรูปของการลดลงในปริมาณผลผลิตของสินค้าอีกชนิดหนึ่งนั้น (หรือค่าของ MRPT) เช่น จากตารางที่ 10.2 ถ้าเดิมมีการใช้ปัจจัยทั้งหมดในการผลิตเสื้อผ้า ทำให้ผลิตเสื้อผ้าได้ทั้งหมดจำนวน 550,000 ตัว โดยผลิตอาหารไม่ได้เลยซึ่งอยู่ ณ จุด A บนเส้น PPC ถ้าต้องการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นจาก 0 ตันเป็น 1 ล้านตัน จะต้องดึงทรัพยากรที่เคยใช้ผลิตเสื้อผ้ามาใช้



ผลิตอาหาร มีผลให้ปริมาณการผลิตของเสื้อผ้าลดลงเหลือ 540,000 ตัว ซึ่งอยู่ ณ จุด B บนเส้น PPC นั่นคือจำนวนผลิตผ้าลดลง 10,000 ตัว แสดงว่าปริมาณอาหารที่ผลิตเพิ่มขึ้น 1 ล้านตัน จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายโอกาสในการผลิตเสื้อผ้าจำนวน 10,000 ตัว ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตอาหารเพิ่มขึ้น 1 ล้านตันทำให้ต้องดึงทรัพยากรจากการผลิตเสื้อผ้าไปผลิตอาหาร ทำให้ปริมาณผลิตเสื้อผ้าลดลงจำนวน 10,000 ตัว นั่นคือต้นทุนของการผลิตอาหารเพิ่ม 1 ล้านตันอยู่ในรูปของการสละปริมาณผลิตเสื้อผ้าลงจำนวน 10,000 ตัว และถ้ามีการผลิตอาหารเพิ่มอีกจาก 1 ล้านตัน เป็น 2 ล้านตัน มีผลให้ปริมาณการผลิตเสื้อผ้าที่ผลิตได้ลดลงไปอีกคือเหลือ 520,000 ตัว ซึ่งอยู่ ณ จุด C บนเส้น PPC แสดงว่าปริมาณอาหารที่ผลิตเพิ่มขึ้นอีก 1 ล้านตัน จะอยู่ในรูปของค่าเสียหายโอกาสในการผลิตเสื้อผ้า (ซึ่งเท่ากับจำนวนผลิตเสื้อผ้าที่ลดลง) จำนวน 20,000 ตัว หรืออีกนัยหนึ่งต้นทุนของการผลิตอาหารที่เพิ่มขึ้นอีก 1 ล้านตันนี้ อยู่ในรูปของการสละปริมาณการผลิตเสื้อผ้าลงจำนวน 20,000 ตัว และถ้าพบว่าในการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นทีละ 1 ล้านตัน ทำให้ต้องลดปริมาณผลิตเสื้อผ้ามากขึ้นเรื่อยๆ ดังแสดงด้วยค่าของ MRPT ในตารางที่ 10.2 แสดงว่าในการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นทุก 1 ล้านตัน มีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น (Increasing Cost) จากการที่ต้องลดปริมาณผลิตเสื้อผ้าในจำนวนที่มากขึ้นเรื่อยๆ โดยถ้าเป็นไปตามตารางที่ 10.2 จะทำให้ได้เส้น PPC ที่มีลักษณะเป็นเส้นโค้งออกจากจุดต้นกำเนิด (concave to the origin) ดังแสดงในรูปที่ 10.11

ปริมาณเสื้อผ้า (หมืนตัว)

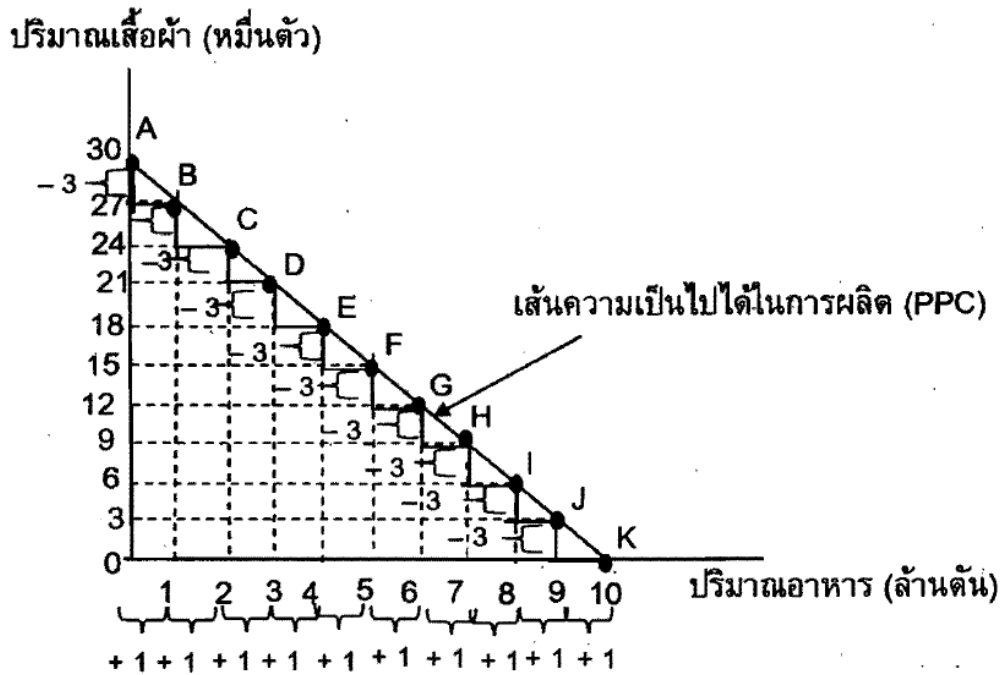


ภาพที่ 10.11 แสดงให้เห็นต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นทุก 1 ล้านตัน

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า16)

จากรูปที่ 10.2 จะเห็นว่าทุก ๆ 1 ล้านตันที่เพิ่มขึ้นของการผลิตอาหารโดยดั่งปัจจัยจากการผลิตเสื้อผ้ามาผลิตอาหารเพิ่มขึ้นนี้ จะทำให้ปริมาณผลิตของเสื้อผ้าต้องลดจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นจากตอนแรกใช้ทรัพยากรไปผลิตเสื้อผ้าเพียงอย่างเดียวได้จำนวนทั้งหมด 55,000 ตัว เมื่อดั่งปัจจัยที่มีจำกัดนั้นมาใช้ผลิตอาหารเพิ่มขึ้น 1 ล้านตัน ทำให้ปริมาณการผลิตของเสื้อผ้าลดลง 10,000 ตัว และถ้าดั่งทรัพยากรที่มีจำนวนจำกัดของสังคมจากการผลิตเสื้อผ้ามาผลิตอาหารเพิ่มขึ้นจาก 1 ล้านตัน เป็น 2 ล้านตัน คือเพิ่มขึ้นอีก 1 ล้านตัน ทำให้จำนวนผลิตเสื้อผ้าลดลงเท่ากับ 20,000 ตัว ถ้าการเพิ่มปริมาณผลิตอาหารขึ้นอีกทีละ 1 ล้านตัน ถัด ๆ ไป คือจาก 2 ล้านตัน เป็น 3 ล้านตัน จาก 3 ล้านตัน เป็น 4 ล้านตัน จนกระทั่งในที่สุดนำทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่มาผลิตอาหารเพียงอย่างเดียวได้ทั้งหมด 10 ล้านตัน จะพบว่าจำนวนผลิตเสื้อผ้าที่ผลิตได้จะลดจำนวนลงมากขึ้นเรื่อย ๆ คือลดลงจำนวน 30,000 ตัว, 40,000 ตัว , 50,000 ตัว , 60,000 ตัว และ 100,000 ตัว ตามลำดับ (ดูรูปประกอบ) แสดงว่าทุก ๆ 1 ล้านตัน ของอาหารที่เพิ่มขึ้นมีต้นทุนของการผลิตที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ในรูปของการลดลงในจำนวนที่มากขึ้น ๆ ของปริมาณผลิตของเสื้อผ้า หรือในการผลิตอาหารมีต้นทุนการผลิตของหน่วยที่ผลิตเพิ่ม (ทุก 1 ล้านตันของอาหารที่ผลิตเพิ่มขึ้น) มีค่ามากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) มีลักษณะโค้งออกจากจุดต้นกำเนิด (concave to the origin)

ในกรณีที่การผลิตสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นทุก ๆ 1 หน่วย แล้วมีผลให้มีการลดลงของปริมาณผลิตสินค้าอีกชนิดหนึ่งในอัตราที่คงที่เรื่อย ๆ แล้ว ในกรณีนี้จะทำให้เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) มีลักษณะเป็นเส้นตรง แต่ยังคงมีลักษณะทอดลงจากซ้ายมาขวา ทั้งนี้เพราะการที่ทรัพยากรมีจำกัด ดังนั้นเมื่อต้องการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นจะต้องดึงทรัพยากรจากการผลิตสินค้าอีกชนิดมีผลให้ได้ปริมาณผลิตของสินค้านั้นลดลง ถ้าในการดึงทรัพยากรจากการผลิตเสื้อผ้าเพื่อไปผลิตอาหารเพิ่มขึ้นทุก ๆ 1 ล้านตัน มีผลทำให้ปริมาณเสื้อผ้าที่ผลิตได้มีจำนวนที่เท่า ๆ กัน ดังภาพที่ 10.12

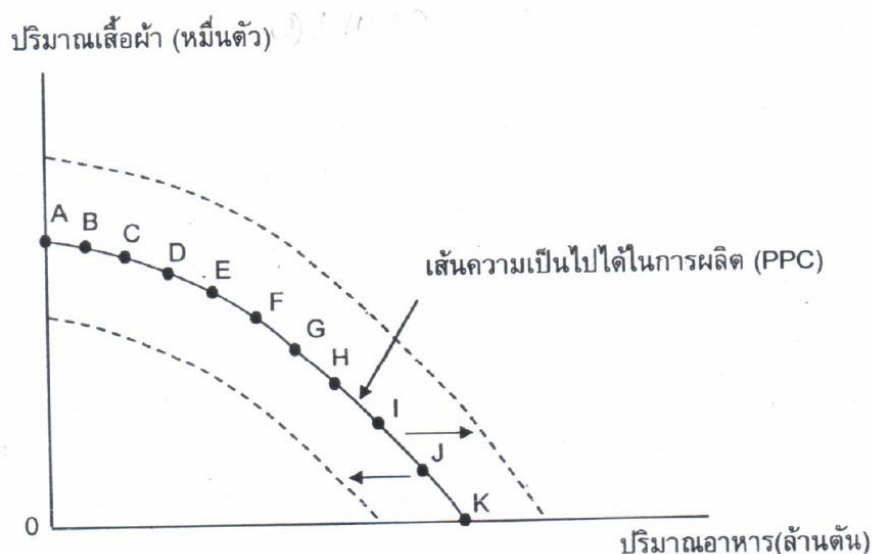


ภาพที่ 10.12 เส้น PPC กรณีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นมีค่าคงที่ (Constant Cost)

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า18)

ถ้าในการตั้งทรัพยากรจากการผลิตเสื้อผ้าเพื่อไปผลิตอาหารเพิ่มขึ้นทุก ๆ 1 ล้านตัน มีผลทำให้ปริมาณเสื้อผ้าที่ผลิตได้มีจำนวนลดลงในจำนวนที่เท่า ๆ กันคือ ผลิตได้ลดลงจำนวนเท่ากับ 30,000 ตัว ดังภาพที่ 10.12 แสดงให้เห็นว่าต้นทุนของการผลิตอาหารที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ 1 ล้านตัน มีต้นทุนการผลิตที่คงที่ (Constant cost) ในรูปของจำนวนเสื้อผ้าที่ผลิตลดลงเป็นจำนวน 30,000 ตัวเท่า ๆ กันสำหรับการผลิตอาหารเพิ่มขึ้นทุก ๆ 1 ล้านตัน จะทำให้เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) มีลักษณะเป็นเส้นตรงทอดลงจากซ้ายมาขวา

เส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) อาจเคลื่อนย้ายไปในทางเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ โดยถ้าหากมีการเพิ่มขึ้นในทรัพยากร หรือมีการเพิ่มในประสิทธิภาพการผลิต หรือมีเทคนิคการผลิตดีขึ้น ก็จะทำให้เส้น PPC เลื่อนสูงขึ้น ซึ่งแสดงว่าประเทศมีความสามารถในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด ได้เพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าเส้น PPC เลื่อนต่ำลง จากการที่มีทรัพยากรลดลงหรือประสิทธิภาพในการผลิตลดลง หรือเทคนิคการผลิตเลวลง ก็แสดงว่าประเทศสามารถทำการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดได้น้อยลง ดังแสดงในภาพที่ 10.13



ภาพที่ 10.13 การเปลี่ยนแปลงของเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต

ที่มา : วรณี จิเจริญ (2558, หน้า19)

### 10.12 เศรษฐกิจในภาพกว้าง

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2548, หน้า15-20) กล่าวถึง “ระบบเศรษฐกิจ” หมายถึงระบบที่มีการผลิตสินค้าและบริการซึ่งเสนอขายให้แก่ผู้ที่ประสงค์จะซื้อเอาไป

ดังนั้น จะเห็นว่าจะมีการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกันอยู่เป็น 2 ส่วน คือการตัดสินใจของบุคคลและครอบครัวว่าต้องการสินค้าและบริการ ประเภทไหนและในปริมาณมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการตัดสินใจในด้านอุปสงค์ หรือความต้องการที่จะซื้อ และการตัดสินใจของผู้ผลิต ทั้งบุคคลและกิจการว่าจะผลิตอะไรขายและจะผลิตน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการตัดสินใจในด้านของอุปทาน

การตัดสินใจเรื่องของอุปสงค์และอุปทานก่อให้เกิดพื้นฐานใน 3 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. ประเภทหรือชนิดของสินค้าและบริการที่จะผลิตขึ้น ซึ่งจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สินค้าและบริการอะไรที่คนประสงค์จะซื้อและจะซื้อในปริมาณมากน้อยเพียงใด

2. จะผลิตสินค้าและบริการเหล่านี้ด้วยวิธีใด ทั้งนี้เพราะการผลิตสามารถทำได้มากมายหลายวิธี ดังนั้น จึงต้องตัดสินใจว่าจะผลิตด้วยวิธีไหน

3. เมื่อผลิตขึ้นมาแล้ว จะมีการ “วิภาค” หรือจำหน่ายโดยถือหลักอะไร กล่าวคือ จะใช้หลักการตลาดให้เป็นที่ไปตามความปรารถนาที่จะซื้อซึ่งสนับสนุนด้วยความสามารถที่จะชำระเงินในตลาดเสรี หรือจะ “วิภาค” ไปตามความจำเป็นของผู้บริโภค ความเป็นธรรมเชิงสังคม การตอบแทนคุณงามความดี หรือในด้านอื่นๆ

ปัญหาพื้นฐานทั้ง 3 ประเด็นข้างต้นนี้จะต้องมีการตัดสินใจ ถ้ามิใช่ด้วย “กลไกของตลาด” คือตามกฎอุปสงค์อุปทาน ก็โดยพิจารณาของรัฐบาลหรือผู้ทรงอำนาจทางการเมือง

ลักษณะทั่วไปอีกประการหนึ่งของระบบเศรษฐกิจก็คือความเกี่ยวข้องกันระหว่างอุปสงค์และอุปทานซึ่งผ่านกลไกที่เรียกว่า “การหมุนเวียนของรายได้” ในปัจจุบันยกเว้นในกิจการบางเรื่องที่จะต้องด้วยตนเองของบุคคลต่าง ๆ แล้ว การผลิตสินค้าและบริการจะกระทำโดยธุรกิจหรืออุตสาหกรรมซึ่งมีความชำนาญในการนั้น กิจการเหล่านี้จะว่าจ้างแรงงานและปัจจัยการผลิตอื่น ๆ โดยจ่ายค่าจ้างและค่าตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็น “รายได้” ของผู้รับจ้าง รายได้เหล่านี้จะนำไปซื้อหาสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่มีการผลิตขึ้นในระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนรวมและเมื่อมีการใช้จ่ายแล้วรายได้นี้ก็จะกลับคืนสู่ผู้ผลิตซึ่งจะใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าและบริการรอบต่อไป

ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่ “การหมุนเวียนของรายได้” ที่จะดำเนินไปในระบบเศรษฐกิจของประเทศอยู่ตลอดเวลา

การใช้เงิน หรือ “เงินตรา” เป็นสื่อกลางที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะการใช้เงินเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถที่จะเลือกใช้จ่ายเงินรายได้ของตนอย่างมีอิสระเสรี เงินจึงเป็นสิ่งที่คู่กับเศรษฐกิจ และทำให้เศรษฐกิจมีการหมุนเวียน บทบาทของเงินจึงได้กล่าวถึงในรายละเอียดภายหลัง

ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจของประเทศใดก็ตาม อุปสงค์ที่รวมกันทั้งหมดที่มีต่อสินค้าและบริการทุกอย่างจะมากกว่าขีดความสามารถของเศรษฐกิจประเทศนั้น ๆ จักพึงสนองได้เสมอไป มีน้อยมากที่ของอย่างหนึ่งอย่างใดจะขาดแคลนในแง่ที่ว่าแม้จะมีผู้ต้องการ ก็ไม่อาจที่จะผลิตเพิ่มมากขึ้นได้ และหากจะมีบ้างก็คงเป็นของประเภทงานศิลปะ หรือสิ่งใดที่มีคุณภาพเลิศเลิศ ที่ไม่อาจจะผลิตขึ้นมาอีกได้ สำหรับของส่วนใหญ่แล้ว ที่ว่าเป็นของหายาก ก็เพียงในแง่การเปรียบเทียบกับความต้องการเท่านั้น มิใช่จะหาไม่ได้จริงๆ

ในทุก ๆ ประเทศ จะต้องมีการตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าและบริการอะไรบ้างเสมอไป ซึ่งความแตกต่างระหว่างระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็อยู่ตรงที่ว่าผู้ใดจะเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องดังกล่าว อีกทั้งการตัดสินใจในการ “วิภาค” ผลผลิตที่ได้ผลิตขึ้นมาว่าจะให้สนองความต้องการของบุคคลกลุ่มใด

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม หรือเสรีนิยมนั้นการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าวส่วนใหญ่กระทำโดยปัจเจกบุคคลซึ่งกระทำการเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และเป็นการตัดสินใจเพื่อสวัสดิภาพ หรือเพื่อผลกำไรทั้งของตนเองหรือของธุรกิจ ความพอใจหรือความปรารถนาที่จะเลือกปฏิบัติสิ่งใดซึ่งกำหนดโดยปัจเจกบุคคลจะนำไปสู่การตัดสินใจทั้งในด้านอุปสงค์และอุปทานและจากนั้น “ กลไกราคา ” ก็จะทำหน้าที่ปรับให้สอดคล้องกับการตัดสินใจของบุคคลอื่น ๆ ที่ปฏิบัติ

ภารกิจอย่างเดียวกันในระบบเศรษฐกิจ อาทิ เป็นผู้บริโภคหรือผู้ผลิตของอย่างเดียวกัน ในเวลาเดียวกัน

โลกในปัจจุบันใช้ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวนี้โดยทั่วไป และแม้ประเทศที่เคยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเช่นรัสเซียและประเทศในยุโรปตะวันออก ก็ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นระบบทุนนิยมซึ่งมีธุรกิจของภาคเอกชนดำเนินการเศรษฐกิจและประกอบธุรกิจโดยเสรีอย่างที่เรียกว่า “ระบบวิสาหกิจเสรี” อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีบางประเทศที่คงระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเอาไว้ โดยผ่อนคลายในบางลักษณะให้มีภาคเอกชนควบคู่กันไป เช่น ประเทศจีน, คิวบา, และเวียดนาม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม, เสรีนิยม, หรือ “ระบบวิสาหกิจเสรี” แต่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสหรัฐ, ยุโรปตะวันตก, และอังกฤษก็ยังเข้าควบคุมกลไกของตลาดเมื่อเห็นว่ามีความเสี่ยงในผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ และในกรณีที่พิจารณาเห็นว่าการผลิตสินค้าและบริการบางประเภท, ตลอดจนการวิภาคสินค้าและบริการเหล่านั้น ดังนั้น จึงปรากฏว่าในหลายประเทศ สาธารณูปโภคเช่นไฟฟ้า ประปา ฯลฯ เป็นภารกิจของภาครัฐในรูปรัฐวิสาหกิจ

สำหรับประเทศสังคมนิยมนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจเกือบทั้งหมดอันเกี่ยวกับอุปทานของสินค้าและบริการ เพื่อการจัดสรรทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์แห่งนโยบายของประเทศ แม้ประชาชนผู้บริโภคจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าเลือกบริโภคสิ่งใดก็ตาม แต่เมื่อสินค้าและบริการอาจจะไม่มีเลือกได้มากนัก ก็เท่ากับว่าอุปสงค์ของปัจเจกบุคคลถูกจำกัดไปในตัว การตัดสินใจดังกล่าวนี้มักจะทำในลักษณะของ “การวางแผนเศรษฐกิจ” ที่กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายในการจัดสรรทรัพยากรเอาไว้ล่วงหน้า เช่นทุก 5 ปี เป็นต้น

ในปัจจุบัน “การวางแผนเศรษฐกิจ” ก็ยังทำกันอยู่ในหลายประเทศ หากจะเน้นประโยชน์ในการ “พยากรณ์” สถานการณ์เศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้ามากกว่าในการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งเห็นกันว่า “กลไกของตลาด” น่าจะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า

ในประเทศที่กำลังพัฒนา “การวางแผนเศรษฐกิจ” อาจจะมีจำเป็น เพราะจะต้องจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์ในการบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้นในประเทศเหล่านี้ก็ยังมี ความเหลื่อมล้ำในฐานะและขีดความสามารถของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งทำให้มีการพร่าใช้ทรัพยากรได้มาก

การประกอบวิสาหกิจอย่างเสรี โดยสาระสำคัญ หมายถึงว่าบุคคลแต่ละคนสามารถกำหนดความเป็นอยู่เชิงเศรษฐกิจของตนเองได้ตามรสนิยมและความพอใจที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของคนเราจะไม่มีความเสรีอย่างสมบูรณ์ เพราะนอกจากจะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ก็ยังต้องเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนจริยธรรมและศีลธรรมอันดีอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะควบคุมมิให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป นอกจากนั้นก็ยังมีกฎหมายและข้อบังคับให้ภาคเอกชนผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐานและปลอดภัย

อีกทั้งยังต้องจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรมอีกด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะควบคุมมิให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป นอกจากนี้ก็ยังมีกฎหมายและข้อบังคับให้ภาคเอกชนผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐานและปลอดภัย อีกทั้งยังต้องจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรมอีกด้วย ดังที่เห็นในภารกิจของหน่วยงานของรัฐ เช่น คณะกรรมการอาหารและยา คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เหล่านี้ เป็นต้น

ภายในขอบเขตดังกล่าวนี้ วิสาหกิจเสรีทั้งหลายสามารถดำเนินการได้ถ้าแม้ว่าผู้ซื้อและผู้ขายสินค้านั้นมี "ตลาด" ที่จะค้าขายกัน ซึ่งอาจทำผลกำไรในระหว่างกันได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็สินค้าหรือบริการประเภทใดทั้งสิ้น ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องตกลงกันในราคาสำหรับสินค้าและบริการจำนวนหนึ่ง เช่น จะซื้อขายกันในราคากิโลกรัมละเท่าใด หรือครึ่งละเท่าใด

เราอาจจะสมมุติว่าผู้ซื้อแต่ละรายกำหนดว่าจะพอใจที่จะซื้อสินค้าแต่ละชนิดจำนวนเท่าใด ในราคาตามที่ต่าง ๆ กัน เช่น ถ้าหากราคาขึ้นละ 100 บาท จะพอใจซื้อ 5 ชิ้น ราคาขึ้นละ 80 บาท จะพอใจซื้อ 10 ชิ้น เหล่านี้เป็นต้น เช่นเดียวกัน ผู้ผลิตและผู้ขายก็กำหนดเอาไว้ในราคาเท่านั้น ๆ จะพอใจเสนอขายในจำนวนเท่าใด เช่น ราคาขึ้นละ 100 บาท พอใจที่จะเสนอขาย 20 ชิ้น ราคาขึ้นละ 80 บาท พอใจที่จะเสนอขาย 10 ชิ้น เป็นต้น ซึ่งตามข้อสมมุติดังกล่าวนี้ผู้ซื้อและผู้ขายก็จะซื้อขายกัน 10 ชิ้น ในราคาขึ้นละ 80 บาท ซึ่งเป็นราคาที่สมดุล เพราะทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็พอใจที่จะซื้อจะขาย

เงื่อนไขประการที่สองสำหรับระบบวิสาหกิจเสรีก็คือราคาตลาดที่ซื้อขายกันจะต้องปล่อยให้เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทาน การเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็ในด้านอุปสงค์หรืออุปทานก็ตาม จะทำให้ราคาของสินค้าที่ซื้อขายกันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเช่นเดียวกับปริมาณซื้อขาย ซึ่งเป็นสภาวะสมดุลใหม่

ยกตัวอย่าง เช่น เดิมเมื่อราคาขึ้นละ 80 บาท ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายต่างพอใจที่จะซื้อและขายจำนวน 10 ชิ้น ซึ่งสภาวะสมดุลของตลาดก็อยู่ตรงจุดนั้น ในกรณีที่อุปสงค์เปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้น ผู้ซื้อพอใจที่จะซื้อจำนวน 15 ชิ้นในราคา 80 บาท แต่อุปทานยังอยู่ตามเดิม กล่าวคือผู้ขายพอใจที่จะเสนอขายเพียง 10 ชิ้นในราคาขึ้นละ 80 บาท อย่างเดิม ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีการต่อรองกัน เช่น ถ้าผู้ขายเสนอว่าพอใจจะขายจำนวน 15 ชิ้น ก็ต่อเมื่อได้ราคาขึ้นละ 90 บาท ทางฝ่ายผู้ซื้อก็อาจต่อรองว่าจะให้ราคาขึ้นละ 85 บาท แต่จะซื้อเพียง 12 ชิ้นเท่านั้น ถ้าผู้ขายตกลงราคาสมดุลก็จะเป็นขึ้นละ 85 บาท โดยมีการซื้อขายกันในจำนวน 12 ชิ้น จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าถ้าหากอุปสงค์เพิ่มขึ้น ทั้งราคาและปริมาณที่ซื้อขายกันก็มีแนวโน้มที่จะสูงตามไปด้วย

นอกจากนั้น ก็จะได้เห็นว่า "ราคาตลาด" ตามกลไกของระบบวิสาหกิจเสรีจะทำหน้าที่กำหนดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการด้วย กล่าวคือ ถ้าหากสินค้าอย่างหนึ่งมี

ราคาตลาดสูงขึ้น ผู้ผลิตซึ่งมีผลกำไรสูงขึ้นก็จะเพิ่มผลผลิต ซึ่งหมายถึงการใช้ปัจจัยในการผลิตสินค้านั้นมากขึ้นด้วย

ในทางกลับกัน หากราคาตลาดและผลกำไรลดต่ำลง การผลิตสินค้านั้นก็จะลดลง รวมทั้งการลดลงของการใช้ปัจจัยการผลิตด้วย โดยที่แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เพราะผู้เป็น

### 10.13 ภารกิจของภาครัฐ

โดยทั่วไป ใช้จ่ายของรัฐในรายจ่ายเป็นส่วนรวมของประเทศในแต่ละปีจะอยู่ระหว่างร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 25 และสัดส่วนดังกล่าวนี้อาจจะเพิ่มสูงในกรณีที่มีนโยบายที่จะเพิ่มการดูแลสวัสดิการของประชาชน และการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ

แต่ในกรณีใดก็ตาม สำหรับโลกปัจจุบันนี้ ใช้จ่ายของภาครัฐจะไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของรายจ่ายทั้งหมดของประเทศ ใช้จ่ายของรัฐมิได้จำกัดเฉพาะรายจ่ายตามงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงรายจ่ายของรัฐบาลท้องถิ่นและอื่น ๆ ด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงมักจะเรียกระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันว่า ระบบเศรษฐกิจแบบผสม มิใช่ระบบเศรษฐกิจที่เสรีเต็มที่เพราะยังมีบทบาทของภาครัฐเกี่ยวข้องอยู่มาก

เหตุผลที่ภาครัฐต้องเข้าไปมีบทบาทและภารกิจจะเป็นเหตุผลทางสังคมมากกว่าเหตุผลทางเศรษฐกิจแท้ ๆ เช่น การเข้าไปดูแลแก้ไขความเหลื่อมล้ำในโคจรทรัพย์ของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ความจำเป็นที่จะต้องจัดการด้านการสาธารณสุข และการขยายขอบเขตและเพิ่มโอกาสในการศึกษาแก่ประชาชน และการจัดสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึง เป็นต้น บทบาทและภารกิจดังกล่าวนี้ ทำให้ภาครัฐต้องมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากดังที่กล่าวข้างต้น

รายจ่ายของภาครัฐเหล่านี้มาจากภาษีอากรและการกู้ยืมเงินซึ่งก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “หนี้สาธารณะ” ซึ่งจะต้องดูแลไม่ให้มีขนาดที่ใหญ่เกิน โดยเฉพาอย่างยิ่งในกรณีที่ประเทศเป็น “หนี้ต่างประเทศ” ซึ่งการใช้ค้ำยืมเป็นภาระของประชาชนเป็นส่วนรวม

สำหรับ “หนี้สาธารณะ” ซึ่งเป็นการกู้ยืมภายในประเทศไม่เป็นปัญหามาก เพราะเป็น “ธุรกรรม” ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มบุคคลที่ร่ำรวย โดยรัฐบาลจะกู้เงินจากบุคคลกลุ่มนี้ และก็จะเก็บภาษีอากรจากบุคคลกลุ่มนี้ เพื่อชำระหนี้ให้แก่บุคคลกลุ่มเดียวกัน ประเด็นที่จะต้องให้ความสำคัญคือระบบภาษีอากรที่จะต้องดูแลให้ภาระการเสียภาษีเฉลี่ยไปตามฐานะของบุคคล ไม่ว่าจะเก็บภาษีที่จัดเก็บจากเงินได้หรือที่จัดเก็บจากการบริโภคก็ตาม

ในบางช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้มีการโอนกิจการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงเข้าเป็น “รัฐวิสาหกิจ” เช่น ไฟฟ้า ประปา รถไฟ เครื่องบิน การกลั่นน้ำมัน ฯลฯ แต่ต่อมากลับมีแนวโน้มที่จะแปรรูปรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ให้เป็นธุรกิจเอกชนโดยรัฐบาลอาจยังถือหุ้นอยู่บ้าง



อย่างไรก็ตาม บทบาทที่สำคัญที่สุดของภาครัฐก็คือ การเก็บภาษีอากร เพราะเป็นแหล่งที่มาของรายได้สำหรับการใช้จ่ายของภาครัฐ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือและกลไกในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในหลายด้าน เช่น ในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและในการวิภาค โภคทรัพย์และรายได้ภายในสังคมให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม เป็นต้น

ภาษีที่เรียกเก็บจากเงินได้ จากทรัพย์สิน และจากการผลิตและการจัดซื้อสินค้าและบริการมีลักษณะเป็น “ภาษทางตรง” คือเก็บจากผู้มีเงินได้ ผู้มีทรัพย์สิน หรือจากผู้ผลิตสินค้าและบริการสำหรับ “ภาษีทางอ้อม” นั้น เป็นประเภทอากรสรรพสามิตที่เก็บจากการบริโภคสินค้าบางประเภท เช่น เครื่องดื่ม ยาสูบ น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น นอกจากนี้ก็มี “ภาษีมูลค่าเพิ่ม” ซึ่งจัดเก็บทุกขั้นตอนของการผลิตที่มี “มูลค่าเพิ่ม” แทนที่จะจัดเก็บเฉพาะในการซื้อขายขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า “ภาษีขาย”

แม้ว่าภาษีอากรจะเป็นมาตรการที่มุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้หลายด้านก็ตาม แต่ก็มีปัญหาอยู่ด้วยเช่นกัน อัตราภาษีอากรซึ่งจะนำมาซึ่งรายรับอันเพียงพอกับแผนการใช้จ่ายเงินของภาครัฐอาจจะทำให้อุปสงค์ส่วนรวมลดลงต่ำกว่าระดับที่จะทำให้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ได้รับการใช้ประโยชน์เต็มที่ นอกจากนี้ บางทีประเด็นมิได้อยู่ที่อัตราภาษีอากรที่จะเรียกเก็บ หากอยู่ที่รูปแบบของภาษีอากรที่จะต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป ภาษีเงินได้และภาษีทรัพย์สินอาจจะช่วยให้การวิภาครายได้และโภคทรัพย์มีความเหมาะสมและเป็นธรรมขึ้น ขณะที่ภาษีทางอ้อมจากการผลิตและการบริโภคสินค้าบางประเภทอาจเป็นเครื่องมือที่ดีกว่าในการปรับปรุงการจัดสรรทรัพยากร

การจัดวางระบบภาษีอากรและการกำหนดอัตราภาษีอากรที่เหมาะสม เป็นภารกิจที่ยากลำบากในการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ซึ่งถ้าหากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นแล้ว ก็อาจส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเสียหายแก่การผลิต การออม การลงทุน และการบริโภคได้ นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติก็ยังมีปัญหาเรื่องผู้ที่รับภาระในการเสียภาษีอากร เพราะภาระดังกล่าวอาจเปลี่ยนมือกันได้ เช่น ประสงค์จะให้เป็นการแก่ผู้บริโภค กลายเป็นการแก่ผู้จำหน่าย เป็นต้น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักการเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากรมีลักษณะที่ซับซ้อนมิได้เป็นเรื่องที่เรียบง่ายอย่างที่เข้าใจกัน และอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจสังคมได้ด้วย ตามที่กล่าวข้างต้น ภาษีอากรอาจจะมีความเท่าเทียมกัน, อาจจะนำมาซึ่งจำนวนเงินภาษีที่แน่นอน ตลอดจนความแน่นอนของรายรับในส่วนของรัฐบาล และอาจจะบริหารการจัดเก็บได้ไม่ยากนัก แต่ทั้งนี้ไม่มีอะไรที่จะยืนยันได้ว่า การจัดเก็บภาษีอากรนั้น จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ทั้งหมด อีกทั้งจะไม่เกิดความวิตกกังวลที่ตรงนั้นหรือตรงนี้ในระบบเศรษฐกิจ

ภาษีทางตรง มักจะจัดเก็บภายใต้หลักการที่เรียกว่า “ภาษีก้าวหน้า” กล่าวคือ อัตราที่เรียกเก็บจะเพิ่มสูงขึ้นไปกับจำนวนเงินได้ของผู้เสียภาษี เช่น มีเงินได้ไม่เกิน 200,000 บาท เสียภาษีในอัตราร้อยละ 5 แต่ถ้ามีรายได้เกินกว่า 1 ล้านบาท เสียภาษีในอัตราร้อยละ 20 เป็นต้น

“ภาษีก้าวหน้า” ยึดถือหลักว่าสำหรับบุคคลที่มีรายได้สูงส่วนที่เพิ่มขึ้นของรายได้จะยัง อรรถประโยชน์ที่ลดลงตามลำดับ ดังนั้น ถึงจะเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้น ก็จะไม่ได้รับความ กระทบกระเทือนมาก

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากบุคคลหรือกิจการธุรกิจต้องเสียภาษีก้าวหน้าในอัตราที่สูงมาก ก็อาจจะ บั่นทอนกำลังใจที่จะบากบั่นทำงานให้มากขึ้น เพราะตระหนักว่านายได้จากผลผลิตที่เพิ่มขึ้นนั้น จะต้องเสียภาษีไปมากหรือเกือบหมด ในกรณีของผู้ประกอบการภาษีก้าวหน้าก็อาจจะทำให้เกิด ความรู้สึกไม่อยากจะเสี่ยงลงทุนเพิ่มขึ้น เพราะผลตอบแทนที่เป็นเงินจะลดลง เพราะอัตราภาษีที่ สูงขึ้นซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกว่าอาจจะไม่คุ้มที่จะเสี่ยง

ภาษีที่เก็บจากการซื้อสินค้าและบริการโดยปกติเป็นการจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นรายได้ของ รัฐบาล เช่น อากรสรรพสามิตในกรณีสุรา ยาสูบ น้ำมัน ฯลฯ หรือไม่ก็เพื่อยับยั้งมิให้บริโภคสินค้า เหล่านั้นหรือเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตและ ทรัพยากร”ภาษีทางอ้อม” ส่วนใหญ่จะจัดเก็บในอัตราที่ตายตัว ซึ่งเช่นนั้นก็จะไม่ช่วยให้การวิภาค รายได้ในสังคมมีความเหมาะสมและเป็นธรรมมากขึ้นแต่ประการใด ยกเว้นในกรณีที่เก็บภาษีในอัตรา ที่สูงสำหรับสินค้าฟุ่มเฟือยซึ่งเป็นสินค้าของคนร่ำรวย

ความจริง”ภาษีทางอ้อม” ก็มีประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงการวิภาครายได้และโภครทรัพย์ โดยจัดเก็บในอัตราที่ต่าง ๆ กันไปสำหรับสินค้าประเภทต่าง ๆ กล่าวคือ ถ้าเป็นสินค้าที่คนจนใช้ก็ เก็บในอัตราต่ำ แต่ถ้าเป็นสินค้าของคนรวยก็เก็บในอัตราที่สูง โดยมีการปรับเปลี่ยนอัตราภาษีให้ เหมาะสมอยู่เสมอ ทั้งนี้โดยมีข้อสันนิษฐานว่าคนจนกับคนรวยใช้สินค้าและบริการที่แตกต่างกัน

แต่ถ้าหากคนรวยมาบริโภคสินค้าคนจนเพื่อจะเสียภาษีในอัตราที่ต่ำ ก็ไม่ควรจะมีข้อขัดข้อง ประการใด เพราะถือว่าเป็นเครื่องตอบแทนความมั่งคั่ง เช่นเดียวกัน หากคนจนบริโภคสินค้าของ คนรวยและยอมเสียภาษีในอัตราสูง ก็ย่อมทำได้

“ภาษีทางอ้อม” จะไม่ทำให้ผู้เสียภาษารู้สึกว่าต้องเสียสละอะไรมากนัก เพราะภาษีจะ แทรกอยู่ในราคาสินค้า และถ้าหากไม่ประสงค์ที่จะเสียภาษี ก็ย่อมทำได้โดยละเว้นการซื้อหรือการ บริโภคสินค้านั้น ๆ เสีย “ภาษีทางอ้อม” จะไม่ใช่สินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงและดำเนินชีวิต ของบุคคลทั่วไป ดังนั้นจึงไม่มีความเดือดร้อนแก่ประชาชน

“ภาษีทางอ้อม” ซึ่งอาจเรียกว่า “ภาษีการบริโภค” นี้ก็ยังติดอยู่กับหลักการจัดเก็บภาษีตาม “ความสามารถที่จะเสียภาษี” เพราะคนรวยซึ่งมีความสามารถในการเสียภาษีมาก ก็จะมีบริโภคสินค้า ราคาแพงที่เสียภาษีในอัตราที่สูง ส่วนคนจนซึ่งมีความสามารถในการเสียภาษีน้อย ก็จะมีบริโภคสินค้า ราคาถูกที่เสียภาษีน้อย ดังนั้น อย่างน้อยสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา การเปลี่ยนจากการจัดเก็บ ภาษีทางตรงในส่วนที่เป็นภาษีเงินได้มาเป็นภาษีทางอ้อม คือ ภาษีการบริโภค ก็น่าจะเป็นประเด็นที่ ควรได้รับความเอาใจใส่ไม่มากนักน้อย

ภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งของภาครัฐ นอกจากการจัดเก็บภาษีอากรแล้วก็คือ การจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งมีใช้เป็นเพียงการแสดงผลการดำเนินงานของรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังเป็นเอกสารที่แสดงสถานภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงเวลาต่อไปทั้งในด้านอุปสงค์ ส่วนรวม และแหล่งที่มาและจำนวนทรัพยากรทางการเงินที่รัฐบาลสามารถนำมาแปรอุปสงค์ที่เป็น ประสิทธิภาพการในเอกสารสู่ความเป็นจริงในรูปของการใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลในช่วงเวลา 1 ปี

นอกจากนั้น งบประมาณรายจ่ายประจำปีก็ยังเป็นเอกสารที่แสดงนโยบายที่สำคัญๆ ของ รัฐบาลในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และในด้านความมั่นคง ซึ่งมีความหมายมากต่อความมั่นใจของธุรกิจและการลงทุน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

การจัดทำงบประมาณประจำปี เป็นภารกิจที่หนักหน่วงพอสมควร โดยมีสำนักงบประมาณ แผ่นดินเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ซึ่งเริ่มต้นด้วยนโยบายของรัฐบาลซึ่งมีลำดับความสำคัญและ ทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะกำหนดวงเงินและแหล่งที่มาของเงินที่จะใช้จ่าย ตลอดจนหน่วยงาน ผู้รับผิดชอบในการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ภายหลังจากที่รัฐสภาได้อนุมัติให้ออกเป็นกฎหมายได้แล้ว

## สรุป

ภาวะดุลยภาพของตลาดจะเกิดขึ้นเมื่อราคาของผู้ซื้อต้องการซื้อเท่ากับราคาของผู้ขายต้องการ ขายเรียกว่า ราคาดุลยภาพและปริมาณที่ผู้ซื้อต้องการซื้อเท่ากับปริมาณที่ผู้ขายพอใจขายพอดีเรียกว่า

ปริมาณดุลยภาพ ซึ่งเมื่อเกิดดุลยภาพขึ้นแล้ว ราคาและปริมาณดุลยภาพจะคงที่อยู่นานกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยอื่นๆ (ยกเว้นราคาสินค้า) ที่กำหนดอุปสงค์และหรืออุปทานแล้วทำให้เส้นอุปสงค์และหรืออุปทานย้ายไปจากเดิม แต่ถ้าเส้นอุปสงค์และอุปทานอยู่คงเดิมภาวะดุลยภาพจะไม่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากถ้าราคาสูงกว่าราคาดุลยภาพจะทำให้เกิดอุปทานส่วนเกิน และถ้าราคาต่ำกว่าราคาดุลยภาพจะทำให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกิน กลไกราคาจะปรับราคาให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อเข้าสู่ภาวะดุลยภาพโดยอัตโนมัติ อย่างไรก็ตาม การทำงานของกลไกราคานี้ อาจมีข้อบกพร่องจำเป็นที่รัฐบาลต้องเข้าไปแทรกแซงโดยการควบคุมราคาขั้นต่ำ การควบคุมราคาขั้นสูง และการเก็บภาษี ซึ่งได้แยกพิจารณาออกเป็นกรณีการเก็บภาษีจากผู้ขายและการผลักภาระภาษีไปยังผู้ซื้อ และกรณีการเก็บภาษีจากผู้ซื้อและการผลักภาระภาษีไปยังผู้ขาย นอกจากนี้ยังสามารถนำความรู้เกี่ยวกับความยืดหยุ่นและดุลยภาพของตลาดวิเคราะห์การปรับราคาและปริมาณของสินค้าเกษตรกรรมตามทฤษฎีเวยแมนมูม

### คำถามทบทวน

1. จงอธิบายความหมายของดุลยภาพของตลาด เมื่อเกิดดุลยภาพขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่เพราะเหตุใด

2. จงอธิบายความแตกต่างของอุปสงค์ส่วนบุคคลและอุปทานส่วนบุคคล พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

3. จงพิจารณารายการต่อไปนี้ว่าจะส่งผลกระทบต่อราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพของสินค้าที่กล่าวถึงหรือไม่ พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

3.1 ช่วงเทศกาลกินเจ คนไม่นิยมบริโภคเนื้อไก่

3.2 ราคามะนาวสูงขึ้นมาก

3.3 ปัจจุบันประชาชนนิยมใส่กางเกงยีนส์

3.4 ราคาเบียร์สิงห์สูงขึ้น ผู้บริโภคจึงหันไปดื่มเบียร์ช้างทดแทน

3.5 รัฐบาลเก็บภาษีจากผู้ผลิตรถยนต์ลดลง

3.6 ประชาชนดูแลสุขภาพมั่วหึ่งเลื่องดี้นำทางโทรทัศน์แล้วทำให้รู้จักและจิตใจในตัวสินค้านั้น

3.7 นายแดงชอบกินกล้วยเป็นอย่างมาก หากกล้วยมีราคาแพงมากจะส่งผลกระทบต่อนายแดงหรือไม่ อย่างไร

3.8 น้ำท่วมสวนสุเรียนทั่วไป

3.9 ราคาน้ำมันสูงขึ้นมาก ประชาชนจึงพากันประหยัดหันไปใช้บริการรถโดยสารประจำทางมากขึ้น

4. ปัจจุบันประชาชนนิยมใช้โทรศัพท์มือถือกันมาก ทำให้บริษัทผู้ผลิตโทรศัพท์มือถือต่างแข่งขันกันปรับปรุงคุณภาพและเทคโนโลยีการผลิตทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ ท่านคิดว่าจะส่งผลกระทบต่อราคาและปริมาณเสนอขายโทรศัพท์มือถืออย่างไร จงอธิบายพร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

5. หากประชาชนส่วนใหญ่ว่างงาน และขณะเดียวกันรัฐบาลประกาศปรับอัตราค่าบริการกระแสไฟฟ้าสูงขึ้น ท่านคิดว่าจะส่งผลกระทบต่อความต้องการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือไม่อย่างไร จงวิเคราะห์ผลกระทบต่อที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

6. สมมติการอุปสงค์และอุปทานของตลาดข้าวเปลือกเป็นดังนี้

$$Q_d = 10 - 2P$$

$$Q_s = -2 + 4P$$

ราคาต่อ กก. (พันบาท)	ปริมาณซื้อ (กก.)	ปริมาณขาย (กก.)
1		
2		

3		
4		

6.1 จงสร้างตารางแสดงปริมาณเสนอซื้อและปริมาณเสนอขาย เมื่อกำหนดราคาข้าวเปลือก (กก.) ละ 1,2,3 และ 4 พันบาท

6.2 จงสร้างภาพเส้นอุปสงค์ เส้นอุปทาน และการกำหนดราคาดุลยภาพของข้าวเปลือก

6.3 จงแสดงวิธีการคำนวณหาระดับราคาและปริมาณดุลยภาพของข้าวเปลือกจากสมการที่กำหนดให้

7. จากโจทย์ข้อ 6 ถ้าสมมติรัฐบาลประกาศบังคับให้ขายข้าวเปลือก กก. ละ 1 พันบาท แสดงว่ารัฐบาลแทรกแซงราคาโดยใช้มาตรการใด และจะทำให้เกิดปัญหาอะไรตามขึ้นมา ท่านคิดว่ารัฐบาลจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมาได้หรือไม่โดยวิธีใด จงอธิบายพร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

8. จากสมการข้อ 6 หากรัฐบาลประกาศบังคับให้ขายข้าวเปลือก กก. ละ 4 พันบาท แสดงว่ารัฐบาลแทรกแซงราคาโดยใช้มาตรการใด เพื่อช่วยเหลือผู้ใด และจะมีปัญหาอะไรเกิดตามขึ้นมา ท่านคิดว่ารัฐบาลควรแก้ปัญหานั้นโดยใช้มาตรการจ่ายเงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิต (เพื่อปล่อยให้ผู้ซื้อได้ซื้อในราคาเดิม) หรือใช้มาตรการรับซื้อข้าวเปลือกที่เหลือทั้งหมด จงวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยแสดงภาพประกอบ

9. ถ้าปัจจุบันยางพารามีราคาต่ำมากและรัฐบาลต้องการช่วยเหลือชาวสวนยางพาราไม่ให้ความเดือดร้อนโดยการแทรกแซงราคายางพารา ท่านคิดว่ารัฐบาลควรใช้มาตรการใดและจะมีปัญหาเกิดขึ้นตามมาหรือไม่ จงอธิบายวิธีการแก้ไข

10. ถ้าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาเบียร์มีค่าเท่ากับ 0.2 ต่อมารัฐบาลประกาศเก็บภาษีจากผู้ขายเบียร์เพิ่มขึ้น ผู้ขายจะผลักราคาขึ้นไปให้ผู้ซื้อได้มากหรือน้อย จงอธิบายเหตุผลพร้อมทั้งแสดงภาพประกอบ

11. จงแสดงภาพการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีรัฐบาลเก็บภาษีสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าอุตสาหกรรมจากผู้ซื้อ พร้อมทั้งอธิบายการผลักราคาขึ้นไปยังผู้ขาย

12. จงอธิบายการปรับตัวของราคาและปริมาณสินค้าเกษตรกรรมตามทฤษฎีเมฆงมมกรณีสื่อที่สามารถปรับเข้ามาจุดดุลยภาพได้

13. กรณีศึกษา ปัญหาพื้นฐานภาวะเศรษฐกิจ

เนื่องจากทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด ทำให้ทุกประเทศไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจนต่างก็ประสบปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจอย่างเดียวกัน

1. ปัญหาจะผลิตอะไร (what) คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจว่าจะนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ผลิตสินค้าและบริการอะไร จำนวนเท่าใด และเมื่อไร ให้เหมาะสมและตรงความต้องการของสังคมมากที่สุด จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ปัญหาจะผลิตอย่างไร (how) คือปัญหาเกี่ยวกับการตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าและบริการที่สังคมต้องการนั้นด้วยวิธีการหรือเทคนิคอย่างไร จะให้ใครเป็นผู้ผลิต ใช้จ่ายและจะใช้จ่ายการผลิตอะไร เป็นจำนวนสัดส่วนเท่าไร จึงจะเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด นั่นคือจะเลือกวิธีผลิตที่ทำให้สามารถผลิตสินค้าและบริการได้มากที่สุด และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

3. ปัญหาจะผลิตเพื่อใคร (for whom) คือปัญหาเกี่ยวกับการตัดสินใจว่าจะจัดสรรสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นได้นั้นให้แก่บุคคลใด ใครบ้างในสังคมที่จะเป็นผู้ที่ได้บริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้น และจะได้รับโดยวิธีใด จำนวนมากน้อยเพียงใด จึงจะได้รับความพึงพอใจหรือประโยชน์มากที่สุด ซึ่งก็คือปัญหาการกระจายรายได้ไปยังเจ้าของปัจจัยการผลิตในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไรนั่นเอง

แนวทางการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้มีหลายวิธี แตกต่างกันไป ตามสภาพ เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันนี้เองเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจขึ้นในสังคม สังคมใดที่เลือกตัดสินใจปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจด้วยวิธีการเดียวกันก็มักจะอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบเดียวกัน

#### ข้อคำถามของกรณีศึกษา

1. ให้อธิบายถึงสาเหตุสำคัญของปัญหาเศรษฐกิจพร้อมยกตัวอย่างปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น
2. ให้อธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้น
3. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจคืออะไร จะเกิดขึ้น ในระบบเศรษฐกิจแบบใดบ้าง และในระบบเศรษฐกิจดังกล่าวมีวิธีแก้ปัญหาพื้นฐานดังกล่าวได้อย่างไร

#### เอกสารอ้างอิง

- รัตนา สายคณิต และชลลดา จารมรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุณีย์ บุษยวิทย์ และไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2547). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- วิรุณศิริ ใจมา. (2553). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช,มหาวิทยาลัย.(2544) ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค หน่วยที่ 1-5,(พิมพ์ครั้งที่ 3).นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.
- สุมล มานัสฤดี.(2548).**หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (เศรษฐศาสตร์จุลภาค)** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- อภิรัตน์ จันตะนี (2544) **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1** (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ : พิกซ์อักษร.
- อัมพร วิจิตรพันธ์ (2536) **เศรษฐศาสตร์**.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อีเมอร์,อี.เดวิด.(2540).**หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาคเชิงฝึกฝน**.(แปลจาก Intermediate Microeconomics โดยสุกัญญา นิธิกร และหงษ์ฟ้า ทรัพย์บุญเรือง).กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Bade, Robin and Parkin, Micheal. (2002). **Foundation of Microeconomics**. Boston : Pearson Education.
- Browing,E.K. and Zupan,M.A. (2000). **Microeconomic Theory and Applications**. (6<sup>th</sup> ed.) New York : Addison Wesley Education.
- Lipsey,Richard. G.and Steiner,Peter O. (1998). **Economics**. (13 th ed.). New York : Harper and Row.

## บรรณานุกรม



- กัญญา กุณทีกาญจน์. (2536). **หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (เศรษฐศาสตร์จุลภาค)**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิราพร สุวรรณเกษม และคณะ. (2548). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ชัยนต์ ตันติวิสดาการ. (2550). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยนต์ ตันติวิสดาการ. (2557). **อุปสงค์และพฤติกรรมผู้บริโภค**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธ์. (2546). **หลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พื้นฐาน**. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดช กาญจนางกูร. (2539). **จุลเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- ธีระพงษ์ วิกิตเศรษฐ. (2540). **จุลเศรษฐศาสตร์ : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2542). **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2542). **ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราทิพย์ ชุตินวงศ์. (2558). **หลักเศรษฐศาสตร์ I : จุลเศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิต ผังนิรันดร์. (2545). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ ฯ : ธรรมสาร.
- ประพันธ์ เศวตนันท์ และไพศาล เล็กอุทัย. (2544). **หลักเศรษฐศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิมล สันติฉัตรรัตน์. (2544). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2547). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2549). **พจนานุกรมเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2557). **ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2549). **แนวการศึกษาชุดวิชา การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รัฐวิษณุ ใจสวัสดิ์. (2557). **อุปทานและการผลิต**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รัตนา สายคณิต และ ชลลดา จามรกุล. (2544). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา สายคณิต. (2543). **เศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณิ จิเจริญ สุนีย์ บุขยวิทย์ และ ไกร โพธิ์งาม. (2558). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**.
- วรัญญา ภัทรสุข. (2549). **เศรษฐศาสตร์ 1 (หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค)**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรุณสิริ ใจมา. (2553). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- วิรุณสิริ ใจมา. (2557). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2547). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค**. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริพร สัจจามันท์. (2557). **ตลาดแข่งขันสมบูรณ์และตลาดผูกขาด**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ส่งศักดิ์ ทิตาราม. (2542). **การผลิตและต้นทุนการผลิต ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ หน่วยที่ 1-8 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมบูรณ์ ศิริประชัย. (2552). **การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ. บทสำรวจสถานะความรู้เบื้องต้น**. เศรษฐศาสตร์การเมืองและสถาบันสำนักทำพระจันทร์. กรุงเทพมหานคร โอเพ่นบุ๊กส์.
- สมพงษ์ อรพินท์. (2539). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : แมคกรอ – ฮิล.
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2548). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2544). **ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค หน่วยที่ 1 – 8**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุจิตรา กุลประสิทธิ์. (2555). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค**. กรุงเทพฯ : บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด.

- สุนีย์ บุชยวิทย์. (2558). เศรษฐศาสตร์จุลภาค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุปรียา ควรเดชะคุปต์. (2543). **ทฤษฎีการผลิตและต้นทุนการผลิต ใน ประมวลสารระชุดวิชาทฤษฎี เศรษฐศาสตร์จุลภาค หน่วยที่ 1 – 5 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**  
นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมล มานัสฤดี. (2548). **หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (เศรษฐศาสตร์จุลภาค)**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- อภิวัฒน์ จันตะนี. (2544). **เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : พิกซ์อักษร.
- อัมพร วิจิตรพันธ์. (2536). **เศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อีเมอร์, อี, เดวิด. (2540). **หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาคเชิงฝึกฝน**. (แปลจาก Intermediate Microeconomics โดยสุกัญญา นิธิกร และหงส์ฟ้า ทริพย์บุญเรือง). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- A. Koutsoyiannis. (2005). **Modern Microeconomics**. 2 nd ed. Hongkong : The Mc Millian press.
- Bade, Robin and Parkin, Micheal. (2002). **Foundation of Microeconomics**. Boston : Pearson Education.
- Bellante, Don and Mark Jackson. (1983). **Labor Economics : Choice in Labor Market**. Second Edition Singapore : McGraw – Hill.
- Browing, Edgar K. and Mark A. Zupan. (2002). **Microeconomics : Theory & Application**. New York : John Wiley & Son, Inc.
- Browing. E.K. and Zupan, M.A. (2000). **Microeconomic Theory and Applications**. (6th ed.). New York : Addison Wesley Education.
- Christopher, R. Thomas & S. Charles, Maurics. (2005). **Managerial Economics**. 8th ed. Singapore : McGraw Hill.
- Coase, R. H. The Problem of Social Cost. **Journal of Law and Economics** 3. 1960, pp. 1-44.
- David Besanko and Ronald R. Braeutigam. (2006). **Microeconomics**. Second Edition. New Jersey : Wiley & Son's.
- Debreu, G. (1959). **Theory of Value**. New York : John Wiely.
- Dixit and B. Nalebuff. (1983). **The Course Encyciopedia of Economics Game Theory A Nontechnical Introduction**. 2<sup>nd</sup> ed. New York : Basic Books.

- Dixit, S. Skeath. (2004). **Games of Strategy**. 2<sup>nd</sup> ed. W.W. Norton & Company. New York : London.
- Frank, Robert H. (2006). **Microeconomics and Behavior**. Sixth Edition. New York : McGraw-Hill/Irwin.
- Griffiths A., S. Walt. (2000). **Intermediate Micro Economics Theory and Application**. Financial Times Prentices Hall.
- Gruber, J. (2007). **Public Finance and Public Policy**. 2<sup>nd</sup> edition, Worth Publishers.
- Gwartney, Jame D., Richard L. Stroup, Russell S. Sobel and David A. Macpherson. (2003). **Economics : Private and Public Choice**. Tenth Edition. Ohio : South – Western.
- Harford T. (2006). **The Undercover Economist**. Oxford University Press.
- Jonas Prager. (1993). **Applied Microeconomics an Intermediate Text**. Boston : Richard. D. Irwin Inc.
- Lila J. Truett & Dale B. Truett. (1984). **Intermediate Microeconomics**. Minnestota : West Publishing Company.
- Lindahl, E.R. Die. Gerechtigkeit der Besteuerung. Kund : Gleerup (Translated in English as Just Taxation : A Positive Solution in Classics in the Theory of Public Finance, edited by R. A. Musgrave and A. T. Peacock (Lond : Macmillan, 1958).
- Lipsey, R.G. and Lancaster, K. “The General Theory of Second Best” **The Review of Economic Studies**. Vol. 24, No. 1. (1956 – 1957). Pp. 11 – 32.
- Lipsey, Richard. G. and Steiner, Peter O. (1998). **Economics**. (13th ed). New York : Harper and Row.
- Mansfield, Edwin and Gary Yohe. (2000). **Microeconomics : Theory / Application**. Tenth Edition. London. W.W. Norton & Company, Inc.
- Mas – Colell, A., Whinston, M.D. and Green, J.R. (1999). **Microeconomic Theory**. New York : Oxford University Press.
- McCain R. Game. (2003). **Theory A Nontechnical Introduction to the Analysis of Strategy**. South Western. Div of Thomson Learning.
- Michael E, Wetzstein. (2005). **Microeconomics theory : concept and connection**. Ohio : South-Western.

- Miller, Roger LeRoy and Raymond P.H. Fishe. (1995). **Microeconomics : Price Theory in Practice**. New York : HarperCollins College Publishers.
- Nicholson, Walter. (1990). **Intermediate Microeconomics and its Application**. (5th ed.). USA : Dryden.
- Nicholson, Walter. (2004). **Intermediate Microeconomics**. Ninth Edition. Ohio : South – Western.
- O’ Sullivan, Arthur and Steven M. Sheffrin. (2006). **Economics : Principles and Tools**. New Jersey : Pearson Education Inc.
- Parkin, Michael. (1996). **Economics**. Third Edition. New York : Addison – Wesley Publishing Company, Inc.
- Perloff, Jeffrey M. (2004). **Microeconomics**. (3rd ed.). Boston : Pearson Education.
- Pigou. A. C. (1920). **The Economics of Welfare**. London : Macmillan and Co.
- Pindyck, Robert S. and Daniel L. Rubinfeld. (2001). **Microeconomics**. Fifth Edition. New Jersey : Prentics Hall International, Inc.
- Pindyck, Robert S. and Rubinfeed, Daniel L. (2001). **Microeconomics**. (5th ed). New Jersey : Prentice : Hall.
- Pindyke R.S., D.L. Rubinfeld. (2005). **Microeconomics**. 6<sup>th</sup>. Pearson Prentice Hall. 2005.
- Robert S. Pindyck. Daniel L. Rubinfeld. (2001). **Microeconomics**. 6<sup>th</sup> ed. Pearson Prentics Hall, Upper Saddle River, New Jersey.
- Samuelson, Paul A. and Nordhaus, William D. (1998). **Economics**. (12th ed). New York : McGraw – Hill.
- Sexton, Robert L. (2006). **Essentials of Economics**. Second Edition. Ohio : South – Western.
- Sloman J. (2006). **Economics**. 6<sup>th</sup> ed. Financial Times Prentice Hall.
- Stevens S.P. (2008). **Games People Play : Game Theory in Life, Business and Beyond**. The Teaching Company.
- Walras, L. (1874). **Elements of Pure Economics**. Translated in English by William Jaffe (1954), London : Allen and Unwin.
- Walter, Nicholson. (2004). **Intermediate microeconomics and its application**. 9<sup>th</sup> ed. Ohio : South-Western.

Walter, Nicholson. (2005). **Microeconomics theory : basic principle and extension.**  
9<sup>th</sup> Ohio : South Western.

Wessels, Walter J. (2000). **Economics.** (3rd ed.). New York : Barron's Educational Series